

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BÖLÜMÜ

TAHSİN NÂHİD VE ŞİİRLERİ
ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA / İNCELEME

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. İsmail ÇETİŞLİ

Hazırlayan
Kâzım ÇANDIR
9730205031

110593

T 110593

ISPARTA – 2001

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....V

KISALTMALAR.....VII

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHSİN NÂHİD'İN HAYATI, MİZACI VE ESERLERİ

I- HAYATI.....	2
A- HUSUSÎ HAYATI.....	2
1- Doğumu, Ailesi ve Çocukluğu.....	2
2- Tahsili.....	3
3- Evliliği.....	5
4- Vefatı.....	7
B- EDEBÎ HAYATI.....	10
1- Yetiştigi Kültürel ve Edebî Ortam.....	10
2- Şiire Yöneliş ve İlk Denemeler.....	11
3- Fecr-i Âtî Topluluğu ve Tahsin Nâhid.....	13
II- MİZACI.....	25
III- ESERLERİ.....	29
A- ŞİİRLERİ.....	29
B- TİYATROLARI.....	34
1- Telif Eserler.....	35
a- Jön Türk.....	35
b- Hicrânlar.....	38
c- Firâr.....	40
d- Kösem Sultan.....	41
e- Ben ... Başka.....	46
2- Adapteler.....	49
a- Akortacı.....	49
b- Bir Çiçek İki Böcek.....	50
c- Rakibe.....	51
d- Bursalı Hala.....	54
C- TENKİDÎ YAZILARI.....	55
1- Sanatkâr Tanıtımı.....	55
a- Batılı Sanatkârlar.....	55
b- Türk Sanatkârlar.....	60
2- Eser Tenkidi ve Edebî Meseleler.....	63
a- Eser Tenkidi.....	63
b- Edebî Meseleler.....	66
3- Diğer Konular.....	68

İKİNCİ BÖLÜM

TAHSİN NÂHİD'İN ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

I- ŞİİRLERDE MUHTEVA.....	72
A- FERDÎ TEMALAR.....	73
1- Aşk ve Sevgili.....	73
2- Özlem-Ayrılık.....	85
3- Yalnızlık.....	87

4- Bedbinlik.....	89
5- Öte Duygusu.....	96
6- Ölüm.....	99
7- Tabiat.....	100
8- Sanat.....	108
B- SOSYAL TEMALAR.....	111
1- Siyasî ve Toplumsal Olaylar.....	111
2- Çocuk Sâfiyeti ve Bayram Sevinci.....	113
II- ŞİİRLERDE YAPI.....	114
A- NAZİM ŞEKLİ.....	115
B- NAZİM BİRİMİ.....	122
C- VEZİN.....	126
D- KAFİYE VE REDİF.....	142
III- ŞİİRLERDE DİL VE ÜSLÛP.....	149
A- DİL.....	149
1- Kelime Hazinesi.....	150
2- Dildeki Değişmeler.....	154
B- MISRA VE CÜMLE YAPISI.....	158
1- Mısra.....	158
2- Cümle.....	160
C- ÜSLÛP.....	165
1- Ahenk Unsurları.....	166
2- Edebî Sanatlar.....	178
3- İmajlar.....	192
SONUÇ.....	197
BİBLİYOGRAFYA.....	200
A- TAHSİN NÂHİD'İN ESERLERİ.....	200
1- Şiirleri.....	200
2- Tiyatroları.....	204
3- Tenkidî Yazıları.....	205
B- TAHSİN NÂHİD'DEN BAHSEDEN KAYNAKLAR.....	206
C- FAYDALANILAN DİĞER KAYNAKLAR.....	211

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAHSİN NÂHİD'İN ŞİİRLERİ (METİNLER)

1- Fener.....	218
2- Küçüklere Bayram Hediyesi.....	218
3- Gecelerin İlhamı.....	219
4- Sabâh-ı Bahâr.....	220
5- Takdîr-i Perişân.....	220
6- Ben.....	221
7- Jön Türk.....	224
8- Yaz.....	225
9- Kış.....	228
10- Şiir.....	230
11- Hayât.....	231
12- Bahtiyârlık.....	232
13- Kamerle.....	232
14- Duâ-i Ramazan.....	233

15- Yaz Gecesi.....	234
16- Beyaz Gölge.....	236
17- Benim Rûhum.....	236
18- Gençlik.....	237
19- Rûh-ı Mağdûr.....	238
20- Şiirlerim İçin.....	239
21- Sisler ve Hisler.....	239
22- Gidelim... Ebediyen Gidelim.....	240
23- Menekşe Gölge.....	241
24- Bir Mektup Parçası.....	242
25- Sabâvet.....	243
26- Aşk.....	244
27- Söylesene.....	244
28- Mukaddimât-ı Leyliyye.....	246
29- Ada Tahassüsâtından.....	248
30- Sen Hasta İken.....	248
31- Fâik Sabri'ye.....	249
32- Rûh-ı Kamer.....	249
33- Bir Bütün Yaz.....	250
34- Senden Uzak.....	251
35- Ye's-i Âfâk.....	252
36- Fırtınadan Sonra.....	253
37- Kirlarda.....	254
38- Aşkımın En Güzel Dakikaları-III.....	255
39- Yâd-ı Sevdâ.....	256
40- Akşam Ricâsı.....	257
41- Aşkımın En Güzel Dakikaları-II.....	257
42- Bir Giryeye.....	258
43- Menfâdan Avdet.....	258
44- 10 Temmuz Takdis Edelim.....	260
45- Bir Parça.....	261
46- Dinle.....	261
47- Aşkımın En Güzel Dakikaları-I.....	263
48- Mehâsine Karşı.....	264
49- İdeâl.....	264
50- Hazân.....	266
51- Hep Bekler.....	266
52- Zehr-i Hazân.....	267
53- Eski Hülyâ.....	267
54- Bârân-ı Rahmet.....	268
55- Korkuyorum.....	269
56- Demet.....	270
57- Kamerin Bir Hikâye-i Aşkı.....	271
58- Kış Gecesi.....	273
59- Rüyâ-i Mehtâp.....	275
60- Senin Hayâlinle.....	276
61- Elin Elimde.....	277
62- Meslek.....	277
63- Ye's-i Kamer.....	278
64- Zühre.....	278
65- Bir Sanatkâr-ı Zî-Ahlâka.....	281
66- Arzû-yi Müzmin.....	282
67- Ye's.....	282
68- O.....	283
69- Hakk-ı Hüsn.....	284
70- Firkat.....	284
71- Bir Kartala.....	285
72- O Zühre.....	285
73- Uzlette.....	286

74- Şâm-ı Bahâr.....	286
75- Çiçekler Arasında.....	287
76- Buhayra-i Mukaddes.....	287
77- Mevsimler.....	288
78- Zulmet.....	289
79- Hazân.....	289
80- Bahâr.....	290
81- Telâki.....	290
82- Gazel.....	291
83- Teselli.....	291
84- Sone.....	292
85- Sabâh-ı Bahâr.....	292
86- Mehtâp Şiirlerinden.....	293
87- Tuyûf-ı Mesâ.....	293
88- Bulgaristan Müslümanlarına.....	294
89- Denize.....	295
90- Altın Marşı.....	295
91- Ey İlahem.....	296
92- Âhû.....	296
93- O Akşam.....	297
94- Gece Kuşları.....	297
95- Tahmîs-i Gazel-i Yahya Kemâl.....	297
96- Karlı Bürkân.....	298
97- Tahmîs-i Gazel-i Yahya Kemâl.....	298
98- Tahmîs-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim.....	299
99- Koşma.....	300
100- Yâd Edip.....	301
101- Gözlerim Mest Açılırken.....	301
102- Hilâl-i Seher.....	301
TAHSİN NÂHİD'E İTHÂF EDİLEN ŞİİRLER.....	302
1- Şiir.....	302
2- Ümîd.....	302
3- Aşk ve Gurur.....	303

ÖN SÖZ

Tahsin Nâhid, Türk edebiyatının kısa ömürlü Fecr-i Âtî topluluğuna mensup sanatkârlarından birisidir. Nâhid, kısa süren hayatında yüzün üzerinde şiir, dokuz tiyatro ve tenkide dair yazılar bırakmıştır. Onun genç yaştaki ölümü, hiç şüphesiz, edebiyatımız açısından talihsizliktir.

Tahsin Nâhid ve eserleri üzerinde bugüne kadar detaylı ve doyurucu bir çalışma yapılmamıştır. Tamamı bibliyografya bölümünde verilen Tahsin Nâhid ile ilgili çalışmalar içinde en dikkate değer olanı, Rıfat Necdet Evrimer'in **Fecr-i Âtî Şâirleri: Mehmet Behçed ve Tahsin Nâhid** adlı eseridir. Buna, Nurullah Çetin'in üç, Nâzım H. Polat ve Âbide Doğan'ın birer makalesinin de ilâve edilmesi gerekir.

Tahsin Nâhid ve Şiirleri Üzerinde Bir Araştırma/İnceleme isimli bu çalışmamızda, öncelikle Tahsin Nâhid'in şiirlerinin araştırılıp incelenmesini ve onun şairlik yönünün ortaya konmasını amaç edindik. Bununla birlikte, çalışmanın bütünlüğü açısından, sanatkârın hususî ve edebî hayatı, mizacı ile şiirleri dışında kalan diğer kalem faaliyetleri üzerinde de durmayı lüzumlu bulduk. Dolayısıyla çalışmamız, belli ölçüde "monografi" karakteri kazandı.

Tahsin Nâhid ve Şiirleri Üzerinde Bir Araştırma/İnceleme, Ön Söz, Sonuç ve Bibliyografya dışında, üç ana bölümden oluştu. **Tahsin Nâhid'in Hayatı, Mizacı ve Eserleri** isimli birinci ana bölümde, şâirin hususî ve edebî hayatı, mizacı ile eserleri ele alındı. **Eserleri** bölümünde, ayrı bir çalışma konusu olması gerektiğine inandığımız tiyatroları ve tenkidî yazıları üzerinde genişçe duruldu.

Tahsin Nâhid'in Şiirlerinin İncelenmesi başlıklı ikinci ana bölüm tezimizin esasını teşkil etmiştir. Bölümde çoğu dergi sayfaları arasında kalmış 102 şiir incelenerek, Tahsin Nâhid'in şâirlik yönü ortaya konmaya çalışıldı. **Şiirlerde Muhteva, Şiirlerde Yapı, Şiirlerde Dil ve Üslûp** bölümleri ile bunların alt bölümleri, söz konusu şiirlerin detaylı bir incelemeye tabi tutulduğunu sezdirecektir, kanaatindeyiz.

Şiirlerin muhteva incelemesinde, ferdî ve sosyal temalar; yapı incelemesinde nazım şekli, nazım birimi, vezin, kafiye ve redif; dil ve üslûp incelemesinde ise kelime hazinesi, dildeki değişmeler, mısra ve cümle yapısı, ahenk ve ritim unsurları ile imajlar alt bölümlerine

yer verildi. Böylece Tahsin Nâhid'in şiirleri, temelde "metni esas alan" bir yaklaşımla incelenip değerlendirilmiş oldu.

Sonuç kısmında genel bir değerlendirme ile, çalışmadan çıkan netice özetlendi. Üç alt bölümden oluşan **Bibliyografya**'da ise, Tahsin Nâhid'in eserleri, Tahsin Nâhid ile ilgili çalışmalar ve çalışma boyunca faydalanılan diğer kaynaklara yer verildi.

Tezimizin **Tahsin Nâhid'in Şiirleri (Metinler)** başlıklı üçüncü ana bölümü, şâirin şiir metinlerini ihtiva etmektedir. Söz konusu metinlerin 40 tanesi **Rûh-ı Bîkayd**'dan alınırken, geri kalan 62 metin dergi taramaları sonucunda elde edildi.

Tahsin Nâhid üzerine yapılan en kapsamlı çalışma olduğuna inandığımız tezimizin mükemmel ve eksiksiz olduğu iddiasında değiliz. Özellikle tiyatroları, ayrı bir çalışmaya muhtaçtır. Tahsin Nâhid'in şâirlik yönünü aydınlatmayı amaçlayan çalışmamızla, Türk kültür ve edebiyatına küçük bir katkı sağlayabildiyssek, kendimizi bahtiyar sayacağız.

Çalışmalarında yardımcı olan eşim Zehra ÇANDIR'a, şiir metinlerinin tashihinde yardımlarını gördüğüm arkadaşlarım Ar. Gör Vedat KARTALCIK, Ar. Gör. Kadriye YILMAZ, Ar. Gör. Mevlüt ÇELİK ve Uzman Aynur BAYRAKTAR'a teşekkür ederim. Ayrıca çalışmanın başlangıcından itibaren beni yönlendiren, her zaman yardım ve teşviklerini şahsımdan esirgemeyen, kıymetli hocam **Doç. Dr. İsmail ÇETİŞLİ**'ye olan şükranlarımı ifade etmeyi bir borç bilirim.

2001, ISPARTA

Kâzım ÇANDIR

KISALTMALAR

agd. :	Adı geçen dergi
age. :	Adı geçen eser
agm. :	Adı geçen makale
AKM :	Atatürk Kültür Merkezi
Âşy. :	Âşiyân
AÜ. :	Ankara Üniversitesi
Bah. :	Bahçe
Bas. :	Basımevi
Bk. :	Bakınız
C. :	Cilt
ÇB. :	Çocuk Bahçesi
Der. :	Dergisi
DTCF :	Dil ve Tarih coğrafya Fakültesi
EUM.:	Edebiyatı Umûmiye Mecmuası
Fak. .	Fakültesi
Gaz. :	Gazetesi
HEİ. :	Hakk'ın Edebî İlavesi
Hzl. :	Hazırlayan
İÜ. :	İstanbul Üniversitesi
KBY :	Kültür Bakanlığı Yayınları
Kit. :	Kitabevi
Knd. :	Kanad
KTB :	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Mat. :	Matbaası
MEB :	Millî Eğitim Bakanlığı
Mec. :	Mecmuası
Meh. :	Mehâsin
MK. :	Millî Kütüphane
MM. :	Musavver Muhit
RB. :	Rûh-ı Bîkayd
RK. :	Resimli Kitap
Rüb. :	Rûbab
s. :	Sayfa
S. :	Sayı
SBE. :	Sosyal Bilimler Enstitüsü
SDÜ. :	Şüleyman Demirel Üniversitesi
SF. :	Servet-i Fünûn
T. Nu. :	Tez numarası
TDE :	Türk Dili ve Edebiyatı
TDEA :	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDED :	Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TDK :	Türk Dil Kurumu
TDV :	Türkiye Diyanet Vakfı
TEV :	Türk Edebiyatı Vakfı
TİB :	Türkiye İş Bankası
TKAE :	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

TM :	Türkiyat Mecmuası
TTK :	Türk Tarih Kurumu
vb. :	Ve benzeri
vd. :	Ve devamı
vs. :	Ve saire
Yay. :	Yayınları/yayınevi
YKY :	Yapı Kredi Yayınları

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHSİN NÂHİD'İN HAYATI, MİZACI VE ESERLERİ

I- HAYATI

A- HUSUSÎ HAYATI

1- Doğumu, Ailesi ve Çocukluğu

Tahsin Nâhid, 1887 yılında İstanbul'da doğdu. Babası, Gülhâne Askerî Rüstiyesi usûl defteri ve riyâziyat (matematik) öğretmeni askerî kaymakam (yarbay) Asaf Bey, annesi ise bir Çerkez kızıdır.¹ Asaf Bey'in ağzının çok bozuk olduğunu söyleyen Tahsin Nâhid'in kızı Mîna Urgan, onun orduda "Küfürbaz Asaf" diye ün saldığını belirtir.² Ahmet Hâşim bir yazısında Tahsin Nâhid'in kıbar bir ailenin çocuğu olduğunu, babasının üzüntüden vefat eden asil bir Türk; annesinin ise hasta ve asabî bir kadın olduğunu söyler. "Bu genç şâir, hassa-i fırkasını zamanının nazariyât-ı mahdûde-i ahlâkiyesinden isti'âre eden kıbar bir ailenin çocuğudur. Pederi ye's'ten vefat etmiş asîl kalpli bir Türk'tür; annesi ise marîz ü asabîdir. Tahsin Nâhid -hepimiz gibi- çocukluğunu o günlerde yaşamıştır ki gözleri hüsrân ile açılıp beyazlanan ma'sûm kadınlar her akşam, lambasız masalar kenârında meçhûl felâketlere intizâr ederlerdi."³

Tahsin Nâhid, baba tarafından İstanbullu, anne tarafından ise Kafkasyalı'dır. Şâirin annesi gibi kayınvalidesi de Çerkez'dir. Bu sebeple onun Çerkez kültüründen etkilenmiş olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim o, tek şiir kitabı *Rûh-ı Bîkayd*'in daha ilk şiiri olan *İdeâl*'de Çerkez kadınlarını anlatmaktadır:

*Çerkez kadınlarındaki endâm-ı dilberi
Parisli bir güzel kızın et vâri şûhuna
Meze eyledim; ve hâsil olan hüsne-i bitteri
Tezyîn için hayâlimi hasa eyledim ona. (Rûh-ı Bîkayd, s.7)*

Tahsin Nâhid'in tek çocuğu olan Mîna Urgan, *Bir Dinozorun Anıları* isimli hatıralarında, babasının yetişmesinde, sütinesıyla birlikte, yine bir Çerkez olan dadısı Gülistan Hanım'ın büyük emeğinin geçtiğini söyler. Şâir bu hususu, *Ben* şiirinde şöyle ifade etmektedir:⁴

*Henüz beş altı yaşında dadımla südnemden
Bir âşîğın müteheyyic ü kahramânâne
Hayât-ı aşkına âid fesâne dinler de
Muhayyilem o masallarla hep dolardı benim;*

¹ Bütün araştırmalarımıza rağmen annesinin adını tespit edemedik.

² Mîna Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, YKY., İstanbul, 1998, s.20.

³ Ahmet Hâşim. "Rûh-ı Bîkayd Fırsatıyla", *Servet-i Fünûn*, C.38, S.981, 11 Mart 1326/24 Mart 1910, s.291.

⁴ Tahsin Nâhid, "Ben", *Âşiyân*, C.1, S.1, 28 Ağustos 1324/10 Eylül 1908, s.10; *Rûh-ı Bîkayd*, Tanin Mat., İstanbul 1326/1910, s.10.

Tahsin Nâhid, anne tarafından Düÿûn-ı Umûmiye muhasebecilerinden Mesud Bey'in torunu, Türkiye'ye jimnastiği ilk getirenlerden biri olan Faik Üstün İdman, yirmi yaşında Katolik olup Fransa'da bir manastıra kapanan Ârifî Bey ve Ethem Bey'in yeğenidir.⁵

Tahsin Nâhid'in çocukluğu ve ilk gençliği, İstanbul'un çeşitli güzide mekânlarında geçmiştir. Kışları Cağaloğlu'nda yazları ise, Haydarpaşa Çayırı'na bakan yerdeki evde geçirilen bu çocukluk günleri, onun İstanbul'u -bilhassa Büyükkada'yı- çok sevmesine sebep olmuştur. Gençlik yıllarının bir bölümünü geçirdiği Büyükkada, şâirin şiirlerine kadar girmiş ve kendisine "Ada Şâiri" ünvanının verilmesini sağlamıştır.

Tahsin Nâhid'in, küçük yaştan itibaren bisiklete bindiğini, yüzmeyi öğrendiğini ve futbol oynadığını düşünürsek, onun sporcu bir beden ve ruh yapısına sahip olduğunu söyleyebiliriz.

2- Tahsili

Çocukluğu böyle bir hareketlilik içinde geçen Tahsin Nâhid'in eğitim hayatının ilk dönemleri hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Onun tahsil hayatında bilinen ilk mektep, Soğuk Çeşme Askerî Rüştiyesi'dir. Rüştiye'yi bitirdikten sonra Galatasaray Sultanîsi'ne giren ve burada altı yıl eğitim-öğretim gören (1900-1906) şâir, mezun olamadan ayrılmıştır.⁶ Galatasaray Sultanîsi'ndeki Türk hocalarından en önemlileri arasında, Farsça öğretmeni Acem Feyzi Efendi, Arapça öğretmeni Zihni Efendi, kitabet öğretmeni Nâfi Efendi, lisan ve imlâ öğretmeni Tevfik Fikret ve edebiyat öğretmeni Ahmet Hikmet Müftüoğlu yer almaktadır.⁷ Ayrıca Mösyö Papadopulos, Mösyö Mişel, Mösyö Gabriyel, Mösyö İra, Mösyö Jüeri, Mösyö Buş, Mösyö Kovalakides gibi yabancı hocalardan da ders almıştır.⁸ Çok çeşitli kültürleri yansıtan hocalardan ders alan Tahsin Nâhid, Fransızca'sını

⁵ Mîna Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, s.130.

⁶ Ruşen Eşref'in, *Galatasaray ve Futbol*, isimli hatıralarında, Tahsin Nâhid'in yaşının büyük olmasına rağmen kendisiyle aynı sınıfta olduğunu söylemesi, onun da Ruşen Eşref gibi 1900 yılında Mekteb-i Sultânî'ye başladığını gösterir. Bir başka ipucu Galatasaray spor kulübünün kuruluşuyla ilgilidir. 20 Ekim 1905 yılında kurulan bu kulübü, Galatasaray Lisesi'nin beşinci sınıf öğrencilerinin bir edebiyat dersinde kurmuş olması önemlidir. Dolayısıyla Tahsin Nâhid'in, bu tarihte kurulan kulübün ilk üyelerinden ve kurucularından olması, onun beşinci sınıfta öğrenci olduğunu gösterir. Böylece o, 1900 yılında Mekteb-i Sultânî'ye başlamış ve on bir yıl olan Mekteb-i Sultânî'yi altıncı yılda bırakmıştır.

⁷ Ahmet Haşim, *Bütün Eserleri, Piyale, Göl Saatleri, Diğer Şiirleri*, (Hzl. İnci Enginün-Zeynep Kerman), Dergâh Yay., İstanbul, 1994, s.6-7. Ahmet Hâşim, Galatasaray Sultanîsi'nde (1898-1907) tarihleri arasında öğrenim görmüştür. Tahsin Nâhid ise (1900-1906) yılları arasında bu okulda öğrenimini tamamlamıştır. Bu sebeple her iki şâirin de aynı hocalardan ders aldığını söylememiz mümkündür.

⁸ Halit Fahri Ozansoy, "Bizim Zamanımızdaki Galatasaray Hocaları", *Son Posta Gaz.*, S.5637, 9 Haziran 1946, s.2, 6.

burada geliştirmiştir. Onun okuldaki en önemli arkadaşları, Emin Bülent Serdaroğlu, Ali Sami Yen ve Ruşen Eşref Ünaydın'dır.⁹

Tahsin Nâhid, daha Mekteb-i Sultânî'de edebiyata alâkası ile bilinen ve manzûmeler yazan bir öğrencidir. Hatta arkadaşlarından Emin Bülend'in bir şiirini çok beğenmiş ve ona karşılık bir beyitle methiyede bulunmuştur: "Emin Bülent, daha Galatasaray Lisesi'ni bitirmeden evvel şiir ve sanata intisap ederek, şöhretini ileride temin edecek manzumelerini o zamandan yazmaya başlamıştı. Bu yazıları arasında kaleme aldığı ve 'Vatan Çocuklarına' ithaf eylediği '**Hisarlara Karşı**' başlıklı şiiri, edebiyatla meşgul olan arkadaşlarının takdiri ile karşılanmıştı. Nitekim o sıralarda Galatasaray'da mektep arkadaşı bulunan şâir merhum Tahsin Nâhid'in -gayri matbu ve yanımda bulunan- hususî şiir defterinde '**Âtî-i Edep ve Ümitler**' başlığı altında 'Emin'e tahsis etmiş olduğu 2 Mayıs 1906 tarihli bir manzumesinde:

*Seni takdis edecektir yarın evlâdı vatan
Ben bugünden seni tebrik ederim kardeş inan!*

beyiti ile de sitayişte bulunduğu görölmektedir."¹⁰

Tahsin Nâhid, Galatasaray Lisesi'nden sonra Mekteb-i Hukuk'a devam etmiştir (1906-1913). Ancak adı geçen mektepteki öğrenciliği, bir hayli "ağır-aksak" ilerleyebilmiş ve yedi yıl gibi uzun bir sürede bitirebilmiştir. "Edebiyat sözlüklerinde buna pek değinilmez ama, babam, Mekteb-i Hukuk'dan yani Hukuk Fakóltesinden de mezun olmuş. Tenekeden uzun bir borunun içindeki diploması, evimin yük odasının bir köşesinde hâlâ durur. Gel gelelim, yüksek tahsili yapması, kendi marifetinden çok, annemin marifeti: Babamın Çerkez büyükannesi bakmış ki, torunu yedi yıldır Mekteb-i Hukuku bir türlü bitiremiyor. Annemi çağırıp, 'kızım, eğer bizim haylaz oğlan o diplomayı alırsa, ikinizi Paris'e göndereceğim; hem de bir yıl kalabilirsiniz orada' demiş. Bunun üzerine annem, babamı bir süre eve kapatmış; karşısına oturup, onunla birlikte hukuk okumuş. Babam diplomasını alınca da, Paris'e gítmiřler; annem de tiyatro meraklısı olduğundan, her gece tiyatro seyretmişler."¹¹

Yukarıdaki bilgiler, Tahsin Nâhid'in başarılı bir tahsil hayatına sahip olduğunu söylemenin pek mümkün olmadığı kanaatini uyandırmaktadır. Mekteb-i Hukuk'taki arkadaşlarının hayatları ve anlattıkları da bu hususu doğrular mahiyettedir. Mehmet Behçet

⁹ Ruşen Eşref Ünaydın, *Galatasaray ve Futbol, Hatıralar*, Yenilik Bas., İstanbul 1957, s.22.

¹⁰ Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılar Álemi*, (Hzl. Mustafa Everdi), 21. Yüzyıl Yay., Ankara, 1999, s.70.

¹¹ Mına Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, s.126.

Yazar, Köprülüzâde Mehmet Fuat, İbrahim Alaattin Gövsa ve Ziya Şakir Soko'dan teşkil eden arkadaş çevresi, hukuk öğrenmekten ziyade edebî çalışmalarla meşgul olan insanlardır.¹²

Tahsin Nâhid, Mekteb-i Hukuk'u bitirir bitirmez Paris'e gitmiştir (1913). Paris seyahati ve orada bulunduğu süre içerisinde tiyatrolara gitmesi, daha sonraki sanat hayatını önemli ölçüde etkileyecek ve tiyatroya daha çok alâka duymasına, hatta bu sanat dalında güzel adapte eserler vermesine zemin hazırlayacaktır. Batı tiyatrosunu yerinde gören Tahsin Nâhid, seyrettiği tiyatro eserlerinden teknik bakımdan da faydalanacaktır. Onun adapte tiyatro eserlerinin, telif eserlerinden daha başarılı olmasının ardındaki sebep de bu olsa gerektir.

3- Evliliği

Tahsin Nâhid, Mekteb-i Hukuk'taki öğrencilik yıllarında Şefika Hanım'la evlenmiştir. Ancak döneminin aşk evliliklerinden birini yapmak isteyen ve bunu gerçekleştiren şâir, bu tavrı toplumca yadırgandığı için bir hayli sıkıntı çekmiştir. Tahsin Nâhid ve Şefika Hanım, her ne kadar severek evlenmişlerse de, karı-koca arasında zaman zaman tatsızlıklar çıkmış ve ayrılma noktasına kadar gelmişlerdir. Bunun arkasındaki en önemli sebep, Tahsin Nâhid'in biraz çapkın bir mizaca sahip olmasıdır.

"Anneme birçok kişi talip olmuş; ama onları reddetmiş, bir aşk evliliği yapmıştı babamla. Evlilikler hep aileler tarafından ayarlandığı için, bir genç kadınla bir genç erkeğin birbirlerini kendileri tanıyarak evlenmek istemeleri, o günlerde bir hayli anormal bir durumdu herhâlde. Bu yüzden iki ailenin birleşmesinde hiçbir engel bulunmamasına karşın, anne tarafım da baba tarafım da şaşkına dönmüşler, kuşkulara düşmüşler, bu evlenmeye hemen izin vermemişler. O arada Şefika, evin Rum hizmetçisinin giysilerini giyer; Büyükada'nın Âşıklar Yolu'nda (Çamlar arasındaki patikaya 'Âşıklar Yolu' adını babam vermiş zaten) geceleri gizlice buluşmuş Tahsin Nâhid ile. Ailelerini yola getirip evlenmişler sonunda. Ama babam yaşasaydı, annemle beraber kalırlar mıydı yoksa boşanırlar mıydı diye düşündüğüm olur. Çünkü duyduğuma göre, delikanlı babam biraz çapkınmış. Ama avlayan çapkınlardan değil, avlanan çapkınlardanmış. Yani bir kadın ona göz koyunca, kolayca teslim olurmuş. Bu yüzden annemi birçok kez aldatmış. Şefika bunu doğruladı daha sonraları: Çocukluktan yeni çıkmıştım...Ve bir hayli trajik bir öykü anlattı:

¹² Mehmet Behçet Yazar, Edebiyatçılar Âlemi, s.8.

Ağır bir verem geçiren annem, beni doğurduktan bir ay sonra (1916), İsviçre’de Leysin’de bir sanatoryuma gitmiş, orada iki yıl kalmıştı. Bu arada babam, annemin bir uzak akrabasıyla ilişki kurmuş, boşanıp onunla evleneceğini söylemiş. Ama annem geri dönünce, vazgeçmiş bundan. O geçen kız da göğsüne bir kurşun sıkarak, kendini öldürmek istemiş. Ağır yaralanmış, ama lmemiş. Annem, ayrıca hoşlanmadığı bu uzak akrabasının hemen imdadına koşmuş, günlerce ona bakmış. Kız iyileşmiş, akıllı uslu bir evlilik yapmış. Sonra da pek fazla grşmemişler.”¹³

Tahsin Nâhid’in kısa süren hayatında, şefika Hanım’la yaptığı evlilikten Mîna isimli bir kızları olmuştur. Mîna ismini kızına veren, bizzat Tahsin Nâhid’in kendisidir. Mîna ileride İngiliz Dili ve Edebiyatı sahasında profesör olacaktır. Tahsin Nâhid’in evlilik hayatı zaman zaman boşanma noktasına kadar gelse de, vefatına kadar devam etmiştir (12 Mayıs 1919).

Tahsin Nâhid’in memuriyet hayatı da, eğitim ve evlilik hayatı gibi pek istikrarlı değildir. şâir, mlfi durumu iyi bir aileye mensup olduğundan dolayı geçim sıkıntısı çekmemiş ve bu sebeple sürekli bir memuriyete bağlanmamıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında bir müddet İaşe Nzırlığı’nda müfettiş olarak çalışmış (1914-1915); ancak daha sonra bu işten kendi isteğiyle ayrılmıştır. Fransızca’sının çok iyi olduğunu bildiğimiz Tahsin Nâhid’e, padişah V. Mehmet Reşad’ın çocuklarına Fransızca dersleri vermesi teklif edilmiş, fakat o bu teklifi geri çevirmiştir.

“Babam, yönetim kurulu yesi olduğu Darülbedayi’ye, yani şehir Tiyatrosu’na gelmesi için, nl Antoine ile yazışmış. Birkaç mektubunun müsveddelerini okuyunca, şaşırdım kaldım. Çünkü ancak çok iyi eğitim görmüş bir Fransız böyle bir ustalıkla kullanabilir o dili. Demek ki, Tahsin Nâhid’in mezun olduğu Galatasaray Lisesi eskiden bu düzeyde bir Fransızca ğretiyordu Türk çocuklarına. Çok okuduğu için babamın Fransızca’sı öteki mezunlarınkinden de daha iyiydi belki de. Saray çevrelerinde de bunu duymuş olacaklar ki, Sultan’ın çocuklarına Fransızca dersi vermesi istenmiş. Ama vaktinden önce Cumhuriyeti olduğu için, o sırada büyük bir onur sayılan bu görevi kabul etmemiş. Hiçbir işte çalışmamış zaten. Oğlunun mesleği sorulduğunda, dedem, ‘oğlum rantıye efendim, rantı da ben’ dermiş.”¹⁴

Memuriyetten ayrılan Tahsin Nâhid, 1915’ten sonraki yıllarını tamamen edebiyat

¹³ Mîna Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, s.131-132.

¹⁴ Mîna Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, s.126.

çalışmalarına ayırmıştır. Dârülbedâyi yönetim kurulu üyeliğinde de bulunan Tahsin Nâhid, bu görevi sırasında ünlü Fransız tiyatro yönetmeni Andre Antoine ile yazışmalarda bulunmuş ve söz konusu yazışmalar sonunda Antoine, İstanbul'a gelerek Dârülbedâyi'nin başına geçmiştir.

Hukuk Mektebi'ndeki öğrenciliği sırasında politikaya duyduğu ilgiyle İttihat ve Terakkî Cemiyeti'ne giren Tahsin Nâhid, bilhassa İkinci Meşrutiyet'in ilk aylarında firkanın faal üyelerinden birisi olmuştur. Şâir İkinci Meşrutiyet'in ilânını **On Temmuz Takdîs Edelim** isimli bir manzumeyle kutlamıştır (23 Temmuz 1908).

Tahsin Nâhid'in yaşadığı devrin siyasî hadiselerine karşı ilgisi, -bu manzumenin dışında- şiirlerine hiç yansımaz. Daha sonra, bilhassa 31 Mart Vak'ası sırasında, İttihat ve Terakkî'yi suçlu bulduğundan dolayı, fırka içinde muhalif ve tenkitçi bir tavır takınır. Meclis-i Mebûsan'da, İttihat ve Terakkî grubunun millî hakimiyeti sarsacak faaliyetlerde bulunduğunu ileri sürerek, 18 Ocak 1911 tarihli bir mektupla, -başka hiçbir firkaya girmemek kararıyla- istifa eder.¹⁵ Bu istifasıyla siyasetten elini tamamen çeken Tahsin Nâhid, bundan sonra kendini yalnız edebiyata ve özellikle tiyatro çalışmalarına verir.

4- Vefatı

Tahsin Nâhid, oldukça genç sayılabilecek bir yaşta; henüz otuz iki yaşında iken **12 Mayıs 1919**'da vefat etmiştir. Ancak onun ölüm tarihi hakkında araştırmacılar veya kaynaklar arasında bir ittifak yoktur.¹⁶ Bununla birlikte kaynakların çoğu, bu tarihi **12 Mayıs 1919** olarak vermişlerdir. Hayatının sonlarına doğru hastalanan ve birkaç gün içinde ölen şâirin hastalığı hakkında Mîna Urgan şunları söyler: "Annem de , sevgili nenem de bu acı olaydan söz etmek istemiyorlar, 'birkaç gün içinde öldü işte' diyerek, sorularımı geçiştiriyorlardı... Ancak on iki yaşına doğru babamın hangi hastalıktan öldüğünü

¹⁵ **Büyük Türk Klâsikleri**, "Tahsin Nâhid" Maddesi, C.12, Ötügen Yay., İstanbul, 1992, s.64.

¹⁶ Tahsin Nâhid'in vefatı hakkında verilen bazı tarihler şöyledir: **Ana Biritannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, 12 Mayıs 1919; **Türkiye Ansiklopedisi**, 1918; **Yeni Türk Ansiklopedisi**, 1919; **Dergâh Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, 1919; **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, 1919; Nihad Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II**, 1918; **Arkın Ünlüler Ansiklopedisi**, 1919; Behçet Necatigil, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, 12 Mayıs 1919; Kenan Akyüz, **Batı Tesirinde Türk Şiir Antolojisi**, Nisan 1919; Attila Özkırmı, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, 1919; **Meydan Larousse**, 1919; İbnülemin Mahmut Kemal İnal, **Son Asır Türk Şâirleri IV**, 1919 (10 Şaban 1337); Mehmet Çetin, **Tanzimat'tan Bugüne Türk Şiiri Antolojisi I**, 12 Mayıs 1919; Seyit Kemal Karaalioğlu, **Türk Edebiyatı Tarihi**, 12 Mayıs 1919; **Büyük Türk Klâsikleri C.12**, 11 Mayıs 1919; Rıfat Necdet Evrimer, **Mehmet Behçet ve Tahsin Nâhid**, 1919; İhsan Işık, **Yazarlar ve Şâirler Sözlüğü**, 1 Mayıs 1919; Mahir Ünlü-Ömer Özcan, **20. Yüzyıl Türk Edebiyatı I**, 12 Mayıs 1919; Nurullah Çetin, "Tahsin Nâhid ve Şiiri", **DTCF. Der. S.369**, Nisan 1919; Nâzım H. Polat, "Tahsin Nâhid'in Şiir İklimi, Hep Bekler Şiirinden Hareketle", **Türklük Bilimi Araştırmaları**, S.3, Sivas 1996, s.1, 11 Mayıs 1919; Abide Doğan, "Tahsin Nâhid ve Tiyatrosu", **Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı**. Ankara 1998, s.181. 12 Mayıs 1919.

öğrendim... Meğer babamın boğaz kasları sıkışmış ve bu yüzden çifte plörezi (akciğer iltihaplanması) olarak, birkaç gün içinde ölüvermiş.”¹⁷ Vefat ettiği günlerde, **Râkibe** adlı adapte tiyatrosunun *Dârülbedâyi*’de oynamak üzere provaları yapılmaktadır.

Halit Fahri Ozansoy ise, Tahsin Nâhid’in ölümünün pek ani olduğu kanaatindedir: “Zavallı Tahsin Nâhid! Ölümü pek ani olmuştu. Önce boğazından hastalanmış, sonra birdenbire zatüreye tutularak birkaç gün içinde göçüp gitmişti.”¹⁸ Halit Fahri bir başka yazısında, onun bir ay hasta yattığını kendisine gönderdiği bir mektuptan öğrendiğini söyler: “Bu genç meslektaşın böyle ansızın vefat edeceğini hangimiz aklımıza getirirdik? Daha geçen hafta bana gönderdiği mektupta bir aydan beri devam eden hastalığı geçer geçmez Nedim İdârehânesi’ne geleceğini ve kendisini bekleyen arkadaşlarına mülâki olacağını yazıyordu.”¹⁹

Bu mektuptan da anlıyoruz ki, Tahsin Nâhid, Nisan 1919 başlarında hastalanmıştır. Bu sebeple arkadaşlarıyla da görüşemeyen şâir, onlara olan hasretini yazdığı mektuplarla giderir. Son mektubu, Halit Fahri’ye yazdığı mektup olmuştur. Bu mektubun tarihinin - Halit Fahri’nin söylediği gibi- 12 Mayıs’tan bir hafta önce, yani 7 Mayıs 1919 olduğunu tahmin ediyoruz.

Tahsin Nâhid’in aniden vefatını öğrenen arkadaşları, bu olay karşısında çok müteessir olmuşlar ve yazdıkları yazılarda bunu dile getirmişlerdir:

“Bu hafta intişâr eden gazeteler samîmi bir teessürle Tahsin Nâhid Beyin irtihâlini haber verdiler. Karielerimiz arasında Tahsin Nâhid ismini eserleriyle beraber tanımayan bir kimse yoktur, zannederiz. Bundan dolayı genç yaşında hayata veda eden bu kıymetli refikimizin matemiyile kalbimiz çarparken karielerimizi de teessürlerimize iştirak ettirmek arzusundayız... Bir cihetten edebiyat âlemi asîl bir uzvunu gaib etmekle müteessirken, diğer taraftan da dostları samîmi bir arkadaş zayi ettiklerinden dolayı dil-hûndurlar.”²⁰

“Bugün ölümünü haber aldığım zaman bu hürmetin derin bir teessüre kalb olduğunu hissediyordum. Ne kadar yazık ki böyle kıymetli âşinâlar aramızdan birer birer eksiliyor...”²¹

¹⁷ Mîna Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, s.125.

¹⁸ Halit Fahri Ozansoy, “Hatıralar Arasında Fecri Âti Şâirleri Albümü I, Tahsin Nâhid”, *Yarım Ay Mec.*, S.130, 1 Nisan 1941, s.11; Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde*, Sümerbank Kültür Yay., Ankara, 1970, s.171.

¹⁹ Halit Fahri, “Tahsin Nâhid Öldü”, *Nedim Mec.*, C.2, S.16, 15 Mayıs 1335/1919, s.249.

²⁰ “Tahsin Nâhid Öldü”, *Nedim Mec.*, C.2, S.16, 15 Mayıs 1335/1919, s.248.

²¹ Faruk Nâfiz, “Tahsin Nâhid Öldü”, *Nedim Mec.*, C.2, S.16, 15 Mayıs 1335/1919, s.248.

“Bu kadar genç ölmek?... Daha dün sıcak ve samîmi ellerini avuçlarımızda hissederken, yeniden yeniye girdiği muvaffakiyet yollarındaki ümitlerimizi söyledik.

Bugün o eller ne yazık ki soğudu; o ateşli gözler söndü.

Zavallı memleket için bu öyle bir ziyân ki kim bilir, belki seneler yerini dolduramayacak... Ve son nesil artık ebediyete avdet etmiş varlığını dâimâ, dâimâ gözyaşıyla anacak... Ben Tahsin Nâhid'in bedbaht âilesini tesellîye muktedir değilim; çünkü kim kimi tesellî etsin?..”²²

“Tahsin Nâhid'in ölümüne çok acıdım. Sanatı kadar insanlığına da hayran olduğum bu genç arkadaşın, böyle ansızın aramızdan gidivermesi pek hazîn...

Onun şiirlerinden ziyâde sahne edebiyatında büyük bir istikbâli vardı. Dünkü eserleriyle yarınki muvaffakiyetlerinin esâsını hazırlarken ölüm ona kıydı. Bütün gün bu eleme içim sızladı. Ve sanatını, hayatı, tabiatın insafsız kudretini düşünüp üzüldüm.”²³

“Pek az zaman evvel o kadar genç, o kadar şen bir sanatkâr olarak tanıdığım bu temiz ruhlu arkadaşın ölümü bende hayretle dolu bir elem bıraktı. ‘Tahsin Nâhid öldü!’ denildiği zaman içimde sızlayan bir şey buna inanmamak istiyordu: Şimdi anlıyorum ki asıl ölüm dostlarımızın, sevdiklerimizin ölümüymüş çünkü ancak bu sûretle bir ölümün bütün acılarını içimizde duyabiliriz.”²⁴

“Tahsin Nâhid'i de gaib ettik. Zavallı memleketin sayılı birkaç sanatkârı kalmıştı. Onlardan birisi de bu hafta üfûl etti... Çok sevdiği Ada bu genç sâirin nihâyet ebedî istirahatgâhı oldu...

Bu genç meslektaşın böyle ansızın vefat edeceğini hangimiz aklımıza getirirdik? Daha geçen hafta bana gönderdiği mektupta bir aydan beri devam eden hastalığı geçer geçmez Nedim İdârehânesi'ne geleceğini ve kendisini bekleyen arkadaşlarına mülâki olacağını yazıyordu. Halbuki bu bîçâre mahfilde yeri ebediyen boş, ebediyen yetim kaldı.

Artık hayatta hiçbir şeye inanamıyorum. En yüksek şeyler fenâ buluyor. Her gün yeni bir mezârın açıldığını görüyoruz. Fakat Tahsin Nâhid'in mezârı bu son açılan mezârların en hazîni ve en haksız oldu. Ondan daha çok şeyler bekliyorduk. Zavallı şâir, zavallı memleket, zavallı arkadaşları olan bizler...”²⁵

²² Fahri Celâlettin, “Tahsin Nâhid Öldü”, *Nedim Mec.*, C.2, S.16, 15 Mayıs 1335/1919, s.248.

²³ Yusuf Ziya, “Tahsin Nâhid Öldü”, *Nedim Mec.*, C.2, S.16, 15 Mayıs 1335/1919, s.248.

²⁴ İ. Seyfi, “Tahsin Nâhid Öldü”, *Nedim Mec.*, C.2, S.16, 15 Mayıs 1335/1919, s.249.

²⁵ Halit Fahri, “Tahsin Nâhid Öldü”, *Nedim Mec.*, C.2, S.16, 15 Mayıs 1335/1919, s.249.

“Tahsin eski âlicenâp Türk cetlerinin en ulvî fazîletlerinden birkaçını beraber getirdi, otuz iki sene yaşadı ve beraber alıp mezârına götürdü.”²⁶

“Tahsin’in vefatıyla otuz sene evvelki kibâr İstanbul âilelerinin asîl bir oğlu daha içimizden çekiliyor. Ölümüyle herkesi müteessir eden Tahsin, edebiyatımız kadar ahlâkımız nâmına da bir ziyândır. Bu hassas, samîmi, misli bulunmaz dostun nâmını hürmetle yâd ederim.”²⁷

B- EDEBÎ HAYATI

1- Şâirin Yetiştığı Kültürel ve Edebî Ortam

Tahsin Nâhid, kültürlü bir aile içinde dünyaya gelmiş ve büyümüştür. Bu konuda onun en büyük yardımcısı ve destekçisi, babası Gülhane Askerî Rüşdiyesi öğretmeni yarbay Asaf Bey’dir. Annesinin ve babaannesinin de onun eğitim ve yetişmesinde büyük emekleri geçmiştir. Ayrıca Mekteb-i Sultanî’nin beden eğitimi hocası olan Faik Üstün İdman’ın, Tahsin Nâhid’in anne tarafından dayısı olmasının, onun iyi bir eğitim alması hususunda önemli katkıları olmuştur.

Tahsin Nâhid’in yetişmesindeki önemli paylardan biri, okuduğu mekteplerdir. Suğukçeşme Askerî Rüştiyesi, Galatasaray Sultanîsi ve Mekteb-i Hukuk, bu noktada önemli müesseselerdir. Galatasaray Lisesi’nde Emin Bülent Serdaroğlu, Ali Sami Yen ve Ruşen Eşref’le aynı sınıfta olması; Mekteb-i Hukuk’ta ise Fuat Köprülü, İbrahim Alaattin Gövsa, Mehmet Behçet Yazar ve Ziya Şakir Soko gibi edebiyat sever bir arkadaş grubu içinde bulunması, onun edebiyata olan alâkasını artırmıştır. Özellikle Mekteb-i Sultanî’nin (Galatasaray Lisesi), şâirin sanatkarlığında önemli bir yeri vardır. Tahsin Nâhid’in eğitim ve yetişmesi açısından bir diğer şansı ise, İstanbul gibi bir ilim, kültür ve sanat merkezinde yaşamış olmasıdır.

Tahsin Nâhid’in edebiyata olan ilgisi böyle bir ortamda doğmuş ve gelişmiştir. **Ben** şiirinde, onun daha on üç yaşında şiirle ilgilendiğini; Kasaviye ve Alexander Dumas Pere’den beş altı cilt kitap okuduğunu anlıyoruz.

*On üç yaşında henüz yokken, iştigâlâtım
Roman, şiir ve tahayyüldü... Pekçok aldandım
“Kasaviye”den, “Dumaper”den beş altı cilt okudum
Bu hisle ben şatolar kahramanı olmuştum...*

²⁶ Falih Rıfki. “Tahsin Nâhid Öldü”, *Nedim Mecmuası*, C.2, S.16, 15 Mayıs 1335/1919, s.250.

²⁷ Ali Naci. “Tahsin Nâhid ve Temâşâ”, *Yarın Dergisi*, C.2, S.30, 11 Mayıs 1338/1922. s.85.

Henüz yaşıım daha on dörüttü, şâir olmuştum... (Ben, RB, s.10)

Ali Süha (Delilbaşı), Tahsin Nâhid'in genç yaşta bir çok büyük sanatkârın eserlerini okuduğunu ve şiirlerinin çoğunu ezberlediğini söyler. "... Bu genç şâir, Şark ve Garb'ın hemen bütün şâirlerini okumuş, tedkîk etmiş, anlamıştır. Fuzûlî'den, Nef'î'den... Fikret'ten, Sîret'ten, Fâik Âli'den bahs edildiği kadar! Ergo'dan, Lamartin'den, Muse'den, Sulli Prodom'dan, Fransua Kope'den, Anri Doraniye'den, Matyu Dönöay'dan, Rustan'dan... ve bilhassa Rustan'dan bahsedilir.. Rustan onun sevimli ve 'prefere' şâiridir.. Eglo'nun, Sera dö Börjörak'ın, Prenseylu Ante'nin bir çok parçaları hâfızasındadır.

Genç şâir, şâyân-ı hayret bir hâfızaya mâlik olup Fikret'in 'Rübâb-ı Şikeste'sini kâmilen sonra Şahab'ın, Fâik Âli'nin, Sîyret'in, Hüseyin Suat'ın bir çok şiirlerini ezbere bilir."²⁸

2- Şiire Yöneliş ve İlk Denemeler

İyi bir edebî birikim ile sanat hayatına atılan Tahsin Nâhid'in edebiyata olan ilgisinin ilk somut örnekleri, Galatasaray Sultanîsi yıllarında vücut bulur. Bu konuda Ruşen Eşref'in söylemiş olduğu, "Yaşca bizlerden büyüktü; sınıfça bizlerle birdi; Türkçe nazımda bütün sınıfımızdan kat kat üstündü!"²⁹ cümleleri, bu konuda bize bazı ipuçları verecek; şâirin daha lise yıllarında edebiyatla uğraştığını ve arkadaşları arasında sivrildiğini gösterecektir. Kendisi gibi şâir olan Galatasaray Lisesi'nde sınıf arkadaşı Emin Bülent Serdaroğlu'nun beğendiği **Hisarlara Karşı** isimli şiirine yazdığı bir manzumeyle methiyede bulunması, Tahsin Nâhid'in şiir sahasında sözü dinlenilir bir şahsiyet olduğunu gösterir. "Nitekim o sıralarda Galatasaray'da mektep arkadaşı bulunan şâir merhum Tahsin Nâhid'in -gayri matbu ve yanımda bulunan- hususî şiir defterinde 'Ati-i Edep ve Ümitler' başlığı altında 'Emin'e tahsis etmiş olduğu 2 Mayıs 1906 tarihli bir manzumesinde:

*Seni takdis edecektir yarın evlâdı vatan
Ben bugünden seni tebrik ederim kardeş inan!*

beyti ile de sitayişte bulunduğu görülmektedir."³⁰

Halit Fahri Ozansoy ise bir hatırasında, Tahsin Nâhid'in Hukuk Mektebi'nde iken

²⁸ Ali Sühâ, "Temâşâ Tenkidâtı: Jön Türk", *Âşiyân*, C.1, S.5, 25 Eylül 1324/8 Ekim 1908, s.144-145. Yazıda geçen "prefere" Fransızca'da, tercih edilen, üstün tutulan anlamındadır.

²⁹ Ruşen Eşref Ünaydın, *Galatasaray ve Futbol, Hatıralar*, Yenilik Bas., 1957. s.22.

³⁰ Mehmet Behçet Yazar. *Edebiyatçılar Âlemi*, s.70.

şiiirler yazdığını, bunların daha çok Büyükkada'yı anlattığını, İbrahim Alaattin Gövsa'nın yazdığı bir manzumeye bunu belirttiğini söyler. Halit Fahri'ye göre şâirin ilk münekkidi de arkadaşı İbrahim Alaattin Gövsa'dır. "Daha şahsını tanımadan, ilk şiiirlerini okuduğum tarihte şöhretini işitmişim: Bisiklete biner ve Büyükkada'da geceleri mehtabı çamlıktan seyredermiş! Demek ki, Muallim Naci devrinin eski usulde Mehmet Celâl'inden sonra, kendisi yeni tonda ikinci bir ada şâiriydi. 'Rûh-i Bîkayd' ismindeki şiiir kitabı bu nevi manzumeler ile doludur. Anlaşılan daha eski Mektebi Hukukta talabeyken şâirliğe bu tasvirlerle başlamış. Hattâ şâirin mektep arkadaşı olan İbrahim Alâaddin, o zaman yazdığı manzum bir lâtifeye Tahsin Nâhid'in bu hususiyetini sıkıştırmış:

*"Bakın Kamer ne kadar şâirane yükseliyor"
"Siyah deniz onun altın saçile işleniyor"
Evet, bu sözleri "Tahsine" bence lâyiktir.*

Mamaafih İbrahim Alâaddin'in bu eski manzumesi hep böyle arkadaşı Tahsin Nâhid için tahsinlerle dolu değildir. Oldukça iğneli satirik mısraları da ihtiva ediyor. Biz yalnız burada, şâirin daha mektepte iken ilk münekkidi İbrahim Alâaddin olduğunu biliyoruz."³¹

Tahsin Nâhid'in şiiir hayatı, Selânik'te yayınlanan **Çocuk Bahçesi** isimli edebî dergide, 1905 yılında çıkan **Fener**³² adlı şiiir ile başlamıştır. Bu şiiirin altında T. Nâhide imzası vardır. Onun ilk şiiirlerinde bu mahlası kullandığını görüyoruz. Fener'den başka, **Çocuklara Bayram Hediyesi, Bahâr, Takdîr-i Perîşân, Jön Türk ve Gençlik** isimli şiiirleri de bu dergide yayımlanmıştır.

Elimizdeki bilgilere göre, Tahsin Nâhid'in yazmış olduğu ilk şiiiri, aslında **Sabâvet**'tir.³³ Bu şiiirin altında, Haydarpaşa, Şubat 1320/Nisan 1904 tarihi vardır. Böylece onun, bilinen ilk şiiirini on yedi yaşında yazmış olduğunu tespit etmiş oluruz. Ancak onun şiiire başlama yaşının daha öncelere -Galatasaray Lisesi yıllarına (1900-1906)- dayandığı da bir gerçektir.

Şâir ilk şiiirlerini **Bahçe/Çocuk Bahçesi**³⁴ dergisinin yanı sıra **Servet-i Fünûn, Resimli Kitap, Musavver Muhit, Âşiyân, Mehâsin, Kadın, Jale** gibi edebî dergilerde de yayımlamıştır. Bu dergilerde yayımlanan en önemli şiiirleri arasında **Ben, Serâb-ı Müstakbel: Yaz, Kış, Benim Rûhum, Yaz Gecesi, Kamerle, Dinle, Sisler ve Hisler, Senden Uzak, Şiiir** gibi manzumeleri vardır. Ali Süha, Jön Türk oyununu değerlendirdiği

³¹ Halit Fahri Ozansoy, "Fecr-i Âtî Şâirleri Albümü", *Yarım Ay Mecmuası*, S.130, 1 Nisan 1941, s.10.

³² **Çocuk Bahçesi**, C.2, S.12, 7 Nisan 1321/20 Nisan 1905, s.12.

³³ "Sabâvet", *Musavver Muhit*, C.1, S.14, 29 Kanûn-ı Sâni 1324/11 Şubat 1909, s.221.

³⁴ Bu derginin 1320-1321/1904-1905 tarihli 1-43. sayısı "**Çocuk Bahçesi**" adıyla yayımlanmıştır.

bir tenkidinde, bu şiirlerden **Ben** ve **Serab-ı Müstakbel** şiirlerinin kendisine şöhret kazandırdığını söyler. “Henüz yirmi iki yaşında olan Tahsin Nâhid – Selânik’te intişâr eden Çocuk Bahçesi’nde nâm-ı müstearla başladıktan ve kazâra bir eseri mevsim sahifelerine geçtikten sonra, asıl ‘debü’sünü yine bu sahifelerde yapmış ve şimdiye kadar neşredilen ‘Ben’ ve ‘Serâb-ı Müstakbel’ manzûmeleriyle istikbâlin kendinden neler beklemeğe haklı olduğunu göstermiştir.”³⁵

Tahsin Nâhid’in ilk şiirlerinin hemen hepsi Servet-i Fünûn şiir estetiğine uygun olarak kaleme alınmışlardır. Bu şiirlerde daha çok Tevfik Fikret’in etkisi göze çarpar. Bazı şiirlerin ise Cenap Şahabeddin etkisiyle yazıldığı görülür. Şâirin kaleme aldığı ilk şiirlerin tema bakımından aşk, sevgili, tabiat ve sanat ağırlıklı olduğu görülür. Bunlardan aşk ve tabiat temalı şiirlerde anlatılanlar genellikle aynı duygulardır. Şâir ve sevgilisinin herhangi bir tabiat varlığının -kamer, deniz, Büyükada, yıldızlar, Zühre, ağaçlıklar vb.- bulunduğu bir yerde bir araya gelerek birbirlerine aşklarını ilân etmeleriyle doludur. Bu şiirlerde dikkati çeken önemli bir husus, tabiatın ölü bir manzara olmaktan çıkarak, ruh ile çok yakınlığı olan, hatta bazan cihanşümül bir ruhun (rûh-ı kâinât) maddî tezahürü gibi telakki edilmesidir. Söz konusu tabiat anlayışı Tahsin Nâhid’e Servet-i Fünûn topluluğunun – özellikle de Cenap Şahabeddin’in- tabiat anlayışından gelmiştir. Örnek olması bakımından **Mevsimler** şiirinin bir bölümünü aşağıya alıyoruz.

*Hevâ-yı itr-ı baharın ipekli mevceleri
İlık ılık öpüyorken güşâde-yi sîneleri;
Şu bahçeden geçiyorlardı; kol kola, mesûd;
Dudaklarında tebessüm, nazarlarında sürûd...
Manolyalar gibi sâfi, menekşeler gibi şûh
Bir ince kızla yanında bir âşık-ı mecrûh. (Mevsimler)*

3- Fecr-i Âtî Topluluğu ve Tahsin Nâhid

Edebiyat-ı Cedîde mektebine mensup şâir ve yazarların, 1901’de Servet-i Fünûn dergisinin kapatılması üzerine dağılmasıyla birlikte, edebî hayatta derin bir suskunluk dönemi başlar. II. Meşrutiyet öncesi yıllarda sanat ve kültür faaliyetlerinin belli ölçüde İzmir ve Selanik’e kaydığı dikkati çeker. Özellikle Selanik’te çıkan **Çocuk Bahçesi**’nde Enis Avni (Aka Gündüz), Âkil Koyuncu, Ali Canip (Yöntem), Mehmed Behçet (Yazar) ve Rasim Haşmet imzalı şiir ve yazılar görülür. Dergide edebî münakaşalar da yapılmıştır.

³⁵ Ali Süha. “Temâşâ Tenkidâtı: Jön Türk”, *Âşiyân*, C.1, S.5, 25 Eylül 1324/8 Ekim 1908, s.144. Yazıda geçen “debü” kelimesi Fransızca’da başlangıç anlamına gelmektedir.

Özellikle Selanik İdadîsi bir kültür merkezi olmuş ve oradan yetişen gençler edebiyatımıza büyük katkı sağlamışlardır. Bu idadîden yetişen önemli şahsiyetler; Ali Canib, İbrahim Necmi, Süleyman Şevket, İbrahim Fazıl, Mehmed Behçet, Şahabeddin Süleyman'dır. Bunlara okul dışından Akil Koyuncu ve Rasim Haşmet de iştirak eder.³⁶ Adı geçen gençlerin hepsi de birbirleriyle arkadaş ve edebî faaliyette bulunan kimselerdir.

Selanik'te orta öğrenimini tamamlayan edebiyat meraklısı gençler, daha sonra yüksek öğrenim için İstanbul'a gelirler. Bu gençler, İstanbul'da Tahsin Nâhid, Köprülüzâde Mehmed Fuad, Ziya Şakir, İbrahim Alaaddin gibi gençlerle tanışır. Bunlara, Tıbbîye'den Ali Süha ve Cemil Süleyman da katılır.

Adı geçen genç şâir ve yazarlar, bir taraftan **Hanımlara Mahsus Gazete**'de eserlerini yayımlamaya devam ederlerken; bir taraftan da zaman zaman bir araya gelip edebî ve ilmî tartışmalar yaparlar. Onların bir araya geldikleri mekânların başında Tahsin Nâhid'in evi vardır.

Tahsin Nâhid'in kışları Cağaloğlu'ndaki, yazları ise Haydarpaşa Çayır'ına bakan evinde yapılan bu toplantılar, daha sonra kurulacak olan Fecr-i Âtî edebî topluluğuna zemin teşkil edecektir. Tahsin Nâhid'in evindeki toplantılara: "Köprülüzâde Fuad, İbrahim Alâaddin, Ziya Şakir, Ali Canib, Rasim Haşmet, Âkil Koyuncu, Ali Süha, Cemil Süleyman, İbrahim Necmi, Süleyman Şevket ile Şehabeddin Süleyman, Emin Bülend, Hukuk Mektebi talebesinden Said Hikmet ve Mustafa Namık"³⁷ sürekli iştirak eden isimlerdir.

23 Temmuz 1908'de İkinci Meşrutiyet'in ilânıyla birlikte, ülkede bir hürriyet havası esmeye başlar. Yedi yıllık suskunluk dönemi bitmiş; birçok dergi ve gazete peş peşe çıkmaya başlamıştır. Çok geçmeden bu dergi ve gazetelerde dağınık hâlde şiir ve yazılar yayımlayan edebiyat sevdalısı gençler, bir araya gelmenin yollarını aramaya başlarlar. Fecr-i Âtî, söz konusu arayışların sonunda ulaşılan menzile olacaktır.

Gençler, 20 Mart 1909 tarihinde "Hilâl" gazetesini matbaasında toplanarak, bir edebî topluluk kurma girişiminde bulunurlar. **Şiir ve Tefekkür** isminde haftalık bir dergi çıkarırlar; ancak dergi, iki sayı çıktıktan sonra maddî sıkıntılar yüzünden kapanmıştır (9 Eylül 1909). Bunun üzerine gençlere, Servet-i Fünûn dergisi sahibi Ahmet İhsan (Tokgöz) kucak açar. Nitekim çok geçmeden Servet-i Fünûn dergisinin 930. sayısında

³⁶ Rifat Necdet Evrimer. *Fecr-i Âtî Şâirleri: Mehmed Behçet ve Tahsin Nâhid*, İnkılâp Kit., İst., 1961, s.6.

³⁷ Rifat Necdet Evrimer. *age.*, s.7.

Fecr-i Âtî'nin kurulacağına dair ilk bilgilerle karşılaşırız:

“Şubbân-ı hâzıradan bir kısm-ı münevver, genç üstad Fâik Âli Bey'in riyâset-i edebîyesinde Fecr-i Âtî namıyla bir encümen-i şiir ve tefekkür tesis etmiştir. Âti için ümitlerle malâmal olan edebiyatımızın seyr-i batisine, ihtiyaç ve istidad-ı vatanla mütenâsip bir cereyân-ı feyz ve tekâmül vermek üzere teşekkül eden bu heyetin düstûr-ı esâsi-i mesleki şudur:

Sanat şahsî ve muhteremdir.

Ruhları şiir ve bedâyie karşı bir ihtizâz-ı samîmi-i meftûniyetle lerzan ve meşhûn olan bu gayûr gençler, yakında meslek ve âmâl-i sanat-perestanelerinin ma'kesi olmak üzere Fecr-i Âtî namıyla bir risâle-i mevkuteneyeşredecektir.”³⁸

Böylece 7 Mart 1325/20 Mart 1909'da Fecr-i Âtî edebî topluluğu teşekkül etmiş olur.³⁹

Yakup Kadri, Fecr-i Âtî'nin kuruluşu hakkında şu açıklamalarda bulunur:

“- Fecr-i Âtî; onu biz tesis ettik. İlk müteşebbisleri Şahabettin Süleyman ile Müfit Ratip'ti. Bu ikisi piyes yazma dolayısıyla birbirlerini tanıyorlardı. Her ikisinin de edebiyata meraklı arkadaşları vardı. Tanıdıklarını topladılar. Celâl Sâhir ve Refik Halit, Müfit Ratip'in dostlarıydı. Beni de Şahabettin Süleyman İzmir'den tanıyordu.”⁴⁰

Böylece birbirleriyle tanışan bu gençler, kurdukları toplulukla Türk Edebiyatı'na yeni bir soluk getirmek istemişlerdir. Topluluğun adı Faik Âli tarafından verilmiştir. Hilâl Basımevi'ndeki toplantılarda topluluğa ad koyma konusu ele alınmıştır. Ortaya atılan ilk isim, Ahmet Hâşim'in istediği “Sînâ-yı Emel” olmuştur. Ancak bu isim sanatçılar tarafından benimsenmemiş ve sonunda Faik Âli'nin bulduğu Fecr-i Âtî adı beğenilmiş ve kabul edilmiştir.⁴¹

³⁸ Servet-i Fünûn, “Tevcihat ve Havadis Kısmı”, C.36, S.930, 12 Mart 1325/25 Mart 1909; Hikmet Dizdaroğlu, “Fecr-i Âti Topluluğu”, *Ulusal Kültür Derneği*, S.5, Temmuz 1979, s.80.

³⁹ Fecr-i Âti'nin kuruluş tarihi, çeşitli araştırmacı ve yazarlar tarafından şu tarihlerle gösterilmiştir: Hikmet Dizdaroğlu, 24 Şubat 1909; (“Fecr-i Âti Topluluğu”, *Ulusal Kültür Derneği*, S.5, Temmuz 1979, s.87); Hasan Âli Yücel, Mart 1909, (*Edebiyat Tarihimizden*, İletişim Yay., İstanbul, 1989, s.44; Nihad Sami Banarlı, 7 Mart 1325/1909, (*Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II*, MEB., Yay., İstanbul, 1998, s.1094); Mehmet Tekin, 12 Mart 1909, (*Fecr-i Âti Yazarlarından Cemil Süleyman Alyanakoğlu*, Kültür Ofset Bas., Antakya, 1991, s.7); Orhan Okay, 25 Mart 1909, (“Yirminci Yüzyılın Başından Cumhuriyete Yeni Türk Şiiri 1900-1923”, *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı IV (Çağdaş Türk Şiiri)*, S.481-482, Ocak-Şubat 1992, s.295); Nâzım H. Polat, 7 Mart 1325/20 Mart 1909, (*Şahabeddin Süleyman*, KTB., Yay., Ankara, 1987, s.35); Beşir Ayvazoğlu, 20 Mart 1909, (*Ömrüm Benim Bir Ateşti*, Ahmet Hâşim'in Hayatı Sanatı Estetiği Dramı, Ötügen Yay., İstanbul, 2000, s.72); Rıfat Necdet Evrimir, 7 Mart 1909/1325, (*Fecr-i Âti Şairleri*: Emin Bülend, İnkılâp Kit., İstanbul, 1958, s.13); Bilge Ercilasun, 20 Mart 1909, (*İkinci Meşrutiyet Devrinde Tenkit, I. Türkçü Tenkit*), TKAE., Yay., Ankara, 1995, s.36.

⁴⁰ Hasan Âli Yücel, *Edebiyat Tarihimizden*, İletişim Yay., İstanbul, 1989, s.44.

⁴¹ Hikmet Dizdaroğlu, “Fecr-i Âti Topluluğu”. *Ulusal Kültür Derneği*, S.5, Temmuz 1979, s.88

Fecr-i Âtî'nin ilk reisi Faik Âli (Ozansoy) olmuştur. Daha sonra sırayla Fazıl Ahmet (Aykaç) ve Hamdullah Suphi (Tanrıöver) reis olmuşlardır.

Fecr-i Âtî topluluğu, kuruluşundan tam on bir ay sonra (11 Şubat 1325/24 Şubat 1910) bir beyannâme yayımlar.⁴² Aşağıda tam metnini vereceğimiz beyannâme, edebiyatımızda ilk olması bakımından önemlidir.

“Şimdiye kadar memleketimizde edebiyat kelimesinin hâiz olduğu ehemmiyet ve ciddiyeti anlayan ve bu ehemmiyeti halka ifham eden, tereddüt etmeden söyleyebiliriz ki, pek az kimse gelmiştir. Tarih-i edebîmizi tetkik edersek en parlak devirlerde bile edebiyatın bütün ihâta-i mânasıyla anlaşılıp anlaşılmadığını görürüz. Onun için bizde sanat ve edebiyat, daima boş vakitlerin bir hemdem-i lâtifî olmaktan fazla bir ehemmiyet alamamış ve bunların nasıl terbiye-i hissiyenin tekâmülüne hizmet etmek tarikiyle bir milletin pişivâ-yi terakkiyatı olduğu takdir edilememiştir. Edvâr-ı kadîmeden ayrılıp asr-ı hâzıra doğru gelince yavaş yavaş suret-i telkinin bir istihaleye uğradığını görüyoruz. Kemal Bey ve hem-zamanları bir çok münasebetlerle bu husustaki fikirlerini söylemişlerdir. Kemal Bey'in 'Edebiyatsız millet, dilsiz insan, kabilindendir' sözü meşhurdur. Fakat eskâr-ı umumiyenin anlamamaktan ve anlamak için hiçbir rehber-i hayırkâr ve ciddi bulamamaktan mütehasıl lâkaydisine böyle bir cümlemin devâsaz olması elbette mümkün değildir. Bu zamana mahsus edebiyatların da bu hususta hidemâti görülmekle beraber Osmanlı eskâr-ı umumiyesinin bu rehberi kat'î surette bulduğu tarih, itiraf etmeli ki, Edebiyat-ı Cedîde'nin genç ve faal zekâlarının Servet-i Fünûn sayfelerinde ilk tesir-i meslek ettikleri zamana tesadüf eder. Bu heyet-i edebîyenin erkânı, o mecmuanın sayfelerinde muhitini tenvir eden bir manzume-i muzîc vazifesini görüyordu. Fakat hükûmetin gittikçe aratan zulmü onların kalemlerine ilk darbe-i anîf ve kâhârı indirdi. Ve bunlar ileride tekrar toplanmak ümidi ile dağılıp gittiler. Hürriyetin ilâniyle yeniden ziyalarına intizar edildiği zaman ise pek az istisna ile artık onlar eski melîke-i hayallerini olan sanat ve edebiyata karşı bir sehâb-ı lâkaydiye bürünmüşütiler. Bunu söylemekle bizden evvel gelenlere itiraz arzusunda değiliz. Zira onların edebiyatımıza ettikleri hizmeti takdir etmemek herhalde kadir-şikenlik olur. Biz onlara mâzi-i meslekleri için teşekkür ile hâl ve istikbâle atf-ı nazar edeceğiz.

İşte bu istikbâle bakmak azim ve niyetiyle Fecr-i Âtî teşekkül ediyor. Fecr-i Âtî âzâsı, kendilerine herkesten ziyade edebiyatperest ve azimperver olmaktan fazla bir kıymet

⁴² “Fecr-i Âtî Encümen-i Edebîsi Beyannâmesi”. SF., C.38. S.977. 11 Şubat. 1325/24 Şubat 1910. s.227.

ehemmiyet atfetmek cesaretini almamakla beraber temelini attıkları müessesenin bu beyâban-ı ilim ve edep içinde bir sayezâr-ı zümürriidin olmasına intizaren şimdilik Avrupa'daki emsalinin küçük bir nümûnesini temsil ve irâe etmesine çalışacaklardır. Llisanın, edebiyatın ulûm-ı edebîyye ve içtimâiyyenin terakkisine hizmet etmek, ayrı ayrı şurada burada tenemmüv eden istidatları sinesinde cem ederek ittihat ve içtimain hasıl edeceği kuvvetle tekemmüle, müsademe-i eskârın parlatacağı bârika-i hakikatle tenvîr-i eskâra çalışmak: İşte Fecr-i Âtî'nin gaye-i azim ve merâmı!

Fecr-i Âtî âzasının semerât-ı mesâisini ihtiva edecek bir kütüphane, teessüs etmek üzeredir. Edebiyat-ı Cedîdenin parlak zekâların matla-ı envâr olmak meziyetini hâiz olan Servet-i Fünûn mecmuası nâşir-i eskârdır.

Bundan başka memleketimizin terakkiyât-ı fikriyye ve hissiyyesini temin edecek âsâr-ı mühimme-i garbiyyeyi kendi âzasına ve mükâfatlı müsabakalarla hariçten intihap olunacak zevâta tercüme ve neşrettirmek, umumî konferanslar vererek halkın seviye-i zevk-i edebîsinin ilâsına, hususî malûmatının tevsiine çalışmak, memâlik-i garbiyyedeki müessese-i mümasile ile tesis-i revabıt ve münasebat ederek memleketimizin tenevvüat-ı edebîyyesini garba, garbın envârını âfâk-ı şarka nakledecek metin ve ulvî bir nâkil vazifesini görmek, Fecr-i Âtî'nin cümle-i âmâlindedir.

Tanzim ve hükûmete itâ olunan nizamnamenin bir sureti yakında neşrolunacaktır.

Eskâr-ı münevvere eshabının bu teşebbüs-i hayrı bir nidâ-i teşci ve takdir ile karşılayacağına eminiz. Çünkü acı bir itiraf olmakla beraber söylemekten çekinmeyiz ki, memleketimizin ilme, sanata ihtiyacı pek şedittir. Bir ihtiyacı telâfi için atılacak en küçük adım, rehâya, itilâya doğru atılmış demektir; ve bundan mahrum olmak muazzez vatan için elîm bir öksüzlüktür."

Fecr-i Âtî Encümen-i Edebîsi Namına Kâtibi

Müfit Ratip

Türk edebiyatında sanatla alâkalı ilk ortak beyannâme olan bu metnin altına imza atan toplam yirmi bir sanatkâr mevcuttur. Bunlar: **Ahmet Samim, Ahmet Haşim, Emin Bülent (Serdaroğlu), Emin Lâmi, Tahsin Nâhid, Celal Sahir (Erozan) 'Reis', Cemil Süleyman (Alyanakoğlu), Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Refik Halit (Karay), Abdülhak Hayri, İzzet Melih (Devrim), Ali Canip (Yöntem), Ali Sühâ (Delilbaşı), Faik Ali (Ozansoy), Fazıl Ahmet (Aykaç), Mehmet Behçet (Yazar), Mehmet Rüştü,**

Köprülüzâde Mehmed Fuat (Köprülü), Müfit Ratip, Yakup Kadri (Karaosmanoğlu)'dur. ⁴³

Topluluğun beyannâmede şu görüşlere yer verdiği görülür:

- Edebiyatın önemli ve ciddî bir iş olduğu halka anlatılmalıdır. Ülkemizin sanata ve ilmî çalışmalara ihtiyacı vardır.

- Sanat ve edebiyat, boş vakitleri doldurmak ve onun verdiği sıkıntıyı gidermek için kullanılan bir vasıta değildir. O, bilâkis insan duygularının eğitime yardımcı olur ve milletin gelişmesini sağlar.

- Sanat ve edebiyatın topluma öncülük ettiğini benimseyen ve bunu çevrelerine kabul ettirmek isteyenler, Edebiyat-ı Cedîdeciler olmuştur. Ancak hükûmetin gittikçe artan baskısı onların kalemlerine yok edici bir darbe indirmiş ve onları dağıtmıştır.

- Edebiyat-ı Cedîdeciler, II. Meşrutiyet'ten sonra sanat ve edebiyatla fazla ilgilenmemişler ve lâkayt davranmışlardır.

- Fecr-i Âtî topluluğu dilin, edebiyatın ve toplumsal bilimlerin gelişmesine hizmet etmek için kurulmuştur.

- Bu topluluk, batıdaki benzer kurum ve kuruluşlarla ilişki kurarak, ülkemizin edebiyat ürünlerini batıya, batının ürünlerini de doğuya tanıtacaktır.

- Topluluğun amacı yetenekli sanatçıları bir araya getirerek, birlik ve dayanışmanın sağlayacağı güçle, ülke kamuoyunu aydınlatmaktır.

- Topluluk üyelerinin eserlerini ihtiva edecek bir kitaplık (Fecr-i Âtî Kütüphanesi) kurulacaktır.

- Topluluk ya kendi üyelerine ya da yarışma açarak Fecr-i Âtî dışındaki kişilere, batının önemli eserlerinin çevirilerini yaptıracaktır.

- Topluluk sanatkârları herkese açık konuşmalar düzenleyerek, halkın edebiyat ve sanat konularındaki bilgilerini artıracaktır.

Bu grubun en önemli sanat ilkesi, ilk bildiride söyledikleri, **sanat şahsî ve muhteremdir** anlayışı olmuştur. Bu sözü bulan Şahabettin Süleyman'dır. Bunu öylesine benimsemişlerdir ki, yazışmalarda kullandıkları kağıtların başlığına, "Fecr-i Âtî" adının yanına hep bu sözü yazmışlardır. Yakup Kadri bu sözle neyi anlatmak istediklerini şöyle dile getirir:

⁴³ "Fecr-i Âtî Encümen-i Edebîsi Beyannâmesi", *agd.*, s.227. Ayrıca bu beyannâme hakkında geniş bilgi edinmek için bk.. Hikmet Dizdaroğlu, "Fecr-i Âtî Topluluğu", *Ulusal Kültür Derneği*, S.5, Temmuz 1979, s.78-120; Hasan Ali Yücel, *Edebiyat Tarihimizden*. İletişim Yay., İstanbul 1989. s.44-75.

“... Kalemimizi herhangi bir fikir cereyanının, herhangi bir ideolojinin emrine vermekten kaçınıyor; yalnız kendi hislerimize, kendi zevkimize göre bir güzellik yaratma çabası içinde çırpınıyorduk.”⁴⁴

Hülâsa, onlar “sanat sanat içindir” prensibinden hareket ediyor ve eserlerinde bu görüşü savunuyorlardı. İlkeleri önceden belirlenmiş bir topluluk olarak, örneklerini Fransa’dan almışlardır. “Haftanın belirli günlerinde toplanır, yazılarını ve şiirlerini üyeler karşısında okur, onların görüşlerini aldıktan, eleştirilerine göre gerekli düzeltmeleri yaptıktan sonra yayımlarlardı. Bu kurala uymayıp, çatışmalara ve ayrılımlara yol açtığını yukarıda görmüştük. Onlar, kendilerini bir ‘aile’ sayıyor, birlik içinde olma görüntüsüne özen gösteriyorlardı. Kendilerine yapılan saldırıları, ancak bu kenetlenme içinde karşılayabilecekleri inancındaydılar.

Fransız Akademisi’nde olduğu gibi, topluluğa yeni bir üye alınacağı zaman, özel günler düzenlenir, söylevler verilirdi. Böyle günlere, dinleyici olarak, başkaları da katılabilirdi. Edebiyat-ı Cedîde’nin ünlü kişileri, Halit Ziya ve Cenap Şahabettin bile bu toplantılarda bulunmuşlardır.”⁴⁵

Fecr-i Âtî Beyannâmesi’nde yer alan bazı fikirler, tartışmalara yol açmıştır. Söz konusu polemige ilişkin yazılar, **Servet-i Fünûn** ve **Resimli Kitap** dergilerinde yayımlanmıştır. Bu dergilerde, Fecr-i Âtî’nin görüşlerini Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Celâl Sâhir (Erozan), Köprülüzâde Mehmet Fuat (Köprülü), Ahmet Hâşim, Şahabettin Süleyman, Müfit Ratip ve Ali Canip (Yöntem) ortaya koyarlar. Mehmet Rauf, Hüseyin Suat (Yalçın), Raif Necdet (Kastelli) ise, **Servet-i Fünûn**’da karşı düşüncelere cevap verirler.

Selânik’te çıkmakta olan **Genç Kalemler** dergisi de Fecr-i Âtî’yi dili, üslûbu ve ferdiyetçi dünya görüşleri açısından eleştirir. Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) ile Şahabettin Süleyman bu eleştirilere cevap verirler. Fakat bu tartışmalar, Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Ali Canip (Yöntem) ve Celâl Sahir (Erozan) gibi sanatçıların **Genç Kalemler**’e katılmasına sebep olur.

1909-1912 yılları arasında faaliyet gösteren bu topluluğun üyeleri arasında, ortak bir dünya görüşü, sanat ve edebiyat anlayışı olmadığı görülmektedir. Servet-i Fünûncuları inkâr ederek onları tenkit etmeye kalkışmaları, karşı tenkitlere zemin hazırlar. “Sanat şahsî

⁴⁴ Hikmet Dizdaroğlu, “Fecr-i Âtî Topluluğu”. *Ulusal Kültür Derneği*, S.5, Temmuz 1979. s.89.

⁴⁵ Hikmet Dizdaroğlu. a.g.m., s.91

ve muhteremdir” anlayışı onları ülke gerçeklerinden ve sosyal sorunlardan uzaklaştırır. Millî edebiyat hareketinin etkili olduğu dönemde, yapay bir dil ve üslûp kullanmış olmaları ilgi toplamamıştır. Bu sebeplerden ötürü Fecr-i Âtî kısa ömürlü bir topluluk olmuştur. Üyelerinin dağılması nedeniyle de 1912 yılının sonunda Fecr-i Âtî topluluğu tamamen dağılmış ve Türk edebiyatında önemli bir yenilik yapamadan misyonlarını tamamlamıştır. Böylece İkinci Meşrutiyet’in ilk yıllarında ortaya çıkan Fecr-i Âtî hareketi, yerini 1911’den sonra etkin olmaya başlayan Millî Edebiyat akımına bırakmıştır. Fecr-i Âtî sanatçılarının büyük bir kısmı da Millî Edebiyat hareketi içerisinde yer almıştır.

Fecr-i Âtî topluluğu içinde yer alan Tahsin Nâhid, grubun önemli üyelerinden birisidir. Özellikle gruba mensup üyelerle birlikte yapılan edebî amaçlı toplantılar, Tahsin Nâhid’in evinde yapılmış; ayrıca Fecr-i Âtî üyeleri arasında birleştirici bir rol üstlenmiştir.

Mehmet Zeki Pakalın, Fecr-i Âtî şiirini asıl temsil eden kişinin Tahsin Nâhid olduğu kanaatindedir. “Asıl Fecr-i Âtî şiirini temsil eden Tahsin Nâhid’dir. İçli ve hisli bir şâir olarak görüldü. Fakat bu hassasiyet şiirlerinde taşkın bir heyecan hâlinde mevcut değildir.”⁴⁶

İsmail Habib Sevük’e göre ise Fecr-i Âtî’nin en velût şâiri Tahsin Nâhid’dir.⁴⁷

Tahsin Nâhid, Fecr-i Âtî üyelerinden biri olarak yapılan polemiklere kesinlikle katılmamıştır. Kendisi, sanat hayatının sonlarına kadar Fecr-i Âtî beyânnamesinde ilân edilen ilkelere uymuş ve bunlardan ödün vermemiştir. Topluluk dağıldıktan sonra arkadaşlarından bazıları Millî Edebiyat hareketine katılırken, bazıları kendi çizdikleri yolda yürümüştür. Tahsin Nâhid ise hiçbir topluluğa katılmadığı gibi, “Sanat sanat içindir” prensibinden de ayrılmamıştır.

Fecr-i Âtî kurulmadan önce sanat hayatının ilk şiirlerini veren Tahsin Nâhid, topluluğun kuruluşundan sonra da (20 Mart 1909), topluluğun anlayışına uygun şiirlerini kaleme almaya devam etmiştir. Şâirin ilk şiir kitabı **Rûh-ı Bîkayd**, Fecr-i Âtî şiir özelliklerine uygun imaj ve hayal unsurlarıyla doludur. Nitekim eser Fecr-i Âtî Kütüphânesi’nin ilk şiir kitabı olarak yayımlanmıştır. (1326/1910).

Tahsin Nâhid’in sanatkârlığında öncelik şiirdedir. Şiirlerini sanat hayatının başlarından itibaren dergilerde yayımlayan şâir, bunlardan 1910 yılına kadar yazmış olduğu kırk şiirini **Ruh-ı Bîkayd** adlı kitabında toplamıştır. Halbuki onun toplam 102 şiiri

⁴⁶ Mehmet Zeki Pakalın. “Fecr-i Âtî” Maddesi, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I**. MEB. Yay.. İstanbul, 1993. s.595.

⁴⁷ İsmail Habib Sevük. **Avrupa Edebiyatı ve Biz**, C. I. Güven Bas.. İstanbul, 1941. s.443.

mevcuttur. Kitaba girmeyen şiirler, değişik dergilerde kalmıştır. Bu yıllarda kaleme alınan şiirler, **Servet-i Fünûn**, **Rûbab**, **Hakk'ın Edebî İlâvesi**, **Kanad** mecmualarında yayımlanmıştır. Şiirlerin tam künyesi ve hangi dergilerde yayımlandığı, “**Tahsin Nâhid'in Eserleri**” bölümünde verildiği için burada belirtmekle yetiniyoruz.

Rûh-ı Bîkayd'daki şiirlerin çoğu fazla derinliği olmayan ferdî şiirlerdir. Bunlar hayal bakımından Ahmet Hâşim'in **Şiir-i Kamer** serisini hatırlatır. Ahmet Hâşim'in, **Rûh-ı Bîkayd**'ı değerlendirdiği bir yazısında, Tahsin Nâhid'in ileride büyük bir şâir olacağı vurgulanmıştır.⁴⁸

Tahsin Nâhid, 1913-1918 yılları arasında kalan zaman dilimi içerisinde hiç şiir yayımlamamıştır. Bunun arkasındaki sebeplerden biri, Birinci Dünya Savaşı'nın devam etmesi ise, diğeri şâirin artık şiirden ziyade tiyatro çalışmalarına ağırlık vermesidir. Bu yıllar arasında son şiiri **Denize** 9 Eylül 1913'de (Rûbab Mecmuası) yayımlanmıştır. Uzun bir aradan sonra **Altın Marşı** şiiri 11 Mayıs 1918 tarihinde (Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası) yayımlanmıştır.

Tahsin Nâhid'in yaşadığı toplumdaki kopmadığı onun yazmış olduğu birkaç şiirden anlaşılır. İkinci Meşrutiyet'in ilânından sonra yazdığı **On Temmuz** **Takdîs Edelim**, Balkan Şavaşları sırasında kaleme aldığı **Bulgaristan Müslümlerine** bu şiirlerden önemli olanlarıdır.

Son şiirlerinde (**Yâd Edip**, **Gözlerim Mest Açılırken**, **Koşma**, **Ey İlâhem**), dilinin sadeleştiği görülür. Buna sebep, Rıza Tevfik'tir. Mehmet Emin Yurdakul'la başlayan Türkçe şiir yazmak düşüncesi Rıza Tevfik'le devam etmiş, böylece 1911 yılında başlayan Millî Edebiyat hareketine zemin hazırlanmıştır. Önceleri bu harekete kayıtsız kalan Tahsin Nâhid, daha sonra ister istemez hareketin büyüklüğü karşısında daha fazla direnemez, sade Türkçe ile şiirler kaleme alır. Ancak 1919 yılı gibi hareketin devam ettiği bir tarihte vefat etmesi, bizim onun sanat hayatını değerlendirmemizi güçleştirir. Bu sebeple biz bir örnekle onun bu yönde de bir temayülünün olduğunu belirtelim.⁴⁹

*Bir beyaz fecr idi gül rengi tenin
Aşkın akşamlı siyah bir tül dü
Gözlerim doldu o fecrinle senin
O siyah tülle başım örtüldü*

⁴⁸ Ahmet Hâşim. “Rûh-ı Bîkayd Fırsatıyla”. **Servet-i Fünûn**, C.38, S.981, 11 Mart 1326/24 Mart 1910. s.291-294.

⁴⁹ (“Ey İlâhem”. **Fağfûr**. C.1. S.1. 22 Ağustos 1334/ 1918. s.10; **Yarın**. C.2, S.30, 11 Mayıs 1338/ 1922. s.84).

*Seni gördüm ve dedim tâ kendi
"Yine bir kalb arıyor pençesine!"
Aşk uzaktan görünüp seslendi,
Koştum îmân ile aşkın sesine.*

*Arkasından mütehâlik yürüdüm:
Sana birgün varırım belki, diye
Beni terk etti hevâsında ölüm
Kokan endîşeli bir zâviyeye .*

*Tâ o günden beridir, hicrânın
Gamı kalbimde birikmiş, yaşadım.
Şimdi hücremde senin kurbânın
Olacak çağa eriştim, şâdım*

*Dağlar aşmış deli bir sevdâlı
Gibi mihrâbına dek yükseldim.
Gözlerim bağlı, başım hummâlî,
Ey ilâhem sana kurban geldim*

Vefatından kısa bir süre önce, aruz-hece münakaşalarında, millî bir edebiyat için saz şiirinden faydalanma konusu tartışılırken onun hece ile, saz şâiri edasıyla yazılmış bir "Koşma"sı yayımlanmıştır.⁵⁰

*Ey gözümün nûru var mıdır eşin
Görür de kim etmez sana ibtilâ
Peridir mutlakâ anan kardeşin
Belâsın sevdiğim belâsın belâ*

*Meclise mestâne mestâne gelir
Aşkımı söylerim efsâne gelir
Dinleyen derdimi dermâne gelir
Sen gibi insafsız görmedim aslâ.*

*Gözleri süzgündür kaşları ince
Yüz vermez önüne çıkan her gence
Bana bir kerecik gülümseyince
Unuttum derdimi buldum tesellâ.*

*Yasemin gerdanlı gül yanaklıdır
Boynumu vurdursa şimdi haklıdır
Koyunda bir demet gül mü saklıdır
Dedim de kokladım oldum mübtelâ*

*Mecnûn'un alnına kara yazdıran
Vecd ile Ferhâd'a dağlar kazdıran*

⁵⁰ Tahsin Nâhid. "Koşma". Şâir Mecmuası. C.1. S.12, 27 Şubat 1919, s.180.

*Nâhid'i kaç yıldır böyle azdıran
O gözler şüphesiz senindir Leylâ.*

Yukarıda verdiğimiz bu şiir Tahsin Nâhid'in, âşık tarzında Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın başarısına yaklaştığını söyleyebileceğimiz bir metindir. Hiç şüphesiz böyle birkaç metin onun sanatında, çeşniden başka bir şey ifade etmez.⁵¹

Şâir ayrıca son şiirlerinde, Yahya Kemal'in etkisiyle şarkılar da kaleme almıştır. Bunlardan en önemlileri, **Gece Kuşları**, **O Akşam** ve **Âhû**'dur.

Rûh-ı Bîkayd'da yer almayan son şiirleri ise -içlerinde Yahya Kemal'e yaptığı iki ve Nedim'in bir gazeline yaptığı tahmisin de bulunduğu- **Şâir**, **Yarın**, **Edebîyât-ı Umûmiye** ve **Şâir Nedim** dergilerinde yayımlanmıştır.

Tahsin Nâhid'in sanat hayatında esas verimli olduğu yıllar, II. Meşrutiyet'in ilânından ölümüne kadar olan yıllardır. Şâir bu dönemde tiyatroya şiirden daha çok önem vermiş ve on üç tiyatro eseri kaleme almıştır. Bunların bilinen ilki, **Jön Türk**'tür. Bu piyes kitap olarak yayımlanmıştır. Kitap olarak yayımlanan diğer tiyatro eserleri: **Hicrânlar**, **Firâr**, **Ben... Başka**, **Rakîbe** ve **Kösem Sultan**'dır. Bunların dışında çeşitli tiyatro topluluklarınca oynanmasına rağmen kitap olarak yayımlanmayan **Bir Çiçek İki Böcek** ve tefrika halinde kalan **Akortacı**, **Bursalı Hala** isimli üç oyunu daha vardır. Bazı kaynaklar onun **Osmân-ı Sâni**, **Talâk**, **Sanatkâr** ve **Bir Mücadele-i Hissiyeye** isimli oyunlarından da bahsederler. Ancak bu dört eserin varlığı ispat edilememiştir.

Tahsin Nâhid'in yazmış olduğu piyeslerden en çok beğenilenler, **Kösem Sultan**, **Bir Çiçek İki Böcek** ve **Rakîbe** olmuştur. **Kösem Sultan**, yazıldığı dönem itibariyle bir hayli ses getirmiştir: "Bu dönemde bunca tarihî oyun yazılmış, oynanmış veya yayınlanmış olmakla birlikte ancak ikisi bunlar arasında sivrilmiş, değerli bulunmuş oyunlardır. Nitekim Reşat Nuri (Güntekin) bir yazısında bizdeki tarihî oyunların ikisi dışında başarılı olamadıklarını, çoğunun tatsız, çocuksu, perişan oyunlar olduklarını belirtiyor. Bu başarılı oyunlar Şehabeddin Süleyman ile Tahsin Nâhid'in birlikte yazdıkları **Kösem Sultan** ile Salâh Cimcoz ve Celâl Esat (Arseven)'in birlikte yazdıkları **Selim- i Sâlis**'tir."⁵²

Ayrıca **Temâşâ** dergisinin açtığı; Dârübedâyi-i Osmânî eserleri içinde en çok beğendiğiniz eserler? anketine verilen cevapta, Tahsin Nâhid'in **Rakîbe** isimli adapte piyesi 75 oyla birinci olmuştur. **Bir Çiçek İki Böcek** isimli bir başka adaptesi ise 17 oyla

⁵¹ Nâzım H. Polat, "Tahsin Nâhid'in Şiir İklimi, 'Hep Bekler' Şiirinden Hareketle", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S.3. Sivas, 1996, s.5.

⁵² Metin And, *Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu (1908-1923)*. TİB., Yay., Ank., 1971. s.203.

7. sırada yer almıştır.⁵³ Buradan anlaşılabilir ki, Tahsin Nâhid'in tiyatroları içerisinde en başarılı eserleri adapteleri olmuştur.

Tahsin Nâhid tiyatro ile sadece yazar olarak ilgilenmemiş, bu alanda yöneticilik de yapmıştır. Dârülbedâyi'nin kurulmasında etkili olan şahsiyetlerden biri de odur. "Darülbedayi'yi yönetecek olanlar ise tanınmış kimselerdi: **Abdullah Cevdet, Mehmet Rauf, Tahsin Nâhid, Emin Bülent ve Ahmet Hâşim**. Mâlî işler **Kemal ve Asım** beylere verilmişti."⁵⁴

Tahsin Nâhid, Dârülbedâyi'de Okuma Kurulu üyeliğinde de bulunmuştur: "Dârülbedâyi'nin ilk kuruluşunda Okuma Kurulu üyeleri zamanın en tanınmış şâir ve yazarlarıydı. Onursal başkanlığı **Abdülhak Hamit**'in yaptığı bu kurulda edimli başkan **Yahya Kemal**'di. Üyeler **Yakub Kadri, Rıza Tevfik, İzzet Melih, Abdullah Cevdet, Müfit Ratip, Emin Bülent, Ahmet Hâşim, Mehmet Rauf, Hüseyin Rahmi, Tahsin Nâhid ve Asım** beylerdi. **Hüseyin Rahmi** toplantılara bir kez katılmıştır. Bu kurul daha çok sınav kurulu olarak görev görmüştür. Darülbedayi'ye girmek isteyen adayları sınamıştır."⁵⁵

Tahsin Nâhid'in ünlü Fransız yönetmen **Andre Antoine**'nın Dârülbedâyi'nin başına getirilmesinde büyük etkisi olmuştur. "Babam, yönetim kurulu üyesi olduğu Darülbedayi'ye yani Şehir Tiyatrosuna gelmesi için, ünlü Antoine ile yazışmış. Birkaç mektubunun müsveddelerini okuyunca, şaşırdım kaldım. Çünkü ancak çok iyi eğitim görmüş bir Fransız böyle bir ustalıklı kullanabilir o dili."⁵⁶

Tahsin Nâhid çeşitli dergilerin yazı kadrosunda da yer almıştır. Bunlardan birisi Ser Muharrirliğini yaptığı **Kanad Mecmuası** (İlk sayısı 2 Teşrîn-i Evvel 1326/15 Ekim 1910) ancak dört sayı çıkmıştır. Onun yazı kadrosunda yer aldığı diğer dergiler ise; Selâmi İzzet (Sedes)'in çıkardığı **Fağfur** (İlk sayısı: 22 Ağustos 1334/1918) ve Halid Fahri (Ozansoy)'un çıkardığı **Şâir Nedim**'dir (İlk sayısı: 16 Kanûn-ı Sâni 1919/ Ocak 1919).

Tahsin Nâhid'in şiir ve tiyatrolarından başka tenkidî yazıları da vardır. Bu yazılarını **Servet-i Fünûn, Mehâsin, Âşiyân, Resimli Kitap, Musavver Muhit, Kanad, Âtî ve Şâir Nedim** dergilerinde yayımlamıştır. Bunların bir listesini "Tahsin Nâhid'in Eserleri" bölümünde verdiğimiz için burada bahsetmeyi gereksiz görüyoruz.

⁵³ Metin And, *Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu*, s.283-284.

⁵⁴ Özdemir Nutku, *Darülbedayi'in Elli Yılı*, AÜ. Bas., Ankara, 1969, s.23.

⁵⁵ Özdemir Nutku, *age.*, s.107.

⁵⁶ Mina Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, s.126.

Hulâsa; Tahsin Nâhid, otuz iki yıllık kısa ömründe edebî açıdan oldukça verimli bir hayat geçirmiş; Fecr-i Âtî'nin ileri gelen şahsiyetlerinden biri olmuş ve evini bu topluluğa açarak, bunların kısa sürede organize olmalarını sağlamıştır. Fakat kendisi ikinci derecede bir şâir olmaktan kurtulamamıştır. Ancak ülkemizde edebiyatın gelişmesi bakımından, edebî alanda onun yapmış olduğu gayretli çalışmalar göz ardı edilmemelidir.

Tahsin Nâhid'in tiyatro dalında şiirden daha başarılı olduğu, hatta genç yaşında ölmemiş olsa idi; edebiyatımıza daha güzel tiyatro eserleri bırakacağı bütün arkadaşlarının ve edebiyat araştırmacılarının belirttiği bir husustur.

Tahsin Nâhid'i Türk edebiyatında koyabileceğimiz en önemli yer, onun orta seviyeli bir Fecr-i Âtî şâiri olduğudur. Her ne kadar sanat hayatına şiirle başlamış ve "Adalar ve Kamer" şâiri olarak ün yapmış olsa da, daha sonra verdiği tiyatro eserleri, onun oyun yazarlığının şâirliğinden her zaman bir adım önde olmasını sağlamıştır. Asıl ününü de zamanında tiyatrocunun sıfatıyla yapması bu görüşümüzü doğrular niteliktedir.

II- MİZACI

Tahsin Nâhid'in mizacını belirleyen ve onu diğer insanlardan ayıran bazı kişilik özellikleri vardır. Şüphesiz bu özellikler, onun irsiyeti, fizikî yapısı, içinde yaşadığı aile, toplum ve kültür ortamı ile yakından ilgilidir.

Onun en belirgin mizaç özelliklerini şöylece sıralamak mümkündür: **İncelik, zariflik, samimîlik, kibarlık, saflık, masumluk, hasbîlik, hassaslık, kırılabilirlik, bedbinlik, nezaketlilik, çalışkanlık, dostluk.**

Tahsin Nâhid'in mizacını tanımlayan en önemli özelliklerinden biri -belki de birincisi- çevresindeki insanlara karşı samimî olmasıdır. Bu sebeple onun evi, Fecr-i Âtî sanatçıları için açık bir dostluk kulübü hâline gelmiştir. Bunda onun, dost ve birleştirici karakteri kadar samimîyetinin de etkisi olmuştur.

Tahsin Nâhid'in diğer mizaç özelliklerinden en önemlileri, ince, hassas, kırılabilir ve bedbin bir ruh yapısına sahip olmasıdır. Bu yönünü, şiirlerinde de açık şekilde görürüz. Sevdikleri insanlara karşı çok hassas olan şâir, onların beklenmedik davranışları karşısında kırılır ve bedbin bir hâle gelir.

Ancak yaşadığı dönemin Osmanlı'nın çöküş dönemine rastlamış olması, savaşların (Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya) artması sonucu, kendisi toplumun bir ferdi olarak bu olaylardan etkilenmiştir. Ayrıca bu dönemde Türk edebiyatını etkileyen sanatçıların

(Servet-i Fünûncular), bedbin bir nesil olarak kendilerinden sonra gelen sanatkârları etkilemişlerdir. Bu sanatkârlardan etkilenenler arasında Tahsin Nâhid'in de olması kaçınılmazdır.

Ali Süha, Jön Türk piyesini değerlendirdiği bir yazısında, Tahsin Nâhid'in mizacı hakkında orijinal tespitlerde bulunmuştur: "Tahsin, hassas, son derece asabî bir şâirdir. Yorulmaz, usanmaz bir ibtilâ-yı sanatla sever. Hayât-ı sanatında, masasının başında, asabî bir hummâ-yı sanatla mahmûm, bütün kuvvâsiyle mevkûf-ı iştigâl kaldığı uzun saatler ve bilhassa lambasının sabaha kadar sönmediği geceler vardır. Sağlam bir muhakemeye, ciddî bir terbiye-i fikriyeye mâlik olan bu genç şâir, şark ve garbın hemen bütün şâirlerini okumuş, tedkik etmiş, anlamıştır...

Ve sonra ahlâkı ve husûsiyeti şâyân-ı dikkattir. Necîp bir aileye mensup, halûk, sevimli, hamiyetli, vicdanlı ve bilhassa nâzik ve müntakidtir. Kendisiyle beş dakîka görüşüp de sevmemek, mümkün değildir. Gurûrun nefsi –mânayı müste'milini kastetmiyorum- tahayyülü bilhassa pek büyüktür ve bunlar kendisinin en muazzez şeyleridir.

Tevâzu, safvet ve riyâyı katiyyen sevmez. Bununla beraber kendisini bir mübtediyle bir heveskâr ile birlikte görenler o mübtediyi, o heveskârı en mümtaz kalemlerden birinin sâhibi zannederler. O derece müşevviktir."⁵⁷

Galatasaray'dan sınıf arkadaşı Ruşen Eşref'in anlattığına göre, Tahsin Nâhid, şehlä (tatlı şaşı,yarım şaşı) bakışlı, miyop olduğundan dolayı gözlük kullanır ve belki de bu sebepten ötürü bütün fotoğraflarını profilden verirmiş. Tahsin Nâhid'in şehläliğini Salâh Birsell de doğrulamıştır. "Salâh Birsell, 'Ey Dizim, Ey Bacağım' adlı yazısında delikanlı babamın şehläliğine değinerek, 'Tahsin Nâhid şaşı bakar (şaşı değil, biraz karışık bakanlardanmış) ama bu, insana dostluk duygusu boca eder"miş.⁵⁸ Halit Fahri de, buna benzer kelimeler sarf etmiştir: "Kendisini yakından tanıdıktan sonra, nezaketi ve kibarlığıyla en çok sevdiğim arkadaşlarımdan biri olmuştu... Biraz şaşı bakışında bile insana dostluk duyguları telkin eden bir hususiyet vardı. Yalnız şu farkla: Yüzüme dosdoğru bakan nice meslektaşın bakışındaki çarpıklığı zaman geçtikçe anladım. Evet, doğru bakmak her zaman dostluk nişanesi değil! Bunun için Tahsin Nâhid'in bana

⁵⁷ Ali Süha. "Temâşâ Tenkidâtı: Jön Türk", *Âşiyân*, C.1, S.5, 25 Eylül 1324/8 Ekim 1908. s.144-145.

⁵⁸ Mîna Urgan. *Bir Dinozorun Anıları*. s.129-130.

bakarken duvara, duvara bakarken belki bana hitap eden nazarını bugün her şeyden üstün bir kıymette görüyorum. Ne çare hayat tecrübesi!”⁵⁹

Tahsin Nâhid, kişilik olarak spora yatkın biridir. Onun Galatasaray Spor Kulübü’nde kurucu üyelik yaptığı, futbol takımında oynadığı bilinmektedir. “20 Ekim 1905 günü Sultanî’nin beşinci sınıfında Mehmet Ata Beyin edebiyat dersi sırasında Ali Sami (Yen) ve arkadaşları Galatasaray Futbol Kulübü’nü kurdular. Kulübün kurucuları ve ilk üyeleri şunlardı: Ali Sami (Yen), Asım Tefik (Sonumut), Emin Bülent (Serdaroğlu), Celâl, İbrahim, Bekir (Bircan), Tahsin Nâhid, Reşat Şirvani, Refik Cevdet (Kalpakçioğlu), Abidin Daver, Kâmil... Böylece Türk kültüründe ‘batıya açılan pencere’ olarak tarif edilen Galatasaray Lisesi’nden sonra Türk futbolunda da ‘batıya açılan’ ilk pencere, Galatasaray Kulübü doğmuş oluyordu. Ancak o, hastalığı dolayısıyla kurucu üyelikten ayrılmak zorunda kalır.

Tahsin Nâhid’in spora olan ilgisi sadece futbolla sınırlı değildir. Bundan da öte o, iyi bir bisiklet binicisidir. Ayrıca iyi bir yüzücü ve jimnastikçidir. Galatasaray Lisesi’nden sınıf arkadaşı olan Ruşen Eşref bu konuda şöyle der: “Bir de bisiklette ün alanlar vardı: yukarı sınıflardan trapezci Danişle bizim sınıftan Tahsin Nâhid...

Tahsin Nâhid, Faik Üstün İdman hocanın yeğeni idi. Yaşça bizlerden büyüktü: sınıfça bizlerle birdi; Türkçe nazımda bütün sınıfımızdan kat kat üstündü! Fransızca’dan öyle değil!...Tahsin Nâhid, jimnastikte de hiç fena değildi; pazılı idi, kuvvetli idi; amma galiba en ziyade bisiklete iyi biner olmadan yana elverişi idi. O zamanın İstanbul’da bisiklet birincisi sayılır Hâfız’a yakın hızda bisiklet sürerdi.

Futbola da merak sardı ise de onu o kadar yürütemedi... Hâsılı, Tahsin sportmen ruhlı, mert karakterli, efendi, hayırhah bir adamdı... Bununla beraber Tahsin, jimnastik, hele bisiklet konusunda bizler arasında sözü geçer, bilgisi dinlenir, yetkisi tanınır kişi idi; hatır için değil; gerçekten...”⁶⁰

Tahsin Nâhid’in sporu bu denli sevmesinin sebeplerinden birisi, dayısı Faik Üstün İdman’dır. Galatasaray Lisesi beden eğitimi öğretmeni olarak görev yapan Faik Bey’in, yine Galatasaray Lisesi’nde öğrenci olan yeğenini etkilemesi gayet tabiidir. “Bu merak çok uzun yaşadığı için benim de tanıdığım dayısı Faik Beyden gelmiştir belki de.”⁶¹

⁵⁹ Halit Fahri Ozansoy, “Hatıralar Arasında Fecr-i Âtî Şâirleri Albümü, I Tahsin Nâhid”, Yarım Ay Mecmuası, S.130, 1 Nisan 1941, s.11, Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde*, Sümerbank Kültür Yay., Ankara, 1970, s.170-171.

⁶⁰ Ruşen Eşref Ünaydın, *Galatasaray ve Futbol*, Yenilik Bas., 1957, s.22-23.

⁶¹ Mina Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, s.130.

Tahsin Nâhid'in çok genç yaşta vefat etmesi, edebiyat ve sanat çevresinde de geniş yankılar uyandırmış ve arkadaşları bu elim olay karşısında müteessir olmuşlardır. Ölümünden sonra arkadaşları tarafından yapılan değerlendirmelerde onun sanatçı kişiliğinden ziyade, insancıl davranışlarının daha çok öne çıkarılmış olması, onun karakter itibarıyla sevildiğini ve takdir edildiğini gösterir. Aşağıya alacağımız bazı değerlendirmeler bunun açık bir delilidir:

“Tahsin Nâhid'i de gaib ettik. Zavallı memleketin sayılı birkaç sanatkârı kalmıştı. Onlardan birisi de bu hafta üfûl etti. Tahsin yalnız hassas bir şâir, kıymettâr bir temâşâ muharriri değil, aynı zamanda yüksek ruhlu, asîl bir insandı ve ne iyi, ne samîmi bir arkadaştı! O kadar mûnis, o kadar açık bir tabiatı vardı ki, ne zaman konuşsam kalbimin ısındığını hissederdim.”⁶²

“Tahsin'i dört senedir tanıyorum. Hiçbir dakika onun insanlığını unutup eserini düşünemedim. Tahsin'in ahlâkı, insanlığı ve kalbi yalnız kendi eserinden değil, eser denen şeyden de büyüktü. Allah'ın eseri gibi bir şeydi.

Tahsin'in vefâsını ve dostluğunu görmeyenler, ne büyük saâdetten mahrum kaldılar. Tahsin eski âlicenâp Türk cetlerinin en ulvî fazîletlerinden birkaçını beraber getirdi, otuz iki sene yaşadı ve beraber alıp mezârına götürdü.

İnsanın başında ve ruhunda yaşayan bin türlü hırs bin türlü bayağı ve kaba şeyler arasında gözyaşları nasıl bir teselli ise, Tahsin gibi adamlar iğrenç türler ortasında öyle tesellilerdir.”⁶³

“Şiirlerinden evvel kendisini ve yüksek insanlığını tanıdığım Tahsin Nâhid'i Meşrûtiyetin ilk senelerindeki o coşkun hürriyet tezâhürâtı arasında tanıdım, bir dost saffetıyla kendisine dâimâ derin bir hürmet hissettim. Fecri Âti gençleri arasında yegâne mütevâzi, yegâne samîmi ve tıpkı Hamdullah Suphi ve Yakup Kadri gibi, ahlâk ve şahsı, kibârlığı, terbiyesi, vatanperverliği ile diyebilirim ki bugün kendisini sevenlerin kalbine yerleşmişti. Tahsin'in vefatıyla otuz sene evvelki kibâr İstanbul âilelerinin asîl bir oğlu daha içimizden çekiliyor. Ölümüyle herkesi müteessir eden Tahsin, edebiyatımız kadar ahlâkımız nâmına da bir ziyândır. Bu hassas, samîmi, misli bulunmaz dostun nâmını hürmetle yâd ederim.”⁶⁴

⁶² Halit Fahri, “Tahsin Nâhid Öldü”, *Nedim Mec.* C.2, S.16, 15 Mayıs 1335/1919, s.249.

⁶³ Falih Rıfki, “Tahsin Nâhid Öldü”. *Nedim Mec.* C.2, S.16, 15 Mayıs 1335/1919, s.250.

⁶⁴ Ali Naci. “Tahsin Nâhid ve Temâşâ”. *Yarın Der.* C.2, S.30, 11 Mayıs 1338/1922. s.85.

Sonuç olarak Tahsin Nâhid, asil, müreffeh, kültürlü bir ailenin çocuğudur. Hayatında hiç de huzur bulamayan şâirin otuz iki yaş gibi, çok genç bir yaşta vefat etmesi, edebiyatımız açısından önemli bir kayıptır. Nitekim araştırmacıların ortak görüşü, eğer ömrü kifâyet etse idi, “şiirde değil ama tiyatrodâ çok başarılı olacaktı” şeklindedir.

III- ESERLERİ

A- ŞİİRLERİ

Tahsin Nâhid, şiirlerini önce ‘Sisler ve Hisler’ ile ‘Kırlar ve Denizler’ adı altında, iki cilt hâlinde toplamayı düşünmüştür. Fakat daha sonra **Rûh-ı Bîkayd** adı altında yayımlamayı tercih etmiştir.⁶⁵ Onun sanat hayatı süresince çıkardığı tek şiir kitabı, **Rûh-ı Bîkayd**’dır.

Tahsin Nâhid’in **Rûh-ı Bîkayd** isimli eseri, Fecr-i Âtî Kütüphanesi’nin yayınlamış olduğu ilk şiir kitabıdır. Eser, İstanbul Tanin Matbaası’nda 1326/1910 tarihinde basılmıştır.

Kitapta toplam beş ana bölüm (Benlik, Aşk, Serâb-ı Müstakbel, Raks-ı Elhân, Tabiat) ve bu ana bölümler içerisinde toplam kırk şiir bulunmaktadır. **Rûh-ı Bîkayd** toplam 157 sayfadan oluşmuştur. Her ana bölümün başında, “epigram” niteliğinde yerli ve yabancı şâirlerin şiirlerinden birkaç mısra yer almaktadır. Örnek olması açısından iki epigramı buraya alıyoruz:

“Ger ben , ben isem nesin sen ey yâr?”

“Ver sen, sen isen neyim men-i zâr?!”

(Fuzûlî)(RB., s.7)

“Des vers silencieux, et sans rythme et sans trame,

Ou la rime sans brnit glisse comme une rame.”

(Albert Samain) (RB.,s.99)

Yukarıda belirttiğimiz beş ana bölüm altında, şu şiirlere yer verilmiştir:

Benlik: İdeâl, Ben, Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme, Benim Rûhum, Bahtiyârlık, Meslek ve Şiirlerim İçin (yedi şiir).

Aşk:Aşk, Aşkımın En Güzel Dakikaları I-II-III, Eski Hülyâ, Duâ-i Ramazan, Bir Bütün Yaz, Elin Elimde, Fırtınadan Sonra, Ye’s-i Kamer, Bir Mektup Parçası, Dinle, Yâd-ı Sevdâ, Senden Uzak, Senin Hayâlinle ve Söylesene (on dört şiir).

Serâb-ı Müstakbel: Yaz ve Kış (iki uzun şiir).

⁶⁵ Enver Töre, “Tahsin. Nâhid”, TDEA.. C. 8. Dergâh Yay., İst., 1998, s.200.

Nâhid'in şiir sanatını geniş olarak incelemiştir.⁷⁰ Yine aynı araştırmacının, "Tahsin Nâhid'in 'Rûh-ı Bîkayd' Adlı Kitabında Yer Almayan Şiirleri" isimli bir çalışması daha vardır.⁷¹

Bunların dışında Nâzım H. Polat'ın, "Tahsin Nâhid'in Şiir İklimi"⁷² ile Âbide Doğan'ın "Tahsin Nâhid ve Tiyatrosu"⁷³ isimli iki inceleme daha vardır. Birincisinde, Hep Bekler şiirinden hareketle şâirliği; ikincisinde ise telif tiyatro eserlerinin incelenmesinden hareketle tiyatro yazarlığı üzerinde durulmuştur.

Ayrıca Tahsin Nâhid'in eserleri üzerine çeşitli makaleler yayımlanmıştır. Bunların tam listesini **Bibliyografya** bölümünde verilmiştir.

Son olarak, **Rûh-ı Bîkayd** üzerine, 1998 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi'nde bir lisans tezi hazırlanmış; inceleme ve şiirlerin günümüz alfabesine aktarılması gerçekleştirilmiştir.⁷⁴

Tahsin Nâhid'in şiirleri yalnızca Rûh-ı Bîkayd'dakilerle sınırlı değildir. Onun **Servet-i Fünûn, Şâir, Şâir Nedim, Resimli Kitap, Musavver Muhit, Âşiyân, Bahçe/Çocuk Bahçesi, Rübâb, Mehâsin, Kanad, Hakk'ın Edebî İlâvesi, Kadın, Jale, Fağfûr, Yarın, Edebîyât-ı Umûmiye** gibi birçok dergide yayımlanmış şiirleri mevcuttur. Araştırmalarımız sonucunda Tahsin Nâhid'in dergilerde ve **Rûh-ı Bîkayd**'da yayımlanan 102 şiirini tespit ettik. Şiirlerin kronolojik listesi aşağıdadır.⁷⁵

⁷⁰ Nurullah Çetin, "Tahsin Nâhid ve Şiiri", *DTCF Der.*, S.369, Ankara, 1993, s.23-33.

⁷¹ Nurullah Çetin, "Tahsin Nâhid'in 'Rûh-ı Bi-kayd' Adlı Kitabında Yer Almayan Şiirleri", *AÜ. DTCF. Dergisi*, C.XXXVII, S.1-2, Ankara 1995, s.541-581. Ancak burada verilen şiirlerin eksik olduğu görülmüştür. Makalede verilen toplam şiir sayısı 33'tür. Bizim dergilerde bulduğumuz şiir sayısı ise, 62'dir.

⁷² Nâzım H. Polat, "Tahsin Nâhid'in Şir İklimi, Hep Bekler Şiirinden Hareketle", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S.3, Sivas, 1996, s.1-12.

⁷³ Abide Doğan, "Tahsin Nâhid ve Tiyatrosu", *Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*, Ankara, 1998, s.181-204.

⁷⁴ Şaban Fidan, "Tahsin Nâhid ve Rûh-ı Bîkayd'ı Üzerine Bir İnceleme", *SDÜ, Fen-Edebiyat Fak.*, Isparta, 1998, 86s.

⁷⁵ Mehmet Çetin, *Tanzimat'tan Bugüne Türk Şiiri Antolojisi I*, Kitabevi Yay., İstanbul, 1994, s.148'de yazarın vermiş olduğu "Nisyân" isimli şiir Tahsin Nâhid'in değil, bir dönem Fecr-i Âtı Topluluğu'nda birlikte oldukları Köprülüzâde Mehmed Fuad'ındır. Bu şiir için bk., Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, İnkılâp Kit., İstanbul, 1986, s.636; M. Orhan Okay, "Yeni Türk Şiiri", *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı IV* (Çağdaş Türk Şiiri), Sayı:481-482, Ocak-Şubat 1992. s.400. Rûmî tarihleri Milâdî tarihe çevirmek için, Yücel Dağlı-Cumhure Üçer, *Tarih Çevirme Kılavuzu*, V. C., TTK. Yay., Ankara, 1997. isimli eserden faydalanılmıştır.

TAHSİN NÂHİD'İN ŞİİRLERİNİN KRONOLOJİK LİSTESİ

ŞİİRİN ADI	YAZIM TARİHİ	YAY. YERİ	YAYIM TARİHİ	CİLT	SAYI	SAYFA
Sabâvet	Şub. 1320/Nis. 1904	MM.	29 KS. 1324/11 Şub. 1909	1	14	221
Bir Sanatkâr-ı Zî-Ahlâka	1320/1904	SF.	21 KS. 1325/3 Şub. 1910	38	974	182
Arzû-yı Müzmin	1321/1905	SF.	11 Şub. 1325/24 Şub. 1910	38	977	230
Sen Hasta İken	1321/1905	MM.	19 Mart 1325/1 Nis. 1909	1	21	323
Jön Türk	27 Eyl. 1321/10 Ek. 1905	Bah.	9 Eyl. 1324/22 Eyl. 1908	1	8	1-2
Fener		ÇB.	7 Nis. 1321/20 Nis. 1905	2	12	3
Küçüklere Bayram Hediyesi		ÇB.	5 May. 1321/18 May. 1905	2	16	13
Gecelerin İlhamı		ÇB.	12 May. 1321/25 May. 1905	2	17	4-5
Sabâh-ı Bahâr		ÇB.	9 Haz. 1321/22 Haz. 1905	2	21	3
Takdir-i Perişân	Mart 1320/Mart 1904	ÇB.	10 TS. 1321/23 Kas. 1905	3	41	9
Benim Rôhum	1 Nis. 1322/14 Nis. 1906	RK.	1 KE. 1324/14 Ar. 1908	1	4	273
Beyaz Gölge	10Tem.1322/23Tem.1906	Kadın	17 TS. 1324/30 Kas. 1908	1	6	12
Yaz Gecesi	1322/1906-1907	Âşy.	12 TS. 1324/25 Kas. 1908	2	17	114-116
Gidelim Ebediyen Gidelim	1322/1906-1907	SF.	15 KS. 1324/28 Ocak 1909	36	922	186
Menekşe Gölge	1322/1906-1907	Kadın	19 KS. 1324/1 Şub. 1909	1	15	8
Bir Mektup Parçası	1322/1906-1907	MM.	22 KS. 1324/4 Şub. 1909	1	13	199
Demet	1322/1906-1907	RB.	1326/1910			150-151
Gençlik	14 KS.1322/27 Ocak1907	Bah.	9 KE. 1324/12 Ar. 1908	2	21	4
Kamerin Bir Hikâye-yi Aşkî	1KS.1322/14 Şub. 1907	RB.	1326/1910			110-115
Kış Gecesi	7 Şub.1322/20 Şub.1907	RB.	1326/1910			101-104
Yaz	21Şub.1322/6 Mart 1907	Âşy.	11 Eyl. 1324/24 Eyl. 1908	1	3	73-77
Duâ-i Ramazan	Hil.Ram. 1325/Ekim 1907	Kadın	10 TS. 1324/23 Kas. 1908	1	5	3
Şiir	1323/1907-1908	Meh.	1 TE. 1324/14 Ekim 1908	1	2	92
Hayât	KE. 1322/Ar. 1906; 1323/1907	Bah. MM.	12 TE. 1324/25 Ekim 1908 ; 25 Haz. 1325/8 Tem. 1909	1 2	17 35	104- 105;364
Bahtiyârlık	1323/1907-1908	MM.	30 TE. 1324/12 Kas. 1908	1	2	7
Bârân-ı Rahmet	1323/1907-1908	SF.	10 KE. 1325/23 Ar. 1909	38	968	86
Korkuyorum	1323/1907-1908	SF.	17 KE. 1325/30 Ar. 1909	38	969	106-107
Rüyâ-yı Mehtâp	1323/1907-1908	RB.	1326/1910			120-123
Senden Uzak	18Nis.1323/1 May. 1907	MM.	7 May. 1325/20May.1909	2	27	139
Senin Hayâlinle	12May.1323/25May.1907	RB.	1326/1910			74-76
Söylesene	6 Haz. 1323/19 Haz. 1907	RK.	1 Mart 1325/14 Mart 1909	1	6	610-611
Kış	15 TE.1323/28 Ek. 1907	Âşy.	11 Eyl. 1324/24 Eyl. 1908	1	3	73-77
Şiirlerim İçin	8 TS. 1323/21 Kas. 1907	Âşy.	27 KE. 1324/9 Ocak 1909	2	21	249
Rûh-ı Mağdûr	14 KE. 1323/27 Ar. 1907	Âşy. SF.	13 KE. 1324/26 Ar. 1908; 22 Tem. 1326/4 Aġs. 1910	2; 39	19; 1000	126- 127; 208
Mehâsine Karşı	4 Mart 1324/17 Mart 1908	Meh.	1 TE. 1325/14 Ekim 1909	1	4	268
Hasta Bir Telde Hasta Bir Naġme	7 Mart 1324/20 Mart 1908	MM.	8 KS. 1324/21 Ocak 1909	1	11	165-166
Ye's-i Âfâk	9 Nis. 1324/24 Nis. 1908	Kadın	11 May. 1325/24 May. 1909	1	28	8
Mukaddimât-ı Leyliyye	7 May.1324/20 May.1908	Kadın	23 Şub. 1324/8 Mart 1909	1	20	8
Ben	26 May.1324/8 Haz.1908	Âşy.	28 Aġs. 1324/10 Eyl. 1908	1	1	10-15
Elin Elimde	29 Eyl.1324/12 Ek. 1908	RB.	1326/1910			52-53
Kamerle	18 TE. 1324/31 Ek. 1908	Meh.	1 TS. 1324/14 Kas. 1908	1	3	166
Dinle	18 TS. 1324/1 Ar. 1908	Meh.	1 Aġs. 1325/14 Aġs. 1909	1	9	648-649
Fırtınadan Sonra	2 Şub.1324/15 Şub. 1909	MM.	21 May. 1325/3 Haz. 1909	2	29	211
Aşk	1324/1908-1909	SF.	5 Şub. 1324/18 Şub. 1909	36	925	238
Bir Bütün Yaz	18 Şub. 1324/3 Mart 1909	RK.	1May. 1325/14 May. 1909	2	8	826
Ada Tahassüsâtından		Bah.	24 Şub. 1324/9 Mart 1909	2	32	89
Yâd-ı Sevdâ	1324/1908-1909	MM.	4 Haz. 1325/17 Haz. 1909	2	31	272
Aşkımın En Güzel Dakikaları I	7 Mart 1325/20 Mart 1909	Meh.	1 Eyl. 1325/14 Eyl. 1909	1	10	744-745
Aşkımın En Güzel Dakikaları II	23 Mart 1325/5 Nis. 1909	MM.	15 Haz. 1325/28 Haz. 1909	2	34	342
-Fâik Sabri'ye-		MM.	9 Nisan 1325/22 Nisan 1909	2	23	24

ŞİİRİN ADI	YAZIM TARİHİ	YAY. YERİ	YAYIM TARİHİ	CİLT	SAYI	SAYFA
Rûh-ı Kamer		MM.	23 Nis. 1325/6 May. 1909	2	25	76
Bir Giryeye	May. 1325/May.1909	Meh.	1Tem. 1325/14 Tem. 1909	1	8	585
Kırlarda	6 May.1325/19 May.1909	MM.	28 May. 1325/10 Haz. 1909	2	30	231
Aşkımın En Güzel Dakikaları III	12May.1325/25May.1909	RK.	1Haz. 1325/14 Haz. 1909	2	9	909
Akşam Ricâsı	12May.1325/25May.1909	MM.	11Haz. 1325/24 Haz. 1909	2	32	290
10 Temmuzu Takdîs Edelim		RK.	10 Tem. 1325/23 Tem. 1909	2	10	1056-057
Menfâdan Avdet		RK.	10 Tem. 1325/23 Tem. 1909	2	10	1037-038
Meslek	1325/1909	RB.	1326/1910			28-29
Eski Hülyâ	27 Tem.1325/9 Ağs. 1909	SF.	26 TS. 1325/9 Ar. 1909	38	966	53-54
Bir Parça		MM.	30 Tem. 1325/12 Ağs. 1909	2	17	473
İdeâl	4 Eyl. 1325/17 Eyl. 1909	Meh. SF.	1TE. 1325/14 Ekim 1909; 11 Mart 1326/24 Mart 1910	1; 38	11; 981	802-803;302
Yes-i Kamer	12 TE. 1325/25 Ek. 1909	RB.				57-58
Hazân	24 TE. 1325/6 Kas. 1909	Meh.	1TS. 1325/14 Kas. 1909	1	12	861
Zehr-i Hazân	28 TE. 1325/10 Kas.1909	SF.	19 TS. 1325/2 Ar. 1909	38	965	37
Hep Bekler		Jale	12 TS. 1325/25 Kas. 1909	1	1	3-4
Zühre	24 KE. 1325/6 Ocak 1910	RB.	1326/1910			140-145
Ye's	1 Haz.1326/14 Haz.1910	SF.	10 Haz. 1326/23 Haz. 1910	39	994	87
O	4 Ağs. 1326/17 Ağs. 1910	SF.	12 Ağs. 1326/25 Ağs. 1910	39	1003	257
Hakk-ı hüsnâ	23 Ağs. 1326/5 Eyl. 1910	SF.	9 Eyl. 1326/22 Eyl. 1910	39	1007	323
Firkât		Knd.	13 TE. 1326/26 Ekim 1910	1	2	8
Bir Kartala		Knd.	28 TE. 1326/10 Kas. 1910	1	4	9
O Zühre		SF.	28 TE. 1326/10 Kas. 1910	40	1014	435
Uzlette		SF.	2 KE. 1326/15 Ar. 1910	40	1019	103
Şâm-ı Bahâr		SF.	16 KE. 1326/29 Ar. 1910	40	1021	150
Çiçekler Arasında		SF.	24 Şub. 1326/28 Şub. 1911	40	1031	395
Buhayra-i Mukaddes	1326/1910	SF.	17 Mart 1327/30 Mart 1911	40	1034	462
Mevsimler	16Mart 1327/29Mart1911	SF.	14 Nis. 1327/27 Nis. 1911	40	1038	559-560
Zulmet		SF.	28 Nis. 1327/11 May. 1911	40	1040	607
Telakî	1 Tem.1327/14 Tem.1911	SF.	29 Eyl. 1328/12 Ekim 1912	41	1062	508
Hazân		SF.	24 TS. 1327/7 Ar. 1911	42	1070	78
Bahâr		SF.	24 TS. 1327/7 Ar. 1911	42	1070	78
Gazel		Rüb.	3 Mart 1328/16 Mart 1912		16	166
Tesellî	1328/1912	Rüb.	29 Mart 1328/11 Nis. 1912		10	86
Sone	1328/1912	Rüb.	12 Nis. 1328/25 Nis. 1912		12-13	132
Sabâh-ı Bahâr		HEİ.	26 Nis. 1328/9 May. 1912		2	3
Mehrtâb Şiirlerinden		HEİ.	18 May. 1328/31 May. 1912		5	3
Tuyûf-ı Mesâ	8 Haz. 1328/21 Haz. 1912	Rüb.	14 Haz. 1328/27 Haz. 1912		22	239
Bulgaristan Müslümanların	1328/1912	Rüb.	25 TE. 1328/7 Kas. 1912	3	41	13
Denize	12Ağs. 1329/25 Ağs.1913	Rüb.	27 Ağs. 1329/9 Eyl. 1913	2	32-33	403-404
Altın Marşı		EUM.	11May. 1334/11 May. 1918	3	67	673
Âhû		EUM.	3 TS. 1918/3 Kas. 1918	2	9-40	228
O Akşam		EUM.	17 TS. 1918/17 Kas. 1918	2	11-42	262
Gece Kuşları		EUM. Yarın	1 KE. 1918/1 Ar. 1918 11 May. 1338/11 May. 1922	2 2	13-44 30	294; 83
Tahmîs-i Gazel-i Yahya Kemâl I		Şâir	12 KE. 1918/12 Ar. 1918	1	1	7
Karlı Bir Kan		EUM.	22 KE. 1918/22 Ar. 1918	2	16-47	342
Tahmîs-i Gazel-i Yahya Kemâl II		Şâir	26 KE. 1918/26 Ar. 1918	1	3	43
Tahmîs-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim		Ned.	16 KS. 1919/16 Ocak 1919	1	1	7
Koşma		Şâir	27 Şub. 1919	1	12	18
Yâd Edip		Ned.	22 May. 1335/22 May. 1919	2	17	266
Gözlerim Mest Açılırken		Ned.	22 May. 1335/22 May. 1919	2	17	266

ŞİİRİN ADI	YAZIM TARİHİ	YAY. YERİ	YAYIM TARİHİ	CİLT	SAYI	SAYFA
Ey İlähem		Yarın Fağfur	11 May. 1338/11 May. 1922 22 Ağu. 1334/22 Ağu. 1918	2 1	30 1	84 10
Hilâl-i Seher ⁷⁶						

B - TİYATROLARI

Tahsin Nâhid, yalnızca şiir dalında eser vermemiş, tiyatro sahasına da geniş mesai ayırmıştır. Hatta onun tiyatrodaki, şiirden daha başarılı olduğu araştırmacıların ortak görüşüdür. Tahsin Nâhid'in tiyatro alanındaki eserlerini telif ve adapte olmak üzere iki grup hâlinde toplayabiliriz. Tahsin Nâhid'in ilk telif eseri, -Ruhsan Nevvare ile birlikte yazdığı **Jön Türk**'tür (1908). Bunu yine aynı yıl yayınladığı **Hicranlar** takip eder. Yazar, iki perdelik **Fırar** isimli oyununu 1910 yılında yayınlamıştır. Daha sonra yazdığı tiyatrolarını Şahabeddin Süleyman'la müştereken kaleme alan Tahsin Nâhid'in, **Kösem Sultan** (1912) ve **Ben Başka!** (1913) isimli iki telif eseri daha vardır. Yine Şahabeddin Süleyman'la birlikte yazdığı söylenen dört eseri daha vardır: **Osman-ı Sâni**, **Talâk**, **Sanatkâr** ve **Bir Mücadele-i Hissiyeye**.⁷⁷

Tahsin Nâhid'in adapte olarak kaleme aldığı eser sayısı dörttür. Bunlar: Marie Thiery'nin **L'Accordeur** isimli bir perdelik komedisini **Akortacı** adıyla 1909'da; Robert de Flers, Gaston de Caillavet, Etienne Rene'nin **La Belle Aventure** adlı eserini **Bir Çiçek İki Böcek** adıyla 1916'da; Henry Kistemackers ve Eugene Delard'ın **La Rivale** adlı eserini

⁷⁶ Bu şiir, Cem Dilçin, **Türk Şiir Bilgisi**, TDK., Yay., Ankara, 1992, s.369-370'ten alınmıştır. Ayrıca bk. **Edebiyat Ansiklopedisi**, Milliyet Yay., İstanbul., 1991, s.358.

⁷⁷ Tahsin Nâhid'in tiyatro eserleri konusunda, kaynaklarda farklı ve eksik bilgiler verildiği görülmüştür. Meselâ, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, **Son Asır Türk Şâirleri** isimli eserinde, Kırık Mahfaza'nın Şahabeddin Süleyman'la birlikte yazıldığını kaydeder (s.1844). Adı geçen eser Şahabeddin Süleyman'a aittir. Yazar, herhalde Ben Başka! piyesi ile bir arada olduğu için bu yanlışlığa düşmüştür. Yine aynı yazar, Tahsin Nâhid'in Hicranlar adlı piyesinin manzum olduğunu ve Raşsan Nevzad'la (Ruhsan Nevvare) birlikte yazıldığını söyler. Oysa ki; Tahsin Nâhid hiç manzum tiyatro yazmamıştır. Hicranlar Ruhsan Nevvare ile müşterek yazılmamış ve ona ithaf edilmiştir. Tahsin Nâhid'in Şahabeddin Süleyman'la birlikte yazdığı iddia edilen **Osman-ı Sâni**, **Talâk**, **Sanatkâr** ve **Bir Mücadele-i Hissiyeye** adlı eserlerine de biz rastlayamadık. Aslında bu belirtilen eserlerin isimleri **Rûh-ı Bîkayd** isimli şiir kitabının başında Fecr-i Âtî Kütüphanesi tarafından neşredileceği ilân edilen kitaplar listesinde bulunmasına rağmen kendileri ortada yoktur.

Şahabeddin Süleyman'a ait olan **Kırık Mahfaza** isimli eser İbnülemin Mahmut Kemal İnal'dan başka, aşağıda isimleri verilen araştırmacılar tarafından da Tahsin Nâhid'le birlikte yazılmış gibi gösterilmiştir:

-Reşat Nuri, "Tahsin Nâhid'in Piyesleri", **Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro İle İlgili Makaleleri**, Hazırlayan: Kemal Yavuz, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul, 1976, s.576.

-Nihad Sami Banarlı, "Tahsin Nâhid", **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C.2, MEB. Yay., İstanbul, 1998, s.1096.

-Kenan Akyüz, "Tahsin Nâhid", **Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1986, s.627.

-Behçet Necatigil, "Tahsin Nâhid", **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yay., İstanbul, 1960, s.104.

-Faruk Nâfiz, "Tahsin Nâhid Öldü", **Nedim Mecmuası**, S.16, 15 Mayıs 1919, s.248.

-Rıfat Necdet Evrimer, **Fecr-i Âtî Şâirleri: Mehmet Behçet ve Tahsin Nâhid**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1961, s.53.

-Özdemir Nuku, **Darülbeydi**'in Elli Yılı, A.Ü. DTCF. Yay. Ankara, 1969, s.14.

-Şevket Beysanoğlu, **Ziya Gökalp- Makaleler IX**, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul. 1980, s.294.

Rakîbe adıyla 1918’de ve son olarak da **La Tante de Honflour** adlı oyunu **Bursalı Hala** adıyla 1919 yılında uyarlamıştır.

Yazarın adaptelerinin telif eserlerinden daha başarılı olduğu bir gerçektir. Özellikle **Rakîbe**, kendi döneminin en çok sevilen ve izlenen oyunu olmuştur.

1- Telif Eserler

a- Jön Türk

Jön Türk, Tahsin Nâhid’in ilk tiyatro eseridir.⁷⁸ Yazar bu eserini Ruhsan Nevvâre hanımla birlikte kaleme almıştır. Ancak bir kaynaktaki, bu eserin Ruhsan Nevvâre tarafından yazıldığı söylenmiştir: “Fakat o devirde bir genç kızın kendi ismi ile bir piyes ortaya koyması hoş karşılanmayacağından, önce Ruhsan Nevvâre takma adını kullanmış, sonra da esasen piyesin yazılmasında kendisine yardımcı olan aile yakını Tahsin Nâhid’in isminin katılmasını daha uygun bulmuştur.”⁷⁹

Eserde rol dağılımı ise şu şekildedir:

Kâzım Paşa (Mâbeyn erkânından)-Minak Efendi; Nihâd Bey (Paşanın merhum birâderinin oğlu)-Binemeciyan; İbrâhim Efendi (Paşanın kâtip ve kurmayası)-İlksaniyan; Asım Bey (Nihâd’in arkadaşı, İttihat ve Terakkî Cemiyeti azasından)-Şahinyan; Hakkı Bey (Nihad’in arkadaşı)-Papasyan; Necip Bey (İttihat ve Terakkî Cemiyeti Azasından bir zâbit)-Dülgeryan; Lütfi Efendi (Polis müfettişi hafiye)-Hulûsi; Zîver Ağa (Paşanın harem ağası)-Tolayan; Mehmet Ağa (Paşanın ağası)-Patvasyan; Fatinet Hanım (Paşanın zevcesi)-

⁷⁸Ruhsan Nevvâre ve Tahsin Nâhid, **Jön Türk**, Üç Perdelik Millî Temâşâ, Tab’ı ve Nâşiri: Kitapçı Leon Lütfi, Suhûlet Kitâphânesi, Yeni Postahâne İttisâlinde Numara 73, Asadoryan Matbaası, 1325/1909, 80 s.

Eserin ilk sayfasında şu bilgilere yer verilmiştir: Birinci defa olarak (6) Ramazan 1326/10 Eylül, 1908 tarihinde Osmanlı Tiyatrosu tarafından mevki-i temâşâyâ vaz’ olunmuştur. Eserin sonunda (s.80-86) yazarın “Tiyatro Hakkında Bir Mütalâa” adlı yazısı bulunmaktadır.

Jön Türk bazı kaynaklarda (Kenan Akyüz, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, İnkılâp Kit., İstanbul, 1990, s.160; Kenan Akyüz, **Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi**, İnkılâp Kit., İstanbul, 1986, s.627; İhsan Işık, **Yazarlar ve Şâirler Sözlüğü**, Ünlüm Yay., İstanbul, 1993, s.467; Mahir Ünlü-Ömer Özcan, **20 Yüzyıl Türk Edebiyatı 1 Cumhuriyet Öncesi Meşrutiyet Dönemi 1900-1923**, İnkılâp Kit., İstanbul, 1987, s.104; **Ana Birittannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, C.20, Ana Yay., İstanbul, 1992, s.333; **Yeni Türk Ansiklopedisi**, C.10, Ötüken Yay., İstanbul, 1985, s.3928; Nihad Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Târîhi II**, MEB. Yay., İstanbul, 1998, s.1096; **Arkin Ünlüler Ansiklopedisi**, C.5, Arkin Kit., İstanbul, 1988, s.1097; **TDEA**, C.8, Dergâh Yay., İstanbul, 1998, s.200; **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, C.18, Gelişim Yay., İstanbul, 1985, s.11156; Atilla Özkırımlı, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.4, Cem Yay., İstanbul, 1987, s.1091; **Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi**, C.13, Görsel Yay., İstanbul, 1987, s.8188; Mehmet Çetin, **Tanzimat’tan Bugüne Türk Şiiri Antolojisi I**, Kitabevi Yay., İstanbul, 1994, s.146; Seyit Kemal Karaalioglu, **Resimli-Motifli Türk Edebiyatı Tarihi**, C.3, İnkılâp Kit., İstanbul, 1980, s.347; Orhan Okay, **Büyük Türk Klâsikleri**, C.12, Ötüken Yay., İstanbul, 1992, s.66.) basım tarihi dikkate alındığı için sıralamada ikinci eserdir. Reşat Nuri, **Jön Türk**’ün yazarın ilk eseri olduğu hükmüne varır. (Reşat Nuri **Güntekin’in Tiyatro İle İlgili Makaleleri**, Hazırlayan: Kemal Yavuz, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul, 1976, s.575).

⁷⁹Ziyad Ebüzziya, “Ebüzziya Hadiye (Ruhsan Nevvâre)”, **TDEA**, C.2, Dergâh Yay., İstanbul 1977, s.418. Yine aynı kaynaktaki Ruhsan Nevvâre ismi ile tanınan bu kadın yazarımızın asıl isminin Hâdiye Ebüzziya Selimoğlu olduğu vurgulanır.

Aznif Hanım; Leylâ Hanım (Paşanın kerîmesi)-Binemeciyan Hanım; Askerler, polisler, ahâli, uşaklar vs.

Üç perde, toplam on iki meclis (5/4/3) ve seksen sayfadan oluşan eser, Mınakyan Efendi tarafından sahneye konan üçüncü telif eserdir. Eserin konusu şöyledir:

Babası Yunan harbinde şehit olan Nihat'ı, amcası mâbeyn erkânından Kâzım Paşa büyötmüştür. Nihat amcasının kızı Leylâ ile sevişmektedir. İstibdat devrinin ileri gelenlerinden biri olan Kâzım Paşa ile Nihat bir konuşma esnasında münâkaşa ederler. Sinirlenen Kâzım Paşa, Nihat'ı kovar. Kâzım Paşa daha önce münâsebet hâlinde bulunduğu yeğenin kaçışının hafiyeler tarafından takip edildiğini duyar ve kendi durumunu kurtarmak için Nihat'ın arkadaşlarından Asım ve Hakkı Beyleri, kaçışa yardım ettikleri iddiasıyla saraya jurnal eder. Böylece hem sarayın itimadını kazanır, hem de müşkül durumdan kurtulmuş olur. Kâzım Paşa birtakım tâyin ve suistimâl hâdiselerine katılmaktadır. Bu yolla kazandığı parayı ise çevresiyle yemektir. Meşrûtiyet ilân edildikten sonra azledilerek halk tarafından karakola teslim edilir. Leylâ'nın, babasının bu utanç verici suistimâllerinden yeni haberi olmuştur. Bu utançla yaşayamayacağını düşünerek intihar etmeye hazırlanırken, Nihat, onun bu teşebbüsüne mâni olur. Bir taraftan babasının suistimâllerini telâfi etmek, bir yandan da halka daha yakın olmak için Nihat'la Anadolu'ya geçmeye karar verirler.

Kısacası Jön Türk'te, İstibdat Devri ile özdeşleşmiş olan hafiye konusu ele alınmıştır. Dolayısıyla eser toplumsal bir dramdır. Ayrıca piyeste anlatılan bir diğer tema, Nihat'la Leyla arasındaki aşktır. Yine, piyeste gençlerin Anadolu'ya geçme arzusu önemli bir düşünce olarak göze çarpmaktadır. Eser Jön Türkler hakkında bilgi vermesi açısından tarihî ve siyasî bir önemi haizdir.

Oyunun şahıslarına gelince, Nihat bir Jön Türk'tür. Yazar, Kâzım Paşa'nın kişiliğinde de iyi bir hafiye tipi çizmiştir. "Eserde siyasi entrikalar, zulüm ve jurnalcilik Kâzım Paşa'nın, zulm gören, bu yüzden hırpalanan insanlar da Jön Türk Nihat'ın şahsında gösterilmiştir."⁸⁰

Ali Süha bir yazısında, **Jön Türk** piyesinin bizde yazılan ilk piyes olduğunu söyler. Ali Süha'ya göre eserde iki tez vardır: "Birincisi ricâl-i müstebide-yi sabıkanın evlatları, verâset-i ahlâkiyeleri fenâ olmakla beraber vüsat-i maişetlerinin kendilerine muktedir muallimler, ciddi mürebbiyelerle verdirdiği terbiye-yi fikriyye ve ahlâkiyye onları fenâ,

⁸⁰ Abide Doğan. "Fahsin Nâhid ve Tiyatrosu". Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı. Ankara, 1998, s.188.

alçak hamiyetsiz olmaktan men eder. Diğeri de ‘babaların kusurlarından evlatların mesûl’ tutulmamaları lüzumudur.”⁸¹

Ali Süha’nın eserde beğendiği diğeri unsurlar ise, her şahsın kendi şivesiyle konuşması ve eserdeki psikolojidir. Ayrıca yazar, eserin şahıs kadrosunun gayet iyi seçildiğini, bunların tabîî bir şekilde yaşadıklarını söyler. Eserin sahnelenmesinden de bahseden Ali Süha, Mınakyan Efendi ile Aznif Hanım’ın son derece mükemmel oynadıklarını belirtir.

Eser hakkında değerlendirmede bulunan Reşat Nuri ise, oyunu pek ehemmiyetli bulmaz ve şöyle der: “Hürriyetin ilânı ferdâsında büyük bir acele ile yazıp oynattığı bu eserin şâyân-ı kayd bir ehemmiyeti yoktu. O vakit piyasa olan mâhûd hafiyelik mevzularından birini ele alıyordu... Bugün vukuâtın hazin bir istihzasına benzeyen bu şeyler o vakitki tiyatro, konferans, hikâye ilh...in müşterek mevzûuydu. Dediğimiz gibi bu eserde fevkalâde bir şey yoktu. Fakat o vakit davul zurna gürültüleri içinde sahneye konulan piyeslerin hepsine fâikti. Hiç olmazsa güzel bir lisânı, düzgün bir tertibi vardı.”⁸²

Eseri beğenenlerden biri de Halit Fahri’dir. Yazar, “O zaman Ferah tiyatrosunda oldukça parlak temsil edilen bu piyes, çok temiz bir sahne lisânı ile yazılmıştı ve üstelik halkı memnun edecek sûrette âşikâne meclislerden de mahrum değildi” değerlendirmesini yapar.⁸³

Hüseyin Suad ise, Tahsin Nâhid’in kendinden önce böyle bir eseri yazmasından dolayı kızdığını ve ona haset ettiğini belirtir: “Tahsin Nâhid... Ben, üçyüz yirmidört senesi nihayetlerinde Şam’da duydum. ‘Jön Türk’ üç perde piyes, muharriri Tahsin Nâhid... Hased ettim, gıpta ettim. Çünkü ben de o vakit ‘Şehbal’ nâmiyle bir şey karalıyordum... Demek benden evvel bir açığız daha varmış. İşte bunun için biraz kızdım.”⁸⁴

Cenap Şahabeddin ise eseri pek beğenmediğini, yazmış olduğu bir yazısında belirtir. Yazar, oyunun birinci perdesinin daha güzel yazılabileceğini, şahısların yarısının bile bu perdede görülmediğinden şikâyet eder. Buna sebep olarak da oyunun yazarlarının aceleci davranmalarını gösterir. “Müellifler birinci perdeyi dolduran cümleleri feda ederek veciz ve muhabbet sözlerle bu ukdeleri halledebilirlerdi. Buna vukûflarının veya kudret-i

⁸¹ Ali Süha, “Temâşâ Tenkidâtı: Jön Türk”, *Âşyan*, C.1, S.5, 25 Eylül 1324/8 Ekim 1908, s.149-150.

⁸² “Tahsin Nâhid’in Piyesleri”, *Nedim Mecmuası*, C.2, S.17, 22 Mayıs 1335/1919, s.266; Reşad Nuri Güntekin’in *Tiyatro İle İlgili Makaleleri*, Hazırlayan: Kemal Yavuz, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul, 1976, s.575-576.

⁸³ Halit Fahri Ozansoy, *Darübedayi Devrinin Eski Günlerinde*, İstanbul, 1964, s.57; Abide Doğan, “Tahsin Nâhid ve Tiyatrosu”, *Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*, Ankara, 1998, s.184.

⁸⁴ Hüseyin Suad, “Tahsin Nâhid Öldü”, *Nedim Mecmuası*, C.2, S.17, 22 Mayıs 1335/1919, s.264.

edebîyelerinin derecesi değil, eseri sahnede görmek için hissettikleri sabırsızlık mani olmuştur.”⁸⁵ Yazar ayrıca, birinci perdede Nihad’ın amcasıyla mücadele etmesinin abes olduğunu belirterek, bu sahnenin gereksiz olduğunu söyler. Oyunun müelliflerine tavsiyelerde de bulunan Cenap Şahabeddin, üzerinde daha çok düşünülmesi hâlinde piyesin daha güzel olacağını belirtmiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Tahsin Nâhid, Jön Türk piyesi ile başladığı tiyatro yazarlığına, devrin siyasi konularından biriyle atılmış, sade bir dil ve güzel bir üslûpla iyi bir oyun tekniğini yakalamayı başarmıştır.

b- Hicranlar

Tahsin Nâhid’in ikinci eseri, 4 Kanûn-ı Evvel 1324/17 Aralık 1908’de yazmış olduğu **Hicranlar**, bir perdelik duygusal bir dramdır.⁸⁶

Piyesin beşinci sayfasında ise şu cümlelere yer verilmiştir:

“Birinci defa olarak (16) Kânûn-i Evvel (1324)-(29 Ar. 1908 Salı) tarihinde Sahne-i Osmâniye Heyeti idâre ve edebîyesinin taht-ı himâyesinde Tepebaşı Kışlık Tiyatrosu’nda aktör Burhaneddin Bey tarafından mevki-i temâşâyâ vaz’ olunmuştur.”

Eserin ikinci kez sahneye konması ise 1920 tarihindedir. Sahneye koyan yine Burhaneddin Beydir.⁸⁷

Eser sahneye konulduğunda, roller şu şekilde dağılmıştır.

Müeyyed Bey-Burhaneddin Bey; Münevver Hanım-Hekimyan Hanım; Vedîa Hanım-Sûzân Hanım; Doktor-Celâl Nazîf Bey; Hatice-Haygânûş Hanım.

Bir perde, sekiz meclis ve otuz bir sayfadan oluşan **Hicrânlar** piyesinin konusu kısaca şöyledir: Verem hastası olan Müeyyed Bey ölüm döşeğindedir. Annesiyle birlikte sevindirici bir haber beklemektedirler. Doktor her ne kadar ona iyileşeceğini söylese de, o, kan kusmaktadır. Müeyyed Bey, Vedîa isimli bir hanıma büyük bir aşkla bağlanmış, fakat Vedîa’nın ailesi, kızlarının yazısını taklit ederek ona bir vedâ mektubu yazmıştır. Böylece bu iki sevgili birbirlerinden ayrılmak zorunda bırakılmıştır. Vedîa daha sonra zengin bir kocaya verilmiştir.

⁸⁵ Cenap Şahabeddin, “Tiyatro Telifi: Jön Türk Faciası Münasebetiyle”, *Âşiyân*, S.13, 14 Kanûn-ı Sâni 1324/27 Kasım 1908, s.404.

⁸⁶ Tahsin Nâhid, **Hicranlar**, Faciâ-i Aşk, Bir Perde, Sâhip ve Nâşiri: İkbâl Kitaphânesi Sâhibi Hüseyin, A. Asaduryan Matbaası 1324/1908, 31s. Eserin ikinci sayfasında “Meşhur aktör Burhaneddin Bey”in Jül Sezar rolünde bir fotoğrafı bulunmaktadır. Yazar ayrıca, eserini Ruhsan Nevvâre Hanım’a ithâf etmiştir. “Refâkat-i kalemiyenizden cüdâ kaldığım zaman ki yazılarımın timsâl-i âczi olan (Hicrânlar)ımı size ithâf ediyorum.” Çağaloğlu: 4 -Kânûn-i Evvel- 1324-(17 Aralık 1908 Perşembe) T.N.(s.7)

⁸⁷ Metin And, *Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu (1908-1923)*, s.297.

Vedfa evlendikten hemen sonra kocasıyla birlikte Selânik'e gitmiş, Müeyyed Bey aşkı yüzünden kendisini içkiye vermiştir. Aşırı alkol ve üzüntü sebebiyle kısa bir süre sonra hastalanmış ve yatağa düşerek kan kusmaya başlamıştır.

Kaba saba ve kötü bir insan olan Vedfa'nın kocası, bir zaman sonra onu boşamış, Vedfa da ilk sevgilisi olan Müeyyed Bey'in, kendisine döneceğini bir telgrafla bildirmiştir. Artık ölmek üzere olan Müeyyed, yanına gelen sevgilisiyle öpüşüp kucaklaşır. Bu arada Vedfa'yı, kendisinden önce başka bir erkeğin öpmüş olduğunu hatırlayan Müeyyed, onu şiddetle kıskanır ve bir tikslenme hissi duyarak ölür. Münevver ve Vedfa hanımların ağlamaları sonunda, Vedfa diz üstü çökerek: "Yârabbi, bütün hicrânlarımın neticesi bu muydu?" diyerek piyes sona erer.

Eserde, aşkı yüzünden verem olan bir gencin ölmesinden başka, iffet ve aşka sadâkat gösterme gibi konular işlenmiştir. Yine eserde işlenen bir diğer konu, istemeyerek yapılan evliliklerin olumsuz sonuçlar doğuracağı düşüncesidir.

Piyes umumiyetle Müeyyed Bey'in annesi, doktor ve Vedfa Hanımla diyaloglarından oluşmuştur. Eserde düşünceden ziyade duygular hâkimdir. Kişiler genellikle iyi ve olumludur. Eser bir perdelik olduğu için kişiler hem sayıca az, hem de derinlemesine tanıtılmamıştır.

Eserde mekân önemli bir fonksiyon icra eder. "Eserde dar mekân Müeyyed'in 'temiz fakat kibardan ziyade fakirâne' evidir. Müeyyed'in sonunu hazırlayan da bir bakıma bu fakirliğidir. Sevdiği kızla bu yüzden evlenememiş, verem olmuştur."⁸⁸

Metin And, Tahsin Nâhid'in bu eseri kaleme alırken, Namık Kemal'in Zavallı Çocuk isimli piyesine özendiğini söyler.⁸⁹

Reşad Nuri piyesin konusunun ve yazılışının önemli olmadığını, fakat "samimi ve hazin bir eser" olduğunu belirtir.⁹⁰

Sonuç olarak, **Hicranlar** konu itibariyle ve bu konuyu anlatış tekniği bakımından orijinallik taşımasa da, eserin yazıldığı ve oynandığı tarihlerde sevildiğini söylemek mümkündür.

⁸⁸ Abide Doğan, "Tahsin Nâhid ve Tiyatrosu", Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı, s.190.

⁸⁹ Metin And, *Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu, 1908-1923*, s.119.

⁹⁰ Reşad Nuri, "Tahsin Nâhid'in Piyesleri", *Nedim Mecmuası*, C.2, S.17, 22 Mayıs 1335/1919, s.266; Reşad Nuri *Güntekin'in Tiyatro İle İlgili Makaleleri*, s.576.

c- Firâr

Tahsin Nâhid'in üçüncü eseri **Firar**'dır.⁹¹ Oyun 15-29 Teşrîn-i Sâni 1325/28 Kasım-12 Aralık 1909 tarihinde İstanbul'da yazılıp, 1326/1910 yılında yine İstanbul'da yayınlanmıştır.⁹²

Piyenin ilk sayfasında şahıs kadrosu verilmiştir.

Zeyyâd: 24 yaşında; Hayri: 48 yaşında; Şefik: 25 yaşında; Fâhire: 22 yaşında; Makbule: 25 yaşında; Sûfi: 45 yaşında; Bir hizmet çavuşu; Bir hizmetçi kız.

İki perde, on dört meclis (7/7) ve yirmi sayfadan oluşan eserin kısaca konusu şöyledir:

Genç bir zâbit olan Zeyyâd, bir gezinti sırasında tanıdığı Fâhire isimli genç bir kızla sevişmektedir. İstanbul'un tanınmış ve iyi terbiye görmüş bir ailesine mensup olan Fâhire, dadısının yardımıyla Zeyyâd'la buluşarak kimsenin göremeyeceği yerlerde gezerler. Zeyyâd, Fâhire'yi kuzeni olarak tanıtip kaldığı eve davet eder. Evde birbirlerine evlilik sözü verirler. Fâhire ayrıldıktan sonra, Zeyyâd'a bir emir gelir. Bu emre göre, onun âcilen Selânik'e hareket etmesi gerekmektedir. Bu gidişini Fâhire'ye bildirmek için uğraşırsa da buna muvaffak olamaz. Mektup yazarsa da ailesinin eline geçeceğini düşünerek postalamaktan vazgeçer.

Fâhire, Zeyyâd'dan haber alamayınca, onun kendisinden bıkarak kaçtığını sanır. Ailesinin baskılarına dayanamayarak dört beş ay sonra evlenmeye mecbur kalır. Fâhire kendisini isteyen gençleri reddederek, yaşlı bir kimse olan Hayri Bey'i seçer. Hayri Bey Bağdat'ta memurluk yapmaktadır. Ömrünün son günlerinde huzur içinde yaşamasını sağlayacak bir eş aramaktadır. Fâhire ile evlenirler, Hayri Bey Fâhire'den, ilk karısından olan oğlunu gizlemiştir. Evliliklerinden bir müddet sonra oğlunu Selânik'ten İstanbul'a çağırır. Hayri Bey'in oğlu, Zeyyâd'dır. Zeyyâd babasına yazdığı mektupta İstanbul'da bir kızla sözleştiğini söylemiştir. Hayri Bey, böylece oğlunu da sözleştiği kızla evlendirecektir.

⁹¹ Tahsin Nâhid, *Firâr*, Temâşâ İki Perde, Ahmet İhsan ve Şürekâsı, Matbaacılık Osmanlı Şirketi, İstanbul, 1326/1910, 20 s.

⁹² Basım tarihi esas alındığında *Firar*, yazarın üçüncü telif eseridir. Fakat yazarla aynı dönemde yaşayan Reşad Nuri Firar'ın Kösem Sultan'dan sonra yazıldığını ve temsil edildiğini ; Tahsin Nâhid'in bu piyesten memnun olmadığı için bir süre millî piyes yazmaya ara vererek garp sanatını etraflıca incelemek istediğini kaydeder. (Reşad Nuri, "Tahsin Nâhid'in Piyeleri". *Nedim Mecmuası*, C.2, S.17, 22 Mayıs 1335/1919, s.266; Reşad Nuri Güntekin'in *Tiyatro İle İlgili Makaleleri*. s.577).

Zeyyâd Selânik'ten gelerek babasının Fâhire ile evlendiğini görünce sinirlenir. Fâhire'nin babasıyla parası için evlendiğini zanneder. Fakat gerçeği öğrenince babasının bundan hiçbir şekilde haberi olmamasını söyleyerek birliğine döner.

Bir duygusal dram olan piyesin teması; oyunun kahramanı olan gencin (Zeyyâd) sevdiği kızıdan ayrı düşmesinden sonra, kızın (Fahire), kahramanın babası ile tesadüfen evlenmesinin doğurduğu acı sonudur. Zeyyâd'la Fahire arasındaki aşk, oyunun temelini oluşturur. Piyeste tesadüfler bir hayli fazladır.

Tahsin Nâhid'in piyesteki kişileri, duygu ve düşünce yönünden birbirleriyle uyumludur. Yazar, kişileri piyes içinde yeteri kadar tanıtmıştır.

Piyeste olaylar iki ayrı mekânda geçer. Birinci perdede mekân, Ziyad'ın Kadıköy'e yakın bir yerde kiraladığı pansiyon odası; ikinci perdede ise mekân, Hayri Bey'in İstanbul'da geçici olarak oturduğu evin bir salonudur.

“Yazar mekân tasvirlerinde detaya inmemiştir. Fakat bu durum, onun mekânı önemsemediği anlamına gelmemelidir. Bilakis mekâna gerektiği kadar önem vermiştir. Olayların geçtiği mekânların biri bir pansiyon odası, diğeri de geçici olarak oturlan bir evdir. Burada önemli olan, mekândan ziyade orada geçenlerdir. Mekânın insan üzerindeki etkisi yok denecek kadar azdır.”⁹³

Reşad Nuri, piyesi Tahsin Nâhid'in kendisinin de beğenmediğini söyler.⁹⁴

Sonuç olarak Tahsin Nâhid, Jön Türk ve Hicranlar'da yakaladığı başarıyı Fırar'da da yakalamıştır diyebiliriz.

d- Kösem Sultan

Tahsin Nâhid ile Şahabeddin Süleyman'ın birlikte yazdıkları **Kösem Sultan** piyesi, önce 1912 yılında Rübâb dergisinde kısmen; 1990 yılında da İnci Enginün tarafından, - eksik yerleri Tahsin Nâhid'in kızı Mina Urgan'dan alınıp tamamlanarak- yayınlanmıştır.⁹⁵ Eser üç kez sahneye konmuştur. Birincisi, Madam Binemeciyan Kumpanyası tarafından, Varyete Tiyatrosu Beyoğlu'nda 11 Mayıs 1912 yılında; ikincisi, Osmanlı Millî Tiyatrosu

⁹³ Abide Doğan, “Tahsin Nâhid ve Tiyatrosu”, Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı, s.193.

⁹⁴ Reşad Nuri, “Tahsin Nâhid'in Piyesleri”, Şâir Nedim, C.2, S.17, 22 Mayıs 1335/22 Mayıs 1919, s.265-267.

⁹⁵ Kösem Sultan piyesinin bir kısmı yayımlanmıştır. Rübâb, S.12-13, 12 Nisan 1328/25 Nisan 1912, s.133-136, (Birinci perde, birinci meclis); Rübâb, S.24-25, 28 Haziran 1328/ 11 Temmuz 1912, s.270-277, (İkinci perde, birinci, ikinci ve üçüncü meclis). Tahsin Nâhid-Şahabeddin Süleyman, Kösem Sultan, (Hzl. İnci Enginün), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara. 1990.

tarafından 1912’de; üçüncüsü ise, Osmanlı Donanma Cemiyeti Topluluğu tarafından, 1914 yılındadır.⁹⁶

İkinci Meşrutiyet döneminde tarihî piyes yazmak moda hâline gelmiştir. İşte bu tarihî piyeslerden biri de **Kösem Sultan**’dır. “Yazarları bu konuyu işlemeye sevkeden âmiller arasında devrin genel havası dışında iki ihtimal akla gelmektedir.

1- Şahabeddin Süleyman yazılarında Tanzimat öncesi Türk Kültürüyle ilgili konuları işler. Bu arada tarihi facialara karşı ilgi duyduğu, sanat ile tarihi şahısların hayat tecrübelerini birleştirmeğe çalıştığı görülür.

2- Osmanlı tarihine karşı büyük ilgi duyan, Nâimâ’yı romancı dehasına sahip bir tarihçi sayan ve kendisi de Kösem Sultan hikâyesini ve Kösem Sultan adlı bir oyunu yazan Halide Edip’in günün genç sanatkârı Tahsin Nâhid’in dikkatini Kösem Sultan’a çekmiş olması muhtemeldir.”⁹⁷

Kösem Sultan’da şahıs kadrosu şöyle oluşmuştur:

Kösem Sultan, Turhan Sultan, Melekî Kalfa, Küçük Mehmet, Padişah IV. Mehmet, Süleyman Ağa, Bektaş Ağa, Mercan Ağa, Reyhan Ağa, Dilaşub Sultan, Mehpeyker Sultan.

Seksen bir sayfalık eserin konusu kısaca şöyledir:

Olaylar 16-17 Ramazan 1061/3-4 Eylül 1615 tarihinde geçmektedir. Saltanatı hiç kimseyle paylaşmak istemeyen Kösem Sultan, Turhan Sultan’ın oğlu padişah IV. Mehmed’i bir haremağası vasıtasıyla zehirli bir şerbet içirterek öldürmek ister.

Kösem Sultan’ın cariyelerinden olan Melekî kalfa, zülüflülerden Küçük Mehmed ile sevişmektedir. Zehirli şerbet tertibini öğrenen Küçük Mehmed, bunu hemen Turhan Sultan tarafına haber verir.

Büyük valide Kösem Sultan yıllardan beri halkı baskı altında tutmaktadır. Bunun sonucunda yeniçerilerin gücü artmış, görevliler hırsızdan farksız bir hâle gelmiş ve ülke tam bir istibdât yönetimi içine girmiştir.

Kösem Sultan’ın karşısında ise, padişah IV. Mehmed ile annesi Turhan Sultan bulunmaktadır. Her iki yanı tutanlar arasında düşmanlıklar ve gerginlikler artmıştır. İki sevgiliden Melekî Kalfa, Kösem Sultan tarafında yer alırken, Küçük Mehmed ise Turhan

⁹⁶ Alemdar Yalçın, *II. Meşrutiyet’te Tiyatro Edebiyatı Tarihi*, s.338, 341, 346; Metin And, *Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu (1908-1923)*, s.300; Nâzım H. Polat, *Şahabeddin Süleyman*, KTB., Yay., Ank., 1987, s.87; İnci Enginün ise, oyunun iki defa oynandığını söylemektedir. (Tahsin Nâhid-Şahabeddin Süleyman, *Kösem Sultan*, (Hzl. İnci Enginün), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1990).

⁹⁷ Tahsin Nâhid-Şahabeddin Süleyman, *Kösem Sultan*, (Hzl. İnci Enginün), s.VI-VII; Abide Doğan, “Tahsin Nâhid ve Tiyatrosu”. *Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*, s.194.

Sultan'dan yanadır.

Olayların gelişmesinden son anda haberi olan Süleyman Ağa, Kösem Sultan'ın gönderdiği zehirli şerbeti kedilere içirterek padişahın kurtulmasını sağlar. Kösem Sultan ise çılgın bir hâlde etrafına kin ve öfke saçmaktadır. Reyhan Ağa'nın tavsiyesiyle vezirlerin toplanmasına karar verilir. Vezirlerin toplanması demek, Kösem Sultan'ın iktidarı kaybetmesi demektir. Bu sebeple Kösem Sultan, Bektaş Ağa isimli biri vasıtasıyla yeniçerileri ayaklandırır. Ayaklanmadan haberi olan Melekî, bütün zorlamalara rağmen bu tasarımı bir türlü açıklamaz. Ne var ki kendisine, sevgilisi Küçük Mehmet'in öldürüleceği söylenince, Kösem Sultan'ın bütün tertibini Turhan Sultan'ın adamlarından Süleyman Ağa'ya bildirir. Piyetin üçüncü perdesinde Turhan Sultan taraftarları sarayı basar, Küçük Mehmed bir perde ipiyle Kösem Sultan'ı boğar ve böylece padişahın saltanatı korunmuş olur.

Padişah, Küçük Mehmed'e önce "Seni vezir yaptım, Mısır valisi yaptım" der, fakat daha sonra kararını değiştirerek onun idam edilmesini emreder.

"Oyunun belkemiği tutkuları, iktidar hırsı ile kıvranan Kösem Sultan ile oğlunun mutluluğu üzerine titreyen bir anne kalbini canlandıran Turhan Sultan'ın çatışmasıdır. Oyunun birinci ve ikinci perdeleri iyi kurulmuş olmakla beraber zülüflülere, Has Odalıların saldırısını canlandıran üçüncü perde zayıftır."⁹⁸

Eserde Kösem Sultan'ın zalim ve gaddarlığı ile saltanata nasıl hakim olduğu anlatılır. İktidar hırsına kapılan Kösem Sultan, gerektiğinde torunu Mehmet ile gelini Turhan Sultan'ı ortadan kaldırtabilecek kadar vahşileşmiş bir kadını temsil eder. Aynı Kösem Sultan, güçlü kişiliği ile diğer şahısları etkisi altına almıştır. Turhan Sultan ise Kösem Sultan'ın tam zıddı bir tiptir. "Kösem Sultan'ın canice duygu ve davranışları karşısında Turhan Sultan'ın evladını korumak için her türlü tehlikeyi göze alan bir anne olarak görünmesi tezad yaratır. Eserdeki kişiler de buna bağlı olarak -Turhanlılar ve Kösemliler- kutuplaşırlar."⁹⁹

Piyeste, Zülüflülerin Mehmet ve Meleki arasındaki aşk, gerçeklerin ortaya çıkmasında önemli bir katkı sağlamıştır. Oyunun en canlı kişisi, Mehmet'e olan aşkıdan dolayı, Kösem Sultan'ın planlarını Süleyman Ağa'ya söyleyerek büyük bir trajediyi önleyen Meleki olmuştur.

⁹⁸ Metin And. *Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu (1908-1923)*, s.203-204.

⁹⁹ Abide Doğan. "Tahsin Nâhid ve Tiyatrosu". *Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*, s.200.

Kösem Sultan piyesi hakkında bir tenkit yazan Mehmet Rauf, eseri değerlendirirken, eserin millî bir eser olduğunu, bu eserin tertibini ve tezyinini beğendiğini vurguluyor. Ancak son perdede yer alan hücum bölümünün gülünçlüğüne belirtmeden de geçemiyor. Eserin tek kusurunun bundan ibarettir olduğunu söylüyor.

“Kösem Sultan bizde millî olarak yazılmış yüzlerce tiyatro oyunları içinde, şerâit-i sanata muvafık olarak mevcut olan 4-5 adetten birinciyi değilse, mutlak ikinciyi teşkil eder.

Muharrirlerinin ikisinin de temâşâ hususunda iktidarları mükerrer numûnelerle sabit olduğu muhakkaktır. Fakat bu iktidar en çok şâşâ ile son oyunlarında tezâhür ediyor.

Kösem Sultan tarihî bir oyundur. Tarihî oyun demek ne eşhâs-ı vak’ası, ne de vak’ası kâmilen tarihe ait olan oyun demek değildir; Tarihî oyun gerek vak’a gerek eşhâs-ı vak’a kısmen tarihe ait olup muharrir tarihî perdelere tefrik etmekle kalmayarak kendi muhayyilesinden bir rabt u intizam verir; vaka-i tarihiye ekseriyetle âdeta çerçeve gibi kalır.

Kösem Sultan’da bu şarta hakkiyle riayet edilmiş ve muharrirler Melekî Kalfa ile küçük Mehmet arasında bir aşk icat ederek oyuna şâirâne bir fecaat vermeye muvaffak olmuşlardır.

Bu aşk sâyesinde oyunun tertibi büyük bir reng-i fecâat, bir cereyân-ı muhip kazanıyor, vakanın halline parlak ve müessir bir sebep peydâ oluyor; bu aşk olmasaydı Kösem’in müthiş kararından haberdâr olmak mümkün olmayacaktı. Şüphesiz oyunun en müessir noktası âdeta çivisi Melekî’nin sultanına sadakati ve Mehmet’e olan aşkı sıkışık nâçar kalarak esrârı ifşâ etmesidir...

Bu oyun eğer Avrupa tiyatroları gibi tertibât ve tezyinâtı mükemmel, efrâdı tiyatroculuk fennine ve usûlüne hakkiyle vâkıf ve riâyetkâr bir tiyatroda oynansaydı, pek büyük bir muvaffakiyet ibraz ederdi. Bizde ise, az çok aktör ve aktris mevcut olmakla beraber tiyatroculuk hiç yok... Tiyatroculuk, yani bir oyunu sahneye lâzım gelen hayat ve tantana ile vaz’ edebilmek sanatı...

Aktörler ve aktrisler hepsi de rollerini oldukça muvaffakiyetle ifâ ettiler, bilhassa, Eliza Binemeciyan Hanım, tamam kendi tarz sanatı için tertip edilmiş bir rol olan rolünü gâyet muvaffakiyetle pek parlak olarak ifâ etti. Haracyan, Büyük Binemeciyan Hanımlar az çok muvaffakiyet gösterdiler. Erkeklerde cümlesi muvaffakiyetle oynadılar, fakat, oyun Heyet mecmuasıyla, hiç, ama hiç de oynanamadı. Çünkü, her oyunun eşhâsının

hayatından başka, husûsî, kendine mahsus bir hayatı vardır ki, bilhassa tarihî ve böyle büyük vakalar ira'e eden oyunlarda, bu hayat, eşhâs-ı vakanın hayatından daha mühimdir. Bu hayatı ise, muntazam, zengin, müretteb, musanna' tiyatrolar gösterebilir. Oyun esnasında aktörlerin, aktrislerin mahâretinin yanında, bu hayat aksıyor, bilhassa son perdede, hücum esnasında, âdeta gülünç bir sakatlık gösteriyor idi.

Bence, Kösem Sultanın memul olan muvaffakiyetine nail olmayışının sebebi işte yalnız budur.”¹⁰⁰

Hemedanizâde Ali Naci (Karacan), piyesin I. ve II. perdelerinin çok iyi temsil edildiğini, fakat III. perdede aynı başarının gösterilemediğini söyleyerek, bu başarısızlığın oyuncularından ziyade piyesin metninden kaynaklandığını belirtir.

“Üçüncü perde, zülüflüleriyle has odalıkların hücumuyla taayyün ettiğinden sahnenin daimî hareket içinde kalması icap eder. Halbuki bizim tiyatrolarda harekete muhtaç sahneler çok fena temsil ediliyor. Bir kere aktörlerin kahtı, tiyatro ile katiyen alâkadar olmayan beş-on kişinin sahneye gelmesini istilzam ediyor. Bunlar da rollerini yapamayarak temâşâgerânı seyrediyorlar ve eser şüphesiz bütün ruhunu, hissini tesirini bu son perdede kaybediyor. Şahabeddin Süleyman ve Tahsin Nâhid Beyler üçüncü perdeyi daha gürültüsüz yapsa idiler daha çok kazanırlardı.”¹⁰¹

Tenkitlerin hücum meclisi üzerinde yoğunlaşması sebebiyle, bu bölüm, Tahsin Nâhid'e ait yazma nüshada değiştirilmiştir.¹⁰²

“Üç perdelik oyunun yazma metni üzerinde, ilk şeklinin 24 Şubat 1327 ilâ 25 Temmuz 1328 tarihleri arasında yazıldığı kaydı bulunmaktadır.”¹⁰³

“Yazmanın ilk sayfasında ‘müellifleri Tahsin Nâhid ve Şahabeddin Süleyman’ kaydı olmasına rağmen, son sayfada Tahsin Nâhid adı, tarihin hemen altında yer almaktadır ki, bu da son perdenin sadece Tahsin Nâhid'e ait olduğunu düşündürmektedir.”¹⁰⁴

Kemal Emin (Bara) ise piyesi “sanatla ilgisi olmayan” kimselere oynattıkları için, yazarları, “Çocuğunu mezbahaya teslim etmiş babalar” olarak değerlendirir.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Mehmet Rauf, “ Kösem Sultan”, *Servet-i Fünûn*, C.43, S.1109, 23 Ağustos 1328/5 Eylül 1912, s.397-398.

¹⁰¹ Hemedânizâde Ali Naci, “Temâşâ ve Tenkid: Kösem Sultan”, *Rûbab*, S.33, 23 Ağustos 1328/5 Eylül 1912, s.374-377.

¹⁰² Tahsin Nâhid-Şahabeddin Süleyman, *Kösem Sultan*, (Hzl. İnci Enginün), s.60; İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yay., İstanbul, 1991, s.75.

¹⁰³ Tahsin Nâhid-Şahabeddin Süleyman, *Kösem Sultan*, (Hzl. İnci Enginün), s.VII.

¹⁰⁴ a.g.e., s.VIII

¹⁰⁵ Kemal Emin. “Ramazanın Muhasala-i Sanatı”, *Yirminci Asırda Zekâ Mecmuası*, S.14, 14 Eylül 1328/27 Eylül 1912. s.247.

Yahya Kemal bir yazısında Kösem Sultan'ı çok beğendiğini söyleyerek; “Meselâ şimdiye kadar Türkçe’de yazılan mensur dramların, temâsâ itibariyle en mükemmeli olan Kösem Sultan Topkapı sarayında oynarsa pek iyi tecrübe olur” der.¹⁰⁶

Reşad Nuri Güntekin de eseri beğenenler arasındadır. “ ‘Kösem Sultan’ bizde yazılmış târihî piyeslerin en güzellerindendir. Bu nevi piyeslerin aranılan bütün evsâfı haiz bulunduğunu iddia edemeyiz. Fakat Selim-i Sâlis bir dereceye kadar müstesnâ olmak üzere bizde şimdiye kadar yazılmış târihî piyeslerdeki eblehâne tatsızlık, çocukça perîşânlık onda yoktu. ‘Kösem Sultan’da en ziyâde lisân nazar-ı dikkati celbediyordu. Muharrirler eşhâsın konuşmasına bir mâzî çeşnisi vermeğe çalışmışlar ve bunda muvaffak da olmuşlardı. O suretle ki bu sâyede eşhâsın çehreleri bununla bir ‘röliyef’ alıyordu.”¹⁰⁷

Hülâsa, Kösem Sultan konunun anlatılışı, kişilerin canlı ve aktif oluşları, dramatik oyun kurgusu, kusursuz sahne diline sahip olması sebebiyle yazıldığı dönemde ses getirmiş eserlerden biridir.

e- Ben ... Başka

Tahsin Nâhid’in Şahabeddin Süleyman’la birlikte yazdığı ikinci eser 1913 yılında İstanbul’da basılan **Ben... Başka**’dır.¹⁰⁸ Bu eser aynı zamanda yazarın son yazdığı telif eseridir. Tek perdelik bir komedi olan piyes, 24 Temmuz 1327/6 Ağustos 1911 tarihinde Büyükkada’da tamamlanmıştır. Eserin altıncı sayfasında Eşhâs-ı vakıa ile beraber: “Vakıa 1327/1911 senesi baharında Nişantaşı’nda bir konakta cereyan etmektedir” bilgileri vardır.

“Oyunun nüvesi, Şahabeddin Süleyman’ın 1910’da yazdığı ‘**Dostlukları**’ adlı tekellümî hikâyesidir.

Kadınların kültür dünyası içinde yer almaya başlamaları, fakat yine de edebî münakaşaları kadınca hislerle yürütmeleri, her iki eserin de ortak konusudur. Vakanın kuruluşu da hemen hemen aynıdır. İkisinde de kadınlar önce edebiyattan bahsederler. Ama çok geçmeden, konu dedikoduya döner. Bir başka kadının ahlâksızlığından, sevgilisinden bahsedilir. Dedikodusu edilen kadın gelir gelmez, onun lehine konuşulur.

¹⁰⁶ Yahya Kemal, *Edebiyata Dair*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul, 1990, s.223.

¹⁰⁷ Reşad Nuri, “Tahsin Nâhid’in Piyeleri”, *Nedim Mecmuası*, C.2, S.17, 22 Mayıs 1335/1919, s.266-267; Reşad Nuri Güntekin’in *Tiyatro İle İlgili Makaleleri*, (Hzl. Kemal Yavuz), s.577.

¹⁰⁸ Tahsin Nâhid ve Şahabeddin Süleyman, **Ben... Başka**, Millî Muhdike Bir Perde, Tab ve Nâşiri: Muhtar Halid Kitaphânesi, İstanbul, 1329/1913, 71s.; Aynı eserin devamında Şahabeddin Süleyman’ın **Kırık Mahfaza** isimli eseri de yer almaktadır. (s.73-132).

Dostlukları adlı kalem tecrübesi burada biterken, **'Ben... Başka'**ya bundan sonra ikinci bir metin halkası (ahlâkî edebiyat taraftarı görünen Beria'nın bu görüşe zıt şeyler yazan şâiri elde etme gayretleri) daha eklenmiştir.

İki eser arasındaki benzerliklerden biri de şahıs kadrosundaki ortak isimlerdir (Güzin, Fahire). İki eserin şahıs kadrosunda da ahlâkî edebiyat taraftarı olmayan iki şâir vardır. **'Dostlukları'** adlı parçadaki **Celal Sahir** ve **Tahsin Nâhid**'in yerini **'Ben... Başka'**da Burhaneddin Selman ve Nureddin Zeki alır¹⁰⁹

Piyenin rol dağılımı şu şekildedir.

Nureddin Zeki Bey (Çapkın bir şâir), Beria (Lamia'nın ablası), Lamia (Beria'nın kız kardeşi), Müzeyyen, Sabiha, Fahire, Nihal, Güzin (Diğer iki kız kardeşle beraber hepsi aralarında arkadaşır).

Bir perde, on meclis ve yetmiş bir sayfalık eserin kısaca konusu şöyledir:

Nişantaşı'nda bir konakta birkaç genç kız ve bir kadın sanat ve edebiyat üzerine münâkaşa etmektedirler. Edebiyat sohbeti yapan topluluğun başkanı, ev sâhibi Beria'dır. Edebiyatla tek ilgilenen de yine Beria'dır. Beria, edebiyat nâmına yapılan şeylerin çok edepsizce olduğunu söyleyerek, buna örnek olarak Burhaneddin Selman'ın¹¹⁰ yazdığı son şiiri örnek gösterir ve bu şiiri tenkit eder. Fakat aynı şiiri gizlice okuyacak olan Fahire, bu şiirin niye daha müstehcen yazılmadığına üzülecektir. Beria'ya göre edebiyatın temeli ahlâktır. Hele bu kadınlarla alâkalı bir husus ise, onların ahlâk ve iffetine dikkat etmek lâzımdır. Burhaneddin Selman şiirinde sevgilisini gayr-i ahlâkî bir şekilde anlatmaktadır. Bilhassa şiirin şu bölümüne hanımlar, son derece kızmışlardır:

"Sevimli dişlerin açmakta sinem üstünde

Riyâz-ı aşkımı tezyin eden karanfiller."

Konakta bulunan diğer kadınlar da boş durmaz ve dedikodu yaparlar. Özellikle Burhaneddin Selman'ı seven Sabiha'nın aleyhinde konuşurlar.

Bu arada konağa bir başka şâir olan, Nureddin Zeki gelmiştir. Nureddin Zeki, Fahire ile ilgilenir. Kır gezisine giden toplulukta, Beria'nın kız kardeşi olan Lâmia, kuzeni Nureddin Zeki'nin ısrarlı davranışı sonunda onu, toy bir genç kız durumundaki Fahire ile tanıştırır.

¹⁰⁹ Nâzım H. Polat. **Şahabeddin Süleyman**, s. 82-83.

¹¹⁰ Alemdar Yalçın. Burhaneddin Süleyman: Nâzım H. Polat ise. Burhaneddin Selman demiştir.

Beria, Fahire'ye erkeklere aldanmaması gerektiğini söyleyerek, onu Nureddin Zeki'den uzaklaştırır. Nureddin Zeki Beria'ya kur yapmaya başlar. Beria da ona karşı kayıtsız kalmaz ve hislerini açığa vurarak, aşkını ilân eder.

Eser, aşk ve aşkla alâkalı fikirleri tahlîl eden bir konuya sahiptir. Eserde aşkla ahlâk arasındaki sınırlar anlatılır. Ayrıca, “oyunda özellikle genç kızların aşk, yaşam üzerine yarım yamalak fikirleri papağan gibi tekrarlamaları, edebiyat üzerine fikirleri güldürücü bir etki yapmaktadır.”¹¹¹

Eserin yazarları -Tahsin Nâhid ve Şahabettin Süleyman- daha beşinci sayfaya şu notu koyarak bunu fazlasıyla sezdirmişlerdir:

“Çocuklarına metin bir terbiye-i esâsiye vermesini bilmeyenlere, âtî demek olan dimağları nâkıs -malûmat, mütefessih- ahlâk mürebbiyelere tevdi'den çekinmeyen pederlere muharrirler bu, istihzâ ve hakikatle gülen, belki de güldüren eseri hediye ve ithâf ederler.”

“Bunun içindir ki, vazifesini ifâ edenlere mahsus bir sükûtle, vicdanları sâkin ve mahzûz; tersi -dimağların, avâm- firiblerin itirâzat ve ithâmatına karşı kendileri lâkayd ve müstehzîdir...”

Eserde ayrıca, sanat, edebiyat ve ahlâk üzerinde bazı fikirlere yer verilmektedir. Aşkın edebiyata, belirli bir ahlâk çerçevesi içinde yansımaları lâzım geldiği fikri ağırlık kazanmaktadır.

“Eserin kompozisyonu son derece sağlamdır. Metinde, eksik veya fazla tek mana birliği mevcut değildir. Bu yapı mükemmeliyetine erişme, piyesin iki kişi tarafından yazılmış olmasının neticesidir. Bilhassa, Beria'nın konuşmalarıyla hisleri arasındaki tezdâdın gösterilişi başarılıdır. Beria'nın önceleri kendini ahlâkî edebiyat taraftarı olarak gösterdiği halde, bu görüşe tamamen aykırı şiirler yazan Nureddin Zeki tarafından sevilmeyle nasıl can attığı çok iyi işlenmiştir.

‘Ben... Başka!’da gerilim seviyesi yüksek değildir. Fakat 5. meclisten başlayarak eserin sonuna kadar gerilimde düşüş görülmez. Merak unsurları kısa olmasına rağmen ‘dikkat’ hiç dağıtılmamıştır. Çünkü bir merak unsuru bitmeden bir başkası başlamaktadır.”¹¹²

Oyunun yazarları mekânı geniş olarak tasvir etmişlerdir. Mekân piyesteki kişilerin

¹¹¹ Metin And, *Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu 1908 -1923*, s. 163.

¹¹² Nâzım H. Polat, *Şahabeddin Süleyman*, s. 83-84.

tanıtılmasında ve onların yaşadığı yer hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. “Nişantaşında bir konak, büyük bir salon; sahnenin sağında, orta yerde süslü perdelerle örtülü iki kanatlı bir pencere, bunun sağında, solunda aynı renkte perdelerle mâlik iki küçük pencere... Sahnenin umkunda iki üç oda kapısı... Bunlardan orta yerdeki iki kanatlı...”(s.7).

Hülâsa, **Ben... Başka** Tahsin Nâhid’in diğer oyunları gibi, yazıldığı devirde beğenilen eserler arasına girmiştir.

2- Adapteler

a- Akortacı

Tahsin Nâhid, Akortacı adlı bu piyesi, Marie Thiery’nin L’Accordeur isimli bir perdelik komedyasından uyarlamış ve eser **Şâir Nedim** Mecmuasında yayımlanmıştır.¹¹³ Eserin sonunda, 9 Kanûn-i Sâni 1909 tarihi vardır. Akortacı, bir perde, dört meclis ve sekiz sayfadan oluşan bir aile komedisidir. Yayımlandığı derginin ilk sayfasında eşhâsla birlikte şu bilgilere yer verilmiştir: “Vaz’-ı sahne edilmek hakkı mahfûz ve muharririne âittir.” Eserin şahıs kadrosu ise şu kişilerden oluşur: Makbule Hanımefendi (40 yaşında), Canan Hanım (22 yaşında), Canan’ın Halası (50 yaşında), Yüzbaşı Tarık Bey (28 yaşında).

Tek perdelik piyesin kısaca konusu şöyledir: Makbule Hanım yeğeni, Yüzbaşı Tarık Beyi evlendirmek isterse de bir türlü buna muvaffak olamaz. Yine günlerden bir gün, yeni bir teşebbüste bulunmak üzere Tarık Beyi bir mektupla, kendisine ihtiyacı olduğunu söyleyerek yanına çağırır. Tarık buna karşılık verir ve hemen teyzesinin yanına gelir.

Makbule Hanımla Tarık Bey arasında, her zaman olduğu gibi evlilikle ilgili tartışma olur. Makbule Hanım, Tarık Beye, komşusunun yeğeni olan, bir küçük hanımı göstermek için kendisini çağırdığını söyler. Ancak Tarık bir an önce evden çıkıp gitmek isterse de, tam bu sırada kapı çalınır ve içeri iki bayan girer. Makbule Hanımın istediği olmuş ve Tarık Bey evden kaçamamıştır. Eve gelen bayanlar, Makbule Hanımın yeni taşınan komşusu ve onun yeğeni Canan Hanım’dır. Böylece birinci meclis sona erer.

İkinci mecliste olaylar gelişmeye başlar. Makbule Hanım Tarık Beyi bir akortacı olarak tanıtır. Bunu fırsat bilen Canan’ın Halası, Makbule Hanımın evinde geçici olarak bulunan piyanosunu, Tarık Beyin akort etmesini ister. Bir fırsatını bularak Canan’ı Tarık’la yalnız bırakan Makbule Hanım, Hala Hanım’la dışarı çıkarlar.

¹¹³ Tahsin Nâhid. “Akortacı”. **Şâir Nedim**, C. I. S.2, 23 Kanûn-ı Sâni 1334/23 Ocak 1919. s. 23 ve 26-32.

Asıl olayların ceryan ettiği bölüm ise üçüncü meclistir. Tarık, piyanoyu akort etmeye çalışsa da bu işten bir şey anlamadığı için beceremez. Canan buna çok şaşırır. Aralarında geçen sohbet esnasında, Tarık Canan'la çoğu düşüncelerinin birbirine uygun olduğunu görür ve ona ilgi duymaya başlar. Daha fazla bu oyuna dayanamayan Tarık, kendisinin bir akortacı olmadığını, yüzbaşı olduğunu söyler. Bu oyunun da teyzesi tarafından kendisiyle görüştürülmek amacıyla yapıldığını söyleyerek, Canan Hanımdan özür diler ve onun elini öper. Aynı şekilde Canan Hanım da halası tarafından zorlanarak bu görüşmeye geldiğini söyler.

Eserin dördüncü ve son meclisinde Makbule Hanım ve Canan'ın Halası içeri girerler. Canan hemen ayağa kalkar ise de, Tarık onun elini bir türlü bırakmaz.

“Hala Hanım müstehziyâne –Eee, efendim akort ettirdiniz mi!?”

Canan, tebessümle – Pek iyi olduğunu ümit ederim.

Makbule, memnuniyetinden bîtâb bir hâlde – Nihayet!”¹¹⁴ der. Tarık, Canan'ın elini öper ve perde kapanır.

Eser bir aile komedisidir. Evlenmede insanların şartlı davranmamaları, evlenecekleri kişilerin birbirleriyle konuşup anlaşarak evlenmeleri anlatılır. Ayrıca aile içerisindeki bazı olumsuzlukların karşılıklı fedakârlıklarla halledileceği vurgulanır. Piyesin olay örgüsünde önemli bir fonksiyon üstlenen piyano ile her iki gencin birbirlerine olan bağlılığı perçinlenmiştir. Her ikisi de piyanoyu çok severler. Mûsikî, eserde önemli bir rol oynar.

Piyesin oynandığına dair elimizde hiç bir kayıt yoktur.

b- Bir Çiçek İki Böcek

Tahsin Nâhid, **Bir Çiçek İki Böcek** isimli piyesini, Robert de Flers, Gaston de Caillavet, Etienne Rene'nin birlikte yazdığı **La Belle Aventure** isimli oyundan adapte etmiştir.

Eser başarılı bir komedyaya uyarlamasıdır. Bu piyes basılmamış, ancak iki defa Dârülbedâyi tarafından oynanmıştır (1916, 1917).

Reşad Nuri, Tahsin Nâhid'in bu adaptasyonu hakkında şu değerlendirmede bulunmuştur:

¹¹⁴ Tahsin Nâhid, “Akortacı”, *Nedim Mecmuası*, C. 1, S.2, 23 Kanûn-ı Sâni 1334/23 Ocak 1919, s. 32.

“Tahsin artık tiyatronun ne demek olduğunu iyi anlamış seri ve hafif bir piyes vücûda getirmenin ne kadar büyük emek sarfına ne kadar vâsi sanat bilgi ve mümârislere mütevakkıf olduğunu takdir etmişti.

Dârülbedâyi repertuarının en güzel bir eserini teşkil eden ‘İki Böcek Bir Çiçek’ piyesi ile yakında Dârülbedâyi tarafından temsil edilecek ‘Rakîbe’ piyesini bu maksatla Fransızca’dan adapte etmişti. Bu kıymetli meslektaş ile anlaşamadığımız yegâne nokta bu adaptasyon meselesiydi. Ona fazla ehemmiyet verdiğini gördükçe itiraz ederdim...

‘Bursalı Hala’ son adaptasyonum olacak, bundan sonra millî eser yazacağım. Zaten biliyorsunuz ki adaptasyonu ben dâimâ Avrupa üstadlarının sanatını yakından görmüş olmak için yazdım...

Tahsin Nâhid sahne sanatının gizli sırlarını ancak böyle büyük üstadların eserleri üzerinde çalışa çalışa keşfedebileceğine kâni idi. ‘İki Çiçek Bir Böcek’ ile ‘Rakîbe’yi sırf kendi sanat terbiyesi nâmına yazmış olmakla beraber her iki esere nükte ve zeki şahsiyetinden pek çok şeyler koymuştu.”¹¹⁵

Eseri beğenenlerden biri de Ali Naci Karacan’dır. Ali Naci, Tahsin Nâhid’in başarılı bir adapteci olduğunu söyler. “... Sonra birdenbire o da tatbik eserler ceryânına kapılır ve temâşâda onların en muvaffak olanlarından ikisi olan ‘Rakîbe’ ve ‘Bir Çiçek İki Böcek’i hediye eder. Dârülbedayi ve Türk Tiyatrosu tarafından oynanılmakta devam edilen ve daima rağbet gören bu iki eserden lüzûmu kadar bahsolundu. Tekrara lüzûm var mı?”¹¹⁶

Sonuç olarak diyebiliriz ki, bu eser yazıldığı dönemde bütün tiyatro eserleri arasında çok sevilmiş ve tekrar tekrar oynanmıştır. Temâşâ Dergisi’nin açtığı bir yarışmada dereceye girmesi de bunun delili olarak kabul edilebilir.

c- Râkibe

Tahsin Nâhid, bu adapte eserini 1918 yılında kaleme almış ve aynı yıl kitap olarak yayınlamıştır.¹¹⁷ Eserin son sayfasında (126), Büyük Ada, 1 Mayıs 1918 tarihi mevcuttur. Bu bilgiden piyesin bu tarihte tamamlandığını anlıyoruz.

Piyeste şahıs kadrosu şu şekilde yer almıştır:

¹¹⁵ Reşad Nuri, “Tahsin Nâhid’in Piyesleri”, *Nedim Mec.*, C.2, S.17, 22 Mayıs 1335/1919, s.265-267 ve Reşad Nuri, “Tahsin Nâhid’in Piyesleri”, *Zaman Gaz.*, İst., 17 Mayıs 1919, Reşad Nuri Güntekin’in Tiyatro İle İlgili Makaleleri, (Hzl. Kemal Yavuz), s.578.

¹¹⁶ Ali Naci, “Tahsin Nâhid ve Temâşâ”, *Yarın Dergisi*, C.2, S.30, 11 Mayıs 1338/1922, s.85.

¹¹⁷ Tahsin Nâhid. *Rakîbe*, Manzum Fâcia 3 Perde, Tabî ve Nâşiri: Kanaat Kitaphânesi Sâhibi İlyas, Kâfe-i Hukuk Mahfuzdur. Der-saadet. Bâbîâli Caddesinde Kanaat Matbaası, İstanbul. 1918, 126 s.

Rıza, Vedat, Fahrettin, Ahmet, Leyla, Nigâr.

Tahsin Nâhid bu eseri, Henry Kistemaekers ve Eugene Delard'ın **La Rivale** isimli eserinden uyarlamıştır.

Rakîbe'nin konusu şöyledir: Ressam Ahmed Fuad Bey orta yaşta çok başarılı bir sanatkârdır. Genelde iyi bir insan olmasına rağmen, sanatkârlar gibi kararsız bir mizacı, taşkın bir ruhu, ihtiraslarına çok fazla esir olan bir irâdesi vardır. Ahmed'in karısı Nigâr ise, kocasının aksine, yumuşak huylu, munis ve müşfik bir ev hanımıdır. Kocasını dâima sevmiş, onun sanatıyla iftihar etmiş, on beş seneden beri kocasının koruyucu meleği olmuştur.

Ancak bir zaman gelir ki, Nigâr artık Ahmed Fuadî'ye kâfi gelmez ve gözü başkalarında olur. Sanatını da bir türlü icra edemeyen Ahmed, birdenbire hırçınlığa ve ümitsizliğe bürünür.

Evde karı kocadan başka bir de Leylâ isminde fakir bir akraba kızı vardır. Leylâ'nın babası, sefil, serseri, önüne geleni kandırıp para vurmaktan başka elinden bir iş gelmeyen bir adamdır. Leylâ yaşadığı bu evde mesut değildir. Uyanık bir zekâyâ sahip olan Leylâ'nın diğer kızlar gibi pembe rüyaları yoktur. Fakirlikten dolayı hayatı çabuk kavrayan Leylâ'nın istikbâle dair bir ümidi de olmamıştır. Leylâ'nın en çok korktuğu şey, peşini bırakmayan bir sürü çapkının kendisinden faydalanmak istemesidir.

Evde bir genç kız olarak bulunan Leylâ'yı Ahmed Fuadî içten içe sevmekte ve geçinmek için yaptığı kadın portrelerine dahi onun yüzünden çizgiler eklemektedir. Evin hanımı Nigâr ise tehlikenin farkındadır. Bu sebeple Leylâ'yı kocasından uzaklaştırmak ister. Bu sırada iyi bir fırsat doğar. Nigâr'ın kardeşi Vedâd, Leylâ ile evlenmek ister. Ahmed'i Leylâ'yı ikna etmesi için gönderirler.

İkinci perdede Ahmed ile Leylâ beş aydan beri gizli bir macera yaşarlar. Leylâ'yı önceden beri takip eden zayıf ahlâklı bir şahıs, bu saadetten kendisine de bir pay çıkarmak ister. Fakat bu durum herşeyin ortaya çıkmasına sebep olur. Ahmed artık bu evde duramayacağını söyleyerek ayrılmak ister. Nigâr ise onu alıkoymanın yollarını arar. Sanatı ileriye sürerse de, Ahmed artık sanata da düşman olmuştur.

Nigâr hâlâ ümidini kesmemiştir. Çünkü kendisi Ahmed'in meşrû karısı, hayatının on beş senelik ortağıdır. Ona göre kocasının Leylâ'ya olan tutkusu ise, gelip geçici bir hevesten başka bir şey değildir. Fakat Leylâ'nın Ahmed'den bir çocuğunun olacağını duyan Nigâr, ümidini azaltmıştır. "Rakîbe"si savaşı kazanmıştır.

Üçüncü perde yirmi ay sonra geçer. Bu yeni aşk muhiti sanatkâra umduğu hayatı verememiş, Leylâ'ya olan sevgisi de sanatı gibi sönmüştür. Aralarındaki bağ sadece bir çocuktan ibâret kalmıştır. Fakat şimdi artık çocuk da ölmüştür.

Bir gece Ahmed Fuadî Vedâd ile birlikte gizlice eski çalıştığı atelyesine gelir. Mesut olduğu bu eski yuvasını, son bir defa daha görmek arzusundadır. Yirmi aydan beri oraya kimse girmemiştir. Orada pencereden giren hafif bir ay ışığı içinde karısını bulan Ahmed'in gönlünde sanatın son bir titreşimi uyanıyor. Ahmed, Nigâr'ın ayaklarına kapanarak "beni burada alıkoy" diye ona yalvarır. Fakat karı koca arasındaki râbîta artık ebediyen kırılmıştır. Nigâr mahzûn bir vakarla ona yeni yuvasının ve yeni vazifesinin yolunu gösterir. Böylece eser sona erer.

Reşad Nuri'nin piyes hakkında geniş bir değerlendirmesi olmuştur. Eseri çok beğenen yazar yazısında şöyle der: " 'Rakîbe'de umûmî bir hakikat ve maksat aramak doğru olamaz. Bu itibâr ile ondan ancak şöyle mübhem bir şey çıkarabiliriz. Her yaşayan şey gibi san'atın da bir zevâl ve memât devresi vardır. Sönmeye başlayan bir san'atı ne âile ocağının mesûd havası, ne de gayri meşrû ihtirasların kucağı, ne saâdet ne elem hiçbir şey yaşatamaz. Sönmüş bir ilham alevinden ancak bâzı geçici kıvılcımlar alınabilir.

Eser baştan başa heyecân, ihtirâs ve gizli bir şiir ile doludur. Tahsin'in bu eseriyle sahnemize pâydar bir hâtıra bıraktığını ümid edebiliriz.

Dârülbedâyi'nin bu seneki piyesleri içinde en iyi temsil edilen 'Rakîbe' oldu, eserin uzun müddet prova edildiği ve işlendiği anlaşılıyor. Artistlerin hepsi rollerini gâyet iyi oynadılar."¹¹⁸

Piyenin konusu, ihtiraslarına kapılan bir sanatkârın gayri meşrû ilişkiye girerek evlilik hayatını bitirmesine sebep olduğu anlatılır. Piyeste resmin büyük bir yeri vardır. Ahmed adeta yaptığı resimlerle konuşur. Eser baştan sona ihtiraslar ve hezeyanlarla doludur. Eserde anlatılan bir diğer tema fakirliktir.

Eserde şahıslar canlı tipler olarak karşımıza çıkar. Her birinin ihtirasları, heyecanları ve ulaşmayı ümid ettikleri emelleri vardır. Ahmed, Leylâ ve Nigâr oyunun en önemli tipleridir. Diğer şahıslar geri planda kalırlar.

Reşad Nuri yazısında, dekorun fena olmadığını söylerken bir iki küçük olumsuzluğu da belirtir. "Sâde Ahmed Fuadî'nin atelyesini dolduran portreler onu bir ihtiyar çehreleri

¹¹⁸ Reşad Nuri, "Rakîbe: Tahsin Nâhid", *Zaman Gazetesi*, S.411, 28 Haziran 1919/1335, Reşad Nuri Güntekin'in *Tiyatro İle İlgili Makaleleri*, (Hzl. Kemal Yavuz), s.545-546.

ressâmı olarak gösteriyordu. Bir de son perdenin ziyâsı pek iyi idâre edilmedi.”¹¹⁹

Bu eser kendi devrinde bir derginin yapmış olduğu kamu oyu araştırmasında en çok beğenilen piyes olmuştur.

“Dârülbedâyi-i Osmânî eserleri içinde herhangi neviden olursa olsun en çok beğendiğiniz eser hangisidir?”¹²⁰ sorusuna “gelen cevaplar oy sırasına göre ve yanlarında oy sayısı gösterilerek şöyledir: ¹²¹

Râkibe	(75)
Bora.....	(58)
Hisse-i Şayia.....	(43)
Uçurum.....	(41)
Baykuş.....	(22)
Binnaz.....	(18)
Bir Çiçek İki Böcek	(17)
Kayseri Gülleri.....	(1)

Tablodan çıkan sonuç şunu gösteriyor ki, Tahsin Nâhid’in **Râkibe** ve **Bir Çiçek İki Böcek** isimli uyarlamaları, okuyucular tarafından çok beğenilmiştir. Ancak Tahsin Nâhid, 12 Mayıs 1919 tarihinde otuz iki yaşında vefat ettiği için, bu başarısını görememiştir.

Hülâsa Rakîbe, Türk tiyatrosunun en önemli adaptelerinden biri olarak tarihteki yerini almıştır.

d- Bursalı Hala

Bu piyes, sadece Reşad Nuri ve Metin And tarafından Tahsin Nâhid’e isnât edilmiştir. Başka bir kaynakta bilgi yoktur.

“Son görüştüğümüz zaman ‘La Tante d’Honleur’ ismindeki meşhur piyesi ‘**Bursalı Hala**’ ismiyle adapte etmekte olduğunu söylüyordu. Yine dayanamadım. Müsted bir sanatkârın çabuk muaffakiyet getiren yolu istihfâf etmesi, kendinden eser yazmağa çalışması daha doğru olacağını söyledim. O vakit gülererek: ‘**Bursalı Hala**’ son adaptasyonum olacak, bundan sonra millî eser yazacağım.”¹²²

¹¹⁹ Reşad Nuri, “Rakîbe: Tahsin Nâhid”, *Zaman Gazetesi*, S.411, 28 Haziran 1919/1335; *Reşad Nuri’nin Tiyatro İle İlgili Makaleleri*, s.547.

¹²⁰ “Müşabakamız”, *Temâşâ Der.*, S.19, 1 Şubat 1920.

¹²¹ “Müşabakamız”, *Temâşâ Der.*, S.20, 1 Mart 1920.

¹²² Reşad Nuri. “Tahsin Nâhid’in Piyeleri”. *Nedim Mec.* S.17. s.265-267

“Ayrıca uyarlamaları arasında ... La Tante d’Honfleur adlı oyunu Bursalı Hala adıyla uyarlamıştır.”¹²³

Bütün bu bilgilerin ışığı altında, bu adapte oyunun, 1335/1919’da yazılmış olduğunu söyleyebiliriz. Tahsin Nâhid’in Reşad Nuri’ye verdiği cevapta, son eserim dediği bu piyes, yazarının genç yaşında vefatı sebebiyle, gerçekten de son eseri olmuştur.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Tahsin Nâhid, İkinci Meşrutiyet’in ilânından sonra yazmaya başladığı tiyatrolarında belirli bir başarıyı yakalamış, döneminde sevilen ve defalarca oynanan eserler kaleme almıştır. Bu eserlerden **Rakîbe, Jön Türk, Bir Çiçek İki Böcek** ve **Kösem Sultan** diğer eserlerine nazaran daha çok dikkat çekmiştir.

Araştırmacıların ortak görüşü, onun tiyatro yazarlığının, şâirliğinden daha başarılı olduğudur.

C- TENKİDÎ YAZILARI

Tahsin Nâhid’in şiir ve tiyatro türlerinden başka, çeşitli dergilerde yazmış olduğu ve çok büyük ölçüde “tenkit” sınırları içinde kalan yazıları da vardır. Toplam on sekiz adet olan bu yazılar, büyük ölçüde edebiyat ve problemlerine tahsis edilmiştir. Yazar ve şâir tanıtımı, eser tenkidi ve bazı edebî meseleler, yazıların ana muhtevasını teşkil eder. Sadece iki yazı, bu sınırların dışında yer alır ve devrin olayları hakkında yazarın intibalarını ihtiva eder.

Tahsin Nâhid’in nesir yazılarını konularına göre üç başlık hâlinde incelemenin uygun olacağı kanaatindeyiz.

1- Sanatkâr Tanıtımı

a- Batılı Sanatkârlar

Tahsin Nâhid’in batılı şâir ve yazarları değerlendirdiği ve onları Türk kamuoyuna tanıttığı yazılarının adedi dördttür. Bunlar; “Edmon ve Ruzmond Rostan”, “Kontes Matyö Dönöay”, “Katvel Mendes” ve “Kokolin”dir.

Tahsin Nâhid, **Edmon ve Ruzmond Rostan** başlıklı ilk yazısında, Fransız dram şâiri Edmond Rostand (1.4.1868-2.12.1918) ile eşi Ruzmond Rostand’dan bahsededer.

Yazının girişinde Edmond Rostand’ın kısa bir hususî hayatı anlatılmış, onun yirmi iki yaşında Matmazel Ruzmond Jerare ile evlendiği vurgulanmıştır.

¹²³ Metin And, *Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu 1908-1923.*, s.107.

Edmond Rostand, henüz yirmi yaşında iken **Kırmızı Eldiven** isiminde bir perdelik bir komedi neşretmiş; iki sene sonra da Matmazel Jerare'ın **La Mőzardiz** isimindeki şiir mecmuasını yayınlamıştır.

Edmond Rostand'ın edebî açıdan başarılı olmasının ardında, karısının olduğunu söyleyen Tahsin Nâhid, Matmazel Ruzmond'un kocasından daha fazla gayret göstererek, onun yazmış olduğu dağınık metinleri düzelttiğini vurgular.

Tahsin Nâhid yazısında, Edmond Rostand'ın "Romanesk" isimli eserinden de bahseder. Edmond Rostand, 1900 sensinin Mart ayında, Napolyon'un oğlu için yazdığı Ağlon isimindeki altı perdelik manzum dram sayesinde Akademi'ye kabul edilmişse de, aynı eserin oynandığı gece sinir hastalığına yakalanmıştır. Bu hastalık sebebiyle şâir, Paris'ten ayrılıp Kanbo kasabasında yaptırdığı köşke yerleşmiş ve hayatını burada sürdürmüştür.

Tahsin Nâhid, yazının devamında Mösyö ve Madam Rostand'ın edebî şahsiyetlerinden de bahseder. Mösyö Rostand'ın büyük bir şâir olmadığını fakat, iyi bir nâzım olduğunu belirterek, onun en önemli özelliklerinden birinin, zekâsının nükte hususundaki kabiliyeti olduğunu söyler.

Madam Rostand ise, derin bir edebî vukûfa , yanılmaz bir şiir zevkine sahip olan ve en seçkin dergilerde şiirleri yayınlanan bir şâiredir.

Mösyö Rostand'ın başarılı olmasını sağlayan kişinin eşi olduğunu söyleyen Tahsin Nâhid, "Rustan'ı şâir eden, yetiştiren, ikmâl eden yegane sâik zevcesinin aşkı, zevcesinin nezâket-i rûhiyyesidir" der.¹²⁴

Tahsin Nâhid'in yazısında bahsettiği bir diğer konu, Edmond Rostand'ın şahsiyetidir. Mösyö Rostand aşırı müsrif bir adamdır. Kambo'de yaptırdığı köşkün duvarlarını en meşhur ressamın fırçalarından çıkmış peri hikâyeleri ile naksettirmiş; bahçesini de en kudretli heykeltıraşların eserleriyle süsletmiştir. Kısaca söylemek gerekirse, romantik bir hayat yaşayan Mösyö Rostand, âdeta yirminci yüzyıl şövalyesidir.

Tahsin Nâhid, yazısını bitirirken, Fransa'daki edebiyatçı çiftleri sıralayarak; her ikisi de kalem sahibi, her ikisi de his ve hayal sahibi olan bu mesut çiftleri gıptayla selamladığını belirtir.

Tahsin Nâhid, "**Kontes Matyö Dönöay**" isimli bir başka musahabesinde, romantik bir şâire olan Kontes Matyö Dönöay'dan bahseder.

¹²⁴ Tahsin Nâhid, "Edmond ve Ruzmond Rostan", Mehâsin. S.5. I Kanûn-ı Sâni 1324/14 Ocak 1909, s.303.

Romen bir baba ile Rum bir annenin çocukları olarak Paris'te doğan Dönöay'ın, genç kızlık hayatının nasıl bir muhitte geçirdiğini, kimlerden ne ölçüde etkilendiğini anlatan Tahsin Nâhid, onun, özellikle tabiata meftûn olduğunu ve büyüdüğü yer olan Savva'da tabiatla iç içe olmayı çok sevdiğini söyler.

Tahsin Nâhid, Matyö Dönöay'ın bir şiirinin edebî bir dergide yer alır almaz, edebiyat çevrelerinde tanındığını, her yerde ondan ve onun şiirlerinden bahsedildiğini, sanat hayatı hakkında makaleler yazıldığını belirtir.

Matyö Dönöay'ın ilk şiir mecmuası, "Kalbu'n la yaut 'Leeaur İnnombrabde'" ismiyle 1901 yılında basılınca, eser sadece Paris'te bahsedilmekle kalmamış, edebiyat âleminde de oldukça mühim münakaşalara sebebiyet vermiştir.

Bunu takiben hemen ertesi sene (1902) "Zill-i Eyyâm" "L'ombre des Jours" isminde diğer bir şiir mecmuası neşreden şâir, birinci eserinde "tabiatı mevzu edinirken", bu defa "aşk u şebâbı" ele almıştır. Adı geçen şiir kitabı diğerinden daha fazla alkışlanmıştır. Bundan sonra yine birer sene ara ile üç roman neşreden; böylece şiirde iktidârını ispat eden yazar, nesir hususunda da kabiliyetini ve kendine has şahsiyeti olduğunu göstermiştir.

"Yeni Ümîd", "Semâ-yı Müteaccib", "İstîlâ" romanlarının birbirlerine çok benzer ruhun heyecanını tasvir ettiklerini söyleyen Tahsin Nâhid, bu romanlardan ikisini okuyan bir kişinin kimin olduğunu bilmediği hâlde, üçüncü romanın bir sayfasını okuması hâlinde, Matyö Dönöay'ın eseri olduğunu hemen anlayacağını söyler.

Tahsin Nâhid, şiirlerinde tabiata yönelen şâirin, romanlarında aşkı ele aldığını söyleyerek; onun üslûp hususunda da artık romantizmi terk ederek, romancılar gibi ruh tahlili yaptığını ve ifadeleri süslemeye çalıştığını, ancak yine de romantizmden bir türlü kurtulamadığını vurgular.

Yazarın son romanı olan "İstîlâ" hakkında da biraz açıklama yapan Tahsin Nâhid, romanda Antuan Ranuld ile baldızı Elizabet Kontes Albi'nin hissî mücadelelerinden ve kıskançlıklarından bahsedildiğini, romanın alelâde bir romantizm eseri olduğunu söyler. Fransızlara göre Kontes Dönöay, büyük bir romancı değil, fevkalâde bir şâiredir.

Tahsin Nâhid yazının devamında, Kontes Matyö Dönöay'ın son şiir mecmuası olan "Eblouissement" (Ebloysman) hakkında bilgi verir. Yazar yazısına son verirken, bu genç şâireden istikbâlin pek ziyade ümit var olması lâzım geldiğini söyleyerek, bizde de böyle mümtaz edibelerin yetişmesi temennisinde bulunur.

Tahsin Nâhid “**Katvel Mendes**” isimli üçüncü yazısında ise, Fransız şâir ve edibi Katvel Mendes’i tanıtmaktadır.

Mösyö Katvel Mendes, 1842 senesinde Bordo’da (Bordoux) doğmuştur. Henüz on altı yaşında iken edebiyata büyük bir alâka göstermiş ve bir-iki sene içinde karaladığı manzumeleriyle 1860 senesinde Paris’e gitmiştir. Henüz on sekiz yaşında olan şâir, Paris’e ulaşır ulaşmaz, ilk iş olarak Rövü Fantezist adında edebî bir risâle neşrine başlamış ve bu risâlenin müdürlüğünü yapmıştır.

Zamanla bu risâlede, Goethe, Bodler, Valeri, Sölili Prodom, Arsen Duse, Dude gibi meşhur isimlerin de yazıları ve şiirleri yayımlanmıştır. Tahsin Nâhid, 1863 senesinde Katvel Mendes’in “Bir Gecenin Hikâyesi” namındaki manzum bir perdelik komedisini neşretmesi üzerine, bütün parnasyenlerin fena bir felaket darbesine uğradıklarını belirtir.

“Mamafih itiraf etmeli ki, bu darbenin en büyük kısmı zavallı Katvel Mendes’e isabet etti. Maddi-yi umûmi ikâme davâ ediyor, Katvel Mendes’in ahlâkı ifsâdla ithâm olmasını talep ediyordu. Ve bu talebinde de muvaffak oldu. Zavallı şâir bir ay hapis ve beşer yüz frank cezâ-yi nakdiye mahkûm edildi. Bu darbe Parnasyenler’i kısmen dağıttığı gibi (Rövü Fantezist’in) de hayatına hatme çekti.”¹²⁵

Tahsin Nâhid yazısında, tüm bu sefaletlerden Katvel Mendes’i kurtaran Philomela, Livre Lyrique isimli şiir mecmuası olduğunu; eser ortaya çıkarma hususunda gösterdiği kaabiliyetin hayret edilecek derecede ve hemen hemen Volter’e eşit olduğunu vurgular. Şiirde bu kadar iktidar gösteren Katvel Mendes, nesir hususunda da devrinin birinci sınıf yazarları arasındadır. Fransız edebiyatına on cilt şiir, yirmi iki tiyatro, elli roman ve kırk cilt de inceleme eseri kazandırmıştır.

Tahsin Nâhid’in bu türdeki son yazısı, “**Kokolin**”dir. Yazar bu yazısında, Fransız edebiyatçılarından Kokolin kardeşlerden bahseder. Kokolinler Fransız tiyatrosunda mesai harcayan iki kardeşir.

Tahsin Nâhid yazısında Kokolin kardeşlerin tiyatro yazarlığında nasıl kendilerini yetiştirdiğini, neden bu kadar başarılı olduklarını anlatır.

Kokolin bir akşam yakınlarında bir yerde müsâmere tertip edileceğini ve kendisinin de aktörlük yapacağını ailesine haber verir. Hemen hemen her rolde başarılı olan Kokolin’e babası, senede 1200 Frank tahsis ederek, onu konser ve tavırlarına devam etmesi için Paris’e gönderir. 1859’da on sekiz yaşında olduğu hâlde Paris konservatuvarına kayıt olan

¹²⁵ Tahsin Nâhid. “Katvel Mendes”. *Âşiyân*. C.2. S.24. 17 Kanûn-ı Sâni 1324/30 Ocak 1909. s.333-334.

Kokolin, dokuz ay burada çalıştıktan sonra komedi bölümünden mezun olur. Kokolin Ene'nin tiyatrodaki çok başarılı olması, küçük kardeşinin tiyatroya meyletmesini sağlamıştır.

Mamafih Kokolin kardeş gece gündüz, Viktor Hugo'nun "Ruybalos"nu, Korneyin "Sidney"ni ve Alfred dö Mussen'in bir çok şiirini ezberlemiştir. Sonra artık tahammül edemeyip kendini Paris'e "biraderinin âgûş-ı san'at ve himâyesine" atar. Pek az bir zaman içinde iyi bir jön premiye (genç erkek başrol oyuncusu) olur. Fakat büyük Kokolin'in san'at dehası kendisini pek gölgelerde bıraktığı için ona kimse ehemmiyet vermez..

Küçük Kokolin bir tesadüf eseri monolog yazmakla ünlü Şarlo ile görüşmesi sonucu, bu zatın monoloğu sayesinde kendisini bütün Paris'e tanıtır. Tabii bir monologla kalmayıp bu hususta zamanının en meşhuru olur. Kendisi bizzat bir çok monoloklar yazıp söylediği gibi, ecnebi lisanlarını taklitte de yüksek bir kaaabiliyet gösterir. Büyük Kokolin Ene'nin 1880'de teatır Fransa'yı bırakıp Amerika'ya gitmesi üzerine meydan kendisine kalır ve kardeşinin edeceği istifadeyi tamamen kendisi eder. Ancak Kokolin Ene'nin Fransa'dan ayrılmasının sebebi, oynadığı oyunların tüm ülkeler tarafından izlenmesini sağlamaktır.

"Sirano'yu canlandıran Kokolin bunda çok başarılı olmuştur. Sirano Paris'te yüzlerce defa mevki-yi temâşâyâ vaz' olunduktan sonra aktör, artık ruhuna nüfûz eden bu eseri ecnebilerin de inzâr-ı hayret ve takdirine vaz' etmek üzere şehir şehir dolaşmaya başlar." Her gittiği yerde alkışlara, en parlak hüsn ü kabullere mazhar olmuştur.

Tahsin Nâhid, bu başarılı tiyatrocunun kardeşlerin genç yaşta öldüklerini söyleyerek üzüntüsünü dile getirir.

"Bundan sonra 1900 senesinde yine Rostan'ın oğlunun da (Filanbo) rolünü deruhte ederek Sarabernar ile birlikte Sirano'yu hatırlatacak bir muvaffakiyet kazandılar ve o zamandan beri zavallı Kokolin (Şant Kler) namında henüz ikmal edilmeden şöhreti her taraftan duyulan Rostan'ın yeni eserini bekliyordu ki haber-i vefatı bütün muhibbân-ı bedayii müteessir etti. Bu tesir yetmiyormuş gibi büyük Kokolin'in vefatından sekiz gün sonra küçük Kokolin de kardeşine peyrev oldu."

b- Türk Sanatkârlar

Tahsin Nâhid'in bu mahiyetteki yazıları: "Nesl-i Cedîd Edibeleri", "Büyük Şâirimiz İçin", "Rıza Tevfik Hakkında Tahassüsler" ve "Gâlib Dede Hakkında Efkâr"dır.

Bu yazılardan "Nesl-i Cedîd Edibeleri" dışındaki diğer üç yazı çok kısa değerlendirmeleri içerir.

Tahsin Nâhid, "**Büyük Şâirimiz İçin**" başlıklı yazını Tevfik Fikret'e tahsis eder. Tevfik Fikret'in Meclis-i Mebusan'ın kapanması sonucu kaleme almış olduğu **Doksan Beşe Doğru**¹²⁶ şiirinin bazı kesimler tarafından tasvip edilmemesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirir ve Fikret'i savunur. "Fikret Bey elmastan bir nâmus güneşidir. Ondan bazı yarasaların müteessir olmaması kâbil değildir".¹²⁷

Tahsin Nâhid, "**Rıza Tevfik Hakkında Tahassüsler**" isimli yazısında, Rıza Tevfik'in 1912 yılında bir seçim konuşması yüzünden bir ay hapis cezasına çarptırılmasına duyduğu tepkiyi dile getirir. Yazar Rıza Tevfik'in hapse atılmasını çok abes bulur ve bu konudaki düşüncelerini şöyle açıklar:

"Memlekete şiir, felsefe, lâzım olmadığına kâni olanlar Rıza Tevfik'in hapsini tasvip ediyorlar, binaenaleyh mahkûm etmek istedikleri Rıza Tevfik değil irfân memleketidir. Ve nûr-ı irfân ne kadar hapsedilebilirse Rıza Tevfik de ancak o kadar hapsedilebilir; onun şu'le-yi irfânına hapishanenin çatlak, müteaffin duvarları mâni olamaz".

Tahsin Nâhid'in kısa değerlendirmelerinden sonuncusu ise Klâsik edebiyatın ünlü şâirlerinden Şeyh Gâlib hakkındadır. Tahsin Nâhid, Şeyh Gâlib'in şiirinin Şark'ın en büyüklü şiirlerini oluşturduğunu söyleyerek ona olan hayranlığını şöyle anlatır: "Eski şu'arâ-yı Osmâniye meyânında Şark'ın semâ-yı sihr-i envârını zemîn-i efsûnkârını Galib'den başkası terennüm etmedi, edemedi reng ü ziyâdan başka hiçbir güzel şey bulunmayan bu memlekette ve ziyânın bu şâir-i dâhisini enhâr hürmetlerimle selamlarım."¹²⁸

Tahsin Nâhid'in en uzun değerlendirmelerinden biri olan "Nesl-i Cedîd Edibeleri"nde yazar, ağırlıklı olarak Halide Salih (Edip Adıvar) Hanım'ın sanatından bahsederken, diğer kadın sanatkârları ihmal etmemiş ve onları da değerlendirmiştir.

¹²⁶ Doksan Beşe Doğru, 6 Kanûn-ı Sâni 1327/19 Ocak 1912'de yazılmıştır. Tahsin Nâhid'in yazısı ise, 19 Kanûn-ı Sâni 1327/1 Şubat 1912'de Servet-i Fünûn dergisinin 1078. sayısında yayımlanmıştır.

¹²⁷ Tahsin Nâhid, "Büyük Şâirimiz İçin", *Servet-i Fünûn*, C.42, S.1078, 19 Kanûn-ı Sâni 1327/1 Şubat 1912, s.267.

¹²⁸ Tahsin Nâhid, "Gâlib Dede Hakkında Efkâr", *Hakk'ın Edebî İlâvesi*, S.11, 29 Haziran 1328/12 Temmuz 1912, s.6.

Tahsin Nâhid'in bu değerlendirmesindeki en önemli husus, kadın sanatkârların erkeklerden daha başarılı olduğudur. Bunun tersini savunan Mediha Hüsni Hanımefendi'nin yazmış olduğu Mahâsin'deki bir makalesindeki fikirlerine de katılmadığını bildirir. Bunun, Türk ve Fransız yazarlarının karşılaştırılması sonucu rahatlıkla anlaşılacağını söyler. Tahsin Nâhid, kadınlardan eğitim görenlerin az olduğunu, bunun da zamanla artacağı kanaatindedir.

Yazar, yazısının ana konusunu şöyle açıklar: "Mevzu'-ı musâhabem olan âsâr-ı hâzıra-yı nisvânı tedkîke girmezden evvel lüzum-ı edebiyatın derece-yi evveliyette olduğu ve hanımlarımızın ne suretle edebiyata hizmet etmekte buldukları ve ilerde neler yapmaları lâzım geldiği hakkında düşündüklerimi söylemek isterim".¹²⁹

Araplar'ın ve Fransızlar'ın yüksek medeniyet seviyesine ulaşmalarının sebebini, büyük sanatkâr ve ilim adamlarıyla izah eden yazar, bizde ise son yıllarda böyle büyük insanların çıkmadığını söyler. Bizde harp husunda Fatih, Yavuz gibi büyük dahilerin olduğunu, fakat felsefe, edebiyat ve fen ilimlerinde büyük bir dahinin yetişmediğini söyler.

Yazar, Fransa'nın en büyük edebiyatçıları yetişiren on yedinci yüzyılda, kadınların edebiyata pek kıymettâr hizmetleri olduğunu, bizde de benzer durumun yaşandığını söyler. Tahsin Nâhid'in de mensubu olduğu bir edebî derginin elli abonesinden kırk beşinin kadın olması, yazarın fikrini doğrular niteliktedir.

Tahsin Nâhid'in eleştirdiği önemli bir konu da feminizmdir. Feminizmin ilerlemeye engel teşkil edeceğini düşünür.

Yazının asıl konusunu teşkil eden Halide Salih (Edip) hakkında Tahsin Nâhid şu değerlendirmede bulunur: "Asıl rûh-ı mes'eleye gelelim. En başta Halide Salih Hanımefendi olduğu hâlde nesl-i cedîd edibelerinin âteşin musâhabelerini, rengîn menşur şiirlerini, teşrih-i rûha dair küçük hikâyelerini okudum. Ve bugün onlar, ümîd-bahş eserler epeyce bir yekûn teşkil ettiği hâlde hâlâ kimsenin bu nezîh yazılardan, talipkâr musâhabelerden bahs etmediğini görerek şu sahifelerde takdîrâtımı ifşâya karar verdim".¹³⁰

Halide Salih'in pek çok musâhabelerini, hikâyelerini, mensûr şiirlerini okuduğunu söyleyen yazar, kendisinde bir fikir hâsıl olduğunu söyler. "O da Halide Salih Hanımefendinin düşünen, düşünmeyi bilen bir musâhabe-nüvist olduğudur." Onun makalelerindeki üslûbun şahsî, incelemelerin de fevkâlade güzel olduğunu söyler.

¹²⁹ Tahsin Nâhid, "Nesl-i Cedîd Edibeleri", Resimli Kitap, C.2, S.7, 1 Nisan 1325/14 Nisan 1909, s.740.

¹³⁰ Tahsin Nâhid, "Nesl-i Cedîd Edibeleri", Resimli Kitap, C.2, S.7, s.742.

Tahsin Nâhid, Halide Hanımın hikâyelerindeki vak'a kuruluşunun pek güzel olduğunu fakat, biraz romantizm devrine ait ihmâller ve fevkâladelikler bulunduğunu söyler.

Tahsin Nâhid'in yazısında bahsettiği edibelerden ikisi, Zekiye ve Zühre Hanımlardır. "Zekiye ve Zühre Hanımefendiler... Daha umûmî, daha ahlâkî iki musâhabe-nüvist ki biri Selânik'te münteşir (kadın) risâlesinde diğeri de (Mehâsin)de terbiye-yi nisvâna dair pek müfît, pek samîmi musâhabeler yazıyorlar... Hasseten Zühre Hanımefendi'nin üslûb-ı ifâdeleri hoş ceryân bir nehir kadar tabî'î; Zekiye Hanımefendi ise bir edibeden ziyâde bir fâzıla".¹³¹

Tahsin Nâhid, bu edibelerden başka, yazısında İsmet Hakkı, Evliyâzâde Makbule, Pakize, Medîha, Âtîfet Celâl, Jülide, Fatma Münire ve Ruhsan Nevvâre Hanımlardan da bahseder. Yazarın bu hanım yazarlarda beğendiği en önemli husus, onların kendinden önceki yazarların üslûp ve fikirlerini taklit etmemeleridir. Mehmet Rauf'la başlayan mensur şiirin de bugün yalnızca kadın şâireler sayesinde yaşadığını söyler. Özellikle Halide Salih'in çok güzel mensur şiirler yazdığını belirtir. Tahsin Nâhid bu konuda, Jülide ve Fatma Münire Hanımlar için de şu cümleleri sarfeder:

"Jülide Hanımefendi (Demet) risâlesinde iki küçük şiiriyle unutulmaz bir hayât-ı edebî, bir nâzikiyet-i rûh gösterdiler. En hassas, en ulvî, en latif bir ifâde ile söylenen yazıları kendilerinden istikbâl-i edebîn ümîdvar olması lâzım geleceğini, aramızda bir Madam Katvel Mendes yaşadığını bize öğretti.

Eserleri Halit Ziya Bey'in hafif bir sihriyyet-i beyânıyla tezehhür eden Fatıma Münire Hanımefendi'nin de şimdiye kadar iki şiiriyle bir küçük hikâyesini okudum. Pek nezîh, pek latîf tasvirleri; pek ince samimiyetleri var. Mamafih öyle zannediyorum ki küçük hikâyeden ziyâde mensur şiirde muvaffak oluyorlar. Şiirlerinde en ziyâde, herkesten ziyâde muvaffak oldukları noktalar tasvîr ve teşbihlerdir".¹³²

Tahsin Nâhid, yazısının sonunda kadınların erkeklerden daha hassas ve daha asabî olduklarını, bunun da onların yazmış olduğu eserlere yansıdığını söyler. Kadınların yalnız edebiyatta değil, diğer bütün güzel sanatlarda erkeklerden daha önemli bir ilerleme göstereceğini kaydeder.

¹³¹ Tahsin Nâhid, "Nesl-i Cedîd Edibeleri". Resimli Kitap, C.2, S.7, s.743.

¹³² Tahsin Nâhid, agm., s.744.

2- Eser Tenkidi ve Edebî Meseleler

a- Eser Tenkidi

Tahsin Nâhid'in edebî eserler hakkında yazdığı beş yazıdan dördü tiyatroya, biri ise şiire aittir. Tiyatro tenkidine tahsis edilen üç yazı, Halid Ziya'nın "Fürûzan", "Fare" ve "Kâbus" isimli piyesleri hakkındadır. Diğer tiyatro yazısı ise, Şahabeddin Süleyman'ın "Kırık Mahfaza" piyesinin değerlendirmesidir. Şiirle ilgili olarak yazdığı tek tenkit yazısı Celal Sahir'in "Siyah Kitap" adlı eseridir.

Bu yazılardan Halid Ziya'nın "**Fürûzan**" isimli piyesini ele alan metinde, eserin olumsuz tenkidi söz konusudur. Piyesin oynandığı gece birkaç gençle tartışan Tahsin Nâhid, eseri beğenmediğini ve iktibastan ibaret olduğunu söyler.

"- Şüphesiz ; fakat Dumafis Parisliler'i ve onlardan da pek husûsiyeti hâiz bir kısım halkın ahlâkını tenkîden bu eserini kaleme almış. Opera balosunu mehtâp âlemine çeviri vermekle eserin Türkleşmiş olduğunu nasıl kabul edelim? Kont dö (Riverol) İstanbul'a gelip bir araba ile Şişli'ye kadar gitmekle ne kadar Türk olabilirse, Muhtar Necip Bey de başındaki kırmızı fese rağmen ancak o kadar Türk".¹³³

Tahsin Nâhid, Ahmet Vefik Paşa, Ahmet Nuri, Muhsin Ertuğrul gibi sanatçıların eserlerinin, ufak tefek kusurlarına rağmen, millileştiğini söylerken; Halid Ziya'nın bu eseri için, "Gönül isterdi ki iktibâsın en muvaffak şeklini Halid Ziya Beyefendinin eserinde görelim" der.¹³⁴

Yazar, Halid Ziya'nın kendi eserlerinde geçen kahramanları bu piyeste de kullandığını söyleyerek onu eleştirir.

"- Evet, birkaç Behlül Beyi birden tek güzellikleriyle sahne üzerinde görüp de, Aşk-ı Memnû'daki husûsiyeti hatırlamamak kâbil değil. Bir de üslûptaki tatlılık! Yalnız biraz ziyâde tatlı, hatta ağdalı. Ben daha sâde, daha tabî-i karîb bir lisân-ı temâşâ taraftarıyım".¹³⁵

Piyesin oyuncularını da eleştiren Tahsin Nâhid, Nureddin Bey ve Galip bey'in çıkardığı sesler yüzünden hayrette kaldığını; Muvahhid Beyin ise tam bir Behlül tipi olduğunu söyler. Yazının sonunda, piyesin başarılı olduğu görüşüne katılmaz. Halkın alkışının, bir oyunun güzel olup olmayacağını belirlemeyeceğini söyler.

¹³³ Tahsin Nâhid, "Temâşâ Musâhabesi: Fürûzan Hakkında", Âfî, S.41, 10 Şubat 1334/10 Şubat 1918, s.1.

¹³⁴ Tahsin Nâhid, agm., s.1.

¹³⁵ Tahsin Nâhid, "Temâşâ Musâhabesi: Fürûzan Hakkında", Âfî, S.41, 10 Şubat 1334/10 Şubat 1918, s.1

Tahsin Nâhid, bir diğere tiyatro tenkidinde ise, yine Halid Ziya'nın **"Fare"** piyesini konu edinir. Fare piyesi Edouard Pailleron'un (1834-1899) 1887'de çıkan *Souris* piyesinden uyarlanmış üç perdelik bir eserdir. Tahsin Nâhid, yazısında oyunun geniş bir özetini verir. Piyes ilk defa Haziran 1918'de Tepebaşı Tiyatrosu'nda oynanmış, hakkında olumlu eleştiriler yapılmıştır. "Fare"nin konusu, bir köşkteki evli kadın ve genç kızlarla misafir gelmiş bir adam arasındaki aşk entrikalarına dayanır. Eserde bir çok komik unsur vardır ve oyun dram özelliği gösterir.

Tahsin Nâhid oyunun sahneye konmasını beğendiğini ve rollerin mükemmel ezberlenmiş olduğunu söyleyerek şöyle der:

"- Bakın; ciddi söylüyorum; bu hususta ne kadar senâda bulunsam azdır. Halid Ziya Beyefendinin eserlerinde dâima bu mazhariyyet var; mükemmel ezberlenmiş ve alışılmış olarak mümessiller sahneye çıkıyorlar... Bu defa da yine -Fürûzan'da olduğu gibi Üstâd-ı muhteremin müsâade-yi lütûfkârâneleriyle temâşâkerân Eliza Hanımın; güzel Fare'nin latif saçlarını bir nehr-i sûdkâr gibi bozulup omuzlarından akarken gördüler.. Piyesin lüzumsuz uzunluğunu ancak bu güzel saçların uzunluğu unutturdu. Bilâ istisnâ diyebilirim ki kadın ve erkek tek mil mümessiller vazifelerini kahramanca ifa ederek son perdenin alkışlarını kazandılar... Raşid Rıza Beye meftûn oldum! O müselsel üslûb-ı âliyeleri, nutukları, o yorucu sükûtları öyle bir mahâretle idâre edişi vardı ki insan tahammülün bu derecesine hayran oluyor! Hele Adriyen ve Roza Hanımları hiçbir zaman bu kadar muvaffak olurken görmemiştir. Yalnız onları görmek için bile insan saat bir buçuğa kadar Tepebaşı Tiyatrosu'nda gecesini geçirmekte haklıdır."¹³⁶

Tahsin Nâhid, Halid Ziya'nın diğere bir tiyatro eseri olan *Kâbus*'u da değerlendirmiştir. **"Kâbus"** Halid Ziya'nın tek telif eseridir. Fakat Tahsin Nâhid bu eseri de "Fürûzan" gibi beğenmemiştir.

İktibasın aleyhinde bulunanlara, telif tiyatro taraftarı olanlara bir ibret dersi vermek için yazıldığı söylenen bu piyes de, Tahsin Nâhid tarafından kabul görmemiş ve tenkit edilmiştir. Tiyatro sanatının hararetli bir taraftarı olduğunu söyleyen yazar, "Kâbus"ta ne gibi bir kusur buluyorsunuz sorusuna karşılık şu cevabı verir:

"- Kâbus her şeyden evvel bir eser-i temâşâyâ benzemiyor. Temâşânın bugün artık tekerrür etmiş kavâidi, müteayyen usülleri var... En sâdelerini size söyleyeyim: Meselâ birinci perdede eşhâs-ı vak'anın en mühimleri temâşâkârâne -nutuklar dinletmeden-

¹³⁶ Tahsin Nâhid. "Temâşâ Musâhabesi: 'Fare' Piyesi", Âfî, S.167, 16 Haziran 1334/16 Haziran 1918, s.4.

tanıtılır; hâlbuki Kabus'taki eşhâsı, en mutavval nutukların izâhına rağmen, eserin sonuna kadar tanıyamıyorsunuz. Cemil Şevket Bey ne seciyede bir adamdır? Zevcesiyle çocuklarını sever mi sevmez mi? Sevmezse ne gibi âmillerin tesiriyle bu hâlet-i ruhiyyeye gelmiş?... Ruhsar Hanım kimdir?...¹³⁷

Tahsin Nâhid'in Kâbus'ta eleştirdiği bir diğer husus onun ihtiva ettiği tezdır. Yazar piyesin tezinin ne olduğunu bir türlü anlayamadığını dile getirerek şöyle der:

“-Sonra bir ‘piyes-ânez’ olmak davâsında bulunan Kâbus’un kaç tane tezi vardır, yine o arz ettiğim kavâid-i temâşâyâ nazaran, bir piyesin birden fazla tezi olamaz. O hâlde Kâbus’un asıl tezi hangisi? İhtiyârlığında azan adamın; er geç nâdim olacağı mı? Yoksa kadınla erkeğe müsâvî hukuk bahş etmeyen vaz’-ı kanunu mu tenkîd?”¹³⁸

Ayrıca yazar, piyesin dilinin ağıdalı ve cümlelerin de çok uzun olduğundan da şikayet eder. Sahnelenmesini de beğenmeyen Tahsin Nâhid, böyle garip bir sanatı değil Avrupa’da bizde bile görmediğini söyler. Yazara göre temâşa sanatı kesinlikle şiir gibi değildir, ilhamla da yazılamaz. Eserin bir roman gibi düşünülmesini isteyenlere, Tahsin Nâhid’in verdiği cevap çok ilginçtir: “- Ha!... Bakın o zaman mesele değişir! Böyle olunca, bu kadar külfete hiç hâcet yoktu; Dârülbedâyî heyet-i edebîyesinin yerinde ben olsa idim, mümessiller içinde emsâlsiz bir kırâatçi olan Râşid Rıza Beyi sahneye çıkarır, eseri güzelce okuturdum!...”¹³⁹

Tahsin Nâhid'in bu tür tenkid yazılarından bir diğeri, Celal Sâhir'in şiirlerini topladığı “Siyah Kitap” hakkındaki düşüncelerini ifade ettiği “**Siyah Kitap Münâsebeti ile**”dir.

Tahsin Nâhid, Celal Sahir'in ilk yazdığı şiirler ile son yazdığı şiirlerin karşılaştırılması hâlinde, aralarındaki büyük farkın görüleceğini söyler. 1316'da yazdığı “Leyâl-i Sâhiriyyet”le son zamanlarda yazdığı ve Siyah Kitap'ta da bulunan “Mesâ-yı Melâl” şiirini karşılaştırır (1326).

“Şu eser-i nefis arasında bir mukayese yapılacak olursa bir sükût değil ne kadar şayân-ı memnuniyet bir tekâmül olduğu anlaşılır” der. Yazısının devamında Siyah Kitap'ı değerlendirerek şöyle söyler: “ Bu eserinde Celal Sâhir; ne fikir, ne tahayyül, ne de ihtiras şâiridir. O, bu eserde sade bir şâir-i kalptir. Bir kalb-i mehâsin-perest nelerden müteessir

¹³⁷ Tahsin Nâhid, “Temâşâ Musâhabesi: Kâbus Münâsebetiyle”, Âtî, S. 174, 23 Haziran 1918, s.4.

¹³⁸ Tahsin Nâhid. agm.. s.4

¹³⁹ Tahsin Nâhid. agm.. s.4

olursa onlardan bahseder... O, yalnız beşerî olan kalbinin duygularına lisan veren, onları terennüm eden bir şâirdir.

Sâhir, kadınlığın ve tabiatın şâiridir; ve diyebilirim ki kadınların güzelliği ile tabiatın letâfetini birbirine meze hususunda onun kadar muvaffak olanlar enderdir.

Kadın ve tabiatın sonra Celal Sâhir'de üçüncü bir müessir de maraz-ı asr olan bedbinliktir. Onun bedbinliği ne Ahmet Haşim'inki gibi pür-feverân, ne de Refik Halit ve Yakup Kadri'ninki gibi müstehzîdir. O, sâkin ve muhafazakârdır; şüphesiz bunda nehâfet-i bedeniyyesinin büyük bir tesiri var".¹⁴⁰

Ayrıca Tahsin Nâhid, eserdeki beğendiği yönlerin yanı sıra bazı beğenmediği aksaklıkları da örnekler vererek belirtir.

Tahsin Nâhid, yazının sonunda Celal Sâhir'in muvaffak olacağını belirterek, memnuniyetini dile getirir ve şâiri tebrik ederek yazısına son verir.

b- Edebî Meseleler

Tahsin Nâhid'in yukarıdakilerin dışında beş adet yazısı daha vardır. Tahsin Nâhid "Bir Musâhabe" isimli Nedim Mecmuası'nda yayımlanan yazısında kendi vezin ve kafiye anlayışı ile Millî Edebiyat hareketi üzerinde durmaktadır.

Tahsin Nâhid, yazısında atalarımızın güzel eserlerinin inkâr edilmemesi ve onlardan istifadeye çalışılması durumunda Millî Edebiyat'a taraftar olabileceğini vurguluyor. Ancak bizim Millî Edebiyatçıların bu konuda biraz duyarsız olduğunu belirtiyor.

Millî hece veznimiz varken Acem'in aruzunu kullanmanın ne mânası var? sorusuna Tahsin Nâhid şu cevabı veriyor:

"Bir kere aruz Acem'in değil Arab'ındır. İranîler, Araplar'la temasta bulunduktan sonra vezni-i aruzu ihtiyâr etmişler, evvelce onlarda tıpkı bizim Türkçülerimiz gibi hece vezni ile yazarlarmış!... Düşünün bir kere, şimdi İran'da bir milliyet ceryânı hâsıl olsa da Sa'dî'yi, Kuddusî'yi, Hâfız'ı hâric-i ez-milliyet bırakıp hece vezniyle şiirler yazmaya başlasalar! Ne kadar tuhaf olurdu. İşte ben, hâlimizi bundan farklı bulmuyorum. Zavallı İstanbullu Ahmet Nedim Efendi bizden değil de Küntekin, Tekin Alp gibi bizce meçhul isimler takınan kimseler bizim millî büyüklerimiz, millî şâirlerimiz öyle mi?"¹⁴¹

¹⁴⁰ Tahsin Nâhid, "Siyah Kitap Münasebeti İle", **Genç Kalemler Dergisi**, C.2, S.1, 29 Mart 1327, bk. **Genç Kalemler Dergisi**. (Hzl. İsmail Parlatır, Nurullah Çetin), TDK. Yay., Ankara 1999, s.82-84.

¹⁴¹ Tahsin Nâhid, "Bir Musâhabe", **Nedim Mecmuası**, C.1. S.4, 6 Şubat 1919. s.54.

Aynı yazının devamında, Osmanlı Türklerinin ilerleme kaydetmiş yegâne Türkler olduğunu, diğer Türk kavimlerinin iptidâilikten kurtulamadığını söyleyen yazar, iptidâî Türkler'in lehçesiyle hece vezninde bir kelimenin doğru dürüst söylenemeyeceği kanaatini taşır.

Tahsin Nâhid, tekke şiirlerini, saz şâirlerini, köy türkülerini unutuyor musunuz? Hece vezniyle söylenen bu şiirler milletin malı değil midir? diye bir soruya da şu karşılığı vermiştir:

“Şüphesiz onlar da milletin malı; fakat milletin olmak itibariyle bir koşmanın bir gazelden farkı yoktur. Nitekim eski saz şâirlerinin kahvehânelerinde fasıla başlandığı zaman peşrev ve taksimden sonra baş âşık tarafından bir gazel okunur ve bunu müte'akip divanlar, koşmalar sırasıyla teganni edilirdi. Eskiler, bizim Türkçülerimiz gibi mutaassıp değildiler; saz ve tekke şâirleri meyânında aruzla yazılmış pek güzel eserler vardır. Daha eski Fransız şâirleri (balad)yazarlardı diye Rönesans'ın getirdiği (sone) bugün metrûk mudur! Her yeni tarz, her yeni şekil -eğer haddizâtında bir kıymeti haiz ise- edebiyatı güzelleştirir, zenginleştirir.”¹⁴²

“Mey u mahubdan başka bir şeyden bahsetmeyen gazeller ile caize almak için yazılan kasidelerin taklit edilmesinde memleket için bir fayda olmadığını” söyleyenlere katılmayan Tahsin Nâhid, onları taklitten ziyâde herkesçe kabul görmüş güzel yönlerinin alınması ve yeni kurulacak sanat binasının bünyesinde kullanılması taraftarıdır.

Yazar, Yahya Kemâl'i gazel ve tahmis yazmakla suçlayanlara da katılmayarak, bu şâirin güzel bir devrin hatırasını ihya etmekten başka bir düşüncesinin olmadığını vurguluyor.

Tahsin Nâhid'e göre “asri şiir irsiyyet ve muhitin tesiri altında inkişâf edecektir”. Yazar, Süleyman Çelebi'den Tevfik Fikret'e, Yunus Emre'den Rıza Tevfik'e kadar aruz ve hece ile yazılan güzel şeylerin bir sonucu olarak, önce gelenlerin eserlerinin sonra gelenler tarafından ruh süzgecinden geçirilerek oluşturulacağı kanaatindedir.

Tahsin Nâhid, yazısına son verirken, Fuzulî'nin, Nedim'in, Derdli'nin, hatta Rıza Tevfik'in, Yahya Kemâl'in kendiliğinden milletin hafızasına nakşolmuş bazı mısraları kuvvetinde, hece vezniyle son yazılan eserlerden bir tek mısraın bile hatırlanmadığını söyler.

¹⁴² Tahsin Nâhid, “Bir Musâhabe”, Nedim Mecmuası, C.1, S.4, 6 Şubat 1919. s.55.

Tahsin Nâhid, **Kanad Mecmuası**'nda yayımlanan **"Musahabe-yi Edebîyye"** isimli yazısında edebiyatta şahsiyet meselesi üzerinde durur.

Tahsin Nâhid, edebiyatta muvaffak olmak için her şeyden önce şahsiyetin lâzım olduğu kanaatini taşıdığını söyler. Mizaçla eser arasında bir birliktelik olması gerektiğini düşünen yazar bu konuda şunları söyler:

“ ‘Bir mizaç arasından manzûr olmuş bir levha-yı hayat’ olan eser-i san’atı vücûda getirmek için her şeyden evvel o mizacın, o şahsiyyet-i mümtâzenin bulunması elzemdir. Binaenaleyh ne asâr-ı san’atın, ne de tenkîdin gayr-i şahsî olması kâbilidir. Her muharrir kendi müdrikâtına göre eserlerini tevellüd, ve yine kendi müdrikâtına göre diğer eserleri tenkîd eder. Ale'l-umûm hikmet-i bedâiye riâyetkâr olması lâzım gelen san’atlarda realizm, tamamı tatbiki gayr-ı kâbil bir meslektir. Dikkatli tedkîk olunacak olursa görülür ki realistlerin en büyük üstadlarının âsârında bile ancak bir realistlik çâşnisi vardır. Yoksa bazılarının tevehhüm ettikleri gibi bir fotoğraf makinesine dönmek zilletine hiçbir rûh-ı san’atkar razı olamaz.”¹⁴³

Tahsin Nâhid aynı yazının devamında, fotoğrafla resmin karşılaştırmasını yapar ve ressamın çizmiş olduğu resmin fotoğraftan daha canlı ve sanatkârâne olduğunu belirtir. Yazara göre güzellik herkese göre değişen göreceli bir kavram ve insanların kendi ruhlarında bulunan bir mizaç hadisesidir.

3- Diğer Konular

Tahsin Nâhid'in "On Temmuz Hakkındaki Tahassüsler" ve "Mekteb-i Harbiye Hadisesi" başlıklı iki yazısı, edebiyatın dışında yer alır. Adı geçen iki yazıda devrinde yaşanan iki olayın intibaları öne çıkar.

"On Temmuz Hakkındaki Tahassüsler" isimli yazısında, İkinci Meşrutiyet'in ilânının kendi üzerinde üç devrelik bir his dalgalanması geçirdiğini anlatır. "On Temmuz gulbe-yi milliyesi bende üç devre-yi tahassüs geçirdi:

Evvelâ korku, sonra tereddüd, daha sonra da bî-pâyân bir meserret...

Üçüncü Ordu kahramanları üzerine İzmir Livâsı'ndan asker sevk edildiği zaman büyük bir havf devresi geçirmiş, gazetelerde Meclis-i Mebûsan'ın güşâdı için bir ilân resmi görünce Abdülhamid'in bir hile-yi şeytanatkârânesi zannederek mütereddid kalmış, ve gulbe-yi millet tevfik ettiği zaman da öyle pâyânsız bir meserrete dalmıştım ki bu mestîden

¹⁴³ Tahsin Nâhid. "Musahabe-yi Edebîyye". **Kanad Mecmuası**, S.1, 2 Teşrin-i Evvel 1326/15 Ekim 1910. s.1-2.

ancak Otuz Bir Mart'ta kulagımın yanından ıslık çalarak geçen kurşunlar beni uyandırabilirdi.”¹⁴⁴

Tahsin Nâhid'in son yazısı olan “**Mekteb-i Harbiye Hadisesi**”, yazarın kendi hayatını ve hayatta yapacağı işleri anlatmaktadır. Bu arada Mekteb-i Harbiye'de çıkan olaydan da bahsederek, zamanına ait bir siyasî olayı değerlendirir.

Yazının girişinde Mekteb-i Harbiye'deki öğrencilerin idâre heyeti ve eğitim hakkındaki gösterilerinden bahseden Tahsin Nâhid, daha sonraki bölümlerde, yazıyı mensur şiire çevirmiştir.

“Uzaklarda, bir şüphe-yi rü'yetle siliniyor zann olunan enginlerde aks-i kamerle sarı kırzantemler açılıyor; daha yakınlarda deniz teneffüs eder gibi kabarıyor; şurada, penceresinin altında meçhul bu âvîzeden dökülen rengârenk billûr pâreler yorgun sular üstünde yüzüyorlardı.

Şimdi mebhut nazarlarında semâ daha ziyâde alçalıyor, gûyâ ervâh-ı nücûm katre katre denizlere yağıyordu.”¹⁴⁵

Yazının ilerleyen bölümünde, Büyükkada'da yaşayan yirmi beş yaşındaki bir avukatın hayatını anlatmaya başlar ki, burada anlattığı avukat kendisidir. Tahsin Nâhid'in hayatını hatırlatan cümlelerden örnekler verelim:

“Bu genç avukat Büyükkada'nın çamlar içine gömülmüş küçük bir köşkünde ihtiyâr bir hizmetkâr ile yalnız başına ikâmet ediyordu. Hemen her gün sabahleyin ilk vapurla İstanbul'a iner, son vapurla avdet ediyordu.

Kış-yaz sebebi anlaşılabilir bir merbûtiyetle bu küçük köşkte, bu latîf odacıkta yaşardı.....

Henüz yirmi beş yaşında kadar tahmin olunan bu genç adamda müthiş bir infîâl-i hayat, anlaşılabilir bir ihtiyâc-ı tenhâyî vardı..... Oldukça müşfik bir aile arasında geçen yaldızlı bir sabavet, yine bu kadar süslü bir mektep hayatı... Sonra, evet sonra hulyâlar, emeller, aşklar, kadınlar, hususiyle bir kadın, bir genç kızla işte nihayet onu bu kadar mecrûh, bu kadar asabî etmiş, bu kadar öldürüp bırakmıştı...

Hayır hiçbir şey düşünmüyor, yalnız onu, ona ait olan hayatını bir cerîhanın acısı gibi hissediyordu.....

¹⁴⁴ Tahsin Nâhid, “On Temmuz Hakkındaki Tahassüsler”, *Musavver Muhit*, C.2, S.37, 10 Temmuz 1325/23 Temmuz 1909, s.400.

¹⁴⁵ Tahsin Nâhid, “Mekteb-i Harbiye Hadisesi”, *Servet-i Fünûn*, C.36, S.923, 22 Kanûn-ı Sâni 1324/4 Şubat 1909, s.206.

Vaktiyle, evet aşkının en mus'ud dakikalarında yazılmış manzum bir tiyatrosuyla iki cild şiiri vardı. O zaman ne hulyâlar kurmuş ne emeller beslemişti: Mektepten çıkınca onunla izdivac edecek; buraya, bu güzel adanın latîf çamları içine küçücük bir köşk yaptıracak, onunla burada birbirini seven iki ruh, iki hemşire-yi ruh gibi yaşayacak, daima o küçük evden, o güzel yuvacıktan ayrılmayacaktı.

Âh! işte şimdi o küçük eve sâhip olmuştu. Fakat o tahayyül ettiği mes'ud evle bu ev arasında ne büyük; ne derin bir uçurum vardı. İki cilt şiiri hemen hep bunlardan bu hulyâlarından ibaretti".¹⁴⁶

Yazar deniz, kamer ve tabiatın güzelliği karşısında hislenerek bir sürü hayaller kurar, ancak bu hayalleri gerçekleşmediği için üzülür. Yazar bütün bunlara rağmen tabiatın o göze ve kulağa hoş gelen güzelliği karşısında biraz teselli bulur.

Görüldüğü üzere Tahsin Nâhid'in kaleme aldığı tenkidi ve tanıtma yazıları daha çok yazarın kendi intibalarını anlattığı, subjektif değerlendirmelerden oluşur. Bu yazılar yazarın yaşadığı dönem hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Biz söz konusu yazıları aşağıda bir liste hâlinde vermeyi uygun gördük.

TAHSİN NÂHİD'İN TENKİDÎ YAZILARININ LİSTESİ

Yazının Adı	Yayımlı Yeri	Yayımlı Tarihi	Cilt	Sayı	Sayfa
Edmon ve Ruzmond Rostan	Mehâsin	1 KS. 1324/14 Ocak 1909	1	5	298-303
Katvel Mendes	Âşiyân,	17 KS. 1324/30 Ocak 1909	2	24	332-335
Mektab-i Harbiye Hadisesi	Servet-i Fünûn	22 KS. 1324/4 Şub. 1909	36	923	204-207
Kontes Matyu Döntay	Mehâsin	1 Şub. 1324/14 Şub. 1909	1	6	389-395
Kokolin	Servet-i Fünûn	12 Şub. 1324/25 Şub. 1909	36	926	252-254
Nes-i Cedit Edîbeleri	Resimli Kitap	1 Nis. 1325/14 Nis. 1909	2	7	740-744
On Temmuz Hakkında	Musavver Muhit	10 Tem 1325/23 Tem 1909	2	37	400
Kırık Mahfaza	Servet-i Fünûn	4 Şub. 1325/17 Şub. 1910	37	976	211-213
Musahabe-i Edebiyye	Kanad Mecmuası	2 TE. 1326/15 Ekim 1910	1	1	1-3
Siyah Kitap Münasebeti İle	Genç Kalemler	29 Mart 1327/11 Nis. 1911	2	1	81-85
Büyük Şâirimiz İçin (Tevfik Fikret)	Servet-i Fünûn	19 KS. 1327/1 Şub. 1912	42	1078	267
Gâlib Dede Hakkında Efkâr	Hakk'ın Edb. İlâve	29 Haz. 1328/12 Tem 1912	-	11	6
Rıza Tevfik Hakkında Tahassüsler	Servet-i Fünûn	16 Şub. 1328/1 Mart 1913	42	1082	373
Temâşâ Musahabesi Fûrûzan Hakkında	Âfî	10 Şub. 1334/10 Şub. 1918	-	41	1-2
Temâşâ Musahabesi Fâre Piyesi	Âfî	16 Haz. 1334/16 Haz. 1918	-	167	4
Temâşâ Musah. Kâbus Münasebetiyle	Âfî	23 Haziran 1918	-	174	4
Bir Musahabe	Şâir Nedim	6 Şubat 1919	1	4	54-55

¹⁴⁶ Tahsin Nâhid. "Mektab-i Harbiye Hadisesi". Servet-i Fünûn. C.36, S.923, 22 Kanûn-ı Sâni 1324/4 Şubat 1909, s.206-207.

İKİNCİ BÖLÜM
TAHSİN NÂHİD'İN ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

I- ŞİİRLERDE MUHTEVA

Şiir gerçek anlamda bir duygu işi olmakla birlikte, içerisinde belirli konuları ihtiva eden ve duygu ile fikri bir sentez hâlinde okuyucuya sunan bir edebî türdür. Tahsin Nâhid'in sanat hayatı müddetince, kaleme aldığı yüz iki şiir, muhtevaları açısından topluca ele alındığında, bunların daha çok şâirin duygularını dile getiren metinler olduğu görülür. Söz konusu duygular, tema bakımından **aşk, sevgili, yalnızlık, bedbinlik, öte duygusu, özlem, ayrılık, tabiat, sanat** ekseninde toplanmıştır. Dolayısıyla Tahsin Nâhid'in şiirlerindeki muhtevanın merkezini, “ferdî ben ve bu ferdî benin dışındaki tabiat varlıkları” oluşturur. Elbette onun şiirlerinde işlediği temaların, “dünya görüşü, kültürü, mizacı ve karakteriyle yakından alâkası vardır. Çünkü sanatkâr, dış dünyada gördüğü olayları kendi süzgecinden geçirerek, çeşitli sembollerle ifade eder. Bunu yaparken de dilin bütün imkânlarından faydalanan sanatkâr”¹⁴⁷, kendi ruh dünyasını şiirlerine aktarmaya çalışır. Böylece eser-sanatkâr arasında çok açık bir paralellik kurulmuş olur.

Tahsin Nâhid'in şiirlerinin hemen hemen tamamına yakını ferdî karakterli şiirlerdir. Şiirlerin bu kadar ferdî olmasının ardında, sanatkârın mizacı kadar, yetiştigi ve eser verdiği edebî ortam ile bağlı olduğu edebî mektep vardır. Tahsin Nâhid, şiirlerinde kendi mizacını aksettirmiş ve onlarda bedbin bir ruh hâli sergilemiştir. Yaşadığı dönemin, onun bedbinliğinde bir hayli etkisi olduğu açıktır. Döneme damgasını vuran Servet-i Fünûn şâirlerinin hemen hepsi bedbin ve ümitsiz bir neslin temsilcisidirler. Bunda Abdülhâmid'in baskıcı tutumunun da büyük rolü olmuştur. Böylece şâirler kendi ruh pencerelerinden baktıkları dış dünyayı bedbin bir şekilde görmüşler ve onların marazî ruh dünyası daha sonra gelen bütün şâirleri ve toplumu etkilemiştir. Öte yandan Tahsin Nâhid'in de mensubu olduğu Fecr-i Âtî şâirlerinin hemen hemen hepsi, “sanat şahsî ve muhteremdir” düstûrundan yola çıkarak içinde yaşadıkları toplumdan kopuk ferdî şiirler yazmışlardır.

“Her şeyden önce Fecr-i Âtî şiiri ferdiyetçi bir anlayışın mahsulüdür. Fecr-i Âtî şâirlerinin 1. teklik şahıs zamirini ve 1. teklik şahıs iyelik ekini çok kullanmaları, her şeyin merkezine kendi ‘benlik’lerini koymaları, aşk yanında yalnızlık, ayrılık gibi hisleri çokça işlemeleri, ifadede sıkıntı bildiren ‘âh!’li, ‘off!’lu, ‘eyvâh!’li ünlemlere sıklıkla sığınmaları,

¹⁴⁷ İsmail Çetişli. Cahit Külebi ve Şiiri. Akçağ Yay.. Ankara, 1998. s.113.

hep bu ferdiyetçiliğin bir göstergesidir. Tahsin Nâhid'in şiirinde de aynı tanıtıcı özellikleri görebiliriz."¹⁴⁸

Bununla birlikte Tahsin Nâhid'in -çok az sayıda olmak üzere- sosyal muhtevallı şiirleri de vardır. Onun sosyal muhteva ekseninde kaleme aldığı en önemli şiiri **On Temmuzu Takdîs Edelim**'dir. Bundan başka; **Bulgaristan Müslümanlarına, Jön Türk, Altın Marşı** ve **Küçüklere Bayram Hediyesi** isimli şiirleri de bu çerçevede değerlendirilebilecektir.

A- FERDÎ TEMALAR

Tahsin Nâhid, kısa sanat hayatı boyunca kaleme aldığı yüz iki şiirinin büyük bir bölümünde ana muhteva merkezi olarak kendi ruh dünyası üzerine eğilmiştir. Onun ferdî temalar grubunda değerlendirilmesi gereken şiirleri; karşı cinse yönelik **aşk ve sevgili**, yine bu aşktan doğan, **özlem, ayrılık, yalnızlık, öte duygusu, bedbinlik, ölüm, tabiat ve sanat** temalı şiirlerinden oluşur. Ancak söz konusu temaların, çoğu zaman karşımıza müstakil olarak çıkmadığı görülür. Bunun sebebi, temalar arasındaki karşılıklı geçişler ve çoğu temanın bir başka temanın tabîi sonucu olmasıdır.

1- Aşk ve Sevgili

Tahsin Nâhid, duygu ve düşünce bakımından Fecr-i Âtî topluluğunun ferdiyetçi anlayışına bağlı kalmıştır. Nâhid'in şiirlerinde aşk ve sevgili temi oldukça geniş bir yer tutar. Şiirlerde geçen aşk, tamamen ferdî ve platoniktir. Şâir, ruh dünyasında muhayyel bir aşk tasavvur eder. Şiirlerde sevgili idealize edilmiş ölçüler içinde karşımıza çıkar. Realitede böyle bir aşk ve sevgili olmadığı için, şâir marazî bir ruh hâli içindedir. Söz konusu marazîliğin ardında, şâirin yaşadığı dönemin ve bağlı bulunduğu edebî ekolün etkisi kadar, kendi mizacının da tesiri vardır. Tahsin Nâhid'in yaşadığı dönemde çok büyük toplumsal olaylar yaşanmış, Osmanlı toplumu perişan bir hâle gelmiştir. Trablusgarp, Balkan, Birinci Dünya Savaşları'nı yaşayan şâir, devrin diğer şâirleri gibi bu olaylardan derinden etkilenmiştir.

Şâirin sosyal temalar yerine ferdî temaları seçmesinin bir diğer sebebi; sanat hayatının başlangıç yıllarının II. Abdülhamid'in istibdat yönetimine rast gelmesidir.

¹⁴⁸ Nâzım H. Polat. "Tahsin Nâhid'in Şiir İklimi, 'Hep Bekler' Şiirinden Hareketle". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S.3, Sivas, 1996, s.5.

Nitekim İkinci Meşrutiyet'in ilânıyla birlikte yazdığı, **On Temmuz Takdîs Edelim** şiiri devrinin önemli bir siyasî olayı ile ilgili olduğu için önemlidir. O, bu tarihten itibaren az da olsa sosyal muhtevalı şiirler kaleme almıştır.

Ferdî temalar içinde en çok aşk ve sevgiliye yer veren Tahsin Nâhid'in şiirlerinde, aşk olarak anlatılan olgu, karşı cinse duyulan duygu ve hassasiyettir. **Aşk, Fırtınadan Sonra, Bir Mektup Parçası, Dinle, Yâd-ı Sevdâ, Senden Uzak, Senin Hayâlinle, Söylesene, Yaz, Kış, Menekşe Gölge, Demet, Gençlik, Gidelim... Ebediyen Gidelim, O, O Zühre, Çiçekler Arasında, Mevsimler, Koşma, Telakî, Tahmis-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim, Tahmis-i Gazel-i Yahya Kemâl, Bir Girye, Ben, Bir Parça, Gece Kuşları, Gazel, Sone, Mehtâb Şiirlerinden, Karlı Bürkân, O Akşam, Âhû, Fâik Sabri'**ye şiirleri bu tema ekseninde kaleme alınmıştır.

Aşk'ta, aşkın tarifini yapan şâir, aşkın kanun dinlemediğini, bu sefil hayatın aşk sayesinde ebedî bir zevk haline geldiğini, onun bir ibadet, ilahî bir cilve olduğunu söylerken; **Karlı Bürkân'da** âvâre gönlüne uyararak, aşkın kendisini çağıran sesine koştüğünü belirtir. **Gazel** isimli şiirde ise, "*Aşktır âlemde benim taptığım/ Anladığım çünkü budur tek sevâb*" diyerek bu duygunun büyüklüğünü izah etmek istemiştir.

Bir Mektup Parçası'nda; sevdiği kadına bir mektup yazdığını, ancak buna cevap verilmediğini, kendisinin bu kayıtsızlık karşısında dayanamayıp intihar edeceğini; **Yâd-ı Sevdâ** isimli metinde, sevgilisinin hatıralarını mukaddes bir sevdâ kitabı gibi okuduğunu anlatır.

Senin Hayâlinle adlı şiirde, aşk ile tabiat arasında bir benzerlik bulan şâir, sevgilisini Venüs'e benzeterek, onsuz tabiat güzelliklerinin bir şey ifade etmediğini belirtir. Burada şâir-sevgili-tabiat aynîleşmesi söz konusudur.

Serâb-ı Müstakbel'in Yaz bölümünde, şâir kendi muhayyilesinde kurduğu bir aileyi anlatır. Onların küçük bir yuvada tabiatla baş başa mutlu yaşadığını, sevgilisinden bu mutlu çifti örnek almasını ister. Aynı şiirin **Kış** bölümünde de yine mutlu bir aileyi anlatan şâir; ev içini hayâlî olarak tasvir etmiştir. Şâirin burada, mutlu aile yuvasını tamamlayan diğer bir unsur olarak çocuğu göstermesi önemlidir. Ona göre mutlu bir yuva, eşler ve çocuklardan oluşur. Aynı duyguları işlediği bir diğer şiiri ise, **Bir Parça'dır**. Şiirde şâirin daha mektepteyken bir sevgili hayali ile günlerini geçirdiğine şahid oluruz. Ayrıca şiirde tabiat varlıklarının şâirin duygularının ilham kaynağı olarak gösterilmesi önemlidir:

*Bakin kamer ne kedar şâirâne yükseliyor;
Siyah deniz onun altun saçıyla işleniyor...
Ölen sular da perîşân uçan ziyâlara bak.
Bu levha -rûhumu güyâ yavaşça okşayarak-
Sevin; diyor bana, dünyâda mutlakâ birini.
Ziyâ kanadlı melekler gezen güzel denizi
Görüncü fikrime mektepte, tâ çocuklukdan
Beri tahayyül edip sevdiğim; mukaddes olan
Temenniyâtımı der-hâtır eylerim... Heyhât!
O bir hayât-ı muhayyel, o bir serâb-ı hayât.
Tahayyülüm o zamân: mâhtâblı bir denizin
Sadefli sâhili üstünde hoş bir evceğizin
Küçük, evet küçük küçük balkonunda her akşam
Çıkıp gezinmek idi; sevdiğim kadınla... tamam
Sizinle şimdi bu balkonda mâhitâb nasıl
Tulû' ederken o esrârı hiss edip hâsıl
Olan tahassüse tabîaten takarrüb etdikse
Onunla böyle her gece sevişmek... Âh işte
Hayâl olan bu emeller serâb-ı mağfildir
Fecî hakîkate rağmen hayât-ı tâze verir.*

(Bir Parça)

Menekşe Gölge'de sevgilisini menekşe çiçeğine benzetmiş; ona ebedî bir sevgiyle bağlı olduğunu anlatmıştır. **Gençlik**'te kadının, insanlardaki ruh hastalığının en büyük tesellisi; "refika"nın ise tek çare olduğunu söyleyerek bütün sıtmalarının gelecekteki eşinin elinde bitmesi arzusunu dile getirmiştir.

Tahsin Nâhid, **Gidelim ... Ebediyen Gidelim**'de; sevgilisiyle her şeye kayıtsız kalıp, bütün âlemden ve kederlerden uzak, aşklarından başka her şeye boş verip küçük bir sevda yuvasında mutlu bir şekilde yaşamak istediğini belirtir. Burada Servet-i Fünûn'dan beri görülen toplumdan ve hayattan kaçış göze çarpmaktadır.

.....
*Gidelim biz... O kadar yükselelim artık
Bu zelîl âlem-i süflî bize pinhân olsun...
Orda biz, sâde biz, Âh! aşk sadâkat, sen, ben
Başka hiç, hiç ne felâket, ne de hicrân olsun.
Izdırâbât ile âlâm-ı hayât hep bitsin:*

.....
*Bizse yalnızlığımızdan ebeden mest-i huzûz
Bir küçük lâne-i sevdâda elemden mahfûz
Unutulmuş ve unutulmuş... bütün âlemden uzak;
Bütün âlâma, bütün ömre, bütün dünyâyâ,
Aşkımızdan başka her şeye kayıtsız, mutlak
Bir cihân-ı ebediyette berâber yaşasak. (Gidelim...Ebediyen Gidelim)*

O şiirinde ise şâir, muhayyilesinde canlandırdığı sevgiliyi tarif eder. Onun dudakları, vücudu, gözlerinin gölgeliliği, kumral, uzun ve dağınık saçları, mesut olma emelleriyle dolu kalbiyle bütünleşir. İşte şâir, böyle bir hayale âşıktır. Bu hayal ona sürekli refakat eder. Yirmi üç yıl beklediği hâlde o hayalî sevgili hâlâ gelmemiştir.

O **Zühre** şiirinde sevgili Zühre'ye, **Koşma**'da periye benzetilirken, **Nedim**'e yaptığı tahmiste hûriye, **Âhû**'da ise "Şark'ın Âhû kadını" na benzetilmiştir.

Tahsin Nâhid âdeta bütün şiirlerinde melankolik bir hâldedir. Büyük bir **hayal-hakikat** çatışması etrafında yazılan şiirlerde, gerçekte sevgiyi ve mutluluğu bulamayan şâir, muhayyilesinin uydurduğu sevgiliye yönelmiştir. Rûh-ı Bîkayd şâiri, Servet-i Fünun'dan gelen bir etkiyle realiteden nefret eder, gerçek dünyadan kaçıp hayal âlemine sığınır. O, genelde bütün şiirlerinde muhayyel bir tablo çizer. Yalnızca **Yaz** ve **Kış** şiirlerinde, somut olarak bir aile yuvasını tasvir eder. Hasretini çektiği mutlu aile yuvasını bu şiirde uzun uzun anlatır. Tahsin Nâhid, muhayyilesinde yarattığı sevgilinin kendisine karşılık vermesini bekler. Ancak sevgilisinden beklediği karşılığı alamayan şâir, ümitsizliğe düşer ve sükût-ı hayâle uğrar. Kendisini onun yanında çok hakir gören şâir, hislerini de buna göre şekillendirir. Sevgili ne yapsa doğrudur, hayatının sahibi yalnızca odur. O, "*bütün mâzi ve istikbâl ve âhir*", kendisi ise onun sadece bir parçasıdır.

Rûh-ı Bîkayd şâiri, aşk temasının biricik objesi olan sevgiliyi, çeşitli benzetmelerle tavsif ve tasvir eder. Sevgili kimi zaman "*Zühre*", kimi zaman bir demet "*menekşe*", kimi zaman da "*gül-i muhabbet*"tir. Kısaca o, bir "*hayâl-i müebbet*"tir.

Sen ey ilâhe-i rûhum, ilâhe-i şî'rim
Sen ey ilâhe-i hüsn ü cemal olan Zühre, (Senin Hayâlinle)

Güzelim bir menekşe gölge gibi
Geçiyorken benim yanımdan sen (Menekşe Gölge)

Sevgilim bir demet menekşe gibi
Seni tutsam ve koklayıp öpsem (Menekşe Gölge)

Bütün bedâyi-i cem eyleyen bu mestâne
.....
O bir hayal-i müebbed ki hep refakat eder (O)

O Zühre-i dilber (O Zühre)

Manolyalar gibi sâfi, menekşeler gibi şûh (Mevsimler)

Bir güzel tâze kadın

Gezinir her akşam (Kamerin Bir Hikaye-i Aşkı)

Bu ince genç kadının ben zavallı âşıkıyım (O)

*Bir ince kızla yanında bir âşık-ı mecruh
Kadın bugün açılan bir gül-i muhabbeti (Mevsimler)*

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı üzere, tabiat ve tabiat varlıkları sevgiliyi tanımlamada büyük önemi haizdir. Tabiat, Fecr-i Âtî edebiyatında sıkça kullanılan bir temadır. Şâirler için tabiat, içinde sevgiliyle birlikte mutlu olunan bir cennet gibidir. **Rûh-ı Bîkayd** şâiri kendi duygu ve düşüncelerini tabiata ve tabiat varlıklarına yükleyerek, onları kendi benliğinin bir aynası gibi görür. Dolayısıyla bu durum onun tabiat varlıklarıyla aynîleşmesine sebep olur. Bu açıdan mevsimlerin, şâirin ruhî değişimlerini aksettirmesi önemlidir. İlkbahar ve yaz mevsiminde tabiatın canlanmasıyla birlikte, sevgiliyle beraber mutlu olan şâir; sonbahar ve kış mevsiminde tabiatın ölgün yüzü karşısında hüzünlenir.

O Belde şâiri Ahmet Haşim, kendi hayâlinde yarattığı muhayyel bir belde ararken; **Rûh-ı Bîkayd** şâiri Tahsin Nâhid de, kendi muhayyilesinde yarattığı bir sevgiliyi arar. Çocukluğundan itibaren bu hayallerle büyüyen şâir, otuz iki yıllık kısa yaşamı boyunca bir türlü bu kusursuz sevgiliye kavuşamaz.

*Görünce fikrime mektepte, tâ çocukluktan
Beri tahayyül edip sevdiğim; mukaddes olan
Temenniyâtımı der-hâtır eylerim... Heyhât!
O bir hayât-ı muhayyel, o bir serâb-ı hayât.
Tahayyülüm o zaman: mâhtâblı bir denizin
Sedefli sâhili üstünde hoş bir evceğizin
Tüçük, evet küçücük balkonunda her akşam
Çıkıp gezinmek idi; sevdiğim kadınla... tamam*

.....
*Onunla böyle her gece sevişmek... Âh işte
Hayâl olan bu emeller serâb-ı mağfildir
Feci hakîkate rağmen hayât-ı tâze verir. (Bir Parça)*

O bir hayâl-i müebbet ki hep refâkat eder
.....
*Fakat ben işte her akşam onunla gezmedeyim
'Gel ey vürûdunu bir ömr içinde beklediğim' (O)*

Tahsin Nâhid için sevgilinin en önemli vasfı, mutlu bir yuvanın kurucusu olmasıdır. **Yaz** ve **Kış** isimli şiirlerinde, mutlu bir ailenin tasvirini yapan şâir, kurduğu “saadet yuvası” hayâlinin sevgilisi tarafından da kutsanmasını ister. Ona göre mutlu aileler, yaz

mevsimini dışarıda, mehtapta sandalla gezmede veya balkonda gülüp eğlenerek geçirirken; kışı da sıcacık yuvalarında kalarak geçirirler. Eline bir roman geçirmiş olan kadın onunla meşgul olurken, evin beyi, cici kızıyla oyuncakları dizmektedir. **Rûh-ı Bîkayd** şâiri için işte “*saadet yuvası*” budur. Ancak o, bu saadet yuvasını ömrü boyunca bulamamıştır.

Tahsin Nâhid, şiirlerinde sevgili için bir çok isim kullanmış ve ona şu isimlerle seslenmiştir: *Güzelim, sevgilim, zevce, peri, bir güzel tâze kadın, refika, dilber, belâ, Leylâ, hûr, şûh, ilâhe, dul kadın, Zühre, Kamer, ilâhe-i rûhum, ilâhe-i şiirim, ilâhe-i hüsn ü cemal olan Zühre, hayâl-i dilber, melike-i ihtar, melike-i meshûr, tâze kız ve zavallı kız, âhû.*

Şâir, kadın ve aşk konusunda uzviyete geniş yer vermiş ve sevgilisinin vücut organlarını da çeşitli benzetmelerle anlatmıştır. Bu benzetmelerde geniş bir hayal gücü dikkati çeker. Bütün bu benzetmeler bize Divan edebiyatındaki sevgiliyi hatırlatır. Şâirin tasvir ettiği güzel, divan şiirinde geçen muhayyel ve ulaşılmaz sevgilinin bir benzeridir. Bu sebeptendir ki o, aradığı bu kusursuz sevgiliyi bulamamış, kendisini bedbin ruh hâlinin eline bırakmıştır.

Aşağıda Tahsin Nâhid’in, sevgilinin çeşitli uzuvlarıyla ilgili yapmış olduğu benzetmelerden örnekler vermeyi lüzumlu gördük.

GÖZ

Tahsin Nâhid’e göre sevgilinin gözleri bazen hülyâ mabedi, bazen ayın nuru, zaman zaman da gökteki yıldızlar gibidir. “*Vâkûrane*” bakan o gözlere âşık olup hasret çekenin sayısı bilinmez.

*O güzel gözleri bir mâbed-i hülyâ gibidir
Bu siyah gözleri ben âh! sana pek benzetirim; (Yaz)*

Koyu hercaî gözler (Demet)

Kamerin nûru gözlerinde güler (O Zühre)

Gözlerinde kamer tebessüm eder. (Fâik Sabri’ye)

Gözleri süzgündür kaşları ince (Koşma)

*Var mıdır haddi acep çeşmine hasret çekenin
(Tahmîs-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim)*

*Parlıyor bak semâda bir yıldız
Ne kadar benziyor nazarlarına (Akşam Ricası)*

Menekşe gözleri ufkun derinliğinde güler (Şiir)

Nazarlarında tefekkür (Mevsimler)

Nazarlarında vakûrâne bir bakış vardı... (Menfadan Avdet)

SAC

Sevgilinin “saçları bir sonbahar reng-i gurûbunda, kumral, ipekli ve turre turredir”.

Bu görüntüsüyle o, “akşamın hüznünü” hatırlatır.

*Bir sonbahar reng-i gurûbunda saçları
Boynunda turre turre uzansın (İdeâl)*

Onun o kumral, uzun turre-yi perîşanı, (O)

Akşamın hüznü saçlarında uyur, (O Zühre)

İpekli saçları rûh-ı şebînin cebnimde (Rûh-ı Mağdûr)

Senin saçın gibi bak her taraf beyaz (Mevsimler)

Siyah, ipek gibi saçlarla turreler koydum; (Ben)

Saçının anladım siyâhından, (Âhû)

Nereden geliyorsun a siyah saçlı mahbem? (Gece Kuşları)

DUDAK

Sevgilinin “dudaklarında devamlı tebessüm” vardır. Şâiri baştan çıkararak o dudaklar, “küçük bir güle” benzemektedir.

*Dudaklarında tebessüm ...
Dudaklarında vakâr (Ben)*

*Leb-i nâzında sevgilim şimdi
Bir küçük gonce-i muhabbeti (Çiçekler Arasında)*

O bir küçük güle benzeyen leb-i nâzân (Hazân)

Yine bir şeb ziyâlı leblerle (Kamerin Bir Hikâye-i Aşkî)

Leblerin bir kamelya.. (Fâik Sabriye)

YÜZ

Yüzünde “Zühre'nin aydınlığı” beliren sevgilinin “şule-i hüsnüne baktıkça gözler kamaşır” ve gül yüzünde bulunan bir iki çiğ tanesi onun güzelliğinin süsüdür.

Sen ey ilâhe-i hüsn ü cemâl olan zühre; (Senin Hayâlinle)

*Konuşurken, tebessüm eylerken
Serpilir hep küçük karanfiller (Demet)*

*Gördüm ol şûhu bu gün hüsnüne mağrûr gibi
Şule-i hüsnüne gözler kamaşır baktıkça
(Tahmîs-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim)*

Gül çehreni tezyîn ediyor bir iki şebnem, (Gece Kuşları)

*Gamzeler hançer kuşanmış bendesin olsun diye
(Tahmîs-i Gazel-i Yahya Kemal)*

YANAK

Sevgilinin yanakları gül gibidir. O, “tebessüm eylerken âdeta gül gibi yanaklarından küçük karanfiller serpilir”.

*Ruhları gül gül olur naz ile mey çaktıkça
(Tahmîs-i Gazel-i Cenab-ı Nedim)*

Yasemin gerdanlı gül yanaklıdır (Koşma)

DİŞ

Sevgilinin “İnci dişlerle süslenen ağzı” yasemen kadar nurlu ve latif bir goncanın şehvet saçmasına benzemektedir.

*İnci dişlerle süslenen ağzı
Şehvetin gonce-i letâfetidir (O Zühre)*

Dişlerin yasemen kadar pür-fer.. (Fâik Sabri'ye)

KİRPİK

Sevgilinin “Kirpiklerinde gizli bir melâl” vardır. “Uzun ve gölgeli” olan bu kirpikler şâirin ilham kaynağı olmuştur.

*Kirpiklerinde titresin en gizli bir melâl
Eşâra hande-bar o mahmûr, uzun ipek (İdeâl)*

Uzun ve gölgeli kirpiklerinde şiir okudum... (Ben)

EL

Şâirin sevgilisinin “*elleri nazik, beyaz kanatlı*” bir zambak çiçeğini andırmaktadır.

Okşadın nâzik ellerinle o şeb (Telakkî)

O beyaz kanatlı zambak ellerle (Demet)

KAŞ

Sevgilinin kaşları ince, gururlu ve bir o kadar da itinalıdır.

*.... ve kaşları
Bir itinâyı şiir ile mağrûr u mûtenâ... (İdeâl)*

Gözleri süzgündür kaşları ince (Koşma)

TEN-BOYUN

“*Boyu serv-i hıraman*”, “*gerdanı yasemin*” gibi olan bu sevgiliye şâir mübtelâ olmuştur. Onun teni tepeden tırnağa dek “*gül gibi billûr*” gibi iken, göğsü ise insanı sarhoş eden yeni açmış bir manolyayı hatırlatır.

*Yasemin gerdanlı gül yanaklıdır
Koyunda bir demet gül mü saklıdır
Dedim de kokladım oldum müptelâ (Koşma)*

*Cism-i pâkin dediler hem ter imiş hem berrâk
Tepeden tırnağa dek gül gibi billûr gibi
(Tahmîs-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim)*

*...Sînen bir
Yeni açmış manolyadan müskir... (Fâik Sabri'ye)*

KALP

“*Kalbi inci*” gibi olan bu sevgili, dünyadaki bütün güzellikleri kendi üzerinde toplamış ve âşıkları sarhoş etmiştir. Şâir kalbinin uzun yıllar aşksız kalması sebebiyle karlı

bir dağ gibi donduğunu, ancak aşkı bulduktan sonra kalbinin karlı dağlardaki yanardağlar gibi alev alev yandığını söyler.

Ah, lâkin o inci kalbinle (Dinle)

*Onun o kalbi husûsiyle...İşte dünyâda
Bütün bedâyi-i cem eyleyen bu mestâne (O)*

*Sanki kalbim senelerden beridir
Karlı bir dağ gibi donmuştu benim;
Karlı dağlardaki bürkân gibidir
Şimdi aşkınla gönül yasemenim. (Karlı Bürkân)*

AĞIZ

Sevgilinin çiçeği hatırlatan ağzı zaman zaman “karanfil”e zaman zaman da “gelincik”e benzetilmiştir.

Bir gelincik dehân-ı ruh-âver (Demet)

Karanfil ağzı da bir şiir-i nev-zemîn söyler (Şiir)

Dehân-ı sâfi küçük, tâze bir karanfildi! (Ben)

Tahsin Nâhid, diğer varlıkları anlatırken de sevgili objesinden faydalanır. Objeleri çeşitli yönleriyle sevgiliye benzetir. Burada, sevgili artık kendisine benzetilen durumuna geçmiştir. Tahsin Nâhid yazmış olduğu şiirlerde, kadınları anlattığını ve bu sebeple kendi şiirlerini kadınların daha iyi anlayabileceğini söyler. Şâirin bedbin psikolojisi objelere de yansır; deniz, “hasta bir genç kadındır”, “kamer hasta”dır, “melek gözlü nücûm lacivert bir peçe altında”dır.

Hayır, hayır güzelim şiirimiz kadındır hep (Şiir)

Hasta bir genç kadındı sanki deniz (Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme)

Sevişirken ufukta hasta Kamer (Dinle)

Lacivert bir peçe altında melek gözlü nücûm (Serâb-ı Müstakbel)

*Bir tâze kadın, bir ebedî şiir-i münevver
Tarzında kamer şimdi denizlerde gülümser (Yaz Gecesi)*

Tahsin Nâhid, sevgilinin uzuvları üzerinde fazla durmasına rağmen, onun ruhî yapısından pek bahsetmez. Bunun sebebi, sevgilinin muhayyel ve idealize edilmiş olmasıdır. Şâir sevgiliyi bir sevgi objesi olarak görmekte ve onun cinsel duygularından pek bahsetmemektedir. Bu da onun kadınlara bakış açısıyla ilgili bir husustur.

“Görüldüğü gibi Tahsin Nâhid, aşkı platonik düzlemde saf duyguların karşılığı olarak algılamakta, bayağı, cinsel ve tensel hazlarına pek değinmemektedir. Ayrıca aşkı, salt soyut bir duygu olarak iletmekten çok, onu Servet-i Fünûn ve içinde bulunduğu Fecr-i Âtî topluluğundan gelen hemen hemen ortak diyebileceğimiz bir dekor içinde sunmaktadır. Bu dekorun temel öğeleri şunlardır: Masum bir akşamda, esrarlı bir gecede, تنها, düşünceli uzanan kırlar içinde, yıldızların esrarlı bakışları altında garip bir hüznü olan hasta bir kadın ve ona şiirsel bir buluşma özlemiyle koşan âşık yaklaşır ve konduğunu altın bir bûseyle bütün ufuklar birdenbire aydınlanır ve süslenir. Âşık ve sevgili bir saniye böyle birbirlerine mütereddid bir şekilde bakışırlar.

Tahsin Nâhid, aşkı genellikle sakin ve güzel bir tabiat dekoru içinde sevgiliyle birlikte olma, el ele gezme gibi yaşantılarla kaynaşmış biçimde sunar.”¹⁴⁹ Tevfik Fikret ve Cenab Şahabeddin gibi Servet-i Fünûn şâirlerinin bu duygular etrafında yazılmış benzer şiirleri bulunmaktadır. Aşağıda vereceğimiz örnek şiirler bunu gayet güzel açıklamaktadır:

*Bir bütün yaz, evet, bir bütün yaz
Rûhumu en güzîde, en mümtâz*

*Bir cihânın serâb-ı şi'rinde
Ettiniz aşkınızla perverde.*

*Her ne dünyâda istiyorsam ben
Sizde buldumdu aşkı tâkiben...*

*Sizde keşfettiğim o şiir-i hafî
Aşk için gaye-yi temenniydi.*

*Tarlalarda tabiatın en şûh
İki mahlûku, yok, hayır, iki rûh*

*Gibi gezdik; ve bazı bir ağacın
Gölgesinde kamer kadar dalgın,*

*El ele kaldık öyle mestâne...
Bâzı leylek sizinle birlikte*

¹⁴⁹ Nurullah Çetin. “Tahsin Nâhid ve Şiiri”. DTCF Der., S. 369. Ankara, 1993, s.30.

*Vahdet-âbâd olan o sahrâda
Leb be-leb bir hayât-ı rüyâda;*

*Nûr-ı mehtâba imtizâç ettik,
Yâni rûhen biz izdivâç ettik. (Bir Bütün Yaz)*

*Seninle gel, bu hıyâbân-ı vahdet-âramın
İlel-ebed koşalım sebz-i zalâmında;
Seninle gel, bu muattar harîm-i ilhâmın
İlel-ebed kalalım zill-i ihtişâmında.*

*Bu yol, bu sîne-yi vahşetde gizlenen reh-i nûr
Açıldı böyle ne hoş pîş-i intihâbımıza;
Seninle gel bu tenezzühde, pür-hayât u huzûr,
Bu gün de dönmeyelim lâne-yi harâbımıza. (Seninle) ¹⁵⁰*

*Gel bu gün de sükût ile güzelim
İhtizâr-ı hazânı seyredelim;*

*Ey benim, ey hazân-ı güzelim,
Bir dimağı vedâd ü re'fetle
Kalalım serbeser tabiatle;*

*.....
Yeter artık nezâremiz güzelim
O senin mevti görmemiş dâden
Korkarım incinir bu rü'yetten;
Gel, bahar-ı hayâli seyredelim... (Temâşâ-yı Hazân) ¹⁵¹*

Bu şiirlerin ortak yönü, tabiat ortasında yalnız kalan âşık ve sevgilinin birlikte anlatıldığı manzumeler olmasıdır. Burada âşık romantik bir hâlde aşkını ilân ederken tabiatı aşkın mekânı olarak kullanmıştır. Bütün bunlar gösteriyor ki; Tahsin Nâhid'in sanat hayatında Ahmet Haşim'le beraber, Tevfik Fikret ve Cenab Şahabeddin'in de etkileri olmuştur. Tahsin Nâhid, şiirlerinde tabiatı mekân olarak kullandığı şiirlerinde genellikle çamlıkları, denizi ve ayı tabiat içine yerleştirmiştir. Bunda Büyükada'da yaşamasının da önemli bir etkisi bulunmaktadır. Şâir, **Senin Hayâlinle** adlı şiirinde, tabiatı aşk duygusuyla özdeşleştirerek onu, ruhunun yansıdığı bir yer ve duygularını dile getirmede yardımcı bir unsur olarak kullanmıştır.

*Yavaş yavaş seni sanki terennüm eyleyerek
Diyordu:
Aşk ile tev'em tabiat'*

¹⁵⁰ Tevfik Fikret, *Rübâb-ı Şikeste ve Diğer Eserleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1985. s.208.

¹⁵¹ İnci Enginün, *Cenab Şahabettin*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1989. s.54-56.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Tahsin Nâhid hayallerinde oluşturduğu sevgiliyi ve saâdet yuvasını bulamamıştır. O, bütün hayatı boyunca “*melâl şâiri*” olarak kalmış; hüznün, gözyaşı, ıstırap ve hastalık onu hayatının sonuna kadar yalnız bırakmamıştır. O, bu yönüyle “*Melâli anlamayan nesle âşinâ değiliz*” diyen Ahmet Hâşim’i takip etmiş; sanat hayatı boyunca bağlı olduğu edebî ekolün, **sanat şahsî ve muhteremdir** ilkesinden ödün vermemiştir.

2- Özlem-Ayrılık

Tahsin Nâhid’in şiirlerinde, aşk temasının ve buna bağlı olarak da sevgilinin geniş yer tuttuğunu daha önce söylemiştik. Aşk teması ve sevgili, bir adım sonra özlem ve ayrılık temalarını beraberinde getirmiştir. Bir başka söyleyişle, özlem ve ayrılık temalarının müsebbibi ve objesi de sevgilidir. Şâirin bu duygular ekseninde kaleme aldığı şiirleri şunlardır: **Eski Hülyâ, Duâ-yı Ramazan, Bir Bütün Yaz, Fırtınadan Sonra, Kamerin Bir Hikâye-yi Aşkı, Zulmet, Sabâvet ve Bir Girye.**

Tahsin Nâhid’in adı geçen metinlerde özlem duyduğu en önemli şey, sevgiliyle mutlu bir hayat sürmektir. Ayrıca o, yalnızlığını paylaşacak, kendi dertlerine ortak olacak bir dost arar. Bu duyguların temelini oluşturan asıl tema da aşktır. Aslında şâirin bütün şiirlerinin temelinde bu aşk teması vardır. Bütün temalar buna bağlı olarak gelişir ve sonuçlanır. Şâirin çocukluğundaki mutlu günlere özlem duyması ve o günleri tekrar yaşayamayacak olması özlem ve ayrılık temalarının diğer etkenleri olarak karşımıza çıkar.

Bir Bütün Yaz isimli şiir bu açıdan önemlidir. Bu şiirde, bir yaz mevsimini sevgiliyle beraber geçiren şâirin, o günlerde nasıl mutlu olduğunu, ayrıldıktan sonra o güzel yaz mevsimini ve sevgilisini nasıl aradığını görüyoruz. Şâir, dünyada aradığı her güzelliği sevgilisinde bulduğu gibi; hayatının önemli gâyelerinden biri olan saf şiiri de onda bulmuştur. Birbirlerini çok seven bu iki âşık, mestâne mestâne el ele geceler boyu gezmişlerdir. Hatta rûhen izdivaç ettiklerini de söyleyen şâir, daha sonra “*bir talih mi yoksa meşum bir hakikat mi aşkımızın yolunu kesti*” diyerek üzüntüsünü ifade eder. “*Ah o günler, o leyl-i pür-sevdâ*” diyerek o günlere olan özlemine dile getirir.

Şâir, **Eski Hülyâ**’da, beş yıl önceki bir hâtırasını düşünerek çeşitli düşüncelere dalar. Beş yıl önce yosunlarla kaplı bir kayanın üzerinde “*cihân-ı hülyâ*”nın “*ihimâlât-ı pür-acâibine dalarak*” neler neler düşündüğünü anlatır. Denizden bir kotra geçse, ona bir hülyâ ilham eder. Kotranın rüyalarını süslediğini, ancak üç ya da beş sene sonra kendisinin de bir

kotrasının olacağını söyleyerek, bu kotrada sevgilisiyle birlikte her akşam bir sevdâ sarhoşu olarak gezecektir. Böylece kendi gönlünce, eşyle birlikte saadeti temsil edecektir. Fakat aradan geçen beş yıl sonunda, işler hiç de onun düşündüğü gibi olmamıştır. Yine aynı hülyâlara dalmak isteyen şâir için, bu mesut günlerin yeniden gelmesi artık mümkün değildir.

Tahsin Nâhid'in hem ayrılık hem de özlem duygularını anlatan bir başka şiiri, **Fırtınadan Sonra**'dır. Şâir bu şiirde, sevgilisiyle beraber denize açılır. İki sevgili dinlenecek bir yer ararken, bir fırtınanın çıkması sonucu her ikisi de suya düşer ve eşî dalgaların arasında kaybolur. Kendisi de meçhûl bir sâhile çıkar. Ancak eşinin yokluğu onu çok etkilemiş ve "ye's ü melâlini" artırmıştır.

Bir Giryê şiirinde ise, تنها gecelerde kalbine cevap verecek bir ses arayan şâir, sevgilisinden, aşkıyla konuşmasını, rûhuna ait bir ayrılık nağmesi söylemesini arzu eder.

Sabâvet'te, geçmişine ve çocukluk günlerine özlem söz konusudur. Ancak şâir artık bilir ki, o günler bir ufuk kadar uzaklarda kalmıştır.

*Artık bilirim bunda ne sis var ne de şeyn;
Tam on sene evvelki çocukluklarım işte:
Bir Zühre-yi his ömr-i bahârımda açılmış
Koklanmış, öpülmüş ve söylemiş, yaşanılmış
Bir şiiri sabâvet ki eder hissimi giryân,
Her şâm-ı hayâlime yapar bir şeb-i hicrân...
Ömrüm o hayâlin yed-i nâzında oyuncak,
Ömrüm o hayâlin ki bu gün bende o ancak
-Rüya görülürmüş gibi bir ufk-ı ba'ide
Mehtâp açıyorken yine birer ferahhande- (Sabâvet)*

Kamer'in Bir Hikâye-yi Aşkı isimli şiirinde, Tahsin Nâhid'i çok daha farklı bir özlem içinde buluruz. Söz konusu özlem, Osmanlının eski ihtişamlı günleridir. Şâir, kendi duygularını kamere yüklemiş, ona, altı yüz yıllık heybetli devirlerden kalan bir parça Osmanlı eseri aratmıştır. Aslında Osmanlının ihtişamlı dönemini arayan Tahsin Nâhid'in kendisidir.

*Yükselen bir şatonun burçları üstünde Kamer
Arıyor,
Arıyor altı asırdan beri olmuş, bitmiş
O ser-âzâde devirden yine bir parça eser...
Söylüyor burçlara:
"Sizde, ey lâne-yi bûm,
Altı yüz yıl evvel*

*Bir güzel tâze kadın
Gezinir her akşam,*” (Kamer’in Bir Hikâye-yi Aşkî)

Yukarıdan beri anlatmaya çalıştığımız özlem ve ayrılık duygusunun asıl kaynağının, şâirin sevgilisi olduğunu bir kere daha vurgulamak istiyoruz. Bahis konusu temaların Tahsin Nâhid’in kişiliğiyle de yakın alâkası vardır. O, âdetâ bütün hayatını ve varlığını sevgiye adanmış, ancak bu yolda fazla mutlu olamamış kırık kalpli bir âşık durumundadır. Onun sevgiliye bu derece özlem duymasının, ondan ayrı kalmak istememesinin sebebi de işte burada yatmaktadır. Geçmişteki mutlu çocukluk günlerine özlem duymasının asıl sebebi ise, yaşadığı dönemin ümitsiz günlerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü insan, tabii olarak mutlu olduğu günlere özlem duyar. Bunu şâirin, Osmanlının güzel ve muhteşem devirlerini aramasında da görüyoruz.

3- Yalnızlık

Önceki bölümlerde belirttiğimiz gibi, Tahsin Nâhid ve nesli, içinde yaşadığı toplumla kaynaşamamış ve kendilerini toplumdan soyutlamışlardır. Servet-i Fünûn neslinin bir devamı niteliğinde olan Fecr-i Âtî topluluğu, aşkta ve toplumda aradığını bulamamış, böylece kendisini yalnızlığa mahkûm etmiştir.

Tahsin Nâhid’in şiirlerinde yer alan yalnızlık temi, aşk, bedbinlik, özlem ve ayrılık temalarının devamı niteliğindedir. Temayı aksettiren şiirler; **Gençlik, Gidelim Ebediyen Gidelim, Korkuyorum, Arzû-i Mazmun, Hakk-ı Hüsn ve Uzletde’dir.**

Tahsin Nâhid’de yalnızlık duygusunu doğuran öncelikle sevgi ve sevgiliyi bulamamasıdır. Bu hâl şâiri bedbinliğe, kendisini toplumdan soyutlamaya, kaçışa ve yalnızlığa iter. Onun en çok yalnızlığını hissettiği şey sevme ve sevilme hissidir. Yukarıda ismi zikredilen şiirlerde en çok bu konu üzerinde durulmuştur.

Gençlik isimli şiirde, insan yaşamında meydana gelecek bir hastalığın en büyük tesellisinin “refika” olduğunu söyleyen şâir, gelecekteki eşinin elinde tüm hastalıklarının bitmesini arzu eder. Ona göre, eşi olmayan insan asla mutluluğu tadamayacak, kendisini sürekli bir keder ve sıkıntı içinde bulacaktır. Bütün bu sıkıntıların ortadan kalkması için, yani yalnızlıktan kurtulmak için her insanın bir eşe, bir arkadaşına ihtiyacı vardır.

Gidelim Ebediyen Gidelim’de, sevgilisiyle birlikte olan şâir, onunla beraber ıssız yerlere kaçmak ister. Gidecekleri yerde ne bir felaket ne de bir ayrılık vardır. Onlar küçük

bir sevda yuvasında elemden uzak, bütün dünyaya kayıtsız ebedî cihanda yaşamak arzusunu taşırlar. Bu şiirde toplumdan ve realiteden kaçış söz konusudur.

*Bu zelîl âlem-i süflî bize pinhân olsun...
Orda biz, sâde biz, âh! Aşk-ı sadâkat, sen, ben
Başka hiç, hiç ne felâket, ne de hicrân olsun.
Bizse yalnızlığımızdan ebeden mest-i huzûz
Bir küçük lâne-yi sevdâda elemden mahfûz
Unutulmuş ve unutulmuş... Bütün âlemden uzak;
Bütün âlâma, bütün ömre, bütün dünyaya,
Aşkımızdan başka her şeye kayıtsız, mutlak
Bir cihân-ı ebediyette berâber yaşasak (Gidelim...Ebediyyen Gidelim)*

Korkuyorum isimli metinde, yalnızlıktan şikâyetçi olan şâir, odasının ve yatağının bomboş olduğunu, bunun da uyumasını engellediğini belirtir. Burada şâirin bedbin psikolojisi yine kendisini gösterir. Biraz olsun rahat bir nefes almak için penceresini açtığında, karşısında kameri gören şâir yalnızlığını onunla paylaşmak ister:

*Ey eski kamer, sen...
Solgun yine cephen!
Ey hasta kamer, gel...
Rûhumdaki hisler
Yalnız senin âsûde ve fersûde-yi nigâhınla biraz, buldu teselli,
Lâkin yine ister
Senin kadar müşfik,
Senin kadar hasta,
Fakat senin gibi her hissi bahşeden dilber
Veremli bir anne... (Korkuyorum)*

Görüldüğü gibi şâir, toplumdan uzaklaştıkça kendisi için sığınacak başka varlıklar arar. Fecr-i Âtîcilerin bu tür durumlarda sığındıkları yegâne şey tabiattır. Yalnızlıktan hoşlanan Fecr-i Âtî sanatçıları daha çok ıssız bir deniz kenarına, ormana kaçar, çeşitli tabiat varlıklarına sığınır. Onların bu şekilde davranmasının ardında, yaşanan hayatı beğenmeme ve realiteden uzaklaşma gibi önemli âmillere vardır.

Tahsin Nâhid, birçok şiirinde tabiata sığınarak orada kadın hayalî kurar. Bu hayalin kurulmasında tabiat ve tabiat varlıklarının şâirin duygularını etkilemesi bakımından önemi büyüktür. Yalnızlık temalı **Uzletde** şiirinde de bu tür duygulara ve tabiata büyük yer verilmiştir. Mehmet Kaplan bu şiirde iki önemli plan olduğunu söyler: “Bunlardan birincisi

duyularla idrak olunan tabiat, ikincisi ise onun telkin ettiği kadın hayâlidir. Şâirin şiirine Uzlette adını vermesi, bu güzel tabiat ortasında yalnız oluşundan dolayıdır.”¹⁵²

Yukarıdan beri anlatmaya çalıştığımız gibi, yaşanan hayattan kaçış, daha güzel yerlere gitme ve orada sevgiliyle birlikte olma fikri sanatkârları toplumdan soyutlamıştır. Toplumdan uzaklaşma duygusu beraberinde yalnızlığı, kaçışı, bedbinliği ve karamsarlığı edebî metinlere taşımıştır. Bu tür metinler, en fazla Servet-i Fünûn döneminde kaleme alınmış, onlardan sonra gelen Fecr-î Âtî topluluğunca da devam ettirilmiştir.

4- Bedbinlik

Tahsin Nâhid'in şiirlerinde yer alan önemli temalardan biri de bedbinliktir. Onun şiirlerinin büyük çoğunluğuna, bu temanın hâkim olduğunu görüyoruz. Bedbinlik temasının esas alındığı şiirleri şöyle sıralayabiliriz: **Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme, Bahtiyarlık, Söylesene, Kış Gecesi, Yaz Gecesi, Kamer'in Bir Hikâye-yi Aşkı, Mukaddemât-ı Leyliye, Rûh-ı Mağdûr, Kamerle, Arzu-yı Mazmun, Ye's, Hakk-ı Hüsn, Korkuyorum, Sabâvet, Sen Hasta İken, O Akşam, Firkat, Tesellî.**

Tahsin Nâhid'in şiirlerindeki bedbinliğin sebeplerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- a- Batıdan gelen tesirler
- b- Klâsik kültürden gelen tesirler
- c- Sosyal ve siyasî sebepler
- d- Bağlı bulunduğu edebî mektepten gelen tesirler
- e- Şâirin kişiliği

a- **Batıdan gelen tesirler:** Marazî duygusallık, XIX. yüzyıl romantizminin önemli bir özelliğidir. Romantizm duyguya ve hayale dayanan bir akımdır. Duygulardaki aşırılık, insanların yaşayışını da etkilemektedir. Meselâ aşk yüzünden intiharlar, devrin özelliklerinden biridir. Bugün insanın aczi ve hayatla baş edememesi, hayattan kaçışı olarak açıkladığımız bütün bu davranışlar, o devrin hayatında bir üstünlük, olumlu bir davranış olarak görülmüştür.

b- **Klâsik kültürden gelen tesirler:** Aşırı duygusallık, Doğu insanına has bir özelliktir. Tanzimat öncesi Türk edebiyatında gerek Halk, gerekse Divan edebiyatında edebî eserler her zaman yoğun duyguları tem olarak almış ve işlemiştir. Eserlerin konusu

¹⁵² Mehmet Kaplan, *Şiir Tahilleri 1*, Dergâh Yay., İstanbul, 1988, s.160.

büyük ölçüde aşktır. Sağlam bir geleneksel yaşayış içinde tabiatıyla duyguların aşırılaşmasından, marazleşmesinden söz edilemez. Fakat bu duygular, toplumların gerileme ve çökme dönemlerinde kolaylıkla hastalıklı bir görünüm kazanabilir. Bizde de öyle olmuş ve Servet-i Fünûn'dan itibaren bu daha açık olarak ortaya çıkmış ve bütün topluma sirayet etmiştir.

Ayrıca Rezaizâde Mahmut Ekrem'le birlikte edebiyatımıza giren santimentalizm (aşırı duygusallık), Tefik Fikret ve Ahmet Haşim'le devam etmiş, daha sonra gelen şâirleri de derinden etkilemiştir.

c- **Sosyal ve siyasî sebepler:** XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti çöküş sürecine girmiştir. Hızla ilerleyen ve zenginleşen Batı dünyası karşısında bir 'Hasta Adam' görünümündedir. Türk aydını Batı karşısında korkak, ezik ve çaresizdir. Ne yapacağını bilemeyen şaşkın bir tavır içindedir. Devlet ve fert, aslında hürriyetini çoktan kaybetmiştir. Kendi ülkesinde bir hapis hayatı yaşamaktadır. Dolayısıyla insanlar hapisteki insan psikolojisindedir. Devrin aydınları olan Servet-i Fünûn nesli de bu duygulara sahiptir.

Yine, şâirin yaşadığı devirde, devlet sistemindeki çözülme ve yozlaşmaların dönemin diğer aydınları gibi **Rûh-ı Bikayd** şâirini etkilemesi söz konusudur.

d- **Bağlı Bulunduğu Edebî Mektep:** Tahsin Nâhid her şeyden önce, Fecr-i Âtî edebî topluluğuna mensup bir şâirdir. Bu edebî topluluk her ne kadar "Sanat şahsî ve muhteremdir" düstûruyla ortaya çıkmışsa da, kendinden önceki edebî topluluğun tesirinden kurtulmuş değildir. "Servet-i Fünûn'a muarız gibi bir vaziyet alarak ayrı bir isimle, ayrı bir camia halinde toplanan gençlerin yaptığı iş yine Servet-i Fünûnculuk yapmak oldu."¹⁵³ İşte bu sebeptir ki, Servet-i Fünûn şiirinde kullanılan hemen bütün temalar Fecr-i Âtî şiirinde de kullanılmıştır.

"Mehmet Kaplan'ın bir üslûp hadisesi olarak ele aldığı bu hastalıklı tavır, tabiatıyla duyguların marazleşmesinden kaynaklanmaktadır. Bu duygular onların hayata bakışını da etkilemiş, onları kötümserliğe itmiştir. Servet-i Fünûncular'ın kısmen tespit ettikleri, fakat hayatlarında ve eserlerinde vazgeçemedikleri bu marazleşme, Servet-i Fünûn'dan sonra topluma mal olan önemli bir bakış açısı hâline gelmiştir. Daha sonraki yıllarda Balkan ve Trablusgarp Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Mütâreke devri ile İstiklâl Savaşı gibi büyük siyasî olaylar, Türk toplumunu derinden etkilemiş, maraziliğin hayatımızda ve

¹⁵³ İsmail Habib Sevilik: *Avrupa Edebiyatı ve Biz*, C.1, Güven Bas., İst., 1941, s. 442.

eserlerimizde devamlılığına ve kökleşmesine yol açmıştır. Netice olarak edebiyatımız ve cemiyetimiz, iki yüz yıldır şiddetli bir marazîliğin pençesinde dir.”¹⁵⁴

Tahsin Nâhid’in şiirlerinde kendisini bedbin eden yegane şey, karşı cinsten beklenen ilgi ve sevginin kendisine gösterilmemiş olmasıdır. Bedbinliğe sebep olan diğer etkenler daha geri planda kalmaktadır. Yalnızlık duygusu, geçmişe ve çocukluk günlerine özlem duyma, sanat açısından yeni şeyler ortaya koyamama gibi, şâirin bedbinliğinin arka planındaki etkenler genellikle ferdî etkenler olarak görülür.

e- **Şâirin Kişiliği:** Her sanatkârın kendi kişiliği, mizacı ve hayat görüşü eserlerine de yansır. Mehmet Kaplan’ın da belirttiği gibi devir-şahsiyet-eser arasında ortak noktalar vardır. Bir kere Tahsin Nâhid, “ferdî ıstıraplar ve ferdî saadetler devri” olarak isimlendirilen, Servet-i Fünûn topluluğundan hemen sonra gelen Fecr-i Âtî neslinin bir üyesidir. Ancak bu topluluk da, kendilerinden önceki edebî geleneğin bir devamı niteliğinde yollarına devam etmişlerdir. Bu sebeple, onların şahsiyetleri de öncekilerden farklı değildir. Şâirin hiç bir maddî sıkıntı çekmemesi, fizikî yapısının düzgün ve sportmen olmasının, onun eserlerine yansması beklenirken, bunun fazla bir etkisi olmamıştır. Çünkü onun da kendinden önceki nesil gibi, çabuk kırılan, sürekli ferdî mutluluk peşinde koşan bir ruh hâli vardır. Şüphesiz onun bu ruh hâlinin, eserlerine yansması da kaçınılmaz bir gerçektir.

Şâirin karşı cinse beslediği sevginin karşılıksız olduğunu daha önceki bölümlerde belirtmiştik. İlk şiirlerinden başlayarak, son şiirlerine kadar bu tem geniş olarak işlenmiştir.

Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme adlı şiirinde şâir, hasta bir kalbinin olduğunu, ruhunun bilinmez duygularla kaplandığını söyleyerek, sevgilisine seslenir. Özellikle kış mevsiminin kahredici hislenmelerle geçmesi sebebiyle o, şefkat hissi bulmak için deniz kenarına gider. Şâir denize bakarken, onun “âşığından mahrum kalmış hasta bir kadını andırdığını, talihi, fakat sıtmaya tutulmuş, şefkat saçan bir ümidi beslediğini” söyler.

Bahtiyarlık’ta, bahtiyar ve mesut olamamaktan yakınan şâir, “hiçbir şey duymak, görmek, anlamak, sevmek, sevilme istemediğini” belirtir. Bunun tek sebebi ise sevgilisidir. Ona göre, bu dünyada hissiz ve duygusuz olmak bir meziyet; “ahmak” gibi davranmak ise büyük saadettir.

¹⁵⁴ Bilge Ercilasun. Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler 1, . s.409-420

Söylesene'de, dokuz on yıldır sevdiği kızdan istediği ilgiyi ve sevgiyi göremediğini, aşkının yürekler acısı olduğunu, bu aşka karşı onun sessiz kaldığını söyleyerek, zavallı ruhunun bu ıstıraplarla helak olduğunu anlatır.

Kış Gecesi şiirinde, şâirin kış gecelerinde ruhunun sıkıntı çektiğini, tabiat varlıklarıyla dertleşerek derdini gidermeye çalıştığını görüyoruz. Şâir karanlıklarla, gece ve ayla sohbet eder. Bu şiirde şâirin ruhuna hâkim olan bedbinlik, âdeta nazar ettiği bütün tabiat varlıklarına sinmiştir. Niye hep böyle “hasta”, “şefkatzede” ve “hülyâzede” olduğunu da yine bu tabiat varlıklarına sorarak cevap arar:

*Ey sükûnet ü riyâh...
Ey sükûnette esen nefhâ-yı sâf-ı ervâh...
Eyvâh!
Ne için ben böyle
Asâbiyim söyle?!..
Ne için ben böyle
Hep onun yâd-ı hayâliyle karanlıklara, yıldızlara yalvarmadayım?..
Ne için hep böyle
Hasta, şefkat-zedeyim?
Bilmiyorsun bunu sen, ey kamer-i lâl-i leyâl!
Bilmiyorsun bunu ey zulmet, sen
Bilmiyorsun niye ben
Böyle hülyâ-zedeyim?!..
Bilmiyorsun bunu; ey bâd-ı şitâ, ey rüzgâr!
Ey esrâr
Sâde sen bilmedesin zannederim!... (Kış Gecesi)*

Yukarıdaki şiirde şâirin ruhundaki bedbinlik, onun gözünün gördüğü her tarafı kuşatmıştır. Bu hâlde bile sevgilisine çağrıda bulunur:

*Sen gel
de beraber gecenin rûhu ezen zulmet-i mağmumunda
ezilip haşr olalım...
Sen gel
de beraber ebediyetlerin âmâkında
rûh-ı sevdâyla karışmış kalalım. (Kış Gecesi)*

Mukaddemât-ı Leyliyye şiirinde şâir, akşam vaktinde odasındaki tapınak sessizliğinden şikayet eder. Akşam vakti, ona göre her taraf ağlaticı, her taraf gamlı, her taraf titrek sisler altında hüznün baygınlığı ve sıkıntı ifade eder. Şâir, kendisinin bir sükûnet hastası olduğunu, hislerinin de bir hayalete benzediğini belirtir. Akşam ve akşamla ilgili

imajlar Tahsin Nâhid tarafından da bir hayli fazla kullanılmıştır. Bu özellik Fecri Âti'nin diğer şâirlerinde de vardır.

Rûh-ı Mağdûr'da da, akşam vaktinin kendi ruhunda meydana getirdiği ruh hâlini anlatır. Soğuk ve karlı bulutlarla akşamın hüznü çökmüştür. Odası kararır, tavan gölgelerle alçalır. Şâirin gözünde; "sobası, masası", burada gördüğü bütün eşyalar yavaş yavaş erir sâdece bir duman kalır. Artık o, kendisini gecenin hüznüne terk etmiş, gölgelerle rahatsızlık veren, hasta hislerini kefenliyor gibidir.

*Ve bende kendimi hüzn-i leyâle terk ettim;
Bu gölgelerle o müz'îç, o hasta hislerimi
Kefenliyor gibiyim...
Bu gölgeler beni güyâ mezarlı bir hisse
Yavaş yavaş gömüyor...
Ve başlıyor yine bir nevm içinde âlâmum.
Geceyle doldu odam,
Geceyle doldu bütün şimdi hasta â'sâbım. (Rûh-ı Mağdûr)*

Bütün muhitini karanlık dumanların kaplamış olması, hakikat karşısında ağlayan şâirin, ansızın önüne ümitsiz bir ölüm çıktığı hissini verir. Bu durum onu üzüntüye mahkûm eder.

Kamerle şiirinde şâir, kendisiyle kamer arasında bir aynîleşme görür. Hasta bir hisle deryaya elmaslı çiçekler döken kamerden, kendisine bir teselli vermesini beklerken, kamerse kendisine sevgilisini hatırlatmıştır. **Rûh-ı Bîkayd** şâiri geçmişe dönerek sevgilisiyle beraber, kamerin gölgesinde kol kola gezdiği günleri hatırlamış ve kamerle deryanın ince bir tül bulutla örtünerek seviştiklerini hayal etmiştir. Şiirin sonunda kendisiyle kameri karşılaştırır; kamer yine kendisine âşık olan denizlerle sevişirken, kendisi bütün hayatından şikayetçidir. Yazmış olduğu deste deste şiirleri kamerin merhametine sığınarak, sevgilisine söylemesini, sevdasını ona açıklamasını ister.

Ye's'de sevgilisine seslenen şâir, onun güzelliğiyle öfke ve kinini def etmesini, bakışlarındaki mehtabı gönlüne doldurmasını arzu eder. Aşkıyla nihayetsiz hüznün ve üzüntüsüne son vermesini ister. Kamerle şâiri burada, inleyen kalbini korkunç siyah bir tapınağa benzetir. Tüm saadet ve ümitler, ölmüş bir mezara dönmüştür. Ancak yine de o, sevgilisinden ümit kesmeyerek onun geleceği günü beklemiştir.

Hakk-ı Hüsn'de, yüzündeki gençlik güzelliğinin yarınlarda bir dumanla kaplanacağını, bu sebepten dolayı gençken dünyadan zevk alarak yaşamının gereğinden

bahseder. Şiirde asıl anlatılmak istenen şey, insanın bir gün gençliğini kaybederek ihtiyarlayacak olmasıdır.

Sen Hasta İken şiirinde şâir, dünyanın nasıl meydana geldiğini şu şekilde anlatır:

*Demek aslında ateştir bu kütle;
Demek yanmak ve yakmaktır havası.
Demek esmez güzel bir rûh-ı hevâsı!...
Azaptır maksâd-ı hilkat beşerde.
Yâ insanlar!.. Bakın târih-i âlem
Bütün kandır, bütün zulm ü hakâret!... (Sen Hasta İken)*

Tahsin Nâhid'e göre, bu dünyanın aslı ateştir, havası da yakmak ve yanmaktır. İnsanların yaratılış gâyelerinin azap çekmek olduğunu düşünen şâir, dünya tarihinin gösterdiği gibi insanların, kandan, zulüm ve hakâretten başka bir şey yapmadıklarını belirtir. Mutluluktan ümidini kesen **Rûh-ı Bîkayd** şâiri, kendisinin bu hayatın hiçliğinden, karanlık vahşetinden ne bir gülme beklediğini ne de ömrünün faydalı geçeceğini söyler. Onu en çok üzen şey; yeryüzünün üstünü ziyaret eden, ölüm, göz yaşı, şimşekler, karanlıklar ve mezarlardır. Mezar, "vaad olunmuş bir gelecek" olarak onun gözünde yer alır.

Korkuyorum isimli şiirinde ise şâir; ölümlü, korkulu bir çok rüya gördüğünü, uyandıktan sonra kalbinin yaralanmış kanat gibi çarptığını söyleyerek; odada yapayalnız kaldığı için küçük bir kız çocuk kadar ruhunun korktuğunu anlatır. Biz burada, şâirin yalnızlıktan dolayı ümitsizliğe kapıldığını görüyoruz.

*Ah pek çok ziyâde korkuyorum,
Beni tedhîş eden bu boş odadan...
Büyük ve gölgeli bir ma'bûdun sükûtundan
Nasıl gelirse 'alîl rûha haşyet ve evhâm
Zalâm-ı leyl ile dolmuş odamda işte benim
Böyle bir hisle çarpıyor kalbim...
Tıpkı bir kız çocuk gibi şimdi
Korkuyor rûhum; ooh Yârabbî! (Korkuyorum)*

Şâir bu gece taze ve samimî bir öpücükle öpülüp okşanılmak, şefkatle sığınılacak bir yerde uyumak arzusundadır. Ancak şâirin odası, odasında bulunan yatağı bomboştur. Bu yüzden uyuyamayan şâirin, rahatlamak için penceresini yavaşça açtığını görüyoruz. Artık o, karşısında dertleşebileceği bir arkadaş da bulmuştur. Bu, gecenin karanlığını biraz olsun

aydınlatan aydır ve onunla dertleşirler: Onun cephesinin solgun oluşuyla, âdeta hasta bir kamere benzediğini; rûhundaki hislerin onun rahat ve eskimiş bakışıyla biraz olsun teselli bulduğunu söyler. Kamer, bu şiirde **Rûh-ı Bîkayd** şâiri için değişik duygular ifade eder. Bunlardan en önemlisi, onun şefkatli, hasta, fakat her hissi bahşeden bir dilber, veremli bir anne olmasıdır. Buradan anlaşılan, şâirin anne sevgisine hasret duyması yâ da sevdiği kadının onu annesi gibi sevmesi gerektiğidir.

Sabâvet'de, şâirin geçmişine özlem duyduğunu görüyoruz. O, bundan tam on beş yıl evveline giderek, mutlu çocukluk günlerini hatırlar. Dadısıyla ve lalasıyla çamlıkta gezdiği günleri gözünün önüne getirir. Ama artık o, bir çocuk değil, yetişkin bir delikanlıdır. Çocukluk günlerine özlem duyan şâirin, o günleri yaşaması doğal olarak mümkün değildir. Ancak **Zühre** şâiri o mesut günleri, hayal kurduğu akşamlarda kendi duygu ve düşünce dünyasına davet ederek, aynı duyguları sanki yeniden yaşıyormuş gibi heyecanlanır. Fakat bütün bu mesut günlerin yeniden hatırına gelmesi, ona birer hayâlden başka bir şey ifade etmez. Bu sebeptendir ki o, ömrünün bu hayâllerin elinde oyuncak olmasından dolayı şikâyetçidir. Kısaca söylemek gerekirse, bütün bu güzellikler bir rüyâ gibi uzak ufuklarda kalmıştır.

Yukarıda adı geçen metinlerden de anlaşıldığı gibi; Tahsin Nâhid'in bedbinliğinin kaynağı ve onun "melâl şâiri" olarak isimlendirilmesinin en önemli sebebi, kadınlardır. **Rûh-ı Bîkayd** şâiri, "kırılan incinen, gücenen, üzülen bir ruhun"¹⁵⁵ sahibi olarak, karşı cinsin davranışlarından son derece etkilenmiştir. Yalnızlık duygusu, geçmişe ve çocukluk günlerine özlem duyma gibi diğer geri plandaki etkenler, şâirin bedbinliğini daha da artırmıştır.

Tahsin Nâhid'in, yukarıda belirtmiş olduğumuz tesirlerden etkilendiğini, eserlerinde bu tesirlerin açıkça görüldüğünü söyleyebiliriz. Bunların yanı sıra, kendi mizacının da etkisi göz ardı edilmemelidir. Tahsin Nâhid'in ömrü boyunca geçim sıkıntısı çekmemesi, zengin bir ailenin çocuğu olması yukarıdaki tezimizi kuvvetlendirir niteliktedir. Ayrıca şâirin, "**sanat sanat içindir**" prensibine uygun olarak davrandığını, bu sebeple devrin geleneğine uyduğunu söyleyebiliriz.

Şâirin elimize geçen yüz iki şiirinden, yalnızca otuz iki kadarının marazî ve karamsar duygu hâli dışında yazıldığını belirtmemiz, onun ne kadar bedbin bir ruh hâline sahip olduğunu bize gösterir. Yaklaşık yetmiş şiirinde de bedbin bir ruh hâliyle karşımıza çıkar.

¹⁵⁵ Rıfât Necdet Evrimci. *Fecr-i Âtı Şâirleri: Mehmet Behçet ve Tahsin Nâhid*, s. 52.

Şâir bu şiirlerde, kendisini “*mâtemli bir mezâr*”a, “*hasta, şefkat-zede*” ve “*hülyâ-zede*”, bir âşığa benzetir. Ayrıca Rûh-ı Bîkayd şâiri, devamlı sûrette sevmek ve sevilmeğe ister; arzusu yerine gelmediği vakit karamsarlığa sürüklenir. Rûhundan akseden tınlamalar, “hasta bir telde hasta bir nağme” gibidir. Onun rûhu bütünüyle “sükûnettir, sükûnet hastası”dır. Öyle ki, “tıpkı bir kız çocuk gibi rûhu sıkılır, korkar” ve “*perişân, müteessir, müteellim*” olur. Bu sebeple diğer varlıkları da kendi ruh penceresinden seyreden şâir, onları da kendisi gibi bedbin bir halde görür. Tabiat varlıklarıyla derdini paylaşmak ister. Onun dertlerine bazen bir kamer, bir deniz; bazen de bir Zühre, bir zulmet yâ da bir gece ortak olur.

Aşk, Aşkımın En Güzel Dakikaları 1, Bir Bütün Yaz, Ye’s-i Kamer, Dinle, Yâd-ı Sevdâ, Yaz, Kış, Zühre, Menekşe Gölge, Şâm-ı Bahar, Koşma, Bahar, Tahmis-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim, Yâd Edip, Gözlerin Mest Açılırken, Ey İlâhem, gibi şiirlerinde nispeten daha nikbin bir anlayışla karşımıza çıkar. Bunun sebebi de, sevgilinin yanında olması, tabiatla baş başa kalarak onunla geçirilen güzel günleri hatırlaması ve bundan mutluluk duymasıdır.

Hulâsa; Tahsin Nâhid, kendinden önceki Servet-i Fünûn sanatçılarının hayat ve olaylar karşısındaki tavırlarını devam ettirmiş ve bir Fecr-i Âtî şâiri olarak dönemin genel karakterine ayak uydurmuştur.

5- Öte Duygusu

“ ‘Hayal’ ve ‘gerçek’, ‘dış’ ve ‘iç’, ‘görünen âlem’ ve ‘görünmeyen âlem’ fikri insanoğlunun ebedî ve âlemşümûl iki temâyülünü ifade eder. İnsanlık, çağlar boyunca görülen âlemin ötesinde görülmeyen bir âlemin varlığına inanmış, onunla türlü münasebetler kurmağa çalışmıştır. Dinler, bu inanç ve özlemin sistematik hâle gelmiş şekilleridir. Duyular âleminin tasviri batıda Rönesans’tan sonra başlar. Bizim eski edebiyatımızda ‘öteler’ fikri çok kuvvetlidir. Yeryüzünde yaşamaktan bıkan Fuzulî yüzyıllarca önce başka âlemlere gitmeği özleyerek şöyle diyordu:

*Gelün ey ehl-i hakikat çıhalum dünyadan
Gayrı yerler gezelim özge safâlar görelim*

Yeni Türk Edebiyatı’nda Ahmed Haşim ve Yahya Kemal, batılı şiir estetiğine göre bu özlemi anlatan güzel şiirler yazdılar.

Bütün 'öte' şiirleri, Fuzûlî'nin yukarıda zikredilen parçasında da görüldüğü üzere, başlıca iki temele dayanır: İçinde yaşanılan dünyadan nefret duygusu ve bir yerlerde ideal bir âlemin bulunduğu inancı veya ihtimali. Bunlardan birincisi insanı 'ötelere' bir şeyler aramaya sürükler, ikincisi ise vadettiği saadet hülyâsıyla insanı kendisine çeker."¹⁵⁶

Tahsin Nâhid, mizacı ve bağlı bulunduğu edebî anlayış sonucu, müşahhas âlemin dışında başka bir hayal âleminde yaşamak ister. Bu duygu, onun şiirlerinin de önemli temellerinden birini oluşturur.

Nâhid'in **İdeâl, Ben, Yaz, Rüyâ-yı Mehtap, Zehr-i Hazân, Zühre** şiirlerinde öte duygusu hâkimdir. O, kendi devrinin diğer şâirleri gibi içerisinde yaşadığı bu dünyadan hoşlanmamaktadır. Onun için bu âlem "*muhît ü sefil ü ednâ*"dır. Bu âleme güzellik katan unsurlar, hayâlini süsleyen peri, melek, kamer, Zühre, deniz ve diğer tabiat varlıkları gibi egzotik unsurlardır.

Zühre şâirinin çocukluğundan beri muhayyilesini dolduran bu unsurlar, onun şiirlerinin de içeriğini oluşturmuştur. Bu duyguların nasıl oluştuğunu özellikle **Ben** şiirinde görüyoruz. Şâir burada, çocukluğunda sütinesinden ve dadısından kahramanlık hikâyeleri dinlediğini, muhayyilesinin hep o masallarla dolu olduğunu söyler. Bu masallardan o kadar çok etkilenir ki, şâir kendisini masallardan birinin kahramanı yerine koyarak, kafağindeki sevgilisini kaçıran devlerle savaşır. Onun elindeki savaş aleti ise "mezat malından alınmış bir kılıç"tır. Yine aynı şiirin devamında, on yaşında en büyük zevkinin deniz kenârına gitmek olduğunu vurgulayan şâir; denizin kendisi için bir "*tahassüs mâbedi*" olduğunu belirtmeden geçemez. Seher zamanı ufuklara, denize şiirler yazması, onun sürekli sonsuzluğa ve ötelere meylettığının göstergeleridir. Ufkun üstünde melek gören, kamerin ufuktaki bir ümit beldesine, yani ötelere gittiğini düşünen de yine odur.

Bir başka şiirinde de yine buna benzer tahassüsleri vardır. **Yaz** şiirinde şâir hayal âlemine dalar. Gün doğar ve atlas suların üstünde periler gezinir. Güneşin pembe ufuktan süzülen nurları, başka bir sevdâ beldesinde açan çiçekleri bu hülya yuvasına sevinçle döker. Ufkun üstünde Zühre kaybolurken, bütün yıldızlar gökyüzünden, hep o küçük yuvaya şefkatle uzaktan bakarlar. Ay sanki bir bulut; kamer âdeta bir perinin "zehebî saçları" gibidir. Bütün bu hayâllerin sonunda şâir, sevgilisine seslenerek o güzel aşklarıyla birlikte ötelere yükselmek ister. Onun burada yükselmek istediği yer, bu dünyanın dışında "bir ebedî belde-i rüyâ"dır.

¹⁵⁶ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 2*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1994, s. 46-47.

*Şimdi ay bir bulut altında perîler gibidir,
Sisli sâhillere bir lertzîş-i sevdâ getirir.
Yine bir leyl-i mükevkeb ve kamer yükseliyor,
Kumlu sâhillerin üstünde melekler geziyor.
Lâcivert hâreli, sâkin sular üstünde kamer,
Bir perinin zehebî saçları şeklinde yüzer. (Yaz)*

Rüyâ-yı Mehtâp'ta ise şâir, denizi ve kameri kendisinin bir "hemşiresi" olarak telakki ederek, gece mehtâbı seyrederek ruhunun derinliklerinde bir hayal arar. Kamer hüzünlü gecenin perisi gibidir. Kendi hayalinde yarattığı "refref"iyle göklerde uçan şâir, bir çok perili hayal görür. Bütün bunları ona hayal ettiren, sevgilisinden başkası değildir. Bu şiirde âdeta bir peri hikâyesi anlatılmıştır.

Öte duygusu teması ekseninde yazılan belki de en güzel şiir **Zühre**'dir. Şâire göre, yükseklerde yer alan semâ bir "ebedî belde-i rüyâ", onun altında yer alan deniz ise bir "âyine-yi hülyâ"dır. İşte bu hayal anında huriler ve melekler semadan inerler. Artık denizin yüzeyi perilerle dolmuştur. Sanki bir câzibe çekmiş gibi deniz, baştan başa mücevherle bezenmiştir. Zühre ise, hoş bir sedef üstünde yatmaktadır. O ebedî güzelliğin etrafına periler toplanmıştır.

Şâir, **Zehr-i Hazân** şiirinde de, yağmurun yağmasını göklerde oturanların ağlamasına benzetir. O, burada anlatılan bütün şiirlerinde peri, melek ve ruh gibi metafizik varlıklara büyük yer vermiştir.

Tahsin Nâhid, yukarıdan beri söylediğimiz gibi, sürekli aşkla içiçe olmuş, yaşadığı hayatı bu açıdan görmüştür. Ona göre bu dünyadaki tüm güzellikler aşkla değer kazanır. Ancak kendisi, aradığı aşkı bu dünyada bulamadığı için sürekli ötelere özlemiyle yaşamış; buna ulaşmak uğruna kendi muhayyilesinde hayâller kurmuştur. Nâhid bu dünyayı, kendi ruh penceresinde gördüğü şekilde şiirlerine aktarmıştır.

Rûh-ı Bîkayd şâirinin ötelere aradığı mutluluğu, bulup bulamadığını bilemiyoruz. Ancak onun hayâlindeki mutluluk âlemini biz, **Yaz** ve **Kış** şiirlerinde görüyoruz. Bu iki şiirde de mutlu çiftlerden bahsedilmektedir. Bu mutlu çiftlerin evlerinin bulunduğu تنها köşede rüzgâr dahi bir başka güzel esmektedir. Öyle ki, rüzgâr sanki ötelere aşka ait mükemmel havasını getirmektedir.

Görüldüğü üzere, dönemin diğer şâirlerinin şiirlerine yansıyan, içinde yaşanan dünyadan kaçarak hayalî bir beldeye gitme, ötelere uzanma duygusu Tahsin Nâhid'de de

mevcuttur. Ancak bir farkla ki, o da şâirin ötelere gitme çabasının masal unsurlarıyla desteklenmiş olmasıdır.

6- Ölüm

Ölüm, hayatın en önemli gerçeklerinden biridir. Ama yeryüzünde bu gerçeğin farkında olan tek canlı varlık da insandır. Bu sebepten dolayıdır ki, ölüm düşüncesi insan zihnini tarih boyunca en çok meşgul eden temel problemlerden biri olmuştur. Böylesine önemli bir problemin, şiire ve edebiyata yansımaması düşünülemez.

Tahsin Nâhid'in şiirlerinde ölüm temasına -az da- olsa rastlanır. Ölüm, onun şiirlerinde bir kurtuluş olarak ele alınır. Bu kurtuluş, yaşanan hayattan zevk alamamaktan kaynaklanan mecburî bir kurtuluştur. Bu dönem sanatkarları, toplum değerleriyle uyşamamış olmanın verdiği bir eziklikle kendilerini halktan uzaklaştırmışlar, onlara âdeta "fildişi kuleden" bakmışlardır. Böylece toplumdaki kopuk insanlar ortaya çıkmış, bunlar mutlu olamadıkları bu dünyadan başka yerlere göç etme ya da ölme arzusuyla yanıp tutuşmuşlardır.

Aşkımın En Güzel Dakikaları 2 isimli metinde şâir, sevgilisi yüzünden ölmek istediğini belirtir. Kendisi alelâde bir âşık değildir. Ruhunun sevmeden ölmek istediğini, çünkü bu aşk ateşiyle yaralı olduğunu vurgular. Burada ölüm arzusunun kaynağı sevgiliye duyulan aşktır. Daha fazla ayrılık acısına dayanamayan **Zühre** şâiri, ölümü bir kurtuluş olarak görür.

Bir Mektup Parçası şiirinde de benzer duygular vardır. Ancak bu defaki intihar duygusudur. Dönemin modası haline gelen intihar etme arzusu, Tahsin Nâhid'in düşüncelerinde de vardır. Şâiri bu düşünceye iten sebep yine sevgilisidir. Sevgilisine bir mektup yazan şâir, ondan mektubuna cevap vermesini bekler. Sonuç karşılıksız çıkınca intihar edeceği tehdidinde bulunur.

*Yarın cevap alamazsam emîn olun, güzelim,
Garamgizle hemen intihâr eder, giderim. (Bir Mektup Parçası)*

Tahsin Nâhid için ölüm, aynı zamanda sevdiklerinden ebediyen ayrılmak anlamına da gelir. **Fırtınadan Sonra** şiirinde, eşiyile birlikte denize açılan şâir, bir fırtına sonunda, sandallarının devrilmesiyle eşini kaybeder. Kendisi zor da olsa kurtulmuştur. Fakat çok sevdiği eşinin ölümü onu ziyadesiyle üzmüştür.

*Bir fırtına çıkmıştı ki düştük suya birden...
Kayboldu eşim dalgaların zir-i perinde;
Bir sâhil-i meçhûle atıldım ki bende
Pervâz edecek yoktu ne tâkat, ne hayâlim...
Hep işte onun yokluğudur ye's ü melâlim. (Fırtınadan Sonra)*

Ölümü, dünya hayatında bir ibret timsali olarak gösteren en önemli şey mezârdır. Onlar âdeta insana, “Elbet bir gün bana geleceksin!” der gibidir. Şüphesiz insanın bundan etkilenmemesi, ders almaması düşünülemez. **Sen Hasta İken** şiirinde böyle bir etkilenmeyi görüyoruz. Şâir, ömrünün boş ve faydasız geçtiğini düşünür. Dünyada ölümden ve gözyaşından başka bir şey de görmemiştir. Şimşekler, karanlıklar, kabirler âdeta her tarafı sarmıştır. Şâire göre “makber”, vaat olunmuş bir gelecektir. Çünkü eninde sonunda insanlar, ölüm duygusunu tadacaklardır. Bu kaçınılmaz gerçekten kimse kurtulamayacaktır.

*Geçer bîçâre ömrüm böyle bî-sûd;
Ölümdür, giryedir fevkinde zâir...
Ve şimşekler, ve zulmetler, makâbir...
Evet; makber, o bir ferdâ-yı mev'ûde. (Sen Hasta İken)*

Kısacası ölüm, insanoğlu için vazgeçilmez bir gerçektir. Hayatın sonunu anlatan bu kavram, her insan üzerinde çeşitli etkiler bırakır. Tahsin Nâhid üzerinde bıraktığı etki, şüphesiz devrin ölüm anlayışıyla paralellik arz eder. O da ölümü bir kurtuluş olarak görmüş, en sıkıntılı anlarında bu duyguya sığınmıştır. Kendisinin çok genç yaşta (otuz iki yaşında) ölmesi de tevafuk olmasa gerektir. Kim bilir belki de sürekli ıstırap çeken bu şâir, genç yaşında ölmek ve bu fani dünyadan göçmek istemiştir.

7- Tabiat

Tabiat, şâirlerin en zengin ilham kaynaklarından biridir. Bu sebeptendir ki her dönemde tabiata ve tabiat varlıklarına şâirlerce ilgi gösterilmiş; onun hakkında birçok şiir kaleme alınmıştır. Tahsin Nâhid'in şiirlerindeki önemli temalardan biri de tabiattır. Geniş manada ele alırsak, onun şiirlerinin aşktan sonraki en önemli teması tabiattır.

Şâir, Fener, Korkuyorum, Şâm-ı Bahar, Çiçekler Arasında, Mevsimler, Zulmet, Denize, Hazân, Bahar, Rûh-ı Kamer, Hayât, Ye's-i Âfâk, Kırlarda, Zühre, Hazân, Menekşe Gölge, Demet, Bârân-ı Rahmet, Akşam Ricâsı, Bir Bütün Yaz, Fırtınadan

Sonra, Ye's-i Kamer, Yaz, Kış, Kış Gecesi, Yaz Gecesi, Kamer'in Bir Hikâye-yi Aşkı, Mukaddemât-ı Leyliye, Rüyâ-yı Mehtâb, Kamerle, Zehr-i Hazân, Aşkımın En Güzel Dakikaları I, Aşkımın En Güzel Dakikaları III, Rûh-ı Mağdur, Ada Tahassüsâtından, Gecelerin İlhâmı, Sabâh-ı Bahâr, Takdîr-i Perîşân, Gazel, Tuyûf-ı Mesâ, Hep Bekler, Sabâh-ı Bahâr, Mehtâb Şiirlerinden, Bir Kartala başlıklı şiirlerini bu tema ekseninde kaleme almıştır.

Rûh-ı Bîkayd şâirinin şiirlerinde kullandığı başlıca tabiat unsurları; Kamer/ay, deniz, güneş, yıldızlar, sema/gökyüzü, yağmur, kar, kırlar, sahra, dağ, taş, ağaçlar, çamlıklar, çiçekler, Zühre ve Büyükada'dır.

Tahsin Nâhid'in tabiat anlayışı subjektif ve romantiktir. Tabiat, şâirin içinde bulunduğu ruh hâline göre şekillenir. Özellikle o, "tabiatı aşk duygusuyla özdeşleştirerek onu özel bir biçimde ruhunun yansıdığı bir yer ve duygularını dile getirdiği bir araç olarak kullanmıştır. Dolayısıyla Tahsin Nâhid, saf ve temiz aşk duygularını tabiat ve tabiatın da bu duyguya en elverişli unsurlarından yararlanarak dile getirmektedir."¹⁵⁷

Şâirin ruh dünyasında kamer, deniz, Zühre ve Büyükada'nın önemli bir yeri vardır. Kamer, Tahsin Nâhid için his ve duygularının yegane ilham kaynağıdır. Ona sevgilisini hatırlatan bir dost; ondan ayrı düştüğü zamanlarda ise dertlerini dinleyen bir arkadaştır. Şâiri sevgilisiyle birlikte, mutlu bir şekilde تنها yerlerde gözetleyen de yine kamerdir. Şâir kamerle kendisini aynileştirmiş ve kendi hastalığını kamere yüklemiştir. Kamer de şâir gibi vereme tutulmuştur. Kamerin gökyüzünde olmadığı geceler, onun için zulmet dolu geceler olmuştur. Kamer, zaman zaman bir taze kadın, zaman zaman da bir hemşire, bir peri kimliğine bürünür.

Kamer bu belde-yi şiirin nihâni ilâhesidir (Ben)

*Âh, bilsen ne kadar hasta dün akşam ki kamer!
-Sevişin haydi çocuklar, ne güzel bak bu gece...
Diyen âsûde kamer şimdi ne bâkî, ne melûl; (Yes-i Kamer)*

*Sevişirken ufukta hasta kamer
Bir verem anne şefkatiyle güler... (Dinle)*

Şimdi ay bir bulut altında periler gibidir, (Yaz)

Bir kamersiz gece...Her yerde sükûnet, zulmet... (Kış Gecesi)

¹⁵⁷ Nurullah Çetin. "Tahsin Nâhid ve Şiiri". AÜ. DTCF. Der., Sayı 369, Ankara. 1993. s. 32.

*Bir tâze kadın, bir ebedî şiiri münevver
Tarzında kamer şimdi denizlerde gülümser... (Yaz Gecesi)*

*Izdirâbâtıma şefik ve rahîm
İki hemşîredir deniz ve kamer... (Rüyâ-yı Mehtâb)*

*Ey hasta kamer, gel...
Rûhumdaki hisler
Yalnız senin âsûde ve fersûde-yi nigâhınla biraz, buldu teselli,
(Korkuyorum)*

Şunu hemen ilave edelim ki, şâirin beş şiirinin ismi kamerle alâkalıdır: **Ye's-i Kamer, Kamerin Bir Hikâye-yi Aşkı, Kamerle, Mehtâb Şiirlerinden, Rûh-ı Kamer.**

Tabiat unsurlarından deniz ise, onun ruhunda ve hissiyatında farklı ilhamlara gebe bir unsur olarak görülür. Şâirin en büyük zevki, deniz kenarına gitmek ve orada sevgilisiyle beraber hayallere dalmaktır. Kamer gibi, denizi de hasta bir kadın olarak algılayan şâir, onun şefkatli bir ümit beslediğini belirtir. Deniz, âdeta bir hülyâ aynasıdır. Nâhid, denizle de kendi rûhunu aynileştirir. Deniz onunla sevgilisinin birlikte bulunduğu bir mekândır. Sâhilde sevgilisiyle birlikte dolaşan **Rûh-ı Kamer** şâirine, üzerinde perilerin gezdiği hissini veren de yine denizdir. Tabîî olarak deniz, şâirin muhayyilesinde bazen kötü bir olayı hatırlatarak, sevgilisinin aşk sandalını batıran bir düşman rolüne bürünür.

*Deniz kenârına gitmekti en büyük zevkim
Deniz ki rûhuma bir mâbed-i tahassüstü; (Ben)*

*Âşıkından muvakkaten mahrûm
Hasta bir genç kadını sanki deniz;
(Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme)*

*Yüksekte semâ bir ebedî belde-yi rüyâ;
Altında deniz sanki bir âyîne-yi hülyâ... (Zühre)*

*Önümde çırpınarak inleyen sinirli deniz,
Seninle biz ne kadar hem-hayâl ve hem-hissiz. (Denize)*

*Bir fırtına çıkmıştı ki düştük suya birden...
Gayb oldu eşim dalgaların zîr-i perinde; (Fırtınadan Sonra)*

Örneklerde görüldüğü üzere Tahsin Nâhid, kameri ve denizi zaman zaman teşhis sanatıyla kişileştirerek, bu iki tabiat unsuruyla karşılıklı iki insan gibi sohbet etmiştir. Bütün bunlar Servet-i Fünûn edebî topluluğundan -çoğunlukla Fikret ve Cenap'tan- gelmektedir.

Tahsin Nâhid edebiyatımızda, Büyükada ve Zühre şâiri olarak ün yapmıştır. Hemen hemen bütün araştırmacılar bu konuda birleşmektedir. Şüphesiz “onun hayatında ve sanatçı duyarlığında Büyük Ada önemli bir yer tutmaktadır. Büyük Adada geceleri mehtâbı çamlıktan seyretmesi, ada sâhillerinde dolaşıp denizde beyaz perilerin yüzdüğünü tahayyül etmesi, onun şiirine önemli ölçüde ilham kaynağı olmuştur.”¹⁵⁸ Şâirin Büyükada’nın güzelliklerini eserlerine yansıtmasının sebebi, onun hayatının büyük bölümünü burada geçirmiş olmasındandır. Tabiat güzellikleriyle baş başa kalmayı seven Nâhid, aşk temalı şiirlerinin dekoru olarak da Büyük Ada’yı seçmiştir. Bunu en güzel anlatan şiirlerden biri **Dinle** isimli şiiridir:

*Büyük Ada'da,
O muhît-i lâtif-i tenhâda,
Çamlı bir meşcerin denizlerle
Leb be leb olduğu sevâhilde
.....
Bazı leyllen seninle birlikte
Mehtâbın tulû'-ı sâhirini
Deniz üstünde seyr için o yeni
Alınan sandala binerdik biz... (Dinle)*

Görüldüğü gibi Tahsin Nâhid, Büyükada’yı sadece bir ilham kaynağı olarak değil, aynı zamanda sevgilisiyle birlikte yaşadığı, gezdiği, duygulandığı ve hayallerini kurduğu bir tabiat ortamı olarak şiirlerine yerleştirmiştir.

Zühre ise şâir için değişik duygular ifade eder. Şâirin en önemli ilham kaynaklarından biridir. O, bir peri hüznüyle kamerin şiirinden bir “terâne” okur. Onun karanlık gecesini aydınlatan bir nur, sevgilisine yazdığı şiirleri sunan bir aracıdır. Şâir bazen sevgilisini de Zühre’ye benzetir. Böylece sevgili bir ışık huzmesi gibi onun ruhunu aydınlatır.

Tahsin Nâhid’in tabiat unsurları olarak şiirinde yer verdiği diğer varlıklar, onun sevgilisiyle birlikte mesut olduğu dekoru tamamlayan ya da zenginleştiren unsurlardır. Bunlar içerisinde gökyüzüyle ilgili güneş ve yıldızlar ile yeryüzünde bulunan ağaçlar, çamlıklar, çiçekler, kırlar, sahralar, dağlar ve taşlar önemli bir yere sahiptir.

Güneş ve yıldızlar şâirin iki büyük ilham kaynağıdır. Ayrıca bunlar, yalnızca semayı aydınlatmakla kalmayıp, şâirin karanlık gecelerini nurlandırır. Güneşin doğuşu, batışı,

¹⁵⁸ Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde*, Sümerbank Kültür Yay., Ankara, 1970, s.108.

denize vuruşu, şâir üzerinde derin tesirler bırakmıştır. Kısaca söylemek gerekirse, şâirin tabiat dekorunun bir parçası güneş ve yıldızlar olmuştur.

Yeryüzü varlıkları da şâirin tabiat dekorunu tamamlayan diğer unsurlardır. O, تنها kırlarda sevgilisiyle gezer ve eski güzel günlerini hatırlar. Bütün bu güzellikler, sahrayı bir cennet haline getiren sevgiliyi çağırır. Sanki sevgili, bu bahçede açan bir çiçektir. Şâirin **Demet** isimli şiiri bunu çok güzel ifâde eder:

*Bir çiçek kız...Menekşe bir çarşaf..
Bir kamelya likâ-yı şiiriyet..
Yasemin bir edâ-yı nisviyyet..
Ve siyah gül o zülf-i zî-eltâf.
Koyu hercâî gözleri vehreven..
Bir gelincik dehân-ı rûh-âver;
Konuşurken, tebessüm eylerken
Serpilir hep küçük karanfiller.
Şimdi hoş bir demet edâsiyle
Süzülen bir hayâl-i nisviyyet,
Sonra bâkir, manolya bir rikkat..
O beyaz kanatlı zanbak ellerle
Eteğinden tutup hubûb ediyor;
Sanki leylâk...Uçup kaçıp gidiyor. (Demet)*

Kozmik zaman ve mevsimlerin de şâirin hayal ve his dünyasında oldukça büyük bir tesiri vardır. Onun on üç şiirinin ismi mevsimlerle ilgilidir. Tahsin Nâhid'in şiirlerinde en çok işlediği mevsim **hazan/sonbahar** mevsimidir. Şâirin bu mevsimi seçmesinin sebebi, hüzn duygularının bu mevsime uygunluğudur. Hazan mevsiminde tabiat ölmüş bir hâlde bulunur. Ağaçların yaprakları sararmış, şâirin deyimiyle âdeta bütün dünya vereme tutulmuştur.

Zehr-i Hazân şiirinde, hazan yağmurunun ne kadar yumuşak ve hüznü yağdığını, bunun sema sakinlerinin ağlamasına benzediğini belirten şâir; hasta dallarıyla, ölmüş çiçekleriyle hazanın bir büyük hastaneyi andırdığını söyler. Bütün tabiat ölü durumdadır. Şâirin tabiriyle bu mevsimde “*Mısır melîkesinin zehr-i pür-füsûnu eser*”. Bir başka **Hazan** şiirinde, bu mevsimin hüzn mevsimi olduğunu anlatır.

*Bu gece
Bu hazân yağmuru bilsen ne kadar rikkatli,
Ne kadar hüzn ile mâlî yağıyor!
Ağlıyorlar sanki.
Lâcivert göklerin üstündeki sükkân-ı semâ,
Melekût u ervâh.*

*Bütün eşcâr uyanık...
Bu hasta dalları, ölmüş çiçekleriyle hazân,
Bu leyl-i giryende
Bir büyük hastahânedir sanki,
Bir büyük hastahâne-yi eşcâr. (Zehr-i Hazân)*

*Dışarda hasta ağaçlar; vüreykalar düşüyor...
Cihân bugün ne kadar benziyordu bir vereme,
Muhît-i hücreme baktım; ne varsa fersûde,
Ne varsa hepsi biraz sonbaharla mâlîydi... (Hazân)*

İlkbahar, şâirin en çok sevdiği ve mesut olduğu bir mevsim olduğu gibi, sevinç duygularının sembolü olan bir mevsimdir. Çünkü bu mevsimde kâinat âdeta yeniden canlanır, her yer çiçek açar, yeşile bürünür. Buram buram gül kokusu bahçeleri kaplar. Bu güzel dekoru tamamlayan iki de âşık vardır. Şâir bununla ilgili duygularını **Şâm-ı Bahar, Mevsimler ve Bahar** şiirlerinde şöyle anlatır:

*Gonca güller bu şâm-ı rikkatte
Gül-i handen kadar esiridir;
Yaseminler miyân-ı zulmette
Yedd-i nazın kadar samîmîdir...
Esiyor bir hevâ-yı itr-ı şebâb
Var teselli bir şefikinde;
Ediyor kalbimi benim şâdâb... (Şâm-ı Bahar)*

*Hevâ-yı itr-ı baharın ipekli mevceleri
Ilık ılık öpüyorken güşâde-yi sîneleri;
Şu bahçeden geçiyorlardı; kol kola, mesûd;
Dudaklarında tebessüm, nazarlarında sürûd...
Manolyalar gibi sâfi, menekşeler gibi şûh
Bir ince kızla yanında bir âşık-ı mecrûh. (Mevsimler)*

*Topluyor itr-ı şûh-ı ezhârı
Bağçelerden geçen melike-yi bâd*

.....
*Bahçenin kalb-i pür-mesârından
Çıkıyor bir hevâ-yı ışık u füsûn
Güllerin bûy-ı ra 'şedârından
Sızıyor en hafî bir âh-ı derûn...
Taşıyor ihtirâs-ı şevk ü şebâb
Gençleşen sine-yi tabiatten...
İşte kalbimde bak bu köhne rübâb. (Bahar)*

Mevsimlerin şiirlerde fazla yer almasının bir diğer sebebi, mevsim değişikliklerinin insanın fizikî ve ruhî yapısını etkilemesi ve bunlar üzerinde değişmelere sebep olmasıdır.

Tahsin Nâhid için bahar ve yaz mevsimi, sevgiliyle birlikte olmayı anlattığı kadar, tabiatın canlanmasını da vurgular. Böylece tabiattaki canlanma şâirde de tezahür edecek, onun mutlu ve bahtiyar olmasına vesile olacaktır.

Yaz ve kış mevsimleri, şiirlerde daha az ele alınır. **Bir Bütün Yaz** şiirinde sevgilisiyle birlikteliğini anlatan şâir, onunla bir rüyada yaşadığını, bunun sonunda da ruhen izdivaç ettiklerini belirtir.

Yaz şiirinde ise, Büyükada'nın çamlı güzel sahili üzerinde bulunan bir sevda yuvasını anlatır. O güzel yaz mevsiminde, gece gündüz kuşlar uçuşurlar, öterler. Çamların hoş kokusuyla karışan rüzgar ise adanın sakinlerine sıhhat yollar.

Yaz Gecesi şiirinde, gecelerin sakin geçtiğini, hiçbir sesin olmadığını, bunun da hislerine tesir ettiğini söyleyen şâir, perilerin hayal ufkunda dolaştığını anlatır.

Mevsimler şiirinde sahranın temmuz ateşiyle kavrulduğunu, yemişlerin ağaçlarda gülümsediğini, güneşin ufukta batarken, o eski âşıkların yine bahçeden geçtiklerini anlatır. Kadını ise, yazın açılan bir muhabbet gülü olarak tarif eder.

Kış, Tahsin Nâhid için zulmetli ve karamsarlık ifade eden bir mevsimdir. **Kış Gecesi** şiirinde, kamersiz bir gecede her yerin "sükûnet" ve "zulmet"le kaplandığını; yıldızların altın renkli çiçeklere benzediğini, sadece gecenin sırlarının bu sakinliği dinlediğini ifade eder. Aynı şiirin devamında, kış rüzgarlarıyla konuşan şâir, karanlıkların üzerinde kutuplardan uçan buzlu soğukların estiğini belirterek, ayın sislendiğini vurgular. Bütün bu olumsuzluklar, şâirin his dünyası üzerinde etkili olmuştur. Kış mevsimi şâir tarafından tabiatın uykuya daldığı; yani ölü bir mevsim olarak algılanır.

Mevsimler şiirinde, bahçenin karla kaplandığını, bunun âdeta bir beyaz örtüyü andırdığını anlatır. Yine aynı şiirde, ağaçların dallarının büküldüğünü, yaşlı ağaçların kefenleriyle birlikte durduğunu belirtir. Kar, bu şiirde kefene benzetilmiş ve tabiat ölü bir varlık hâlinde verilmiştir.

Kış şiirinde, Büyükada'nın bir kış gecesinde karlar altında kaldığını anlatır. Bu durum karşısında, bütün ada sakinleri gibi kamer de uyumaktadır. Sahile gelen şâirin gördüğü manzara, tabiatın bu mevsimde ne kadar ölgün olduğunu gösterir: Lambası yanmış bütün evler boştur, sadece sahilde küçük bir ev göze çarpar, bunun da bacasından dumanlar tütmektedir. Bir garip hisse kapılan şâir; o küçük evin önüne pamuk gibi karlar arasından geçerek ulaşır. Bu tablo karşısında mesut olan şâir, evin içini de kendi penceresinden gördüğü şekilde anlatır. Burada mesut bir aile yaşamaktadır. Anlattığı hayalî

ailenin kendi ailesi olduğunu belirten şâir, sevgilisinden bu hayalinin takdis edilmesini ister. Bu şiir Servet-i Fünûn edebî topluluğunca başlatılan tablo şiirlere bir örnek teşkil etmektedir. Ayrıca şiirde tasvirde ziyade tarif yapılmıştır.

Yukarıdan beri anlatmaya çalıştığımız gibi, mevsimlerin şâirin hayatında önemli bir yeri vardır. Özellikle kendisinin Büyükada'da yaşamını sürdürmesi dolayısıyla, ilkbahar ve yaz ayları şâirin sevgiliyle sahil boyu gezip eğlenmesine, tabiatın canlanmasıyla birlikte şâirin duygu ve his dünyasında da bir canlanmaya sebep olur. **Zühre** şâirinin en mesut zamanları bu iki mevsimde geçer. Sonbahar ve kış onun mutsuzluğuna vesile olan mevsimlerdir. Özellikle sonbaharda bütün tabiatın sararıp solması, âdeta vereme yakalanması, şâirde de mârazî duyguların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Kış mevsiminde tabiat ölgün bir hâdedir. Fakat kar yağışının güzelliğini görmesine rağmen şâirin; bunun sanki tabiat için bir kefeni hatırlattığını söylemesi, onun kendi mârazî duygularını tabiat varlıklarına da yüklediğini gösterir.

Tahsin Nâhid zaman olarak en çok akşam ve gece vakitlerinden hoşlanmaktadır. Bu vakitler Fecr-i Âtî topluluğunca da fazla kullanılmıştır. Özellikle Nâhid'in sanatında etkili olan Ahmet Haşim, bu vakitleri şiirlerinde bir hayli işlemiştir. Şâirin bu vakitleri seçmesinin asıl sebebi, hem yalnızlık duygusu hem de gecenin insan üzerinde uyandırdığı esrarlı hayallerdir. Semada ki yıldızların ve ayın bu vakitlerde ortaya çıkıyor olması da bir başka sebep olarak düşünülebilir. Şüphesiz şâirin bedbin duygularının en yoğun olduğu zaman dilimi de yine bu vakitlerdir.

Şâirin kullandığı diğer zaman dilimleri seher, şafak, gurup, sabah ve gündüz vakitleridir. Ancak bunlar akşam ve gece vakti kadar fazla kullanılmamışlardır. Bunlar arasında özellikle gurup vakti önemlidir. Çünkü şâir, Büyükada'da güneşin batışını izlemiş ve onu kendisine bir ilham kaynağı olarak görmüştür.

Tahsin Nâhid'in şiirlerinde ısrarla üzerinde durduğu bir başka tabiat unsuru ufuklardır. Ufuklar onun ilham kaynağı olmuş ve bunun üzerine bir çok şiir yazmıştır. Parıldayan ufuk üzerinde bir meleği gören şâir, güneşin ufuktan çıkışını da zevkle izlemiş, sevgilisinden o güzel mırıldanışının da yine ufuklardan süzülüğünü belirtmiştir. **Zühre** şâiri bununla da kalmamış ufukların üzüntüsünü kendi üzüntüsüne benzetmiş ve onunla aynilemiştir.

*Ye's-i âfâk ye's ü hiddetime
O kadar çok ziyâde benzer ki*

*Ayn-ı his, ayn-ı ye's-i mechûle
İkimizde esîriz âh! İşte... (Ye's-i Âfâk)*

Buraya kadar söylediklerimizi toplarsak; tabiat, Tahsin Nâhid'in şiirlerinde subjektif olarak ele alınmış, kurduğu hayal dünyasının bir dekoru vazifesini üstlenmiştir. **Rûh-ı Bîkayd** şâiri tabiat unsurlarını, sevgilisine olan hislerini ve duygularını anlatmada bir ifade vasıtası olarak kullanmıştır. Tabiatı kendi ruh dünyasının bir aynası olarak gören şâir, "tasvir ettiği manzaranın içine mutlaka kendini, rüyasını, hülyâsını ve arzusunu yerleştirir. Böyle hallerde tabiat, realitesini kaybeder; hayalî bir şey olur."¹⁵⁹ Ayrıca vurgulamamız gereken bir diğer önemli husus da, şâirin tabiat unsurlarını kişileştirerek kendisini o varlıklarla aynîleştirmesidir.

Tahsin Nâhid'in şiirlerinde "tabiat ölü bir manzara değildir. Ona göre tabiat, ruh ile çok yakınlığı olan, hattâ bazen cihanşümül bir ruhun (ruh-ı kâinat) maddî tezahürü gibi telakki edilen bir varlıktır."¹⁶⁰ Bu anlayış Servet-i Fünûncular'dan gelen ve Fecr-i Âtî edebî topluluğunu etkileyen bir özelliktir.

8- Sanat

Tahsin Nâhid'in şiirlerindeki temalardan bir diğeri de sanattır. Şâir, -tenkidî yazılarında olduğu gibi- **İdeâl, Ben, Meslek, Şiirlerim İçin, Şiir, Bir San'atkâr-ı zî-ahlâka** ve **Buhayra-i Mukaddes** şiirlerinde sanat -özellikle şiir- hakkındaki görüşlerini ortaya koymuştur. Bu şiirlerde, öncelikle şiirin soyut anlamı üzerinde durulmuş, şâir kendi şiiri ve kişiliği üzerinde bazı değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu çerçevede kaleme alınan en önemli şiirler **İdeâl, Ben** ve **Şiir**'dir.

Bu metinlerden **Şiir**'de, -adından da anlaşılacağı gibi- şiir sanatının ne olduğu, neleri çağrıştırdığı, kimlerin bunu hissedebileceği üzerinde durulmuştur. **Ben** şâirine göre, şiir, zavallı bir hulya ve âdeta sevimli bir rüyadır. Hatta bazı şiirler, öyle ağlatıcıdır ki büsbütün veremli birer sevdadır ve bu duyguların derinliğini de ancak asabî bir kadın hisseder.

Tahsin Nâhid'e göre, şiirimiz hep kadınla özdeşleşmiş ve onları anlatmıştır.

*Şiir mi istediniz? Dinleyin bu giryeleri:
Şiir... şiir denilen bir zavallı hülyâdır,
Adetâ bir sevimli rüyâdır...
Asabî*

¹⁵⁹ Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret, Devir-Şahsiyet-Eser*, Dergâh Yay., İstanbul, 1995, s. 57.

¹⁶⁰ Mehmet Kaplan, *age.*, s.53.

*Bir kadın hisseder derinliğini!...
 Bâzı eş'âr öyle mübkî ki
 Büsbütün bir veremli sevdâdır.
 Hayır, hayır güzelim şiirimiz kadındır hep
 Menekşe gözleri ufkun derinliğinde güler,
 Karanfil ağzı da bir şiir-i nev-zemîn söyler;
 Ve kalbimiz dinler,
 Kalem de nakl eyler
 Bütün o gözlerin umkunda titreyen râzî!... (Şiir)*

“Görüldüğü gibi şâir, şiiri salt kadınsı bir duygululuk ve hassas bir duygusallık çerçevesinde algılama eğilimi göstermekte ve onu bireysel duygulanımların ifâde aracı olarak sunmaktadır. Dolayısıyla şiire sosyal ve felsefî boyut hemen hemen hiç yüklenmemektedir. Bu da şüphesiz içinde bulunduğu Fecr-i Âtî şâirler topluluğunun ‘sanat şahsî ve muhteremdir’ ilkesine bağlı olan ‘sanat sanat içindir’ anlayışının bir sonucudur.”¹⁶¹

Ben şiirinde, şâirin ilk şiirlerini hangi sebepten dolayı kaleme aldığını ve bunlarda hangi duygu yoğunluğunu yaşadığını sezeriz. Şâir, daha çok küçük yaşta iken (on yaşında) şiirin kendisine tesir ettiğini, mehtabı seyretmenin, deniz kenarına gitmenin en büyük zevki olduğunu söyler. Onun henüz on üç yaşına geldiğinde, roman, şiir ve tahayyülle iştigal ettiğini de yine bu metinden anlıyoruz. “Kasaviye” ve “Dumaper” den beş-altı cilt kitap okuyan şâir, bir anda kendisini şatolar kahramanı sanmıştır. Henüz on dört yaşında iken o, artık bir şâirdir.

*On üç yaşında henüz yokken, iştigâlâtım
 Roman, şiir ve tahayyüldü...Pek çok aldandım
 “Kasaviye”den, “Dumaper”den beş altı cilt okudum
 Bu hisle ben şatolar kahramanı olmuştum...
 Henüz yaşım daha on dördtü, şâir olmuştum... (Ben)*

O yaşlarda aşkına dair şiirler yazan Tahsin Nâhid, özellikle deniz ve kamerin kendisine emel, aşk, vefa ve ahenk verdiğini, ilhamını bunlardan aldığını belirtir. Bu genç yaşında şiirlerini sevgilisi için yazan şâir, latif ve dilber olan hayallerinin; daha sonra aşkının bir “sefâlet-i sevdâ” olduğunu anlamasıyla birlikte bedbinliğe dönüştüğünü belirtir.

¹⁶¹ Nurullah Çetin. “Tahsin Nâhid ve Şiiri”. AÜ., DTCF. Der., S.369, Ankara, 1993, s.25

Yine de şâir “*gâye-yi emel*” diye addettiği sevgilisini kendi hayal gücüyle bulacağını, hayallerinin ve gururunun yaşamasıyla da kendisinin yaşayacağını söyler.

Tahsin Nâhid, **İdeâl** adlı şiirinde de şâir kişiliğinin oluşum aşamalarından söz etmektedir. Şâir, hayatını his ve hayaline vakfetmiş; âlemin güzelliklerinin heykelini yapmaya çalışmıştır. O, sanatın eşsiz güzelliğini ortaya koyabilmek için Çerkez kadınlarındaki dilber endamı, Parisli bir güzel kızın şuh tavırlarıyla birleştirmiş, ortaya çıkan güzelliği süslemek için de hayalini bu ekseninde yoğunlaştırmıştır.

“Şâir, böyle ideâl, güzel bir kadını öyle tasvir ediyor ki onun güzelliğinde âdeta sanatı, bir deha şeklinde görmüştür. Fakat buna rağmen yine de eksik bir şeyler kalmıştır. On yıl gelişim gösterme özeniyle bu eksikliğin ne olduğunu araştırmaya çalışmış, sonuçta eksik olanın kusursuz güzellikte bir kadının karşısında, güzelliklere dayanamayıp ağlayan bir ruh olduğunu belirtir.

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki şâir, şiir ve sanatın sonuçta obje-süje bütünleşmesi, yani dış dünyadaki güzelliklerin insanın iç dünyasında, ruhunda yankı bulması ve bunun ifadelendirilmesi sonucuna varmaktadır.”¹⁶²

Meslek isimli şiirinde Tahsin Nâhid’in, sanatı, özellikle de şâirliği meslek edinme fikri içerisinde olduğunu görüyoruz. **Şiirlerim İçin**’de ise, kendisinin aşk için ağladığını, hasta olduğunu, kendisi gibi aşk hastası olan okuyucularının, yazmış olduğu bu gözyaşı nağmelerini okuması gerektiğini söyler.

*İşte bak sânihât-ı hissiyem
Böyle birkaç kırık, dökük nağme,
.....
Ah, lâkin benim kadar bîkes
Kariim varsa-belki çok vardır-
Okusun hissimin fecaatini;
Aşk için ağlayan gözüyle görür,
Aşk için ağlayan eminim ki
Sâde göz yaşlarıyla işlediğim
Bu satırlarda iştihak ile pür
Mahv olan bir zavallı hasta görür. (Şiirlerim İçin)*

Bir San’atkâr-ı zî-Ahlâka isimli metinde, sanatkârların insanlar tarafından anlaşılmadığını, onların sürekli kederli, hastalıklı ve uçuk benizli olduğunu belirten şâir;

¹⁶² Nurullah Çetin. “Tahsin Nâhid ve Şiiri”. DTCF. Der., S. 369, s.25.

sanatkârların şiirlerini yalnızca kendileri için yazması gerektiğini, çünkü sevgililerin bu şiirleri okumadığını belirtir.

*Anlamazlar değil mi? San'atkâr!...
Kendi rûhunla eğlenirken sen;
Fenni mezc etti şiir ü sevdâya
Diyecekler değil mi insanlar?!...*

.....
*Kendi hissinle sâde kendine yaz;
Okumaz çünkü sevgilin haylaz. (Bir Sanatkâr-ı zî-Ahlâka)*

Buraya kadar anlattıklarımızdan şu sonuca varıyoruz; Tahsin Nâhid'in sanata - özellikle de şiire- bakış açısı, Fecr-i Âtî topluluğunun "Sanat şahsî ve muhteremdir" anlayışı ile paralellik arz eder.

B- SOSYAL TEMALAR

Tahsin Nâhid'in, ferdî temalı şiirleri yanında, -bir hayli sınırlı da olsa- sosyal temalı şiirleri de mevcuttur. **Jön Türk, 10 Temmuz Takdîs Edelim, Küçüklere Bayram Hediyesi, Bulgaristan Müslümanlarına, Bir Kartala ve Altın Marşı** isimli metinler, bu çerçevede değerlendirilebilecektir.

1- Siyasî ve Toplumsal Olaylar

Şâirin bu konuları işleyen en önemli şiiri, **10 Temmuz Takdîs Edelim** ismini taşır. Bu şiirde İkinci Meşrutiyet'in ilânını kutlayan şâir, buradan yola çıkarak hürriyet, adalet, eşitlik ve kardeşlik gibi sosyal kavramlardan bahseder. Meşrutiyetle birlikte bir anda korkulu ve azaplı bir rüyadan uyandığımızı ve bu dört cenneti (hürriyet, adalet, eşitlik ve kardeşlik) bir anda kazandığımızı ifade eder.

Hidayet sabahı olarak nitelendirdiği II. Meşrutiyet için "oh!" çeker. Vicdanlı vatandaşlarımızın büyük bir şevkle sadakat kucaklarını açtıklarını ve birbirlerini yüce bir duyguyla karşıladıklarını söyler. Bu insanî gelişme onun için büyük bir saadettir.

Ona göre hürriyet, hamiyetli, vicdanlı ve çalışkan alınlara saadet tacı koyacak ve bu milleti yükseltecektir. Şâir şiirini "*On Temmuz takdîs edelim ey koca millet*" diye bitirir.

Bu şiir aynı zamanda, marş olarak ünlü besteci Rauf Yekta bey tarafından bestelenmiştir.¹⁶³

*Hürriyet, adâlet ve müsâvât ve uhuvvet;
Biz işte bu dört cenneti bir anda kazandık,
Bir anda fecâatli ve müstakbeli neket
Bir korkulu rüyâ-yı müazzibden uyandık.
Hürriyet evet oh sana ey subh-ı hidâyet,
Vicdanlı vatandaşlarımız şevk ile mâlî
Âgûş-ı sadâkat açıyorlar, seni âlî
Bir hisle telakki ediyorlar ne saadet.
Ey sen ki hamîyyetli ve vicdanlı, çalışkan
Nâsiyelere tâc-ı saadet koyacaksın;
Ey sen ki bu milletle taali bulacaksın...
Kardeşlerim artık yeni bir devre-i satvet
Şevkyle, sürûruyla bu gün işte nümâyan
On Temmuz takdîs edelim ey koca millet. (10 Temmuz Takdîs Edelim)*

Bu tür metinlerden bir diğeri de **Bulgaristan Müslümanlarına** adlı şiirdir. Bu şiirde şâir; Balkan Savaşları'nda Bulgarların Müslümanlara yaptığı zulmü, baskıyı ve eziyeti dile getirmektedir. Müslümanlara yapılanlar, vahşet ve kinle ifade edilmekte; Hazret-i Hüseyin'in şehit edildiği Kerbelâ olayına benzetilmektedir. Zayıflar, vatansız birer sefil; şehitler mezardan uzak, köyler din düşmanları elinde harap kalmıştır. Topraklar düşmanla yerle bir olmuş ve her dakika yüz bin âh edilmektedir.

Rûh-ı Bîkayd şâiri, şanlı bayrağın altında doğan erlerin bir gün zulüm görenleri kurtaracağına inanır. O zaman o sefiller, altı yüz senedir şanı hiç azalmayan Hilâl-i Osmânî'nin ne olduğunu göreceklerdir. Zira o şanlı bayrağı düşman kanıyla biz boyadık. Şâir, zalimleri "bizim uşaklarımızken", "domuz çobanları" gibi ifâdelerle nitelendirmektedir. Ayrıca, Osmanlının şanlı tarihi ile övünerek, böyle kahramanlıklarla dolu başka bir milletin tarihinin daha olmadığını vurgular.

*Ey müebbed fecîa-i hûnîn;
Kerbelâ, Kerbelâ-yı vahşet ü kîn...
Ey vatansız sefil olan zuafâ,
Ey mezardan cüdâ kalan şühedâ...
Köyü âdâ-yı dîn elinde harâb,
Ey öten lânesinde bûm u gurâb...
Irzı düşmanla pâymâl ü tebâh,
Ey eden her dakîka yüz bin âh! (Bulgaristan Müslümanlarına)*

¹⁶³ Bu şiirin bestesi. **Resimli Kitap**. C.2. S.10, 10 Temmuz. 1325/23 Temmuz 1909. s.1056-1057'de mevcuttur.

Jön Türk şiirinde şâir, İstanbul'un siyasî ve sosyal hayatından bahseder. Bir vapurun güvertesine çıkan şâir, birdenbire karşısında Bizans'tan kalan surları görür. İstanbul şehrinin dumanlar altında kaldığını, bunun kendisinde derin ve acı bir yara oluşturduğunu belirtir. Jön Türklerin şehri zulüm içinde bıraktıklarını, kendisine imdada gelecek vatandaş bulamadığını söyler. Bu şiir Tefîk Fikret'in Sis şiirini hatırlatır.

Tahsin Nâhid **Altın Marşı** isimli şiirinde, eski altın paraların değerini anlatarak, onları kağıt paralarla karşılaştırır. Şâire göre eski altın para çok daha değerlidir. Çünkü onlar gökten yere inmiş sarışın kızlardır. Onları harcayanların da yürekleri cızlamaktadır. Şâir bu şiirle Osmanlı Devleti'nde paraların değerinin düştüğünü anlatır.

*Ey kazanç ehli hemen fırlayınız,
Koşunuz bankaya kâğıt sayınız!
Senevî yüzde beş altın payınız!
Eski altınları hâtırlayınız!*

*Gökten inmiş sarışın kızlardı;
Bir zaman cepleri yaldızlardı,
Harc edildikçe yürek cızlardı
Eski altınları hâtırlayınız! (Altın Marşı)*

Tahsin Nâhid Medîha Güzîn Hanım'a ithaf ettiği **Bir Kartala** şiirinde, âile yuvasının öneminden bahseder. Bu yuvanın devam etmesi ve mahvolup dağılmaması için mücadele edilmesi gerektiği vurgulanır. Burada yuvanın dağılmaması için mücadele eden kişinin kartala benzetilmesi önemlidir.

*Eğer yuvan gibi mahvolmak istemezsen sen
Büyük kanatlarını sarsar felâkete aç. (Bir Kartala)*

2- Çocuk Sâfiyeti ve Bayram Sevinci

Tahsin Nâhide adıyla Çocuk Bahçesi dergisinde yayımlanan **Küçüklere Bayram Hediyesi** adlı şiiri de çocukların bayram sevincini ve heyecanını dile getirir. Şiirde ayrıca şâir, bayram sabahı her kişinin bayram namazına gittiğini, evlerde bayramlaşmalar olduğunu ve bu günde fakîrlerin dahi eve bayramlaşmaya gelenlere şeker verdiğini anlatarak sosyal ve kültürel bir konuyu şiirine taşımıştır.

*Sabâh-ı îyd, o bir melek
Ki hande-rîz-i şevk olur..*

*Sabâh-ı îyd, o bir melek
Ki hande-rîz-i şevk olur..
Ufukta ebr-i nûr u renk
Güler iken, sabâh olur..*

*Çıkar akın akın cihân,
Şitâb ederler evlere:
Sevişmeler, öpüşmeler
O demde karşılar yine..*

*Biraz gezer; davul çıkar;
Çocukların şetâreti.
Koşar, güler ve karşılar
Libâs-ı nevle her sabî..*

*Ne tatlıdır o gün cihân,
O günde bir fakîr bile
Şeker verir gelenlere
Hülâsa tatlıdır zamân.. (Çocuklara Bayram Hediyesi)*

Şunu belirtmeliyiz ki; çoğu araştırmacının söylediği gibi o, sadece ferdî temalı şiirler yazmamış, sosyal temalı şiirlerde kaleme almıştır. Ancak bu çeşit şiirler, ferdî şiirlerle karşılaştırılamayacak kadar azdır. Bunun sebebi; Fecr-i Âtî edebî topluluğuna bağlı şâirlerin “Sanat şahsî ve muhteremdir” düstûru gereğince, “toplum için sanat” yerine, “sanat için sanat” yapmaları ve bu yolda pek taviz vermemeleridir.

II- ŞİİRLERDE YAPI

Edebî eser, “itibârî bir dünya ekseninde şekillendirilmiş çok çeşitli yorumlara imkân veren ve nice beyin ve ruh sancılarının eseri olan bir muhteva; bu muhtevanın en güzel ve en etkili biçimde sunulmasını üstlenmiş ve dil zevki imbiğinden sabırla damıtılarak elde edilmiş bir edebî dil; muhteva-dil ikilisinin orijinal ve ferdî kompozisyonundan teşekkül etmiş bir form; bunlar ve bunların dışındaki daha pek çok unsurun, birbirleriyle birlik ve bütünlük prensibi dahilindeki çok yönlü ilişkileri ve edebîlik potası içindeki sentezinden meydana gelmiş bir üslûp çerçevesinde teşekkül etmiş karmaşık, ama estetik bir yapı ve sanattır.”¹⁶⁴

Kısaca edebî eser; insanların duygu, düşünce ve hayallerinin etkili bir şekilde, belirli bir formda, sanatkârın kendine has bir üslûpla senteze tabi tutularak ifade edilmesinden ibarettir. Yani edebî eseri oluşturan üç saç ayağı, muhteva, yapı, dil ve üslûptur. Edebî

¹⁶⁴ İsmail Çetişli. Yeni Türk Edebiyatı Metin Tahlillerine Giriş. Şiir. Kardelen Kit., Isparta, 1999, s.10-11.

eserin güzel olabilmesi için, bu üç unsurun ustaca ve mükemmel bir şekilde birbiriyle kaynaştırılması gerekir.

Şiirin yapısında önemle üzerinde durulacak unsurlar; nazım şekli, nazım birimi, vezin, kafiye ve rediftir. Bütün bunlar şiirin dış yapısını oluşturan unsurlardır. Ancak bir şiir metni sadece bunlardan oluşmaz. Şiirde bir de iç yapı mevcuttur. İç yapıyı meydana getiren unsurlar ise, muhtevanın bir kompozisyon içerisinde tüm şiire yayılması ve ahenkli bir şekilde dış yapıyla birlikte bütünlük arz etmesidir.

Tahsin Nâhid şiirde yapıya büyük bir önem vermiş, bir Fecr-i Âtî mensubu olarak bu alanda çeşitli arayışlar içinde olmuştur. Şiirlerindeki yapı unsurları bunun ispatı olarak değerlendirilebilir. Zira söz konusu yapı unsurlarının nitelikleri, onun şiirlerin yapısı üzerinde epeyce tasarrufta bulunduğu izlenimini vermektedir. Kısaca Tahsin Nâhid, bağlı bulunduğu edebî topluluğun gerek duyuş ve gerekse üslûp özelliklerini benimsemiş; dil ve yapı bakımından yaşadığı devrin Batılı şiir anlayışına sadık kalmıştır.

Aşağıda, Tahsin Nâhid'in şiirleri yapıları bakımından ayrıntılı olarak incelenecektir.

A- NAZIM ŞEKLİ

Tahsin Nâhid, şiirlerinde nazım şekli olarak geniş bir yelpaze içinde hareket etmiştir. Şâir, eserlerinde bir taraftan Divan ve Halk şiiri nazım şekillerini kullanırken; diğer taraftan da Batı'dan gelen nazım şekillerine yer vermiştir. Bu arada yer yer serbest nazım şekillerini de kullandığı olmuştur.

Tahsin Nâhid'in en çok kullandığı nazım şekilleri, **sone, düz kafiye, çapraz kafiye** ve **serbest şekiller** olmuştur. **Sarma kafiye, tahmîs, şarkı, koşma, müstezât, gazel ve triyole** nazım şekillerini daha az kullanmıştır. Söz konusu nazım şekilleri, şâirin, Tanzimat'tan sonra edebiyatımıza girmeye başlayan nazım şekillerini bir hayli tercih ettiğini ortaya koyar.

1- Sone

Sone, önceleri İtalyan edebiyatında kullanılmış, oradan Fransız edebiyatına geçmiştir. Batılı bir nazım şekli olan sone bizim edebiyatımıza, Servet-i Fünûn'dan hemen önce Ara Nesil döneminde girmiş, Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî şâirlerince bol miktarda kullanılmıştır.

Sone on dört mısralık bir nazım şeklidir. İlk iki bendi dörder, son iki bendi üçer mısradır. Tahsin Nâhid ne İtalyan ne de Fransız sonesini kullanmıştır. O, soneye benzer nazım şeklini çok kullanmışsa da, kafiye düzeni bakımından çok farklı şiirler yazmıştır. Bu şiirlerin kafiye düzenini, kafiye ve redif kısmında daha geniş açıklayacağımız için burada açıklama yapmayı gereksiz görüyoruz.

Nâhid'in sone nazım şeklinde kaleme aldığı şiirleri şunlardır: **Fener, Gençlik, Bir San'atkâr-ı Zî-ahlâka, Ye's, Hakk-ı Hüsn, O Zühre, Uzlette, Şâm-ı Bahar, Çiçekler Arasında, Buhayra-i Mukaddes, Zulmet, Telakî, Hazân, Bahâr, Şiirlerim İçin, Aşk, Menekşe Gölge, Demet, Mahâsine Karşı, Bârân-ı Rahmet, Bir Girye, On Temmuzu Takdîs Edelim, Gecelerin İlhâmı, Takdîr-i Perîşân, Tesellî, Sone, Tuyûf-ı Mesâ, Sabâh-ı Bahâr, Mehtâb Şiirlerinden, Firkat.**

Rûh-ı Bîkayd şâiri otuz şiirini bu nazım şekliyle kaleme almıştır. Nâhid'in sone nazım şeklini çok tercih etmesinin sebebi, sonenin lirik konulara daha elverişli olmasıdır. Dikkat edilmesi gereken bir husus da, onun bir şiirinde (**Bir San'atkâr-ı Zî-ahlâka**) "çift sone" diyebileceğimiz bir nazım şeklini kullanmış olmasıdır. Bu şiirin kafiye düzenini: *abba-cdcd-efg-efg / hıhı-jkjk-lmm-noo* şeklindedir.

Hulâsa; sone Tahsin Nâhid'in en çok kullandığı nazım şeklidir.

2- Düz Kafiye

Düz kafiye nazım şekli, kafiye düzeni bakımından Divan şiirindeki mesnevî nazım şeklinin aynısıdır. Yani her beyit kendi arasında kafiyelidir. Bu biçime "eşleme" de denilmektedir. Fransız edebiyatından, bize geçen **düz kafiye** nazım şekli Tahsin Nâhid tarafından en çok rağbet gören şekillerden biri olmuştur.

Mesnevîde her beyit başlı başına bir anlam bütünlüğüne sahipken; düz kafiyeli nazım şekillerinde beyitler arasında anlam bakımından sıkı bir münasebet mevcuttur. Bu nazım şeklinin mesnevîden bir diğer farkı, yalnızca uzun şiirlerin değil, Yeni Türk şiirindeki kısa şiirlerin de bu şekilde kaleme alınmış olmasıdır. Tahsin Nâhid bu türü bazen beyitler hâlinde kullanırken, zaman zaman da şiirin plânına göre çeşitli bentlere ayırmıştır.

Tahsin Nâhid'in düz kafiye nazım şekli ile kaleme aldığı yirmi yedi şiiri vardır: **Jön Türk, O, Mevsimler, Denize, Menfâdan Avdet, Sabâvet, Rûh-ı Kamer, Ben, Meslek, Aşkımın En Güzel Dakikaları I, Aşkımın En Güzel Dakikaları III, Duâ-i Ramazan, Bir Bütün Yaz, Fırtınadan Sonra, Ye's-i Kamer, Bir Mektup Parçası, Dinle,**

Söylesene, Yaz, Kış, Zühre, Akşam Ricâsı, Ye's-i Âfâk, Bulgaristan Müslümanlarına, Bir Parça, Ada Tahassüsâtından, Fâik Sabri'ye.

3- Çapraz Kafiye

Çapraz kafiyeli nazım şekli, Fransız şiirinden bize geçmiş, her türlü konuya uygun olması sebebiyle de Tanzimat Edebiyatı'nın ikinci dönemi ile birlikte kullanılmaya başlanmış, Ara Nesil döneminde kullanılmaya devam edilmiş, Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî şâirleri tarafından da sıkça kullanılmıştır.

Çapraz kafiyeli nazım şekli, dörtlüklerle yazılan ve her dörtlüğün birinciyle-üçüncü, ikinciyle-dördüncü mısralarının kendi aralarında kafiyelenmesi (abab-cdcd...) ile oluşur.

Tahsin Nâhid'in bu nazım şekliyle yazmış olduğu on dört şiiri vardır: **İdeâl, Benim Rûhum, Bahtiyârlık, Aşkımın En Güzel Dakikaları II, Elin Elimde, Yâd-ı Sevdâ, Senden Uzak, Senin Hayâlinle, Kırlarda, Hazân, Yâd Edip, Gözlerim Mest Açılırken, Ey İlâhem, Karlı Bürkân.**

4- Serbest Nazım

Tahsin Nâhid, yukarıda sıralanan kurallı nazım şekillerinin dışında on beş şiirinde serbest nazım şeklini kullanmıştır. Söz konusu nazım şekli, adı üstünde, gerek mısra düzeni gerekse kafiye şeması bakımından klâsikleşmiş nazım şekillerinin dışında şekillenen ve onlardan farklı olan nazım şekilleridir. Bunlar, batılı nazım şekillerinin karması olabildiği gibi, Türk şiir tarihi boyunca hayat bulmuş nazım şekillerinin karması da olabilir.

Ahmet Haşim bir yazısında Tahsin Nâhid'in **Rûh-ı Bîkayd** isimli şiir kitabını değerlendirirken, serbest nazımla ilgili görüşlerini de belirtir. Ahmet Haşim, bir taraftan Tahsin Nâhid'in serbest nazmı en iyi anlayanlardan ve en iyi kullananlardan biri olduğunu söylerken, diğer taraftan, müstezadlı nazım yerine "nazm-ı serbest" demesini anlayamadığını söyleyerek şâiri eleştirir. Ayrıca Ahmet Haşim'in eleştirdiği diğer bir husus da, Tahsin Nâhid'in keyfi bir surette mısraların hecelerini aruzun kaidelerine uygun olmayan bir şekilde çoğaltıp azaltmasıdır.

"Rûh-ı Bîkayd"ın 'Raks-ı Elhân' ser-levha-i umûmîsi altında nazm-ı serbest denilen nazm-ı ma'lûma tahsîs edilmiş bir kısmı var. Herhalde lisanımızda büyük muvaffakiyetler temin edebilecek olan bu nazmı en iyi anlayan ve en iyi istimâl edenlerden birisi de Tahsin

Nâhid'dir. Fakat neden Tahsin Nâhid müstezadlı nazma 'nazm-ı serbest' nâmını vermiştir? Bunu pek iyi anlayamıyorum. Aruzun kavâidine tamamiyle muvafık olarak tertip edilen ve bir bahrin aksam-ı muhtelifesinden teşekkül etmesi elzem olan ki-Tahsin Nâhid bu kaideyi, zararına unutuyor- bir manzumede serbestî yalnız müstezadları tayin etmek hususuna inhisar ederken, mütenakız iki kelimedenden yapılmış bir tertip olan 'nazm-ı serbest' tabirini bî-mânâ buluyorum. Zira tekrar ederim, bu manzumelerde şâir keyfi bir surette mısraların hecelerini aruzun kavâidine mugayir olarak çoğaltıp azaltamaz. Anlayamadığım cihet bu cihettir."¹⁶⁵

Şunu hemen belirtelim ki, serbest müstezad yerine "nazm-ı serbest" denilmesi de Tahsin Nâhid ile başlar.¹⁶⁶

Tahsin Nâhid'in serbest olarak yazdığı şiirleri: **Gidelim Ebediyen Gidelim, Korkuyorum, Hayat, Kış Gecesi, Yaz Gecesi, Kamerin Bir Hikâye-yi Aşkı, Mukaddimât-ı Leyliye, Rüyâ-yı Mehtâp, Şiir, Rûh-ı Mağdur, Kamerle, Hep Bekler, Küçüklerle Bayram Hediyesi, Sabâh-ı Bahâr ve Zehr-i Hazân**'dır.

Bu nazım şekli, şâirler tarafından genellikle uzun şiirlerde kullanılmıştır. Tahsin Nâhid'in de serbest şekilde yazılan şiirlerinden yalnızca birisi on üç mısra iken, diğerleri yirmi sekiz ile seksen altı arasında değişen uzunluktaki mısralardan oluşmuştur.

Bu şiirlerin bir başka özelliği, bazen iki ve daha fazla bölüme ayrıldığı gibi, zaman zaman da tek bir bölümden meydana gelmesidir.

Tahsin Nâhid'in yukarıda bahsettiğimiz şiirlerinden **Kamerin Bir Hikâye-yi Aşkı** beş bölümden (25/7/15/18/21 = 86 mısra) oluşurken; **Korkuyorum** isimli şiiri ise altı (13/12/16/15/13/6 = 75 mısra) bölümdür.

Ayrıca bunlardan başka, **Rüyâ-yı Mehtâp** altmış üç, **Kamerle** otuz üç, **Hayat** otuz ve **Şiir** on üç mısradan teşekkül etmiş ve tek bölümden oluşmuştur.

5- Sarma Kafiye

Tahsin Nâhid'in kullandığı batı edebiyatı nazım şekillerinden bir diğeri, sarma kafiyedir. Batıdan Tanzimat sonrası bizim edebiyatımıza giren bu nazım şekli de, yine dörtlüklerle yazılan ve (abba-cddc-effe...) şeklinde kafiyelenen bir özellik gösterir. Her dörtlüğün birinci ile dördüncü ve ikinci ile üçüncü mısraları kendi aralarında kafiyelidir.

¹⁶⁵ Ahmet Haşim, "Rûh-ı Bîkayd Fırsatıyla", *Servet-i Fünûn*, C.38, S.981, 11 Mart 1326/24 Mart 1910, s.293.

¹⁶⁶ **Büyük Türk Klâsikleri**, "Tahsin Nâhid Maddesi", C.12, Ötüken Yay., İstanbul. 1992. s.65.

Tahsin Nâhid'in az kullandığı nazım şekillerinden biridir. Onun bu nazım şekli ile yazdığı şiir sayısı sadece beştir. Bunlar: **Arzû-yı Müzmin, Sen Hasta İken, Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme, Bir Kartala ve Eski Hülyâ**'dır.

6-Tahmîs

Tahmis, Divan şiirinde kullanılan nazım şekillerinden biridir. Bir şâirin en çok sevilen gazelinin beyitlerine üçer mısra daha eklenerek elde edilir. Kafiye örgüsü aaaaa-bbbba-cccca... şeklindedir.

Tahsin Nâhid'in bu şekilde yazdığı yalnızca üç şiiri mevcuttur. **Rûh-ı Bî-kayd** şâiri bunlardan birini, divan şâiri Nedim'in gazeline, diğer ikisini de Yahya Kemâl'in gazellerine yapmıştır. Her üç tahmisin de şâirin, kısa sanat hayatının sonlarına doğru yazılmış olması dikkat çekicidir. Bu dönem, özellikle Yahya Kemal'in Türk şiirinde etkisini fazlaca hissettirdiği bir dönemdir. Söz konusu tahmisler, Tahsin Nâhid'in Yahya Kemal'den etkilendiği görüşünü akla getirir. Yahya Kemal'in *Vîrâne-yi cihânda ne şâhız ne bendeyiz* ve *Gördüm ol meh düşuna bir şal atıp lâhûrdan* isimli neoklâsik iki gazeline tahmis yapmış olması bu görüşümüzü pekiştirmektedir. Her iki tahmis de **Şâir** dergisinde yayımlanmıştır.

Tahsin Nâhid, Nedim'in ise *Gerdân sâfi beyaz öyle ki kâfûr gibi* isimli gazeline tahmis yapmış, yine bu şiir de 1918 yılında **Şâir** Nedim dergisinde yayımlanmıştır.

Bu üç şiirin tam ismi, **Tahmîs -i Gazel-i Cenâb-ı Nedim, Tahmîs-i Gazel-i Yahya Kemâl, Tahmîs-i Gazel-i Yahya Kemâl**'dir.

7- Şarkı

Şarkı nazım şekli, Divan şiirinde kullanılan nazım şekillerindedir. Dörtlüklerden kurulan şarkı nazım şeklinde, ana uyak her dörtlüğün son mısraında tekrarlanır. Genellikle uyak düzeni; aaaa-bbba-ccca-ddda... şeklindedir.

Bu ana uyak bazen ilk dörtlüğün ikinci mısraında da olur. Bu durumda ilk dörtlüğün ikinci ve dördüncü mısraları, diğer dörtlüklerin dördüncü mısraı olarak tekrarlanır ki, buna "nakarat" denir.¹⁶⁷ Uyak düzeni; a a* a a*-b b b a*-c c c a*-d d d a*... şeklindedir.¹⁶⁸

¹⁶⁷ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK. Yay., Ankara, 1992, s.214.

¹⁶⁸ a*: Nakarat demektir.

Türk edebiyatında en çok şarkı yazan şâir, Nedim olmuştur. Bu nazım şekliyle Tahsin Nâhid'in kaleme aldığı üç şiiri vardır. Bunlar: **Gece Kuşları**, **Âhû** ve **O Akşam**'dir.

Tahsin Nâhid'in bu üç şarkısı da ikişer dördlük ve her üçü de a a* a a*-bbba*şeklinde kafiyelenmiştir. Tahsin Nâhid'in, şarkı nazım şekliyle yazdığı şiirlerini 1918 yılı içerisinde yazmış olması, onun Yahya Kemâl'den etkilendiği gerçeğini karşımıza çıkarır. Ancak bütün bunlar denemeden öteye de gitmemiştir.

8- Koşma

Tahsin Nâhid, Halk şiiri nazım şekillerinden sadece iki şiirinde faydalanmış ve koşma nazım şeklini kullanmıştır. **Altın Marşı** isimli şiirinde nazım birimi ve kafiye şeması bakımından koşmayı tercih etmiş, ancak aruz vezniyle kaleme almıştır. Bu iki şiir de sanat hayatının son yıllarında (1918-1919) yazılmış olması, bir "deneme" düşüncesini beraberinde getirmektedir. Ayrıca her iki şiirin de halk şiiri üslûbuyla sade ve anlaşılır bir dille yazılmış olması, şâir'in 1911'den sonra "Yeni Lisan" hareketiyle başlayan dille sadeleşme ve hece vezni kullanma düşüncesine kayıtsız kalmadığını gösterir. Ancak o, sanat hayatına ilk başladığı 1904 yılı ile sanat hayatının son yılları olan 1919'a kadar ağır ve karışık üslûbundan pek taviz vermemiştir.

Şâir dergisinde yayınlanan **Koşma** isimli şiirinin başında, meşhur halk şâiri Dertli'ye ait olan bir de beyit vardır. Bu şiir on birli hece ölçüsü ile yazılırken, **Altın Marşı** isimli koşması aruz vezniyle (Feilâtün /fâilâtün- feilâtün- feilün/fa'lün) kaleme alınmıştır.

9- Müstezat

Tahsin Nâhid, **Beyaz Gölge** isimli tek şiirini bu nazım şekliyle kaleme almıştır. Müstezat nazım şekli, Divan edebiyatında kullanılan şekillerden birisidir. Gazelin özel bir biçiminin adıdır. Uzun mısralara kısa mısraların eklenmesi sonucu elde edilir. Uzun mısraların vezni, mef'ûlü-mefâ'ilü-mefâ'ilü-feûlün; kısa ziyâde mısraların ise, mef'ûlü-feûlün'dür.

Müstezat nazım şekli, Yeni Türk şiirinde farklı şekillerde kullanılmış; böylece onun bozulmuş hâli olan serbest müstezata zemin hazırlanmıştır. Biz serbest müstezat yerine "serbet nazım şekilli şiirler" ismini kullandık. Bu tür şiirler adı geçen bölümde incelenmiştir.

Bu nazım şekli, -özellikle- Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî şâirlerinin rağbet ettiği bir nazım şekli olmuştur.

10- Gazel

Tahsin Nâhid bu nazım şekliyle sadece bir şiir yazmıştır. Onun da adı, **Gazel**'dir.

“Gazel, Türk edebiyatına bağımsız bir nazım biçimi olarak İran edebiyatı yoluyla girmiştir. Gazel, beyitlerle yazılır. Birinci beyti musarra'dır, yani dizeleri birbiriyle uyaklıdır. Öteki beyitlerin, ikinci dizeleri birinci beyitle uyaklıdır. İlk beyitten sonraki beyitlerin birinci dizeleri uyaksızdır.”¹⁶⁹

Gazeller genellikle aa-xa-xa-xa-xa... şeklinde kafiyeleşirler. Divan şiirinin bir türü olan gazeli, Tahsin Nâhid denemeden öteye götürememiştir. Şâirin yazmış olduğu gazel, sekiz beyitlik uzun bir gazeldir.

11- Triyole

Tahsin Nâhid'in yalnızca; **Hilâl-i Seher** isimli şiirinde kullandığı triyole; on mısradan meydana gelir. Başta iki mısradan sonra, dörder mısralık iki dörtlükten oluşur. Baştaki iki mısradan ilki, birinci dörtlüğün sonunda, ikincisi ise, ikinci dörtlüğün sonunda aynen tekrarlanır.

Triyolenin iki ayrı kafiye örgüsü vardır. Baştaki iki mısra kendi arasında kafiyesiz olmasına rağmen, ilk mısraın kafiyesi ilk dörtlüğün, ikinci mısraın kafiyesi de ikinci dörtlüğün kafiyesi olur. Triyolenin kafiye örgüsü şöyledir: ab-aaaa-bbbb.

Vurgulu anlatıma müsait olan bu nazım şekli bizde fazla tutulmamıştır. Tahsin Nâhid, bu nazım şekliyle yazmış olduğu **Hilâl-i Seher** şiirinde -adından da anlaşılacağı gibi- hilâli anlatmıştır.

Hulâsa, Tahsin Nâhid nazım şekli olarak en çok Servet-i Fünûn şâirlerinin kullandığı, **düz kafiye, sone, çapraz kafiye ve serbest kafiye** nazım şekillerini kullanmıştır. **Sarma kafiye, şarkı ve tahmîs** nazım şekillerini daha az kullanmış; **koşma, gazel** ile **triyole** nazım şekillerini ise denemeden öteye götürememiştir.

Tahsin Nâhid'in kullanmış olduğu nazım şekillerinin en önemli özelliği, Tanzimat'tan sonra bizim edebiyatımıza giren nazım şekillerinin (sone, düz kafiye, çapraz kafiye, serbest kafiye/müstezat vb.), onun şiirlerinde diğer nazım şekillerine göre daha

¹⁶⁹ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s.104.

fazla kullanılmasıdır. Bunun sebebi de, şâirin içinde bulunduğu edebî ortamdan başkası değildir.

B- NAZIM BİRİMİ

Tahsin Nâhid, yukarıda açıklanan nazım şekillerine bağlı olarak nazım birimi bakımından en çok **beyit, üçlük, dörtlük, beşlik** ve **serbest** nazım birimini kullanmıştır. O, yalnızca bir şiirinde de **altılı** nazım birimini kullanmıştır. Serbest olarak kullandığı nazım birimleri, bazen mısra hâlinde görülürken, çoğunlukla da daha fazla mısradan (yedi ve daha çok mısra) örülmüş bir mısra kümelenmesini ihtiva eder. Bunun yanı sıra tek bir bölümden oluşmuş uzun metinler de mevcuttur.

Tahsin Nâhid şiirlerinde, nazım birimi olarak en fazla dörtlük, beyit ve serbest nazım birimini kullanmıştır. Biz bu nazım birimlerinin tek tek incelenmesinin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

1- Dörtlük

Şâirin en gözde nazım birimi dörtlüktür. Yirmi sekiz şiirin tamamında ve sone nazım şekliyle kaleme alınan otuz iki şiirde (toplam altmış şiirde) bu nazım birimi kullanılmıştır. **İdeâl, Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme, Benim Rûhum, Bahtiyârlık, Aşkımın En Güzel Dakikaları II, Eski Hülyâ, Yâd-ı Sevdâ, Senden Uzak, Senin Hayâlinle, Söylesene, Rûh-ı Mağdûr, Kırlarda, Arzû-i Müzmin, Koşma, Sen Hasta İken, Beyaz Gölge, Yâd Edip, Gözlerim Mest Açılırken, Altın Marşı, Ey İlâhem, Hilâl-i Seher, Gece Kuşları, Küçüklere Bayram Hediyesi, Bir Kartala, Karlı Bir Kan, O Akşam, Âhû, Fâik Sabri'ye** isimli metinler bütünüyle dörtlük nazım birimiyle; **Şiirlerim İçin, Aşk, Elin Elimde, Mukaddimât-ı Leyliyye** (ilk bölüm), **Menekşe Gölge, Demet, Mahâsine Karşı, Bârân-ı Rahmet, Fener, Gençlik, Bir San'atkâr-ı Zî-ahlâka, Ye's, Hakk-ı Hüsn, O Zühre, Uzlette, Şâm-ı Bahâr, Çiçekler Arasında, Buhayra-i Mukaddes, Zulmet, Telakî, Hazân, Bahâr, Bir Girye, On Temmuz Takdîs Edelim, Gecelerin İlhamı, Takdîr-i Perîşân, Tesellî, Sone, Tuyûf-ı Mesâ, Sabâh-ı Bahâr, Mehtâb Şiirlerinden, Firkat** isimli metinler ise sone (4433/4334) nazım şekliyle yazılmıştır.

Dörtlük nazım biriminin Türk şiirinde en çok kullanılan nazım birimi olduğu herkesçe bilinir. Özellikle Türk Halk şiirinde dörtlük nazım birimi çok tercih edilmiştir.

Dörtlük, Türk şiiriyle âdeta özdeşleşmiş ve İslâmiyet öncesi sözlü edebiyatımızda da çok sık kullanılmıştır. Tahsin Nâhid'in bu birimi seçmesinin temel sebeplerinden biri, şiirlerinin belli bir lirizmi ifade etmesi ve lirik şiirlere uygun bir dış yapı formunu oluşturmasıdır.

Şüphesiz bu nazım birimini sadece halk şâirleri kullanmamış, Divan şâirleri ve onların peşinden gelen, diğer edebî topluluklar tarafından da bu nazım birimi sık sık kullanılmıştır. Bunlardan biri, Tahsin Nâhid'in de içerisinde yer aldığı Fecr-i Âtî topluluğu olmuştur.

Tahsin Nâhid, şiir hayatının başlangıcından sonuna kadar bu nazım birimini sıkça kullanmıştır. Yukarıda adı geçen şiirlerde toplam dörtlük sayısı **iki ile on bir** arasında değişmektedir. En fazla kullandığı toplam dörtlük sayısı, otuz şiirde yer alan iki dörtlüktür. Dörder şiirde üç ve beş dörtlük, dört şiirde dört dörtlük, iki şiirde dokuz dörtlük kullanırken; birer şiirde altı, yedi, sekiz, on ve on bir dörtlük kullanmıştır.

Şâir ayrıca yukarıdaki şiirlerden, **Senden Uzak, Senin Hayâlinle, Söylesene** ve **Mukaddimât-ı Leyliyye**'de dörtlük nazım birimini karma bir şekilde, beyitlerle ve mısra kümesiyle birlikte kullanmıştır. Bu özellik, diğer Fecr-i Âtî şâirlerinde de mevcuttur.

2- Üçlük

Tahsin Nâhid'in dörtlükten sonra en çok rağbet ettiği nazım birimidir. Otuz iki şiirini bu nazım birimiyle kaleme alan şâirin, üçlük nazım birimini sone nazım şeklinde kullanması dikkat çekicidir.

Sone (4433) nazım şekliyle yazılan şiirleri: **Şiirlerim İçin, Aşk, Elin Elimde, Mukaddimât-ı Leyliyye, Menekşe Gölge, Demet, Mahâsine Karşı, Bârân-ı Rahmet, Fener, Gençlik, Bir San'atkâr-ı Zî-ahlâka, Ye's, Hakk-ı Hüsn, O Zühre, Uzlette, Şâm-ı Bahâr, Çiçekler Arasında, Buhayra-i Mukaddes, Zulmet, Telakî, Hazân, Bahâr, Bir Girye, On Temmuz Takdîs Edelim, Gecelerin İlhamı, Takdîr-i Perîşân, Tesellî, Sone, Tuyûf-ı Mesâ, Sabâh-ı Bahâr, Mehtâb Şiirlerinden** ve **Firkat'tir.**

Bu şiirlerde görülen önemli özellik; yukarıda adı geçen tüm şiirlerin dörtlüklerle birlikte karma olarak sone nazım şeklinde kullanılmasıdır. Bu kullanış, (4/4/3/3) şeklindedir. Fakat **Fener** şiirinde bu (4/3/3/4) olarak değiştirilmiş, klâsik sone nazım şeklinden farklı bir yapı arz etmiştir. Yine şâir bir şiirinde de, (**Bir San'atkâr-ı Zî-ahlâka**) çift sone (4/4/3/3 + 4/4/3/3) diyebileceğimiz bir nazım şekli kullanmıştır. Bu şiirdeki üçlük

sayısı diğerlerinden farklı olarak dördtür. Diğer bütün şiirlerde iki üçlük birim kullanılmıştır.

3- Beyit

Şâirin beyit nazım birimiyle yazmış olduğu on sekiz şiiri vardır. Bunlar; **Ben, Meslek, Aşkımın En Güzel Dakikaları I, Aşkımın En Güzel Dakikaları III, Bir Bütün Yaz, Fırtınadan Sonra, Ye's-i Kamer, Bir Mektup Parçası, Dinle, Yaz, Kış, Zühre, Akşam Ricâsı, O, Denize, Menfâden Avdet, Rûh-ı Kamer, Gazel'** dir.

Bu şiirlerin genellikle uzun olduğu ve çeşitli bölümlere ayrıldığı görülmektedir. En uzun beyitli şiiri elli altı beyitle **Ben'**dir. En kısa beyitli şiiri ise, beş beyitle kaleme alınan **Yes-i Kamer** şiiridir.

Beyit nazım biriminin en çok kullanıldığı şiir sayısı, on üç ve on birimlik olmak üzere üçer şiirdir. **Aşkımın En Güzel Dakikaları III, Bir Bütün Yaz, Fırtınadan Sonra** (on üç); **Akşam Ricâsı, Denize** ve , **Rûh-ı Kamer** ise (on) beyittir.

Diğer metinler ise, (56, 43, 39, 35, 32, 21, 19, 17, 12, 9, 8 ve 5) beyitlik birer şiirden oluşur. Burada dikkat edilecek bir husus, şâirin uzun beyitli metinleri bölümlere ayırarak okuyucuya sunmasıdır. Bunun ardındaki sebep, her bölümün bir önceki bölümün devamı niteliğinde olması, ya da şâirin bir başka konuya geçmiş olmasından kaynaklanır.

Meselâ; şâirin en uzun şiiri olan **Ben** şiirinde toplam yedi bölüm (5/6/7/5/9/17/7) mevcuttur. Tahsin Nâhid, birinci bölümde hâldeki duygu dünyasını anlatarak, yirmi bir yıllık gençlik hayatında neler yaptığını hayal eder. İkinci bölümde dadısıyla ninesinden dinlediği masalları anlatan şâir, bir sonraki bölümde şiire on yaşında başladığını, dördüncü bölümde de, on üç yaşlarında batılı yazar ve şâirlerin eserlerini okuduğunu belirtir. Şiirin beşinci bölümünde, on dört yaşında şâir olduğunu, peri misali bir sevgilinin hayaliyle yanıp tutuştuğunu vurgular. Bu onun için bir "gâye-yi hayâl" ve "gâye-yi âmâl"dir. Altıncı ve- on yedi beyitlik- en uzun bölümde şâir, on dokuz yaşındaki hâlini anlatır. Bu bölümde çeşitli tabiat varlıklarının (kamer, deniz, güneş, ufuk) kendi üzerindeki etkilerini de belirterek, bunların güzelliğinden bahseder. Yedinci ve son bölümde tekrar hâle dönen şâir, sevdasının sefil bir halde olduğunu, fakat kısa bir zaman içerisinde o "gâye-yi emel"i bulacağını vurgulayarak şiirine son verir.

Bu şiiri, Tahsin Nâhid'in yirmi bir yıllık ömrünü anlatan bir "yaş destanı"na benzetebiliriz. Bilindiği gibi yaş destanları, Âşık edebiyatının önemli destan şiirlerinden biridir.

Diğer şiirlerden ikisi dört, biri üç, biri iki bölümken; on üç şiir ise tek bölümden müteşekkildir. Tek bölümlü şiirlerin tamamı, belirli bir konuyu anlatması bakımından önemlidir. Bunlar genellikle kısa beyitli şiirlerdir.

Tek bölümlü şiirlerden **Denize** şiirinde, şâir denizle kendisi arasındaki aynîleşmeyi anlatırken; **Meslek**'de meslek edinmek istediği sanatı, fikri ve emelleri anlatır.

4- Beşlik

Tahsin Nâhid, **Tahmîs-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim**, **Tahmis-i Gazel-i Yahya Kemâl**, **Tahmis-i Gazel-i Yahya Kemâl** isimli üç şiirini beşlik nazım birimiyle kaleme almıştır. Bu şiirlerin en önemli tarafı, Divan edebiyatı nazım şekli olan tahmislerle kaleme alınmış olmasıdır.

Yukarıda adı geçen üç şiir de, beşer beşlikten müteşekkildir. Bu şiirlerin özelliği, iki büyük şâirin gazellerinin alınıp, üç mısra daha eklenerek beşlik (tahmis) hâline getirilmesidir.

Ayrıca karma şiirlerden **Yaz Gecesi**'nde iki beşlik, **Sabah-ı Bahâr**'da bir beşlik nazım biriminin bulunduğunu da belirtelim.

5- Altılık

Rûh-ı Bîkayd şâiri, yalnızca bir şiirinde bu birimi kullanır. Bu şiir, altı mısralı üç bölümden oluşan ve Divan şiirindeki müseddese (altılı bentlerle yazılan bir nazım şekli) benzemeyen **Hazân**'dır.

6- Serbest Birim

Tahsin Nâhid on sekiz şiirini, klâsik hiçbir nazım birimine bağlı kalmadan serbest olarak yazmıştır. Bu şiirler: **Duâ-yı Ramazan**, **Kış Gecesi**, **Yaz Gecesi**, **Kamerin Bir Hikâye-yi Aşkı**, **Rüyâ-yı Mehtâb**, **Şiir**, **Kamerle**, **Zehr-i Hazân**, **Jön Türk**, **Gidelim Ebediyen Gidelim**, **Korkuyorum**, **Mevsimler**, **Hayat**, **Ye's-i Âfâk**, **Bulgaristan Müslümanlarına**, **Bir Parça**, **Ada Tahassüsâtından**, **Hep Bekler**'dir.

Bu şiirlerin büyük bir bölümü uzun metinlerdir. Şâirin serbest birimi kullanmasının sebebi, uzun metinlerin bir bütün hâlinde anlatılmasının zorluğudur. Çünkü serbest yazılan şiirlerde şâir, istediği gibi mısraları kullanır ve gerektiği zaman bölümlere ayırır.

Yukarıda adı geçen şiirlerden en uzun metinler, seksen altı mısra ve beş bölümle(25/7/15/18/21) **Kamerin Bir Hikâye-yi Aşkı** ile yetmiş beş mısra ve altı bölümlük(13/12/16/15/13/6) **Korkuyorum** isimli şiirlerdir. En kısa metinli şiir ise, on üç mısralık tek bir bölümden oluşan **Şiir**'dir.

Serbest nazım birimli metinlerin bir özelliği de, bazı şiirler tek bir bölüm hâlinde kaleme alınmışken, bazılarının da -özellikle uzun metinler- çeşitli bölümlerden oluşmasıdır.

Duâ-yı Ramazan, Rüyâ-yı Mehtâb, Kamerle, Şiir, Hep Bekler ve Hayât şiirleri bir tek bölümden oluşurken, diğer şiirlerin tamamı daha fazla bölümden teşekkül etmiştir.

Bu serbest nazım birimli şiirlerin dışında karma nazım birimiyle yazılan şiirler de mevcuttur. Bunlar, dördlük-beyit, üçlük-dördlük-mısra kümesi, beşlik-mısra kümesi, beyit-üçlük-beşlik- şeklinde yazılan; **Senden Uzak, Senin Hayâlinle, Söylesene, Mukaddimât-ı Leyliye, Yaz Gecesi, Sabâh-ı Bahâr** ve tüm sone şeklinde yazılan şiirlerdir.

C- VEZİN

Tahsin Nâhid, incelemeye tabi tuttuğumuz yüz iki şiirinden doksan sekizinde aruz veznini kullanırken, sadece dört şiirinde hece veznini tercih etmiştir. Hece vezniyle yazılan şiirlerden **Koşma** ve **Karlı Bürkân** on birli; **Âhû** onlu, **Gece Kuşları** şiiri de on dördlü hece vezniyle kaleme alınmışlardır. Şâirin hece veznini tercih etmesinin sebebi, metinlerden anlaşılacağı gibi, Rıza Tevfik etkisidir. Ancak bu vezinle yazılmış şiirler denemeden ibaret kalmıştır.

Tahsin Nâhid, yaşadığı dönemde şiddetli bir şekilde devam eden hece-aruz tartışmalarına aktif olarak katılmamış ve hiçbir tercih ortaya koymadan görüşlerini çeşitli yazılarında belirtmiştir. "Mütareke ve Millî Mücadele Yılları'nın bu ilk hece-aruz münâkaşası sırasında, Tahsin Nâhid ve Hıfzı Tevfik, hiçbir münâkaşaya iştirak etmeden, hece-aruz konusunda şahsî görüşlerini ortaya koyarlar."¹⁷⁰

Tahsin Nâhid, dönemin pek çok şâiri gibi aruz vezni terbiyesi içinde şiirle tanışmıştır. İlk denemelerinden itibaren de aruz veznini kullanmıştır. Onun sanat hayatının

¹⁷⁰ Hasan Kolcu. *Türk Edebiyatında Hece Aruz Tartışmaları*. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara. 1993. s.191.

devam ettiği yıllarda, hece veznine doğru ciddi bir yöneliş olmasına rağmen kendisi aruzdan pek vazgeçmemiştir.

Tahsin Nâhid'in şiirlerinin de yayınlandığı **Şâir** ve **Nedim** dergileri arasında vezin etrafında yeni bir tartışma başlamıştır. Şâir dergisi gayesini şöyle belirtmiştir:

“Biz fikirlerinde hür, hareketlerinde serbest gençleriz. Mecmuamız bu kanaat gibi iman mahsulüdür. Artık eminiz ki, lâyemut Tevfik Fikret'in sihirli kalemiyle, kemâlin sonuna ermiş örnekler gösteren aruz yaşayamaz. Asırlarca, nihayetsiz kalplerin elemelerini, neşelerini, ihtiraslarını inleyen bu eski rübabın telleri artık yıprandı. Yeni bir saza ihtiyacımız var ki, bu da: Millî veznimizdir.”¹⁷¹

“16 Kanûn-ı Sâni/Ocak 1919'da ilk sayısı yayınlanan Nedim Dergisi, derginin hece ve aruzla yazılmış şiirlere açık olduğunu ilân eder. Çünkü Nedim Dergisi 'güzelliğin âşığıdır', 'hangi vezinle olursa olsun güzel dâimâ güzeldir' ve 'sanatkâr ilhamı tenkit olunamaz'.”¹⁷²

Tahsin Nâhid, **Nedim Mecmuası**'nda kendisiyle yapılan bir mülakatta vezin konusunda hayli ilginç cevaplar vermiştir.

“- Edebiyattaki millî ceryândan, görüyorum ki istihfâf ile bahsediyorsunuz! Millî bir edebiyata olan ihtiyacımızı takdîr etmiyor musunuz?

- Rus edebiyatı gibi millî bir edebiyata -ecdâdın güzel te'sirlerini inkâr etmemek şartıyla- şüphesiz taraftarım. Fakat 'Seni gördükçe titriyor yüreğim' mısraının da millî olduğu iddia edilmiyorsa, Turan'ın fethine olduğu kadar, böyle düşünülen bir milliyet ceryânına da aleyhdârım.

- Millî hece veznimiz durup duruyorken Acem'in aruzunu ihtiyâr etmenin ne manâsı var?

- Bir kere aruz Acem'in değil, Arab'ındır. İranîler, Araplar'la temasta bulunduktan sonra vezn-i aruzu ihtiyâr etmişler, evvelce onlar da tıpkı bizim Türkçülerimiz gibi hece vezni ile yazarlarmış!... Düşünün bir kere, şimdi İran'da bir milliyet ceryânı hâsıl olsa da Sa'dî'yi, Kuddusî'yi, Hâfız'ı hâric-i ez-milliyet bırakıp hece vezniyle şiirler yazmaya başlasalar! Ne kadar tuhaf olurdu. İşte ben, hâlimizi bundan farklı bulmuyorum. Zavallı İstanbullu Ahmed Nedim Efendi bizden değil de Küntekin, Tekin Alp gibi bizce meçhul isimler bizim millî büyüklerimiz, millî şâirlerimiz öyle mi?

¹⁷¹ Şâirin Yolu, Şâir Mecmuası, S.1, 12 Kanûn-ı Evvel/Aralık 1918, s.1; Bilge Ercilâsun. İkinci Meşrutiyet Devrinde Tenkit, I. Türkçü Tenkit, TKAE. Yay., Ankara, 1995, s.228.

¹⁷² Bilge Ercilâsun. İkinci Meşrutiyet Devrinde Tenkit, I. Türkçü Tenkit, s.229.

- İran'la bizi mukayese hiç doğru değil; lisân-ı Fars'ın bünyesi aruz için ne kadar müsaitse Türkçe'nin bünyesi o kadar muhaliftir.

- Bir kere hangi Türkçe? Bünyesi müsait edilmeyen o eski, iptidâî Türkçe Asya'nın bazı yerlerinde, tümünden oradaki Türkler arasında kaldı. Biz, Osmanlı Türkleri - ki yegâne müterakkî Türkleriz- hamdolsun lisânımızı o ibtidâîlikten kurtardık, ve bugün herhangi medenî bir milletin edebiyâtını lisânımıza nakl u belâgat ifâde edebiliyoruz. Bizim Türkçemiz'de uzun heceler, medler var. İptidâî Türkler'in lehçesiyle ve hece vezni ile doğru dürüst bir Allah demek, bir eylül, bir nisan demek kâbil değildir. Halbuki ben eylül ve nisanın Türkçe başka ismini bilmediğim için Allah'a da Çalap dersem kendime Allah'ı inkâr etmiş nazarıyla bakarım.

- Tekke şiirlerini, saz şâirlerini, köy türkülerini unutuyor musunuz? Hece vezniyle söylenen bu şiirler milletin malı değil midir?

- Şüphesiz onlar da milletin malı, fakat milletin olmak itibâriyle bir koşmanın bir gazelden farkı yoktur. Nitekim eski saz şâirlerinin kahvehânelerinde fasıla başladığı zaman peşrev ve taksimden sonra baş âşık tarafından bir gazel okunur ve bunu müteâkip divanlar, koşmalar sırasıyla teganni edilirdi. Eskiler, bizim Türkçülerimiz gibi mutaassıp değildiler; saz ve tekke şiirleri meyânında aruzla yazılmış pek güzel eserler vardır. Daha eski Fransız şâirleri (balâd) yazarlardı diye Rönesansın getirdiği (sone) bugün metrûk mudur! Her yeni tarz, her yeni şekil -eğer haddizâtında bir kıymeti hâiz ise- edebiyatı güzelleştirir, zenginleştirir.

- Afv edersiniz ama, azîzim anlamamakta ısrar ediyorsunuz. Mey ü mahubdan başka bir şeyden bahsedemeyen gazellerin, ağniyadan caize almak için sıralanmış kasidelerin, manâsını milletin okur yazarının bile anlayamadığı bu eserlerin taklit ve ihyâsında memleket için, hatta şiir için ne faide tasavvur ediyorsunuz.

- Onları taklit ve ihyâdan başka bir şey yapmayalım, demiyorum ki... Ben, onlardan azamî istifade edelim, onların kâbil-i inkâr olmayan güzel cihetlerini yeni kuracağımız san'at bünyesinde malzeme olarak isti'mâl edelim, diyorum.

- Halbuki son zamanlarda çıkan mecmualarda bol bol gazel ve tahmîslerden başka eser denecek hiçbir şey yok... Memlekete yeni sesler getirdiği iddia edilen bir şâir, tamamen eski bir tarzda gazeller, tahmîsler yazıyor.

- Dinleyiniz şâir yalnız gazel ve tahmîs yazmıyor? Eski tarzda birkaç gazel söylediyse niçin bunu hoş görmüyorsunuz? Esâsen gazelin dekâdancası olmaz ki... O,

mutlaka klâsik eşkâl ile bir nev'i zevki, güzel bir devrin hâtırâsını ihyâ için yazılır. Şüphesiz gazel, asrî şiir için nümûne olacak şekil değildir. Fakat onun da kendine has bir inceliği, bir zerâfeti var... Yasemen çubukla tütün içmek gibi bir zevk, bir fantezi..

- Yeni, o hâlde asrî şiir nasıl olacak?

- Benim kanaatimce asrî şiir, irs ü muhitin tesîri altında kendiliğinden inkişâf edecektir. Süleyman Çelebi'den Tevfik Fikret merhûma, Yunus Emre'den Rıza Tevfik'e kadar aruz ve hece ile yazılan güzel şeylerin bir muhassalası olacak, muâsır ve güzîde ruhların süzgecinden eslâfın âsârı süzülerek tasallüp edecektir. Hece, yâhut aruz, veya hiç aklımıza gelmeyen bir üçüncü şekil... Bu eşkâlin bence hiç ehemmiyeti yoktur; elverir ki yazılacak şiirler ruhumuzda bir ma'kes bulabilsin. Yoksa Servet-i Fünun edebiyatını altı beşlikle kekelemek, yeni ve millî bir tarz icâd etmek değildir. Sorarım size, Fuzulî'nin, Nedim'in, Derdli'nin, hatta Rıza Tevfik'in, Yahya Kemâl'in hafızanıza kendiliğinden nakşolan bazı mısraları kuvvetinde hece vezniyle son yazılan eserlerden bir tek mısraı hatırlıyor musunuz? Belki siz hatırlarsınız... Fakat millet, şu nâm u hesâbına gayret ettiğiniz millet bu yeni şiirleri hafızasında saklayabiliyor mu? Dillerde dolaşan mısralara bir kulak veriniz, onlar, yâ ecdâdın veya ecdâdına lâzım gelen ehemmiyeti verenlerin mısralarıdır."¹⁷³

Tahsin Nâhid'in yukarıdaki mülakatta, sorulara vermiş olduğu cevaplardan şu sonuçları çıkarabiliriz:

Tahsin Nâhid, Millî edebiyat akımına rağbet etmemiş ve bu akımdan alaycı bir tavırla yazılarında bahsetmiştir. Yine o, şiirlerimizde hece vezninin kullanılmasından yana olmadığını, hece vezninin yerine aruz vezninin kullanılmasının daha doğru olduğunu ifade ederek; şimdiki Türkçülerin özellikle vezin konusunda çok mutaassıp olduklarını söyler.

Tahsin Nâhid ayrıca, hece vezniyle yazılan tekke ve saz şiirleri ile köy türkülerinin de milletin malı olduğunu, ancak bir koşmanın bir gazelden farkı olmadığını, bunun da eski saz şâirlerinin kahvehânelerinde yapılan fasıllarda sıkça görüldüğünü vurgular.

Tahsin Nâhid'in bir diğer önemli görüşü ise; Millî edebiyatçılar tarafından devrinde reddedilen gazel ve kasidelerin, herkesin kabul ettiği ölçüde güzel yönlerinin alınarak yeni kurulacak sanat hareketinin bünyesinde malzeme olarak kullanılmasıdır.

¹⁷³ Tahsin Nâhid. "Bir Musahabe". Nedim Mecmuası. C. I. S.4, 6 Şubat 1919, s.54-55.

Vezen konusundaki düşüncelerini 6 Şubat 1919 tarihinde bu şekilde açıklayan Tahsin Nâhid'in; 27 Şubat 1919'da **Şâir Mecmuası**'nda yayınlanan **Koşma** isimli on birli hece vezniyle yazmış olduğu şiir, onun yine de hece veznine tamamen karşı olmadığını gösterir.

Tahsin Nâhid, aruzu kullanmada bir hayli başarılıdır. Ancak bazı metinlerde aruzda birtakım aksamalar ve zorlamalar görülmektedir. Bu aksamalarla ilgili örnekleri aşağıda birkaç mısra üzerinde gösterelim:

Ferâgat _et/me rindinde/ kes _ümîdi/ni sen
 . - - - / . - - - / - . - - / . -
 . / . / . /
 (Hakk-ı Hüsn)

Görüldüğü gibi bu mısraın vezni (Mefâilün feilâtün mefâilün fa'lün) dür. Tahsin Nâhid bu vezni sağlayabilmek için vasl, zihaf ve imâleler yapmak durumunda kalmış, şiiri bir hayli zorlamıştır. Bilindiği gibi imâle ve zihaf yapmak bir aruz kusurudur. Vasl; sonu ünsüzle biten bir kelimeyi, kendisinden sonra gelen kelimenin ünlü harfine bağlamaktır. İmâle; kapalı hece gereken yerlerde açık heceyi biraz daha uzatarak okumaktır. Zihaf ise; aruz kalıbını tutturabilmek için, uzun bir heceyi kısa olarak okumaktır. Bütün bu aruz özellikleri yukarıdaki mısra da mevcuttur. Tahsin Nâhid aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi şiirlerinde vasla daha çok yer vermiştir:

*Senin _efgânını dinler de büyüklük bulurum...
 Senin _efgânını ben her gece dinler, dinler;
 Bir duâ kalbimin _üstünde gezerken ... Ey mâh
 Şimdi zulmetlerin _üstünde kutuplardan uçan buzlu soğuklar esiyor
 Şimdi yıldızlar _uzaklarda birer gizli emel (Kış Gecesi)*

Ayrıca şâirin, bazı şiirlerinde mısraı vezne uydurmak için, gerektiğinde kelime bölmesine gitmesi dikkati çeker.

*Ve ben şu kirli yosunlarla örtülen kayanın
 Önünde mest-i teessür hayâl edip duruyor-
 Dum... Ansızın nazarım âsumân-ı bî-fâmın
 (Mefâilün / feilâtün / mefâilün / feilün) (Senden Uzak)*

*Soğukta titreyerek kar içinde ben gezinir-
 Dim... İşte sen o zaman bî-haber ve rahatla

 Âlâm-ı hayâtiyemi terk etmemi ister-
 Sen haydi; dedim; haydi evet de bana...
 (Mefâilün / feilâtün / mefâilün / feilün-fâ'lün) (Söylesene)*

*Ben o zaman sâhile gittim ki gurûp
Etmek üzereydi kamer; şimdi kızıl bir fânûs
Gibi cazipti; temâşâsına daldım. Mahsus-
Tu ufuklarda nevîn bir şeb-i hicrân ü ümîd.
(Feilâtün /feilâtün /feilâtün /feilün-fa'lün) (Kış)*

Tahsin Nâhid'e, vezin konusunda en sert eleştirenlerden biri, Millî Edebiyat akımının kurucularından biri olan Ali Canip'ten gelmiştir:

“Geçenlerde Kalem gazetesi feci bir surette edebî bir şehitliğe duçar olduğunu haber veriyordu, acaba ne var? Dedim, okudum. Hâlbuki o kadar ehemmiyetsizdi ki zavallı Nâhid Bey ‘Nîrân’ı ‘ayran’ vezninde okumuş. Bu mühim bir şey miydi? Belki iyiliği bile var. Anadolu ahali ‘Nevîd-i Fütûh’u ‘delik kütük’e tebdil ederek nasıl Türkçe’nin bedâetine uydurmuşlarsa Tahsin Nâhid Bey de nîrânı ayrına çevirerek ‘Lengüistik’deki vukûfunu göstermiştir.”¹⁷⁴

Nurullah Ataç da, Tahsin Nâhid’in aruz vezniyle yazmış olduğu şiirleri beğenmediğini bir yazısında ifade eder: “İşittiğime göre şimdi de biri varmış, aruzu kolaylıkla öğretmek için efail tefail yerine, Tahsin Nâhid merhumun acayip bir şiirindeki:

Bir sonne. Süreyya Beye. Hiç anlamıyorlar

Sevmek ve sevmek ne demektir bu kadınlar

mısralarını andırır kalıplar uyduruyormuş. Sevsinler!.. Aruz bu duygulu soğukluğa bile dayanabilir.”¹⁷⁵

Hülâsa, yukarıda belirtilen tüm kusurlara rağmen Tahsin Nâhid aruz veznini iyi kullanan şâirlerden biridir. Eğer kendisi erken yaşta hayata veda etmemiş olsaydı, aruz vezninden hece veznine geçmesi muhtemeldi. Biz bunu son yazdığı şiirlerinden rahatlıkla anlayabiliriz. Onun erken yaşta ölmesi ve hecenin tam olarak o tarihlerde Türk şiirindeki zaferini ilan etmemesi, kesin hükümler vermemizi zorlaştırmıştır.

Tahsin Nâhid, bazı şiirlerinde Divan şiirinde olduğu gibi tek bir aruz kalıbı kullanırken, bazılarında birden çok aruz kalıbı kullanmıştır. Biz bu şekilde yazılan şiirleri, serbest aruz vezinli şiirler olarak değerlendiriyoruz.

Tahsin Nâhid’in şiirlerinde kullandığı aruz kalıplarını -önem sırasına göre- şu şekilde sıralayabiliriz.

¹⁷⁴ Ali Canip, “Handekâr Sahife, Tahsin Nâhid”, *Genç Kalemler Dergisi*, C.2, S.6, 19 Haziran 1327/1 Temmuz 1911; *Genç Kalemler Dergisi*, (Hzl). İsmail Parlatır-Nurullah Çetin, TDK. Yay., Ankara, 1999, s.206.

¹⁷⁵ Nurullah Ataç, *Günlerin Getirdiği*. Can Yay.. İstanbul, 1997, s.83.

1- Feilâtün mefâilün feilün

Bir San'atkâr-ı Zî-ahlâka, O Zühre, Uzlette, Şâm-ı Bahâr, Çiçekler Arasında, Buhayra-i Mukaddes, Zulmet, Telakî, Hazân, Bahâr, Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme, Bahtiyârlık, Meslek, Şiirlerim İçin, Aşk, Aşkımın En Güzel Dakikaları II, Eski Hülyâ, Duâ-i Ramazan, Bir Bütün Yaz, Dinle, Yâd-ı Sevdâ, Kırlarda, Menekşe Gölge, Demet, Barân-ı Rahmet, Akşam Ricâsı, Ye's-i Âfâk, Sone, Tuyûf-ı Mesâ, Sabah-ı Bahâr, Fâik Sabri'ye (31 şiir).

2- Mefâilün feilâtün mefâilün feilün

Gençlik, O, Hakk-ı Hüsn, Mevsimler, Denize, Menfâdan Avdet, Ben, Elin Elimde, Fırtınadan Sonra, Bir Mektup Parçası, Senin Hayâlinle, Söylesene, Hazân (Rûh-ı Bîkayd), Mahâsine Karşı, Hilâl-i Seher, Bir Parça, Gecelerin İlhamı, Tesellî, Bir Kartala (20 şiir).

3- Mefûlü mefâilü mefâilü feûlün

Fener, Sabâvet, Rûh-ı Kamer, Aşkımın En Güzel Dakikaları I, Aşkımın En Güzel Dakikaları III, Yaz Gecesi, Zühre, On Temmuzu Takdîs Edelim, Ada Tahassüsâtından, Gece Kuşları, Takdîr-i Perîşân, Mehtâb Şiirlerinden, O Akşam (13 şiir).

4- Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

(Fâilâtün) (fa'lün)

Gidelim Ebediyen Gidelim, Tahmîs-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim, Ye's-i Kamer, Yaz, Kış (5 şiir).

5- Feilâtün feilâtün feilün

(Fâilâtün) (fa'lün)

Yâd Edip, Gözlerim Mest Açılırken, Altın Marşı, Ey İlâhem (4 şiir).

6- Mefûlü fâilâtü mefâilü fâilün

İdeâl, Ye's, Tahmîs-i Gazel-i Yahya Kemal, Firkat (4 şiir).

7- Mefâilün mefâilün feûlün

Benim Rûhum, Arzû-yı Müzmin, Sen Hasta İken (3 şiir).

8- Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
(fa'lün)

Tahmîs-i Gazel-i Yahya Kemal (1 şiir).

9- Fâilâtün fâilâtün fâilün
Gazel (1 şiir)

10- Mefâilün mefâilün
Küçüklerle Bayram Hediyesi (1 şiir)

11- Serbest ve Birden Fazla Vezinli Şiirler

Jön Türk, Korkuyorum, Hayat, Kış Gecesi, Kamerin Bir Hikâye-yi Aşkı, Rüyâ-yı Mehtâb, Şiir, Rûh-ı Mağdûr, Kamerle, Zehr-i Hazân, Yaz Gecesi, Senden Uzak, Mukaddimât-ı Leyliye, Bulgaristan Müslümanlarına, Beyaz Gölge, Bir Girye, Sabâh-ı Bahâr, Hep Bekler isimli 18 şiirde, birden fazla aruz kalıbı kullanılmıştır.

Görüldüğü üzere Tahsin Nâhid, şiirlerinin büyük bölümünü aruz vezniyle kaleme almıştır. Bu vezinlerde dikkati çeken husus onun, Türk şiirinde en çok tercih edilen kalıpları kullanmasıdır.

Feilâtün-mefâilün-feilün (31 şiir)

Mefâilün-feilâtün-mefâilün-feilün (20 şiir)

Mefûlü-mefâilü-mefâilü-feûlün (13 şiir)

Feilâtün (Fâilâtün)-feilâtün-feilâtün-feilün (fa'lün) (5 şiir)

Feilâtün (Fâilâtün)-feilâtün-feilün (fa'lün) (4 şiir)

Mefûlü-fâilâtü-mefâilü-fâilün (4 şiir)

Mefâilün-mefâilün-feûlün (3 şiir)

Fâilâtün-fâilâtün-fâilâtün-fâilün (fa'lün) (1 şiir)

Fâilâtün fâilâtün fâilün (1 şiir)

Mefâilün mefâilün (1 şiir)

Serbest ve Birden Fazla Vezinli Şiirler (18 şiir)

Tahsin Nâhid şiirlerinde tercih ettiği vezinleri seçerken, işleyeceği konuya, şekle, ahenge, dil ve üslûba dikkat etmiş, bunları bir kompozisyon dahilinde bir araya getirmiştir. On sekiz şiir hâricinde diğerleri tek bir aruz kalıbıyla yazılmıştır. Serbest yazılanlar ise,

şâirin daha özgürce davranmasına, hayal ve duygularını geniş ölçüde anlatmasına imkân vermiştir. Ayrıca bu vezin kalıplarının, şiir içinde tema ile paralel olarak değiştirilmesi, şâirin şiirinde teknik açıdan bazı oyunlar denediğini, şiirinin daha estetik olması için gayret sarf ettiğini bize gösterir.

Hatta bazı kaynaklarca “şiir içinde tema ile paralel olarak veznin değiştirilmesi gibi teknik oyunların beraber kullanılması şekline nazm-ı serbest denilmesi de Tahsin Nâhid’le başlamıştır.”¹⁷⁶

Şâir yazmış olduğu serbest vezinli şiirlerde, klâsik kalıpları zorlamış ve kendine has vezin kalıpları uydurmuştur. Bu kalıplar şiirlerde ikiden, on ikiye kadar değişebilmektedir. Bunlardan beşi iki, dördü beş, ikisi dört, yedi ve sekiz ayrı kalıptan oluşurken; birer tanesi de üç, on ve on iki kalıplıdır. Şimdi bunlar hakkında somut örnekler verelim:

İki Farklı Aruz Kalıplı Olan Şiirler: Rûh-ı Mağdûr (Mefâilün feilâtün mefâilün feilün “fâ’lün”/ Mefâilün feilün), **Beyaz Gölge ve Bir Giryeye** (Mef’ûlü mefâilü mefâilü feülün/ Mef’ûlü feülün), **Jön Türk** (Mefâilün feilâtün mefâilün feilün/ Mef’ûlü mefâilü mefâilü feülün), **Bulgaristan Müslümanlarına** (Feilâtün “fâilâtün” mefâilün feilün “fâilün”/ Mefâilün feilâtün mefâilün feilün “fâ’lün”).

*Soğuk ve karlı bulutlarla çöktü hüzn-i mesâ...
Odam karardı; tavan gölgelerle alçaldı...
Sobam, masam; bu muhitimde gördüğüm eşyâ
Yavaş yavaş eriyip sade bir duman kaldı.
Ve bende kendimi hüzn-i leyale terk ettim;
Bu gölgelerle o müz’ic, o hasta hislerimi
Kefenliyor gibiyim...
Bu gölgeler beni gûyâ mezarlı bir hisse
Yavaş yavaş gömüyor...
Ve başlıyor yine bir nevm içinde âlâmım.*

*Geceyle doldu odam,
Geceyle doldu bütün şimdi hasta a’sâbım.*

*O gölgelerle menâzır yavaş yavaş öldü...
Bütün muhîtimi zulmetli bir duman sildi..*

*Dağıldı hislerim ezlal-i pür- rehavetle;
Ve oldu rûhuma bir mevt-i bı-emel tari.*

*İpekli saçları rûh-ı şebnin cebnimde
Bir irtiaş ile söylerdi hasta bir ninni.*

¹⁷⁶ Büyük Türk Klâsikleri. C. 12. Ötüken Yay.. İstanbul, 1992. s. 65

*Gözüm yaşardı; emelsiz ve bî-ümmîd oldum...
Fecî hakikate ağlardı ruh-ı mağdurum. (Rûh-ı Mağdur)*

Üç Farklı Aruz Kalıplı Olan Şiirler: Sabâh-ı Bahâr (Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün/ Mefâîlün mefâîlün/ Mefâîlün).

Ufuklardan Güneş bir nazra-i handân-ı dûrâdûr
Bakar pür-nûr
Şebîn âgûş-ı târında, beyâz bir hande-i nâzân
Şebâb-efşân
Bütün kuşlar öter ormanda pür-elhân u pür-âhenk
Uçar handân u rengârenk!
Perîler nefhasından canlanan bir båd-ı rûhânî
Öper emvâc-ı sîmîni
Uzaktan son kalan bir nazra-i mahmûr hâlinde
Bakar zühre...

Telâtumgâh-ı handâ hand envâr
Olup sahrâ ukûsuyla ziyânın
Nihâyet karşıki dağlarda zertâr
Göründü bir perî-i işve-kârın
Yedinde, meş'al-i envâr-i lâhût!..

O dem açıldı semâlarda bir bahâr-ı sürûr,
Ve penbe bir bulutun dâmen-i latfînde
Uyurdu sanki perî-i leyâl, mest-i huzûr
Ziyâlı ninni ile!..

Tahsin Nâhide

(Çocuk Bahçesi, C. 2, No: 21, 9 Haziran 1321/22 Haziran 1905, s. 3)

Dört Farklı Aruz Kalıplı Olan Şiirler: Rüyâ-yı Mehtâb (Feilâtün "fâilâtün" mefâîlün feilün "fâ'lün"/ Mef'ûlün mefâîlün fâ'lün/ Fâilâtün fâ/ Feilün "fâ'lün"), Şiir (Mefâîlün feilâtün mefâîlün feilün "fâ'lün"/ Fâilâtün mefâîlün fâ'lün/ Mefâîlün fâ'lün/ Feilün).

Şiir mi istediniz? Dinleyin bu giryeleri:

Şiir..Şiir denilen bir zavallı hülyâdır,

Âdeta bir sevimli rüyâdır...

Asabî

Bir kadın hisseder derinliğini!...

Bazı eş'âr öyle mübkî ki

Büsbütün bir veremli sevdâdır.

Hayır, hayır güzelim şiirimiz kadındır hep

Menekşe gözleri ufkun derinliğinde güler,

Karanfil ağzı da bir şiir-i nev-zemîn söyler;

*Ve kalbimiz dinler,
Kalem de nakl eyler
Bütün o gözlerin umkunda titreyen râzı!... (Şiir)*

Beş Farklı Aruz Kalıplı Olan Şiirler: Mukaddemât-ı Leyliye (Feilâtün “fâilâtün” feilâtün feilâtün feilün “fâ'lün”/ Feilâtün “fâilâtün” mefâilün feilün “fâ'lün”/ Mef'ûlün mefâilün fâ'lün/ Mefâilün feilün “fâ'lün”/ Feilün “fâ'lün”), **Senden Uzak** (Mefâilün feilâtün mefâilün feilün/ Feilâtün “fâilâtün” feilâtün feilâtün feilün “fâ'lün”/ Feilâtün “fâilâtün” feilâtün feilün “fâ'lün”/Feilâtün “fâilâtün” mefâilün feilün “fâ'lün”/ Mefâilün fâ'lün), **Hayat** (Mefâilün feilâtün mefâilün feilün “fâ'lün”/ Feilâtün mefâilün feilün “fâ'lün”/ Mefâilün feilâtün/ Mefâilün feilün “fâ'lün”/ Fâ'lün), **Hep Bekler** (Feilâtün mefâilün feilün/Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün/Feilün “fa'lün”/Mef'ûlün/Fâilâtün fâ)

*Biraz yorulmuşdum;
Durdum...
O gün önümde deniz
Sadefli sâhili bir bûse-i muhabbetle
Yavaş yavaş öpüyordu...
Ve umk-ı kalbimde
Acıklı bir boşluk:
-Bütün cihan sevişirken, diyordu sen böyle
Müebbeden makhûr
Müebbeden inle...
Fakat bugün yine geldim deniz telâtumu
Ve dalgalar büyümüş
Müthiş...
Sadefli sâhili bak şimdi dalgalar dövüyor.
Gümüşlü bir kamçı
Şırak şırak iniyor..
Zavallıcık âciz
İnlediyor, uluyor...
Bî-hiss
Bugün bu hâline dün bûse-çîn olan o deniz
Deryâ
O şimdi bir zorba
Ve muttasıl dönüyor.
Biraz düşündüm ben
Demek tabiatda
Devamlı bir sevdâ
Mefkûd
Bir gün evvel öpüşenler bakın bu gevsemekte
Demek hayat denilen
Mütebeddil, acıklı bir rüyâ. (Hayat)*

Yedi Farklı Aruz Kalıplı Olan Şiirler: Yaz Gecesi (Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün/ Mef'ûlü mefâîlü feûlün/ Feilâtün "fâilâtün" mefâilün feilün "fâ'lün"/ Mefâîlün mefâîlün feûlün "feilün"/ Mef'ûlü feilâtün/ Mef'ûlü feûlün/ Feilün), **Kamerle** (Feilâtün feilâtün feilâtün feilün "fâ'lün"/ Feilâtün mefâilün feilün "fâ'lün"/ Feilâtün feilâtün/ Feilâtün feilün "fâ'lün"/ Mefâilün feilün "fâ'lün"/ Feilâtün/ Feilün "fâ'lün").

Yine muzlim her yer...
 Yine deryâ ve kamer..
 Yine elmaslı çiçekler döküyor deryâya
 Hasta bir hisle kamer.
 İnce bir gâze-i esmerle ufuklar mestûr...
 Uyuyor!...
 İşte yalnız yine ben;
 Müteessir, mülhem!
 Ey mübârek kamer, ey mâder-i hisşim bana sen
 Bir teselli verecekken niye bilmem, bilmem
 Onu ihtâr ediyorsun;
 Gûyâ
 Onu sen
 Arıyorsun benim civârımda.
 Nûr-ı sâyende bir gece evvel
 Kolkola gezdiğim kadın..Heyhât!
 Pek güzeldi değil mi? –Söyle kamer-
 İpekli saçlarını
 Bir beyaz tülle örterek gûyâ
 Seni tanzîr ederdi... Çünkü o şeb
 İnce bir tül bulutla örtünerek
 Sen de deryâyla bir muâşakada
 Bulunurdun...
 Fakat bu şeb yine sen
 Sana âşık olan denizlerle
 Sevişirken;
 Zavallı ben işte
 Müştekiyim bütün hayatımdan.
 Haydi,
 Merhamet et güzel kamer haydi
 Umk-ı kalbimde aşk-ı sâfiyla
 Açılan deste deste eşârı
 Ona git söyle, söyle sevdâmı. (Kamerle)

Sekiz Farklı Aruz Kalıplı Olan Şiirler: Kamerin Bir Hikâye-yi Aşkı (feilâtün "fâilâtün" feilâtün feilâtün feilün "fâ'lün"/ fâilâtün "feilâtün" mefâilün fa'lün/ mefâilün feilün "fâ'lün"/ feilâtün "fâilâtün" feilün "fa'lün"/fâilâtün "feilâtün" fâ "fe"/ feilâtün/

mefâilün/ feilün “fâilün”), **Zehr-i Hazân** (feilâtün “fâilâtün” feilâtün feilâtün feilâtün feilün/ mefâilün feilâtün mefâilün feilün/ feilâtün “fâilâtün” feilâtün feilâtün feilün “fâ'lün”/ feilâtün feilâtün feilün/ feilâtün “fâilâtün” mefâilün feilün “fâ'lün”/ mefâilün feilün “fâ'lün”/ fâilâtün fâ'lün/ feilün).

*Bu gece
Bu hazân yağmuru bilsen ne kadar rikkatli,
Ne kadar hüzn ile mâlî yağıyor!
Ağlıyorlar sanki.
Laciverd göklerin üstündeki sükkân-ı semâ,
Melekût u ervâh
Bu siyah
Süt-re-i pür-elemin zîr-i cenâhında ezilmiş gibi her yer uyuyor.*

*Bu siyah
Damlar altında müebbed uyuyor kalb-i beşer,
Uyuyor hep evler*

*Uyanık,
Uyanık, mevdi bekliyor gibi, hep
Münkesir dallarında râşe-i teb,
Bütün eşcâr uyanık...
Bu hasta dalları, ölmüş çiçekleriyle hazân
Bu leyl-i giryende
Bir büyük hastahanedir sanki,
Bir büyük hastahane-i eşcâr.
Başlar,
Hafif esen nefesiyle riyâh-ı mağmûmun
Kadîde dönmüş olan hasta dalların en son
Sukût-ı evrâkı...
Bu öyle sessiz bir
Faciâdır ki tabiat önünde secde eder...
Ve kalb-i pür-kederim zanneder ki bâd-ı şebini
İçinde âşığı sessizce öldüren dilber
Mısır melikesinin zehr-i pür-füsûnu eser (Zehr-i Hazân)*

On Farklı Aruz Kalıplı Olan Şiirler: Kış Gecesi (feilâtün feilâtün feilâtün feilâtün feilâtün feilâtün/ feilâtün “fâilâtün” feilâtün feilâtün feilâtün feilâtün feilün/ feilâtün “fâilâtün” feilâtün feilâtün feilâtün feilün “fâ'lün”/ feilâtün “fâilâtün” feilâtün feilâtün feilün “fâ'lün”/ feilâtün “fâilâtün” feilâtün feilün “fâ'lün”/ feilâtün “fâilâtün” feilün “fâ'lün”/ feilâtün/ fâilâtün/ mef'ûlün/ feilün/ fâ'lün).

Bir kamersiz gece...Her yerde sükûnet, zulmet...

Bir karanlık gece, yıldızlar hep
 Sanki ezhâr-ı zeheb...
 Yalnız esrâr-ı leyâli bu sükûnetleri dinler gibidir;
 Ve gelir,
 Ve gelir karşıma bir şiir-i hakîkatle mırıldar mütekeddir, mahzûn!
 En büyük şiir-i sükûtı, acaba sen hangi
 Asabî,
 Ve marîz,
 Bir hayatın şiir-i bî-nağmesisin...
 Ve sesin
 Acaba hangi ufuklarda kısılmış, ölmüş.
 Gece bazan mahzûn
 Senin efgânını dinler de büyüklük bulurum...
 Senin efgânını ben her gece dinler, dinler;
 Bâzı ağlar ve güler... Bâzı da inler, inler
 Dururum...
 Senin efgânını dinler de büyüklük bulurum!
 Ey karanlık, ey şeb!
 Ben hep
 Senin efgân-ı siyeh-fâmını dinler de muazzeb, mütekeddir olurum; ah!
 O zaman... Âh o zaman sen bilsen!..
 Ben kalben
 Bu büyüklükle ezilmiş susarım,
 Ve yarım
 Bir duâ kalbimin üstünde gezerken, ey mâh,
 Sen ufukta nâ-gâh
 Yükselirsin... o zaman,
 O zaman, âh o zaman..
 O zaman hasta-i isyân olurum!..

Ey kamer, ben sana hemşîre-i ye'sim diyemem.
 Sana ben inleyemem,
 Sana ben ağlayamam..Lakin âh!
 Ey sükûnet ü riyâh...
 Ey sükûnette esen nefhâ-i sâf-ı ervâh...
 Eyvâh!
 Ne için ben böyle
 Asabîyim söyle?!..
 Ne için ben böyle
 Hep onun yâd-ı hayâliyle karanlıklara, yıldızlara yalvarmadayım?...
 Ne için hep böyle
 Hasta, şefkat-zedeyim?
 Bilmiyorsun bunu sen ey kamer-i lâli leyâl!
 Bilmiyorsun bunu ey zulmet, sen
 Bilmiyorsun niye ben
 Böyle hülyâ-zedeyim?!.
 Bilmiyorsun bunu; ey bâd-ı şitâ, ey rüzgâr!
 Ey esrâr!

Sâde sen bilmedesin zannederim!..

*Şimdi zulmetlerin üstünde kutuplardan uçan buzlu soğuklar esiyor,
Şimdi ay sisleniyor, sisleniyor, sisleniyor....
Şimdi yıldızlar uzaklarda birer gizli emel
Gibi mübhem, mübhem
Parlıyorlar....
Sen gel
De beraber gecenin rûhu ezen zulmet-i mağmûmunda
Ezilip haşrolalım..
Sen gel
De beraber ebediyetlerin a'mâkında
Rûh-ı sevdayla karışmış kalalım. (Kış Gecesi)*

On iki Farklı Aruz Kalıplı Olan Şiirler: Korkuyorum (Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü mefâîlü mefâîlü feûlün/ Mefâilün feilâtün mefâilün feilün "fâ'lün"/ Mefûlü fâilâtü mefâîlü fâilün/ feilâtün "fâilâtün" mefâilün feilün "Fâ'lün"/ feilâtün "fâilâtün" feilâtün fâ'lün/ Fâilâtün fâilâtün fâ/ Mefâilün fâilâtün/ Mefâilün feilün "fâ'lün"/ Feilâtün fâilâtün "fâ'lün"/ Mef'ûlü feûlün/ Mefâilün/ Fâilün "feilün"- "fâ'lün").

*Ölümlü, korkulu bir çok fenâ rüyâ gördüm...
Şimdi birden uyandım; âh! lâkin
Yaralanmış kanat gibi kalbim
Çarpıyor.
Civâr-ı târîme baktım:
Soğuk ve kandili sönmüş odamda pencereden
Ayık ziyâ-yı müzâbı dökülmüş işte yere...
Ne başka şu'le ve ateş, ne başka bir gölge
Görünmüyor;
Odamın mebde-i sükûtunda
Yere aks eyleyen ziyâ-yı kamer
Soğumuş bir vücûd-ı bî-rûha
Benziyor...*

*Bu sübûtun şimdi ben uyanmışdım
Annesinden cüdâ düşen mağmûm
Bir küçük kız çocuk kadar rûhum
Korkuyor.
Âh pek çok ziyâde korkuyorum,
Beni tedhîş eden bu boş odadan...*

*Büyük ve gölgeli bir mabûdun sükûtundan
Nasıl gelirse alil rûha haşyet ve evhâm;
Zalâm-ı leyl ile dolmuş odamda işte benim
Böyle bir hisle çarpıyor kalbim...*

*Tıpkı bir kız çocuk gibi şimdi
Korkuyor rûhum; Yarabbi!...*

*Bu gece,
Tâze bir bûse-yi samîmiyle
Öpülüp okşanılmak istiyorum...
Bu gece,
Mutlakâ bir penâh-ı şefkatde
Uyumak ihtiyacı var bende...
Heyhât!...
İşte bomboş odam...Ve boş bu yatak.
Yine yandım; fakat hayır, uyumak
Gayr-ı kabildi... Anlayınca bunu
Açtım artık yavaşça penceremi:
Mübdi bir sükût içinde cihân
Uyuyor hep sâkin!...
Bir mani-yi gufrân,
Bir mani-yi gufrâna müşâbihdi bu mechûl,
Mechûl, siyâh kabe-yi mabuddaki şule...*

*Ey eski kamer, sen..
Solgun yine cebhen!
Ey hasta kamer, gel..
Rûhumdaki hisler
Yalnız senin âsûde vü fersûde-yi nigâhınla biraz, buldu teselli,
Lâkin yine ister
Senin kadar müşfik,
Senin kadar hasta,
Fakat senin gibi her hissi bahş eden dilber
Veremli bir anne...
Öyle bir anne isterim ki, evet,
Yasımın elleriyle saçlarımı
Yavaş yavaş sevsin...
Öyle bir anne isterim ki beni
İlelebed sevsin.*

*Fakat bu şeb, bu şeb âh işte gözlerin yaşlı!
Çünkü
Senin o şefkat ve gufrân-ı mâderâneni ben
Yabancı bulmadayım?!
Nûrun
Cebîn-i yes-i penâhımda böyle estikçe
Yosunlu bir kabre hûşu içinde gidip ağlayan,
İbâdet eden
Bir anne zann ederim..
Çünkü
Bende bir makber ümidim, bak!..
Âh, bilsen güzel kamer, ben de*

Öyle matemli mezârım ki...

*Hayır, hayır... Ne kadar şen, latîf ve dilbersen
Yine ben pek ziyâde korkuyorum.
Annesinden cüdâ düşen mağmûm,
Bir küçük kız çocuk kadar rûhum
Korkuyor,
Korkuyor, âh, şimdi her şeyden!... (Korkuyorum)*

Bütün bunların sonucunda şunu söylemek mümkündür; Tahsin Nâhid aruz kalıplarını sadece klâsik şekilde kullanmamış, kendi şiirlerini o dar kalıplara sokmamış ve daha geniş bir vezin kalıbı kullanarak, şiirlerini daha özgürce kaleme almıştır. Şüphesiz ona bu yolu açan Servet-i Fünûn şâirleri olmuştur.

D- KAFİYE VE REDİF

Tahsin Nâhid, şiirde kafiye ve redife değer veren bir şâirdir. İncelediğimiz şiirlerde, bu iki şiir unsurundan faydalanmadığı metin hemen hemen yok gibidir. Onun kafiye anlayışı, Recaizâde Mahmut Ekrem'den itibaren kullanılmaya başlayan **kulak için kafiye**'dir. **Şûh-rûh** (شوخ - روح), **fânûs-huzûz** (فانوس - حظوظ), **âh-riyâh** (اه - رياح). Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür. Aşağıda verilen örneklerde bu tür kullanımlar daha iyi görülecektir.

*Ve akşamüstü güneş bir büyük kızıl fânûs
Letâfetiyle üfûl eyleyince mest-i huzûz (Ben, s.17)*

*Okumak, şüphesiz yorulmaktır.
Hem yorar, hem de müstefîd etmez...
Âh, lâkin benim kadar bîkes
Kariim varsa –belki çok vardır- (Şiirlerim İçin, s.30)*

*Mahmûr-ı emel gölgeli kirpikleri elmas
Enzârını etmiş gibi hülyalara dem-sâz;
(Aşkımın En Güzel Dakikaları III, s.43)*

*Dün gece kol kola çamlıkta gezerken ikimiz
Bizi takdîs ediyormuş gibi gökten mûnis (Yes-i Kamer, s.57)*

*Sükût edince tabîî cevap yazılmadı hiç!
Bu böyle oldu... Fakat ben o anda pek müz'ic,
(Bir Mektup Parçası, s.62)*

*Firûze ve elmas dolu sâhillere emvâc
Takmıştı köpüklerle o şeb incili bir tâç...* (Zühre, s.142)

*İşte gâyen budur; fakat a çocuk
Bir düşünsen; niçin bugün böyle
Mütekedder, marîz, benzin uçuk...*
(Bir Sanatkâr-ı Zî-ahlâka, **Servet-i Fünûn**, No:974, s.182)

*Girdi âsâba bir rehâvet-i lâl...
İndi, sessiz, rükûd-ı âbe-peçe;
Kuytu göllerde başlıyordu gece...*
(Hazân, **Servet-i Fünûn**, No:1070, s.78)

*Demek aslında ateştir bu kütle
Demek yanmak ve yakmaktır havası,
Demek esmez güzel bir rûh-ı hevâsı!...*
(Sen Hasta İken, **Musavver Muhit**, No:21, s.323)

*Sessiz denizin sath-ı ziyâ-fâmına ma'kûs
Bir yelkene benzer,
Yâhut kamerin safha-i sevdâsına ma'rûz
Bir ebr-i ziyâ-pür,* (Beyaz Gölge, **Kadın**, No:6, s.12)

Şâirin en çok kullandığı kafiye türü **tam** kafiye olmuştur. **Yarım** ve **zengin** kafiye tam kafiye göre daha az kullanmıştır. Sadece iki yerde cinaslı kafiye kullandığını görüyoruz. Söz konusu kafiyelerin bir bölümü düzenli kafiye örnekleri olarak karşımıza çıkarken; bir bölümü ise düzensiz; yani mısraların aralarına serpiştirilmiş hâldedir. Ayrıca şâir, **redifleri** de şiirlerinde sık sık kullanmıştır. Onun kafiye ve redifi fazla kullanmasının ardında, şiirin bir “mevzûn ve mukaffa söz” anlayışı ile ahenk endişesi olduğu söylenebilir.

Yarım Kafiye:

*Sitârelerdeki enzâr-ı şiir-i rûhânî
Onun ukûs-ı nigâhtıydı rûhuma sanki...*

*Manolya rengini bir pembe gülle mezc ederek
O ince çehreye verdimdi bir şafaktan renk* (Ben, s.15)

*Bugün hayatımı tehdit eden ilâhe-i aşk
Biraz müsaade etti... O anda yalvararak;
.....
Neden mi? Bence de meçhûl, kader demek böyle,
Yalan ve basmakalıp uymuyor tabiatime.*(Bir Mektup Parçası, s.59,62)

Tam Kafiye:

*Artık aldanmamak, bu her şeyden
Acı bir tecrübeyle örselenen*

*Bu biraz giryeden, biraz kandan
Ve riyâdan teşekkül etmiş olan* (Meslek, s.28)

*Bir bütün yaz, evet, bir bütün yaz
Rûhumu en güzîde, en mümtaz*

*Bir cihânın serâb-ı şiirinde
Ettiniz aşkınızla perverde.* (Bir Bütün Yaz, s.49)

*Niçin fecaât-i sevdâmu anlamaz gibisin;
Niçin o rûh-ı nezihinde aşka karşı haşin*

*Bir ibtilâ-i sükût, bir sükût-ı hâin var!
Evet niçin? Bu niçinlerle şimdi ben gamdar*

*Bir aşk-ı müphem ü muzlimde mahvolup kaldım.
Fakat yeter, yeter artık bu ızdırâbâtım...* (Söylesene, s.77)

Zengin Kafiye:

*Bir cennet-i hülyâda uçan kuş gibi mes'ûd,
Mes'ûd u emel-per geçiyordum; bana mev'ûd*

*Bir fefşe-i şiir ü harîri ile meshûr
Döndüm, seni gördüm...Bakıyordun bana mesrûr...*
(Aşkımın En Güzel Dakikaları I, s.37-38)

*Zavallı rûhumu hüznüyle katre katre helâk,
Zavallı hissimi derdiyle etti istihlâk*

*Evet, evet biliyorsun henüz çocukken ben
Nazarlarındaki esrâr-ı şiire münceziben* (Söylesene, s.78)

*Bâzı تنها koruluklarda gezerler sâkin:
Bâzı mehtâpta da sandalla çıkarlar; lâkin* (Yaz, s.88)

Cinaslı Kafiye:

*Başımda gezdirerek:- "Sonra n'olacak **derdin**;
Görüşme, git, beni terk et; şifâ bulur **derdin**." (Elin Elimde, s.53)*

*Bir beyaz gölge hayâlimde benim var,
Bilmem ki nedir **bu!***

*Her şiir ü letâfet ona bir nağme fısıldar.
Bir nağme-i hoş-bû!...* (Beyaz Gölge, Kadın, S.6, s.12)

Redif:

*Akşam üstü deniz kenârında
Hayli gezmiş ve çok düşünmüşüm.
Bu semâ-i mükedder altında
Acı bir hande mürtesem gördüm.*
(Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme, s.21)

*Bir şiir-i ziyâdârı terennüm ediyordu;
Rûhumda semâ sanki tecessüm ediyordu.*
.....
*Bir âlihenin cennet-i şiirinde açılmış
Bir gül, sarı bir güldü ki ordan koparılmış*
(Aşkımın En Güzel Dakikaları I, s. 38)

*Hâtıran, bence dâima okunan
Bir mukaddes kitâb-ı sevdâdır...
Ki onun her sûtûnu âşık olan
Rûh için gâye-i temennâdır.* (Yâd-ı Sevdâ, s. 67)

Tahsin Nâhid'in en fazla rağbet ettiği kafiye şekli sone tarzı kafiye örgüsüdür. Bu kafiye örgüsüyle otuz şiir kaleme almıştır. Soneden sonra en çok kullandığı kafiye örgüsü düz kafiyedir. Onun düz kafiye örgüsüyle kaleme aldığı yirmi yedi şiiri vardır. Bu iki önemli kafiye örgüsünden sonra, çapraz kafiye örgüsüyle on dört, sarma kafiye örgüsüyle beş, tahmis ve şarkı kafiye örgüsüyle üç, koşma kafiye örgüsüyle iki, müstezetat, gazel ve triyole kafiye örgüsüyle bir ve bütün bunlardan bağımsız olarak serbest kafiyelerle yazılan on sekiz şiiri mevcuttur.

Şimdi bunlar hakkında birer örnek vererek söylediklerimizi somutlaştıralım.

Sone Kafiye Örgüsü:

<i>İşte bak sânihât-ı hissiyem</i>	a
<i>Böyle birkaç kırık, dökük nağme,</i>	b
<i>Böyle birkaç telâtum-ı mübhem,</i>	a
<i>İştikâ-yı hayât-ı mağmûme.</i>	b
<i>Okumak, şüphesiz yorulmaktır.</i>	c
<i>Hem yorar hem de müstefid etmez...</i>	d

<i>Ah lâkin benim kadar bîkes</i>	d
<i>Kâriim varsa -belki çok vardır-</i>	c
<i>Okusun hissimin fecaatini;</i>	e
<i>Aşk için ağlayan gözüyle görür</i>	f
<i>Aşk için ağlayan eminim ki</i>	e
<i>Sâde gözyaşlarıyla işlediğim</i>	g
<i>Bu satırlarda iştiyâk ile pür</i>	f
<i>Mahv olan bir zavallı hasta görür.</i>	f

(Şiirlerim İçin, s. 30-31)

Düz Kafiye Örgüsü:

<i>Bu şeb, bu hasta-i sevdâ, bu münkesir, bu elîm</i>	a
<i>Hayât-ı hissimi tahlile hasr-ı fikr ettim..</i>	a
<i>Derin ve nâmütenâhi semâya karşı bütün</i>	b
<i>Kederlerimle, felâketlerimle, mest-i hüzn</i>	b
<i>Hayâle vakf-ı vücûd ettiğim şebâbı ben</i>	c
<i>Zehirli, sıtmalı bir his içinde muzdariben</i>	c

(Ben, s. 10-11))

Çapraz Kafiye Örgüsü:

<i>Yâd edip eski meserretlerimi</i>	a
<i>İncinirdim o kadar özler de</i>	b
<i>Şimdi buldum o saadetlerimi</i>	a
<i>Nemli, şefkatli, ılık gözlerde.</i>	b
<i>Aşinâ çıktım elemelerle dolu</i>	c
<i>Rûhumun gizli teessürlerine</i>	d
<i>Sevgilim, sen bu dikenli yolu</i>	c
<i>Bir gülistâna çevirdin bu gece.</i>	d

(Yâd Edip, Nedim, S.17, s.266)

Sarma Kafiye Örgüsü:

<i>Âh ben, ben! ne hastayım bilsen!</i>	a
<i>Kalbimin ızdırâb-ı mâlûlü,</i>	b
<i>Rûhumun ihtisâs-ı meçhûlü</i>	b
<i>Ne kadar başka herkesinkinden.</i>	a
<i>Sen ki feyfâ-yi bî-nasibimde,</i>	c

Bir küçük nûr-ı rahm ü şefkatsin; d
Dinle, rûhumdan akseden bu tanîn, d
Hasta bir telde hasta bir nağme. c

(Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme, s.20)

Tahmîs Kafiye Örgüsü:

Farkı yokken ahd-i Sultân Ahmed'in bir sûrdan a
Seyre çıktım nam alıp bir göz dem-i mebrûrdan a
Pür-türbenin bizim sevdâ-i neyden tanburdan a
Gördüm ol meh dûşuna bir şal atıp lâhûrdan a
Gül yanaklar üstüne yaşmak tutunmuş nûrdan. a

Dideler vasl-ı harâm serv-i nâzâniyle mest b
Merde diller ol perinin tâb-ı çeşmâniyle mest b
Şâhnişinler ta uzaktan kaldı seyrâniyle mest b
Nerdibanlar bûşîş-i nermîn dâmâniyle mest b
İndi bin işveyle bir kâşâne-i fağfûrdan. a

(Tahmîs-i Gazel-i Yahya Kemal , Şâir, S.3, s.43)

Şarkı Kafiye Örgüsü

Adanın kırlarında nisandı, a
 Yolda görem, ne hoş hırâmandı; a
 Karşidan baktı! Gözlerim yandı! a
 Nakarat Nakarat
 Şarkın âhu kadınlarındandı. a

Saçının, anladım, siyâhından, b
 Göğsünün gizli gizli âhından, b
 Kalbime mesti verdin nigâhından b
 Nakarat Nakarat
 Belli, Şarkın kadınlarındandı. a

(Âhû, Edebiyât-ı Umûmiye Mecmuası, S. 9, s. 228)

Koşma Kafiye Örgüsü:

Ey gözümün nûru var mıdır eşin a
Görür de kim etmez sana ibtilâ b
Peridir mutlaka anan kardeşin a
Belâsın sevdiğim belâsın belâ b

Meclise mestâne mestâne gelir c
Aşkımı söylerim efsâne gelir c
Dinleyen derdimi dermâne gelir c
Sen gibi insafsız görmedim aslâ. b

(Koşma, Şâir, S.12, s.18)

Müstezat Kafiye Örgüsü:

Sessiz denizin sath-ı ziyâ-fâmına ma'kûs a
Bir yelkene benzer b
Yâhut kamerin safha-i sevdâsına ma'rûz a
Bir ebr-i ziyâ-pür b

(Beyaz Gölge, Kadın, S.6, s.12)

Gazel Kafiye Örgüsü

Her taraf âsûde; bu şeb sath-ı âb, a
 Nakş-ı mücevherle bezenmiş serâb... a

Benzedi iklim-i hayâlâta arz, x
 Öyle füsûn eyledi kim mâhtâb!.. a

Yollara düşmüş yine hep âşıkân x
 Canlı çiçeklerle bezenmiş türâb. a

Haydi seninle çikalım sevgilim; x
 Zülf-i dilârâmına al bir nikâb... a

Çeşm-i füsûnkârına dolsun yine x
 Haste kamerden süzülen fer ü tâb. a

Dinle ne hoş kalbimizin çarpışı, x
 Hissimizi besteleyen bir rübâb a

Âh bu his, hiss-i muhabbet benim x
 Rûhumun üstünde doğan bir şihâb a

Aşktır âlemde benim taptığım x
 Anladığım çünkü budur tek sevâb a

(Gazel, Rübâb, S.16, s. 166)

Triyole Kafiye Örgüsü

Yüzünde hasta-i sevdâ gibi melâlet var, a
 Nedir bu hâl-i perîşânın ey hilâl-i seher? b

Sabâh-ı feyz-i bahârîde mübtesem ezhâr a
 Çemen çemen mütemevvic nesîm-i anber-bâr; a
 Niçin? Ben anlamadım kimden etsem istifsâr? a
 Yüzünde hasta-i sevdâ gibi melâlet var!... a

Dem-i seherde yanında şu parlayan ahter	b
Hazân içinde solan bir çiçek gibi dil-ber	b
Sürûr-ı fecr ile şâdân iken bütün yerler;	b
Nedir bu hâl-i perîşânın ey hilâl-i seher?	b

(Hilâl-i Seher, Cem Dilçin, **Türk Şiir Bilgisi**, s. 369-370)

Serbest Kafiye Örgüsü:

*Biraz yorulmuşdum
Durdum
O gün önümde deniz
Sadefli sâhili bir bûse-i muhabbetle
Yavaş yavaş öpüyordu.*

(Hayât, **Musavver Muhit**, S. 35, s.364)

Kısaca söylemek gerekirse; vezin ve kafiye, Tahsin Nâhid'in şiirlerinde dış yapıyı belirleyen önemli iki unsur olmuştur.

III- ŞİİRLERDE DİL VE ÜSLÛP

A- DİL

Edebiyat bir dil sanatıdır. Onu diğer güzel sanat dallarından ayıran temel nitelik de dille yapılmış olmasıdır. Dilin çeşitli kullanım alanları vardır. Edebiyat sanatkarlarının kullandığı dile, edebî dil diyoruz.

Edebî eser, **muhteva-form-dil** üçlüsünün ferdî bir senteze tâbi tutulması sonucunda var olur. Üslûp, bu unsurların sanatkar tarafından ferdî ve orijinal bir şekilde kullanılmasıdır. Bu sebeple üslûp, herhangi bir sanatkarı diğerlerinden kesin çizgilerle ayırmamızı sağlayan bir kriter olarak algılanabilir.

Tahsin Nâhid'in şiirlerinde biz bu üç unsurun da gözardı edilmediğini, muhtevaya göre şekil, dil ve üslûp kullanıldığını görüyoruz. Onun kullandığı dil ve üslûp genellikle Servet-i Fünûn dil ve üslûbunun devamı olan Fecr-i Âtî dil ve üslûbudur. Ancak zaman zaman Divan şiiri ve Halk şiiri üslûbundan da faydalandığını belirtmeliyiz. Özellikle **Nedim** ve **Yahya Kemal**'e yaptığı üç tahmiste, klâsik Divan şiiri dil ve üslûbu göze çarparken; **Koşma**, **Altın Marşı**, **Ey İlahem** gibi şiirlerinde Halk şiiri dil ve üslûbu dikkati çeker.

Bu bölümde Tahsin Nâhid'in dil ve üslûbunu geniş olarak incelemeye çalışacağız. Bunu yaparken en alt birim olan kelimededen başlayarak, dildeki değişmelere, mısra ve cümle yapısına kadar inmeye gayret edeceğiz. Üslûp bölümünde ise onun, ferdî üslûbunu oluşturan alt birimlerden (imaj, edebî sanatlar vb.) bahsedeceğiz.

1- Kelime Hazinesi

Tahsin Nâhid'in şiirlerine kelime hazinesi açısından bir bütün olarak baktığımızda, çok büyük ölçüde Servet-i Fünûn şâirlerinin hazırladıkları ve şiirlerinde kullandıkları kelime hazinesine dayandığını görürüz. O, dilinin kelime kaynağı olarak, konuşulan dilden çok öte kendinden önceki edebî mektebin (Servet-i Fünûn) şiir dilini tercih eder. Onun Arapça ve Farsça kelimelerin ağırlıkta olduğu bir kelime kadrosu mevcuttur. Ancak bazı şiirlerinin (**Ey İlâhem, Altın Marşı, Gözlerim Mest Açılırken, Yâd Edip, Koşma**) büyük ölçüde konuşulan Türkçe'ye yaslandığını da gözardı etmemek gerekir. Bu şiirlerin kaleme alınış tarihi, şâirin sanat hayatının son yıllarıdır. Bu sebeple ismi geçen şiirler bir denemeden öteye gidememiştir.

Tahsin Nâhid'in kelime servetinde, Arapça ve Farsça kelimelerin yanı sıra, bu kelimelerle yapılan ikili, üçlü terkiplerin ve tamlamaların büyük bir yeri vardır. Aşağıda, Tahsin Nâhid'in şiirlerinden alınmış örnekler bunu daha somut olarak ortaya koyacaktır.

Arapça Farsça Kelimeler: *His, hayâl, muhayyile, tahayyül, hayâlât, rüyâ, sükût, hülyâ, tasavvur, takdîs, hülyâzede, hiss ü hülyâ, pür-hülyâ, mâlûl, mahmûm, harâret, âsâb, marîz, hummâ, endâm, dilber, etvâr, şûh, ülfet, nihân, ilâhe, âlihe, hâtıra, mesut, mahlûk, rûh, sîne, mest, refika, hüsn, melike, zevce, bûse, mâder, hemşîre, hûr, hevâ, edâ, nisviyyet, belâ, peri, san'at, bedîa, mehâsin, şiir, şâir, neşîde, zeheb, nağme, sehhâr, menba', fikr, harîr, sevdâ, nakş, esrâr, ebedî, münevver, terâne, garâm, ergânun, terâne-sâz, raks, nev-zemîn, levha, ziyet, beste, zerrîn, nağam-saz, elhân, ney, mestûr, raksân, musikî, terennüm, şebâb, mülevven, âgâz, letâfet, sâye, nefha, hıyâban, leylak, menekşe, gül, karanfîl, yasemen, dendân, manolya, ezhâr, bûy, sebz, çamlık, meşcer, şükûfe, riyâh, rivâyih, âsûde, eşcâr, evrâk, verd, gül-efşân, vüreyka, deste, demet, kamelya, gelincik, zambak, hubûb, itr, hâr, gonca, bağçe, hadaik, nâşâd, şemim, nesrîn, kâfûr, gül-fâm, servi, gülistan, sema, Müşteri, Sitâre, nücûm, kevâkib, semâvî, mükevkeb, âsumân, Venüs, nâhide, Zühre, ahter, encüm, Zühal, şule, ufuk, ebr, hilâl, necm, nur, ziya, şua, envâr, fener, âfâk, şafak, lertzân, tâbende, tenvir, nermîn, kandil, serâp, aks, kamer, mehtâp, hâle,*

mâh, derya, sâhil, bahr, engin, dalga, sevâhil, emvâc, medd ü cezr, ebhâr, güverte, sadeğ, yelken, şeb, leyâl, târ, gölge, leyâl, karanlık, zulmet, sâyezâr, mesâ, izlâl, sâye, şâm, zalâm, zulm, zill, uzlet, leyl ü nehâr, zilâl, melâl, giryeye, mâlul, keder, felaket, hüzn, muzdarip, ızdırap, zavallı, sefalet, ye's, kakhâr, meyus, mahzun, bîkes, garip, harâret, perişan, mecrûh, mağlup, vehim, şîven, meşum, melun, fecaat, asâbi, sefil, mükedder, meczup, melâl, elîm, teessür, mağmûm, gam-dar, helâk, dert, âlâm, müte'essir, nevmîd, muazzeb, müteellim, nâliş, harâp, mübkî, elem, nâlende, hıçkırık, hazin, evham, alîl, marîz, enkâz, mazlûm, berbat, mahv, kelâl, musîbet, matem, mihnet, virâne, azap, aciz, nekbet, gam, hummalı, melâlet.

Tamlamalar: Heykel-i mehâsin-i âlem, rûh-ı giryedâr-ı mehâsin-penâh, şi'r-i rûh-ı efgan, enzâr-ı şi'r-i rûhanî, fikr-i me'yûs-ı gam-penâh, nigâh-ı şu'ledâr-ı ismet, yâd-ı füsûnkâr-ı latîf, hafâhâne-i hayât-ı şi'r, bâd-ı şûh-ı eflâtun, mutalsım-ı bahîre-i handân, hevâ-i itr-ı bahar, kefen-i bedûş-ı kadîd, bahr-i muzdarib-i halecân, itr-ı şûh-ı ezhâr, tarb-ı hasret-i cem, makber-i mesîr-i hatırât; bedîa-i san'at, endâm-ı dilber, etvâr-ı şûh, hüsn-i bihter, reng-i latîf, vech-i kamer, nûr-ı mühmele, reng-i gurûp, humret-i zilâl, dendân-ı yasemen, zevk-i tahassüs, hasta-i sevdâ, hasr-ı fikr, mest-i hüzn, belde-i meçhûl, sabâh-ı visâl, gâye-i hayâlî, belde-i şi'r, şi'r-i zeheb, belde-i ümit, sefâlet-i sevdâ, cenâh-ı ulviyet, hiss-i şefkat, semâ-i mükedder, mâh-ı nevvâr, meftûn-ı san'at, tesir-i şi'r, usk-ı rûh, sîne-i muhabbet, hayât-ı sefil, cihân-ı diğere, teslîm-i nefis, peri-i âsûde, hüzn-i garîp, cennet-i hülyâ, şeb-i ma'sûm, nağme-i sehhâr, bûse-i zerrîn, şi'r-i kamer, belde-i hülyâ, mâh-ı gufrân, mebde-i merhamet, şi'r-i hafî, nûr-ı mehtâb, şi'r-i sevdâ, bahr-i ümit, va'd-i muhabbet, sâhil-i meçhûl, leyl-i melûl, ilâhe-i aşk, ömr-i şebâb, çâre-i halâs, kitâb-ı sevda, gayr-i kabil, rûh-ı mahzûn, gurûb-ı şems, şu'le-i ümit, zulmet-i mükevkeb, erganûn-ı riyâh, ilâhe-i rûh, ilâhe-i şi'r, aşk-ı mübhem, hayâl-i dilber, cenâh-ı zulmet, peri-i leyl, lâne-i sevda, lerzîş-i sevda, bûse-i şefkat, mâbed-i hülyâ, temâşâ-i tabiat, leyl-i şitâ, şeb-i hicrân, hemşire-i ye's, bâd-ı şitâ, kafîle-i nûr, belde-i hayâlî, ma'bûde-i leyâl, râh-ı ümit, zülf-i zer, hüzn-i mesâ, umk-ı kalp, sükkân-ı semâ, hastahâne-i eşcâr, leb-i sevdâ, mir'ât-ı mutalsım, âyîne-i hülyâ, gâze-i sîmin, hande-i lal, gülberg-i dehân, hayâl-i pejmürde, mûsikî-i nihân, âlem-i süflî, dürr-i meşkûn, hayâl-i fânî, çeşm-i elmas, ilâhe-i eylül, serv-i hırâmân, su-i zan, aks-i kamer, serv-i nâzân, feyz-i aşk, bezm-i mey, bağ-ı dil, tâc-ı sa'âdet, rûh-ı eşyâ, Ka'be-i âsumân, hâl-i perişân...

Tahsin Nâhid, şiirlerinde çok sayıda Farsça ve Arapça tamlama kullanmış; bu tavır da şiirlerinin dil ve üslûbunu ağırlaştırmıştır. Örnek olması açısından “Gidelim... Ebediyyen Gidelim” şiirinin bir bölümünü aşağıya alıyoruz:

*Bir münevver gecenin âgûş-ı tâbânında,
Muhteşem göklerin esrâr-ı siyeh-fâmında
-Sâkin enzârını medd eyleyerek yâkûfî
Nûrlar serpen- ayın nazra-i im'ânında;
Çamların bûy-ı mugaşşî-i itir-nâkinde
Açılan ince yolun sîne-i nemnâkinde
Gidelim biz... ebediyyen gidelim.*

(Gidelim... Ebediyyen Gidelim, *Servet-i Fünûn*, S.922, s.186)

Bununla birlikte şâir, zaman zaman Halk edebiyatının ifade tarzından da faydalanmıştır. Bazı metinlerde yer yer masal ve halk hikâyesini hatırlatan söyleyişler mevcuttur.

*Oyunlarımda hayâlimdi daimâ rehber
Zavallı sevgilimi kaf dağındaki devler
Kapıp o belde-i meçhûle doğru gitmişti
-Mezat malından alınmış- kılıçla ben şimdi
Devin sarayına gitmiş ve kavga etmiştim. (Ben, s.11-12)*

*Bu küçük lânede bir zevc ile bir zevce yaşar;
Ve saadetleri hep böyle muhîtâta taşar...
Gâlibâ tam iki yıl oldu ki evlenmişler;
Tâ çocuklukta fakat birbirini sevmişler...
Yaşamışlar müteessir, müteheyyic hayli...
Sonra birleşmeleriyle bu küçük lâneciği
Çamların sîne-i mahfisine yaptırmışlar,
Ve gelip burada periler gibi saklanmışlar. (Yaz, s.87-88)*

*Gözleri süzgündür kaşları ince
Yüz vermez önüne çıkan her gence
Bana bir kerecik gülümseyince
Unuttum derdimi buldum tesellâ.*

*Yasemin gerdanlı gül yanaklıdır
Boynumu vurdursa şimdi haklıdır
Koynunda bir demet gül mü saklıdır
Dedim de kokladım oldum mübtelâ.*

*Mecnun'un alnına kara yazdıran
Vecd ile Ferhad'a dağlar kazdıran*

*Nâhid'i kaç yıldır böyle azdıran
O gözler şüphesiz senindir Leylâ. (Koşma, Şâir, S.12, s.18)*

Tahsin Nâhid'in kelime kadrosunda dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, onun herhangi bir şiirinde aynı mânâyı veren Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeleri birlikte kullanarak bir sentez oluşturmasıdır. Söz konusu tavrı, önemli ölçüde âhenk endişesinin sonucudur. *Gece, leyl, şeb/ zill, gölge/ zulmet, karanlık/ akşam, mesâ, şâm/ kamer, ay, mâh/ ay ışığı, mehtâp/ deniz, derya, bahr/ ışık, nûr, ziyâ/ gökyüzü, semâ, âsumân/ yıldız, ahter, sitâre, kevkeb, mükevkeb, nücûm/ hazân, sonbahar/ kış, şitâ/ ağaçlık, meşcer/ ilkbahar, nevbahar, bahar/ şükûfe, çiçek, zehr/ hülyâ, rüyâ, tahayyül, muhayyel, hayâl/ hastalık, maraz/ hüzn, melâl, üzüntü, keder, mükedder, mağmûm, elem/ ızdırâb, acı/ gözyaşı, girye/ sevgili, dilber, şûh, hûri, peri, ilâhe, melike, kız, refika/ yaprak, varak, vüreyka/ hadika, bahçe...vb.*

*Akşam, gecenin esrâr-ı lebinde
Bir gaşy-ı mükevkeble perişân ü perîde*

*Artık gece olmuştu; fakat bir şeb-i masûm...
Yıldızların esrâr-ı nigâhıyla semâlar*

Enzârımı leylin bu beyaz hande-i sihri

*Leylin o güzel âlihe-i aşkına eski
Bir âşıkı takdim ediyordu onu sanki...*

(Aşkımın En Güzel Dakikaları I, s. 37-38)

*Bir cennet-i rüyâ gibi bir belde-i ulvî
Açmıştı bu zulmette kamer mübhem ü mer'î;
Bir menba'-ı hülyâ gibi ay yükseliyordu... (Söylesene, s. 80)*

Deniz kenârına gitmekti en büyük zevkim

*Deniz ki rûhuma bir mâbed-i tahassüstü;
Seher zamanı gülerken ufukların üstü
Bütün denizlere elmaslı bir şiir yazılır;
Parıldayan ufuk üstünde bir melek vardır...
Onun ukus-ı cemâliyle gaşyolan deryâ
Açardı rûhuma pek ince hisli bir rüyâ. (Ben, s.12,16)*

*Bu şeb, bu hasta-i sevdâ, bu münkesir, bu elîm
Hayat-ı hissîmi tahlîle hasr-ı fikrettim...
Derin ve nâmütenâhi semâyâ karşı bütün*

*Kederlerimle, felâketlerimle, mest-i hüzn;
Hayâle vakf-ı vücûd ettiğim şebâbımı ben
Zehirli, sıtmalı bir his içinde muzdariben*

.....
Bir ızdırap ile bir ihtiyara döndüm ben. (Ben, s.10-11)

Tahsin Nâhid'in kelime kadrosunda Arapça, Farsça ve Türkçe olumsuzluk ekleriyle birlikte kullanılan kelimelerin büyük bir yeri vardır. Çıkarmış olduğu tek şiir kitabının ismi dahi **Rûh-i Bî-kayd** yani "kayıtsız ruh"tur. Onun olumsuzluk ifade eden kelimelere düşkün olmasının sebebi, kendi iç yapısı ve bağlı bulunduğu edebî mekteple alâkalı olsa gerektir.

İşte onun kullandığı bazı olumsuzluk bildiren kelimeler: *bî-ümit, bî-zâr, bî-vâye, bî-kes, bî-nasip, bî-his, bî-ruh, bî-nihâye, bî-payan, bî-emel, bî-kayd, bî-tâp, bî-vefâ, bî-haber, bî-dâr, bî-hudut, bî-gâh, bî-çâre, bî-hemtâ, bî-sûd, nâgûn, nâgâh, nâbûd, nâ-nüvişt, gayr-ı mümkün...vb.*

Bütün bunlardan sonra onun kelime kadrosu için şunları söyleyebiliriz: Tahsin Nâhid'in, sınırlı bir kelime kadrosunun olduğunu söylemek mümkündür. O, yukarıdan beri verilen örneklerde görüldüğü gibi *hüzün, bedbinlik, karamsarlık, gözyaşı, mârazîlik, Büyükada, hülyâ, rüyâ, hayâl, sevgili ve aşkla ilgili kelimeler ile şiir, çiçekler ve ağaçlar, yıldız, kamer, güneş, Zühre, ışık, deniz, sahil ve zamanla ilgili akşam, gece, zulmet, karanlık, gölge* gibi kendi ruh dünyasını aksettiren kelimeleri kullanmıştır.

2- Dildeki Değişmeler

Tahsin Nâhid, on beş yıllık (1904-1919) kısa sanat hayatında **Rûh-ı Bîkayd** isminde bir şiir kitabı yayımlamış, bunun yanı sıra birçok dergide de şiirleri yayımlanmıştır. Tahsin Nâhid, sanat hayatının önemli bir ürünü olan şiir kitabı ile dergilerde yayınlanan şiirlerinin bir çoğunda gerek kelime ve ibâre gerekse imlâ bakımından çeşitli değişiklikler yapmıştır.

Şâirin yapmış olduğu bu dil değişikliklerinin sebebinin, şiirlerin daha güzel, daha estetik ve daha çarpıcı bir ifade ediş şekli arama endişesi olduğu kanaatindeyiz.

DERGİ

*Hayât-ı hissîmi tahlîle sarf-ı fikrettim...
Ve böyle pek küçücükken, tahayyülen
büyüdüm;
-Mezat malından alınmış- kılınçla ben
şimdi
Tahayyülen; o zaman sevgilimle ülfet*

RÛH-I BÎ-KAYD

*Hayât-ı hissîmi tahlîle hasr-ı fikrettim...
Ve böyle pek küçücükken, bu hisle ben
büyüdüm,
-Mezat malından alınmış- kılıçla ben
şimdi
Neler, neler?! O zaman sevgilimle ülfet*

DERGİ

İçin
Siyah, ipek gibi saçlarla **bukleler**
koydum;
Yavaş yavaş **büyüyüp**; on dokuz yaşında
iken
Muhît ü belde-i eşâr **benim** güzel vatanım
Yegâne menba-ı şiirim **onurlu** cephesidir.
Ziyâli bir yol açar bahrezer çiçeklerden;
Hayâli fikrimi bir râh-ı emelde sevk
ederek
Ve şimdi, şimdi- Hakikat!- Ziyâde
mesudum;

RÛH-I Bİ-KAYD

İçin
Siyah, ipek gibi saçlarla **turreler**
koydum;
Yavaş yavaş **büyüdüm**; on dokuz yaşında
iken
Muhît ü belde-i eşâr **olan** güzel vatanım
Yegâne menba-ı şiirim **ziyâli** cephesidir.
Nezih bir yol açar bahrezer çiçeklerden;
Hayâl ü fikrimi bir râh-ı râze sevk
ederek
Bugünse, bak bu hakikat...Ziyâde
mesudum;

(Ben, **Âşiyân**, S.1/ **RB** s.10-19)

Ve gelir burda yatan **çiftleri** şefkatle
öper.
Şu küçük balkona **bazen de** çıkarlar,
böyle
Gülüşürler, sevişirler, öpüşürler **leyle**
Karışırlar koruluklarda gezerler sâkin
Yaşıyorlar **idi vareste-i kayd-ı ferdâ**.
Ederek **rûhumuzu** bûse-i şefkatle öper.
Bu siyah gözleri **lâkin** sana pek
benzetirim.
Zehebî bûseler altında **uyur pek** sessiz;
Seni bilsen, seni bilsen ne kadar
seveceğim,
Acabâ kimdi bu **mesut iki çift** kim bilsen?!

Ve gelir burda yatan **ruhları** şefkatle
öper.
Şu küçük balkona **mehtâpta** çıkarlar,
böyle
Gülüşürler, sevişirler, öpüşürler **rûhen...**
Bâzı tenhâ koruluklarda gezerler sâkin
Yaşıyorlar **o küçük balkonun âgûşunda**.
Ederek **rûhları** bir bûse-i şefkatle öper.
Bu siyah gözleri **ben âh!** sana pek
benzetirim;
Zehebî bûseler altında **uyurken** sessiz;
Seni bilsen, seni bilsen ne kadar **ben**
severim,
Acabâ kimdi bu **mesutlar, acep** kim bilsen?!

(Yaz, **Âşiyân**, S.3/ **RB** s.85-91)

Bir safha-i zehhâr dürülmüş ve uzanmış,
Encümle **mesâfe sanırım**; şimdi bu şule,
Bir **natıka-i rüyet dökülür şiir-i muhîte**.
Esrâr-ı şebîn sath-ı safâsında kararmış...

Bir safha-i **pür-şiir** dürülmüş ve uzanmış,
Encümle **serair konuşur** sanki bu şule,
Bir **hüzn-i münevver dökülür sîne-i leyle**.
Esrâr-ı şebîn sath-ı **sükûnunda** kararmış...

(Yaz Gecesi, **Âşiyân**, S.17/ **RB** s.105-109)

Bana **ihşâs** ederdi bir hülyâ,

Bana **ilhâm** ederdi bir hülyâ,

(Eski Hülyâ, **SF.**, S.966/ **RB.**, s.45-46)

Rûh-ı kamer-penâh olan bir cüz'ü envere
Bir sonbahar **gurûbunun renginde** saçları
Eşâra hande-rîz olan o mahmur, uzun, ipek
Kırpiklerinde titresin **bir sâye-i melâl**;
Lâkin, niçin neden bunu hoş bulmuyordu
rûh?
Eksik nedir, dedim; evet, eksikti mutlâka!

Vech-i kamerde ra'selenen nûr-ı mühmele
Bir sonbahar **reng-i gurûbunda** saçları
Eşâra hande-**bâr** olan o mahmur, uzun, ipek
Kırpiklerinde titresin **en gizli bir melâl**;
Bilmem niçin fakat, bunu hoş bulmuyordu
rûh?
Eksik nedir, dedim; **acep**, eksikti mutlâka;

DERGİ

*Lâkin hayır bu noksanı bulmak, bu pek
Bir itina-i cehd ü tekâmülle on sene
Keşfi müyesser olmadı. Lâkin bugün yeni
Karşımda şimdi heykelim, zî-rûhu zî-şebâb*
(İdeâl, SF., S.981/ RB., s.7-9)

*Bu çıldırmuş, bu bîkes, âh bu mübkî...
Garip bir şey, elîm bir hastadır ki
Ve ben mest-i tahayyül, mest-i nevvâr...*
(Benim Rûhum, Resimli Kitap, S.4/ RB., s.23-25)

*Yalnız onu sen söylemiyorsun,
söylemiyorsun..*
(Söylesene, Resimli Kitap, S.6/ RB., s.77-82)

*Dâimâ mutmain ü zâhirî
Şefkat-i mâderâneneden meselâ*
(Bahtiyarlık, Musavver Muhit, S.2/ RB., 26-27)

*Birinci mektubu elbette görmediniz...
(Bir Mektup Parçası, Musavver Muhit, S.13/ RB., s.59-62)*

*Dâimî bir sevimli rüyâda
(Senden Uzak, Musavver Muhit, S.27/ RB., s.69-72)*

*Size her gün gelip de beklediğim
(Kırlarda, Musavver Muhit, S.30/ RB., s.137-139)*

*Gün üfûl etti ... Gölge her yerde...
Yaşamam bir dakika bil bunu sen
(Akşam Ricâsı, Musavver Muhit, S.32/ RB., 156-157)*

*Çünkü bilsen ne rûh, ne râhsun bilsen!
(Menekşe Gölge, Kadın, S.15/ RB., s.148-149)*

*Bir huçkırık gibi ye's-i leyâli söylerdi...
(Mahâsine Karşı, Mahâsin, S.4/ RB., s.152-153)*

*Beni gel sevgilim biraz dinle
(Dinle, Mahâsin, S.9/ RB., s.63-66)*

*O bir küçük güle pek benzeyen
sevimli dehân*

(Hazân, Mahâsin, S.12/ RB., s.146-147)

*Bir bütün yaz, evet, bütün bir yaz
(Bir Bütün Yaz, Resimli Kitap, S.8/ RB., s.49-51)*

RÛH-I Bİ-KAYD

*Zevk-i tahassüsümle bu noksanı istedim.
Bulmak... Bir itna-i tekâmülle on sene
Bir cüst ü cû-yı dâime rağmen, bugün yeni
Karşımda şimdi heykel-i zî-rûhu zî-şebâb*
(İdeâl, SF., S.981/ RB., s.7-9)

*Bu çıldırmuş, bu bîkes, âh bu bâkî...
Garip bir şey, hazîn bir hastadır ki
Ve ben mest-i tahayyül, mest-i envâr*
(Benim Rûhum, Resimli Kitap, S.4/ RB., s.23-25)

*Yalnız onu sen söylemiyor,
söylemiyorsun....*
(Söylesene, Resimli Kitap, S.6/ RB., s.77-82)

*Dâimâ mutmain ü zâhir-bîn
Şefkâtinden onun bugün meselâ*
(Bahtiyarlık, Musavver Muhit, S.2/ RB., 26-27)

*Birinci mektubu elbette gördünüz?
(Bir Mektup Parçası, Musavver Muhit, S.13/ RB., s.59-62)*

*Dâimî bir sevimli rüyâda
(Senden Uzak, Musavver Muhit, S.27/ RB., s.69-72)*

*Sizi her gün gelip de beklediğim
(Kırlarda, Musavver Muhit, S.30/ RB., s.137-139)*

*Gün üfûl etti ...Her taraf gölge...
Yaşamam çok zaman emin ol sen
(Akşam Ricâsı, Musavver Muhit, S.32/ RB., 156-157)*

*Çünkü bilsen ne râhsun, bilsen!
(Menekşe Gölge, Kadın, S.15/ RB., s.148-149)*

*Bir huçkırık gibi ye's-i leyâli söylerdi...
(Mahâsine Karşı, Mahâsin, S.4/ RB., s.152-153)*

*Sen gel, sevgilim, biraz dinle;
(Dinle, Mahâsin, S.9/ RB., s.63-66)*

*O bir küçük güle pek benzeyen
leb-i nâzân*

(Hazân, Mahâsin, S.12/ RB., s.146-147)

*Bir bütün yaz, evet, bir-bütün yaz
(Bir Bütün Yaz, Resimli Kitap, S.8/ RB., s.49-51)*

DERGİ

Fikrimin ızdırâb-ı mâlûlû
Sen ki bir nûr-ı rahm ü şefkatsin;
Dinle, rûhumdan akseden bu tanîn
Hasta bir telde hasta bir nağme
Dâimâ hasta dâimâ şemmâr
Sisler ve Hisler

(Şiir Başlığı)

(Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme/Sisler ve Hisler, Musavver Muhit, S.11/ RB., s.21-22)

RÛH-I BÎ-KAYD

Kalbimin ızdırâb-ı mâlûlû
Bir küçük nûr-ı rahm ü şefkatsin
Hasta bir telde hasta bir nağme
Dinle rûhumdan akseden bu tanîn
Dâimâ hasta dâimâ sehhâr
Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme

Bunlardan başka Tahsin Nâhid, cümlelerin daha güzel olması, daha vurgulu okunması için çeşitli imlâ değişikliklerine başvurmuştur. Rûh-ı Bî-kayd'taki kırk şiirden, yirmi yedisinde (Ben, Yaz, Yaz Gecesi, Rûh-ı Mağdûr, Şiirlerim İçin, Eski Hülyâ, Bârân-ı Rahmet, İdeâl, Benim Rûhum, Söylesene, Bahtiyârlık, Bir Mektup Parçası, Senden Uzak, Kırlarda, Yâd-ı Sevdâ, Akşam Ricâsı, Aşkımın En Güzel Dakîkaları I, Aşkımın En Güzel Dakîkaları II, Aşkımın En Güzel Dakîkaları III, Duâ-i Ramazan, Menekşe Gölge, Mukaddemât-ı Leyliye, Şiir, Kamerle, Mâhâsine Karşı, Dinle, Bir Bütün Yaz, Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme) bu tür değişikliklere rastlanır. Söz konusu olan durum onun, kaleme almış olduğu şiirleri üzerinde sürekli değişikliklere gittiğini gösterir. Şimdi bu değişikliklerden birkaç örnek verelim.

DERGİ

"Devin sarayına gitmiş ve kavga etmişim..."
Ne saçmalar, hezeyânlar, ne nükteler buldum(!?)..
Dehân-ı sâfi küçük tâze bir karanfildi!..
Deniz ki rûhuma bir mâbed-i tahassüstü!..
Uzakta dağlara bir sis yavaş yavaş yayılır...
Kamer; o ye'simi tenvîr için çıkarlar her şeb,

(Ben, Âşiyân, S.1/ RB., s.10-19)

Gün doğarken, bu güzel sâhile bir bûse gelir;
Âşık oldum bu zârif lâneye güzelim;
Sen de sevdinse, evet, gel de beraber gezelim
O güzel gözleri bir mâbed-i hülyâ gibidir.
Nerde görsem tanırım rûhuma bir lerze gelir;
"Âh. dedi"
-Biri sensin, biri ben!

(Yaz, Âşiyân, S.3/ RB., s.85-91)

RÛH-I BÎ-KAYD

Devin sarayına gitmiş ve kavga etmişim.....
Ne saçmalar, hezeyânlar, ne nükteler buldum(!)
Dehân-ı sâfi küçük, tâze bir karanfildi!
Deniz ki rûhuma bir mâbed-i tahassüstü;
Uzakta dağlara bir sis yavaş yavaş yayılır;
Kamer, o ye'simi tenvîr için çıkarlar her şeb,

Gün doğarken bu güzel sâhile bir bûse gelir?
Âşık oldum bu zârif lâneye güzelim.
Sen de sevdinse; evet gel de beraber gezelim
O güzel gözleri bir mâbed-i hülyâ gibidir,
Nerde görsem tanırım rûhuma bir lerze gelir...
"-Âh! dedi;
-Biri sensin, biri ben;

Yukarıda göstermiş olduğumuz bütün değişikliklerin sebebinin, Tahsin Nâhid'in estetik ve sanatsal kaygıları olduğunu söyleyebiliriz. O, şiirler üzerinde yapılan değişiklikler vesilesiyle daha güzele nasıl ulaşılır düşüncesini taşımıştır.

B- MISRA VE CÜMLE YAPISI

1- Mısra

Tahsin Nâhid'in şiirlerinde kullandığı mısralar, uzunluk bakımından genellikle birbirine eşit olan mısralardır. Bunun sebebi şiirlerin aruz vezniyle kaleme alınmış olmasıdır. Fakat bazı şiirlerin serbest aruz vezniyle kaleme alınmış olması, mısraların kiminin uzun kiminin de kısa olması zarûretini doğurmuştur. Bu özellik Servet-i Fünûn'dan gelen bir özellik olarak, Tahsin Nâhid'in şiirlerine yansımıştır.

*Bir kamersiz gece... Her yerde sükûnet, zulmet...
Bir karanlık gece, yıldızlar hep
Sanki ezhâr-ı zeheb..
Yalnız esrâr-ı leyâli bu sükûnetleri dinler gibidir;
Ve gelir,
Ve gelir karşıma bir şiiri-i hakîkatle mırıldar, mütekedir, mahzûn!*
(Kış Gecesi, s. 101)

*Ölümlü, korkulu birçok fena rüyâ gördüm...
Şimdi birden uyandım; âh! Lâkin
Yaralanmış kanat gibi kalbim
Çarpıyor.* (Korkuyorum, Servet-i Fünûn, S.969, s.106)

Tahsin Nâhid'in mısra yapısında göze çarpan en önemli özellik, onun bir cümlesinin birkaç mısradan tamamlanmasıdır. Söz konusu özellik, Servet-i Fünûn'da hemen hemen her şâir tarafından kullanılan ve bir şiir tekniği olan **Anjembemant** mısra yapısıdır. Şâir, hemen bütün şiirlerinde bu mısra yapısını kullanmıştır. Bu mısra yapısıyla kaleme alınan şiirler uzun cümleler ihtiva eder.

*Ne yazsam ben, ne hissetsem gıyâben
Onundur; ben onun bir cüzüyüm ki
O yüksektir, semâvîdir, fakat ben
Onun bir cüzüyüm, giryân ve hâki.* (Benim Rûhum, s. 26)

Tarlalarda tabiatın iki şûh

İki mahlûku, yok, hayır, iki rûh

*Gibi gezdik; ve bazı bir ağacın
Gölgesinde kamer kadar dalgın,*

*El ele kaldık öyle mestâne...
Bazı leylen sizinle birlikte*

*Vahdèt-âbâd olan o sahrâda
Leb be-leb bir hayât-ı rüyâda;*

*Nûr-ı mehtâba imtizaç ettik
Yâni rûhen biz izdivâç ettik. (Bir Bütün Yaz, s. 49-50)*

*Bir hayli zaman böyle seviştik ve hayâtı
Bir bahr-i ümidin mütelevvin safahâtı*

*Şeklinde güzel, hiddeti yok, uslu sanırdık.
Bir va'd-i muhabbetle gülen ufka açıldık; (Fırtınadan Sonra, s.55)*

*Ey büyük şiir-i sükûtî, acabâ sen hangi
Asabî
Ve marîz
Bir hayâtın şiir-i bî-nağmesisin... (Kış Gecesi, s.101-102)*

*Şimdi yorgun nazarlarım bu beyaz
Tüller altında titreyen ufkun,
Açtığı belde-i hayâlîde
Bir peri, bir melike-i meshûr
Görüyor; (Yaz Gecesi, s.107-108)*

*Pek güzeldi değil mi? - Söyle kamer-
İpekli saçlarını
Bir beyaz tülle örterek güyâ
Seni tanzîr ederdi... Çünkü o şeb
İnce bir tül bulutla örtünerek
Sen de deryâyla bir muâşakada
Bulunurdun... (Kamerle, s.129)*

*Ölümlü, korkulu birçok fenâ rüyâ gördüm...
Şimdi birden uyandım; âh! Lâkin
Yaralanmış kanat gibi kalbim
Çarpıyor. (Korkuyorum, Servet-i Fünûn, S.969, s.106)*

*Biraz yorulmuşdum;
Durdum...
O gün önümde deniz
Sedefli sâhili bir bûse-i muhabbetle*

Yavaş yavaş öpüyordu... (Hayât, **Musavver Muhit**, S.35, s.364)

Örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür. Ayrıca Tahsin Nâhid, bazı şiirlerinde Anjembemant mısra yapısını kelime bölmeye kadar götürmüştür.

*Ve ben şu kirlî yosunlarla örtülen kayanın
Önünde mest-i teessür hayâl edip duruyor-
Dum... Ansızın nazarım âsumân-ı bî-fâmın* (Senden Uzak, s.70)

*Soğukta titreyerek kar içinde ben gezinir-
Dim... İşte sen o zaman bî-haber ve rahatla
.....
Âlâm-ı hayâtiyemi terk etmemi ister-
Sen haydi; dedim; haydi evet de bana...* (Söylesene, s.78, 81)

*Ben o zaman sâhile gittim ki gurûp
Etmek üzereydi kamer; şimdi kızıl bir fânûs
Gibi cazipti; temâşâsına daldım. **Mahsus-
Tu** ufuklarda nevîn bir şeb-i hicrân ü ümît.* (Kış, s.96-97)

Bütün bu özellikler Tahsin Nâhid'in kelime, mısra ve cümleleri ne kadar zorladığını gösterir. Ayrıca bu zorlamaların ardında; vezne uydurma, metnin manasını yakalama, ahenk ve ritim sağlama, vurguyu en iyi şekilde ifade edebilme gibi estetik endişeler olduğu kanaatindeyiz.

2- Cümle

Cümle, birden fazla kelime ve ibâreden oluşan, sanatkârın dili kullanma maharetini gösteren bir dil birliğidir. Metinde yer alan en önemli dil unsuru cümledir. Cümleler sanatkârın üslûbunu ortaya koyan ilk unsur olarak karşımıza çıkar.

Tahsin Nâhid, cümle yapısı (sentaks) bakımından Fecr-i Âtî edebî topluluğunun kullandığı sentaksı kullanmıştır. Bu topluluk da kendinden önceki edebî topluluğun (Servet-i Fünûn) sentaks özelliklerini şiirlerinde devam ettirmişlerdir.

Onun kullandığı cümlenin en önemli özelliği, çok uzun olması ve birden fazla mısradan tamamlanmasıdır. Bu, o dönemin şiir özelliklerinden Anjembemant mısra yapısını ortaya çıkarır.

Tahsin Nâhid'in sentaksındaki diğer özellikler, onun mantık cümlesi ve heyecan cümlesini (devrik, soru, ünlem, virgülu, kili, kesik) kullanmış olmasıdır. Ayrıca dönemin bir özelliği olarak, parantez cümlesi de şiirlerde sıkça kullanılmıştır.

Mantık Cümlesi:

*Bir itinâ-i şîir ü tekâmülle on sene,
Rûhumda bir bedâ-i sanat hazırladım;
Vakf eyledim hayatımı hiss ü hayâlîme,
Bir heykel-i mahâsin-i âlemde yaptığım.* (İdeal, s.7)

*Sâkin ve derin bir gece; elmaslı nazarlar
Nûruyla nücûm işte uzaktan bakıyorlar!*

*Ses yok! Ve bu sessizliğin üstündeki nağme,
Tesîr ediyor hisse, hayâlâta, garâma...*

*Bir safha-i pür-şîir dürülmüş ve uzanmış,
Emvâc-ı sade kumları öpmekten usanmış!* (Yaz Gecesi, s.105)

Devrik Cümle:

*Yavaş yavaş gidiyorken; senin hayâlinle
Gülen ufukları seyreyledim ve kalbimde* (Senin Hayâlinle, s.74)

*Kanlar akıyor sanki bütün dîdelerinde
Gençlik ölüyor pençesi altında ve yerde!.* (Jön Türk, Bahçe, S. 8, s.1)

*Mahvolup zannedip temâsımdan
Onu sevdimdi bir zaman sâkin;
Mahvolan benmişim esâsımdan!*
(O Zühre, Servet-i Fünûn, S.1014, s. 435)

*Esiyor bâd-ı şûh-ı eflâtûn,
Esiyor akşamın ipek nefesi;
Şimdi kalbim onunla dürr-i meskûn
Yaşıyor bende hüsn-i müktebisi*
(Uzletde, Servet-i Fünûn, S.1019, s.103)

*Ey gözümün nûru var mıdır eşin
Görüür de kim etmez sana iptilâ
Peridir mutlaka anan kardeşin
Belâsın sevdiğim belâsın belâ.* (Koşma, Şâir, S.12, s.18)

*Yâd edip eski meserretlerimi
İncinirdim o kadar özler de,
Şimdi buldum o saadetlerimi
Nemli şefkatli ılık gözlerde.* (Yâd Edip, Nedim, S.17, s.266)

Soru Cümlesi:

*Leyâlê karşı düşündüm... Bu yirmi bir senelik
Şebâb içinde ne yaptım? Niçin bugün muhlîk
Bir izdirâp ile bir ihtiyâra döndüm ben?* (Ben, s.10)

*Niçin fecâat-i sevdâmı anlamaz gibisin;
Niçin o rûh-ı nezîhinde aşka karşı haşin
Bir ibtilâ-i sükût, bir sükût-ı hâin var?
Evet niçin? Bu niçinlerle şimdi ben gam-dâr.* (Söylesene, s. 77)

*İstiyorsan demek ki rûhunu sen?
Bu nasıl şey, bu ihtiyâc-ı rüyâ!
Anlamazlar değil mi ? Sanatkâr!*

*Kendi rûhunla eğlenirken sen;
Fenni mecz etti şiir ü sevdâya
Diyecekler değil mi insanlar?
(Bir Sanatkâr-ı Zî-ahlâka, **Servet-i Fünûn**, S. 974, s.182)*

*Nedir bilmem, nedir, rûhum ne ister?
(Arzû-yı Mazmun, SF, S.977, s. 230)*

Bu mu bilmem ilâhe-i eylül? (Hazân, **Servet-i Fünûn**, S.1070, s. 78)

Ünlem Cümlesi:

Âh ben, ben! Ne hastayım bilsen!
(Hasta Bir Telde Hasta Bir Nağme, s.20)

*Ey ömr-i şebâbımdaki leyl-i ebediyet!
.....
Heyhât! Ne olur bende seni sevmeyebilsem.
(Aşkımın En Güzel Dakikaları I, s.39)*

Ey karanlık, ey şeb! (Kış Gecesi, s. 102)

*Ne felâketti gördüğüm sahne!
.....
Zavallı kız ölmüş!* (Kamerin Bir Hikâye-i Aşk, s.115)

Çünkü bilsen ne rûhsun, bilsen! (Menekşe Gölge, s. 149)

*“İmdât vatandaşlarım, İstanbul’a imdât!...”
(Jön Türk, **Bahçe**, S.8, s.1-2)*

Ki'li Cümle:

*Hâtıran, bence dâimâ okunan
Bir mukaddes kitâb-ı sevdâdır...
Ki onun her sûtûnu âşık olan
Rûh için gâye-i temennâdır.* (Yâd-ı Sevdâ, s.67)

*Bilir misin ki hayâtım senin hayâlinle,
Bilir misin ki senin, hep senin meâlinle
Bu girdibâd-ı teessürde -sanki- kâimdir.* (Senden Uzak, s.70)

*Bir şûle ki İstanbul'un üstünden uzandı!
Bir şûle ki gençlikti ve Türklüktü serâpâ!* (Jön Türk, **Bahçe**, S.8, s.1-2)

*Ey sen ki hamiyetli ve vicdanlı, çalışkan
Nâsiyelere tâc-ı saadet koyacaksın;
Ey sen ki bu milletle ta'ali bulacaksın.*
(On Temmuzu Takdîs Edelim, **Resimli Kitap**, S.10, s.1056-1057)

*O bir hayâl-i müebbet ki hep refâkat eder,
(O, **Servet-i Fünûn**, S.1003, s.257)*

Vurgulu Cümle:

*Bu şeb, bu hasta-i sevdâ, bu münkesir, bu elîm
Hayât-ı hissîmi tahlîle hasr-ı fikr ettim.* (Ben, s.10)

*Benim rûhum, benim rûhum bu âsî,
Bu çıldırmuş, bu bîkes, âh bu bâkî...* (Benim Rûhum, s.23)

*Gel, evet gel, seninle hicrânı
Bize göstermesin duâ edelim
Gel, evet gel, benimle-âh bilsen-
Gel ki sensiz ne söylesem, ne desem
Şüphesiz bî-lüzûm u fâidedir...* (Duâ-i Ramazan, s. 47-48)

Bir bütün yaz, evet, bir bütün yaz. (Bir Bütün Yaz, s. 49)

*İşte bak şimdi her taraf mağmûm;
Şimdi bir zulmet-i mükevkeb var...
Şimdi heyhât! Şimdi yoksun sen...
Şimdi zulmette inliyor rüzgâr.* (Senden Uzak, s. 71)

Kesik Cümle:

*"Fakat yeter güzelim...sevdim işte... memnunum.
Mükedder olma...düşünme...senin bütün rûhum.*

*Nasıl mı ? sorma...Neden mi? Düşünme...sev, seveni...
Biz âşığız; seviyorsun, değil mi, sen de beni?* (Fırtınadan Sonra, s. 54)

Bir kamersiz gece... Her yerde sükûnet, zulmet... (Kış Gecesi, s. 101)

*Fakat senin gibi her hissi bahşeden dilber
Veremli bir anne...
Öyle bir anne isterim ki, evet,
Yasımın elleriyle saçlarımı
Yavaş yavaş sevsin...*
(Korkuyorum, **Servet-i Fünûn**, S.969, s.106-107)

*-Dudakların mı? Getir... Oh!
(Mevsimler, **Servet-i Fünûn**, S.1038, s. 559-560)*

*Ben işte onun âşığıyım kimseyi sevmem
Hattâ seni rûhum...* (Beyaz Gölge, **Kadın**, S. 6, s. 12)

Parantez Cümlesi:

*"-Mezât malından alınmış- kılıçla ben şimdi
Devin sarayına gitmiş ve kavga etmişim..."* (Ben, s.10-19)

*Başımda gezdirerek- "Sonra n'olacak; derdin;
Görüşme, git, beni terk et; şifâ bulur derdin."* (Elin Elimde, s.53)

*"Yarın cevap alamazsam emîn olun, güzelim,
Garâmınızla hemen intihâr eder, giderim."*(Bir Mektup Parçası, s. 61)

*"-Haydi seninle
Mehtâp ile pür-şiir oluyorken bu denizler
Âlâm-ı hayâtiyeyi terk eyleyelim gel."* (Söylesene, s.80-81)

*"-Âh! dedi;
Seni bilsen, seni bilsen ne kadar ben severim,
Bu büyük aşkıma takip ederek yükselelim."* (Yaz, s.91)

Yukarıda görüldüğü gibi Tahsin Nâhid'in hemen hemen her tür cümleden faydalandığını, bunları şiirlerinde kullanırken muhteva ve şekle uygun cümle yapısını seçtiğini söyleyebiliriz. Şâirin özellikle, heyecanı artırmak için ünlem, soru, devrik, ki'li, kesik ve vurgulu cümlelere başvurduğu görülür.

Tahsin Nâhid'in şiirlerinde en çok kullandığı cümle çeşidi, Fransız edebiyatından bize geçen ve uzun cümlelerden oluşan **anjembemant**tır. Onun, çok çeşitli cümle kullanmasının sebebi, monotonluktan kurtulma, ritim, ahenk ve vurguyu daha iyi sağlama

endişesinden kaynaklanmaktadır. Ancak bunu yaparken, çoğu zaman cümle tekrarlarına düşmekte ve vezin zarureti sebebiyle cümleleri zorlamaktadır.

C- ÜSLÛP

Tahsin Nâhid, sanat hayatının başlangıcından sonuna kadar (1904-1919) dil ve üslûbunda fazla değişikliğe meydan vermemiş şâirlerden biridir. Onun özellikle sanat hayatında Ahmet Haşim'den etkilendiği muhakkaktır. Hayal unsurlarının, Haşim'in **Şiir-i Kamer** serisindeki hayal unsurlarına benzemesi, Nahid'in Haşim'den etkilendiğinin en belirgin göstergesidir. Şâirin Tevfik Fikret ve Cenab Şahabeddin gibi Servet-i Fünûn şâirlerinden de etkilendiği belirtmemiz gerekir. Sanat hayatının son yıllarına doğru Rıza Tevfik etkisiyle koşma tarzında şiirler kaleme almış, halk edebiyatı üslûbunu da denemiştir.

Ayrıca onun etkilendiği bir başka kaynak, Fransız şiiridir. Yayınlamış olduğu tek şiir kitabı, **Rûh-ı Bîkayd**'ta bazı şiirlerinin başına Fransız şâirlerinden alıntılar yapması, bu düşüncemizi kuvvetlendirmektedir. Meselâ, **Aşk** adlı bölümün başında Andre Chenier'den iki mısra; **Duâ-i Ramazan** şiirinin başında Lamartine'den üç mısra; **Serâb-ı Müstakbel** bölümünün başında Edmond Rostand'dan dört mısra; **Raks-ı Elhân** bölümünün başında Albert Samain'den iki mısra ve **Tabiat** bölümünde Emerson'dan iki mısra alarak bu sanatkârlara olan ilgisini sezdirmiş olur.

Söz konusu tesirlerle birlikte Tahsin Nâhid'in üslûbu, büyük ölçüde Servet-i Fünûn üslûbunun devamı olan Fecr-i Âtî şiir üslûbu çerçevesinde şekillenir. Şâirin dili ağır, yaşayan dilden uzak, karmaşık, Arapça ve Farsça terkiplerin bol olduğu bir özellik gösterir. Tüm bunlar, onun şiirlerinin okuyucu tarafından anlaşılmasını zorlaştırır.

“Şâir, genellikle tabii unsurlara esrarlı bir hava veren, onlara müphem duyguları yükleyen, yumuşak, romantik bir üslûp kullanır. Ancak duygularını derinleştiremediği için tahlilî üslûptan ziyâde tasvîrî üslûba bağlı kalmıştır.”¹⁷⁷

Tahsin Nâhid'in üslûbunu ortaya çıkarmak için, onun üslûbunu oluşturan unsurların incelenmesi gerekmektedir. Biz onun üslûbunu oluşturan unsurları çeşitli alt başlıklar hâlinde inceleyeceğiz. Böylece onun nasıl bir üslûba sahip olduğunu daha açık biçimde ortaya koymaya çalışacağız.

¹⁷⁷ Nurullah Çetin. “Tahsin Nâhid ve Şiiri”. *DTCF. Der.*, S. 369. Ankâra, 1993, s. 27.

1- Ahenk Unsurları

Şiir dilinde başlıca ahenk unsurları, aliterasyon, asonans, vezin ve kafiye'dir. Aliterasyon ve asonans armoniyi; vezin ve kafiye ise ritmi temin eden unsurlardır. Aliterasyon, asonans ve kafiye ses, hece ve kelimelerin tekrar edilmesiyle oluşurken; vezin ise, hecelerin belli ölçülere göre tanzim edilmesinden ibarettir.

Ahenk unsurlarının şiirde iyi bir şekilde kullanılması demek, şiirdeki ses mimârîsinin metnin manasıyla birlikte organik bir bağlantı sağlaması demektir. Bu da şiirin monotonluktan kurtularak, akıcı ve estetik bir şekil kazanmasını sağlayacaktır. Şâir bunu gerçekleştirdiği ölçüde başarılıdır.

a- Armoni

“Şiirde armoni bir veya birkaç mısradaki seslerin, aralarında uyuşması demektir. Bu, ünsüzler arasında olursa aliterasyon, ünlüler arasında olunca asonans adını alır.”¹⁷⁸ Şimdi bunlar hakkında örnekler verelim.

Aliterasyon: Tahsin Nahid şiirlerinde armoni unsurlarından olan aliterasyona bir hayli yer verir. Böylece seslerin beraberinde getirdiği mûsikî unsurundan şiirlerinde faydalanmıştır. Şâirin en çok kullandığı ünsüz sesler l ve s sesleri olmuştur. Aşağıdaki örnekte bunu daha iyi görebiliriz:

*Zavallı rûhumu hüznüyle katre katre helâk,
Zavallı hissimi derdiyle etti istihlâk* (Söylesene, s.78)

*Gel, gel
Ey hayatım, ve ey hayatımda
Her doğan ye'si kalbeden nûra!...
Gel seninle bu şâm-ı hülyânın,
Gel seninle bu sisli rüyânın
Ka'r-ı pür-şiiri pür-sükâtunda
Ölelim..
Ölelim kâinatı örterken
Mukaddemât-ı leyâl;
Ölelim,
Ölelim hâtırâtı sislerken
Peri-i şâm ü hayâl...* (Mukaddemât-ı Leyliye, s.117-118)

*“Fakat yeter güzelim...sevdim işte...memnûnum.
Mükedder olma...düşünme...senin bütün rûhum.*

¹⁷⁸ M.Necmettin Hacıeminoğlu. “Tevfik Fikret'te Dil Üslûp”, TDED. C. 17, Ağustos. 1969, s. 32.

*Nasıl mı? Sorma...Neden mi? Düşünme...sev, seveni...
Biz âşîğiz; seviyorsun, değil mi, sen de beni?*

*Bak şimdi bizim fevkimizde sevdâ bir
Derin ve mâi semâdır ki pür-sükûnettir.*

*Seninle hissedelim böyle şiir-i sevdâyı...
Bakın nasıl görüyor kalbimiz hafayâyı.*

*Bu anda kalbimizin çarpışında yek-âhenk
Terennümât-ı füsûnkârı dinleyin; sevmek,*

*Evet, ne hoş, ne kadar tatlı bir saadettir.
Hayat içinde sevişmek; bu işte cennettir.” (Fırtınadan Sonra, s.54-55)*

Örneklerden ilk ikisinde görüldüğü gibi “I” ünsüzü bir hayli fazla tekrarlanarak bir armoni sağlanmıştı. Şâir, ilk örnekte çektiği derdi daha kesif bir şekilde ifade etme olanağı bulurken, ikinci örnek şiirde ise, âdeta sevgilisine sürekli “gel ölelim” çağrısında bulunmuştur. Son örnekte ise “s” ünsüzü yoğun bir şekilde kullanılmış, böylece şiirdeki “sevgi” kelimesi daha ahenkli bir şekilde ifade edilmiştir. Yine aynı örnekte “e” ünlüsü de fazlaca kullanılmış ve asonans sanatı yapılmıştır.

Asonans: Tahsin Nâhid, ünlü seslerin şiirde getirdiği mûsikîye de yer vermiş ve onların zaman zaman tok seslerinden, zaman zaman da tiz seslerinden faydalanmıştır. Ünlü seslerden en çok kullanılanlar a, e, u, i sesleri olmuştur. Diğer sesler daha az kullanılmıştır.

*Duymasam, görmesem ve anlamasam;
Daîma mutmain ü zâhir-bîn
Sevmesem, âh sevmek istemesem;
Sönse rûhumda menba’-ı şiirin. (Bahtiyarlık, s.26)*

*Bu şeb, bu hasta-i sevdâ, bu münkesir, bu elîm
Hayat-ı hissîmi tahlîle hasr-ı fikr ettim...*

*Derin ve nâmütenâhi semâyâ karşı bütün
Kederlerimle, felâketlerimle, mest-i hüzn;*

*Hayale vakf-ı vücûd ettiğim şebâbımı ben
Zehirli, sıtmalı bir his içinde muzdariben*

*Leyâle karşı düşündüm...Bu yirmi bir senelik
Şebâb içinde ne yaptım? Niçin bugün mühlik*

Bir ızdırâp ile bir ihtiyâra döndüm ben?!.. (Ben, s.10-11)

*Sen ey ilâhe-i râhum, ilâhe-i şiirim...
Sen ey ilâhe-i hüsn ü cemâl olan Zühre;
Senin hayâlini görmek ümit edip gelirim
Bu sâyezâr-ı tabîye her sabah işte.* (Senin Hayâlinle, s.75)

*Bu küçük aile kimdi bilsen?
Bâri ben söyleyeyim gel: Bu muhayyel sen, ben!...*

*Biri sensin, biri ben; Âh, biri de her ikimiz;
Bu hayâldir, bu hayâlâtımı takdîs ediniz.* (Kış, s.97)

Bahtiyârlık isimli şiirde “a” ve “e” ünlüsü “m” ünsüzüyle armonik bir yapıya bürünmüştür. Böylece şâirin duygusal açıdan içinde bulunduğu durum daha net şekilde ifade edilmiştir. Bu kelimeler sayesinde, olumsuzluk ifadesi daha yoğun şekilde vurgulanmıştır.

Ben ve **Senin Hayâlinle** isimli şiirlerde ise, “e” ünlüsü bir armoni oluşturarak, “ben” ve “sen ey” kelimelerinin daha bariz şekilde vurgulanmasını sağlamıştır. Her iki şiirde de bir işaret etme anlamı vardır.

Kış isimli şiirde “i” ünlüsünün mısralarda daha fazla yer aldığı görülür. Böylece şâir sanki “biri”lerini işaret etmektedir.

Ayrıca şiirlere hece bazında baktığımızda, ahenk sağlamak için bazı hecelerin daha çok tercih edildiğini görüyoruz. Meselâ, **Senin Hayâlinle** şiirinde, “sen”, “ey”, “he”, “ye” heceleri bir ahenk oluştururken; **Mukaddemât-ı Leyliye** şiirinde ise, “gel”, “öl”, “el” heceleri bir armoni oluşturmuş ve şiiri bir musikî atmosferine bürümüştür.

Bütün bunlardan anlaşıldığı gibi Tahsin Nâhid, asonans ve aliterasyonu şiirlerinde bir ahenk unsuru olarak kullanmış, bunda da belli ölçüde başarılı olmuştur.

b- Ritm

“Şiirde ritm, armoniden daha geniş bir ses organizasyonudur. Her mısrada sayı veya nitelik itibariyle denkleştirilmiş, sıralanmış, kümelere ayrılmış heceler ve mısra sonlarında -bazen mısraın muhtelif yerlerinde- veya şiir boyunca muayyen aralıklarla tekrarlanmış ortak sesli kelimeler, bu organizasyonun temelini teşkil eder.”¹⁷⁹ O hâlde ritmi oluşturan unsurlar; vezin , kafiye, redif ve tekrarlardır. Tahsin Nâhid, şiirlerinde bu unsurları yoğun olarak kullanmıştır.

¹⁷⁹ Saadettin Yıldız. Arif Nihat Asya'nın Şiir Dünyası. MEB. Yay., İstanbul. 1997. s.267.

Vezin: Tahsin Nâhid'in ritim sağlamak amacıyla kullandığı ilk unsur vezindir. O, şiirlerinin büyük çoğunluğunu aruz vezniyle yazmış ve bu veznin şiirde sağladığı bütün imkânlardan faydalanmıştır. Onun kullandığı aruz kalıplarının tamamı yapı bölümünde geniş olarak incelendiği için burada onlara temas etmeyeceğiz.

Tahsin Nâhid kullandığı vezinleri seçerken, şiirde işleyeceği konuya, şekle, ahenge, dil ve üslûba dikkat etmiş, bunları bir kompozisyon dahilinde bir araya getirmiştir. On sekiz şiir hâricinde, diğerleri tek bir aruz kalıbıyla yazılmıştır. Serbest yazılanlar ise, şâirin daha özgürce davranmasına, hayal ve duygularını geniş ölçüde anlatmasına imkân vermiştir. Ayrıca bu vezin kalıplarının, şiir içinde tema ile paralel olarak değiştirilmesi, şâirin şiirinde teknik açıdan bazı oyunlar denediğini, şiirinin daha estetik olması için gayret sarf ettiğini bize gösterir. Temaya paralel birden fazla vezin kalıbı kullanmak Servet-i Fünûn sanatkârlarından Fecr-i Âtî'ye ve dolayısıyla Tahsin Nâhid'e geçen bir özelliktir.

Zühre şâiri yazmış olduğu serbest vezinli şiirlerde, klâsik kalıpları zorlamış ve kendine has vezin kalıpları uydurmuştur. Bu kalıplar şiirlerde ikiden, on ikiye kadar değişebilmektedir.

Bütün bunların sonucunda şunu söylemek mümkündür; Tahsin Nâhid aruz kalıplarını sadece Divan şiirindeki gibi klâsik şekilde kullanmamış, kendi şiirlerini o dar kalıplara sokmamış ve daha geniş bir vezin kalıbı kullanarak, şiirlerini daha özgürce kaleme almıştır.

Onun aruz veznini iyi bir şekilde kullandığını söylemek mümkündür. Şiirlerde ufak tefek vezin hataları bunu gölgelemeyecektir. Bunlar, yapı bölümünde geniş olarak anlatıldığı için burada tekrar etmeyi lüzûmsuz görüyoruz.

Ayrıca o, zaman zaman denediği hece veznini başarılı bir şekilde kullanmasını bilmiştir. Özellikle **Koşma** şiiri ile denediği on birli hece ölçüsünü başarılı bir şekilde kullanmış, bu şiirle Rıza Tevfik'in başarısına ulaşmıştır.

Kısaca o, veznin getireceği ritim imkânını iyi kullanan şâirlerden biridir.

Kafiye ve Redif: Tahsin Nâhid, yazmış olduğu şiirlerinde kafiye ve redife büyük yer verir. Onun kafiye anlayışı, Recâizâde Mahmut Ekrem'den itibaren genel kabûl gören **kulak için kafiye** anlayışıdır. O, kafiye ve redifleri şüphesiz, bir ahenk unsuru olarak kullanmıştır.

Tahsin Nâhid'in en çok kullandığı kafiye tam kafiye'dir. Zengin ve yarım kafiye şiirlerde daha az yer alırken, cinaslı kafiye sadece iki yerde kullanılmıştır. Kafiyelerin yanı sıra rediflerde bir hayli fazladır.

Bütün bu ahenk unsurlarını, onun, Halk şiiri denemelerinden olan Koşma şiiriyle; Divan şiiri örneklerinden olan, Nedim'in bir ve Yahya Kemal'in iki gazeline yapılan tahmislerde en güzel şekilde görmek mümkündür.

*Yasemin gerdanlı gül yanaklıdır
Boynumu vurdursa şimdi haklıdır
Koynunda bir demet gül mü saklıdır
Dedim de kokladım oldum mübtelâ*

*Mecnun'un alnına kara yazdıran
Vecd ile Ferhad'a dağlar kazdıran
Nâhid'i kaç yıldır böyle azdıran
O gözler şüphesiz senindir Leylâ.*

(Koşma, Şâir, S.12, s. 28)

*Bizler ne bahtiyâr ne kayd-ı mihneddeyiz
Bülbülleriz ki yâr ile bağ-ı sühandeyiz
Her lahza gül bitende ve bülbül ötendeyiz
Virâne-i cihânda ne şâhız ne bendeyiz
Rindi abâ bedûş fakîr-i revendeyiz.*

.....
*Sâkî şarâb-ı nâb ile dolsun ayağ-ı dil
Güllerle zîb ü ziyeti buldukda bağ-ı dil
Demdir tutuşsa şu'le-i âhımla dağ-ı dil
Demdir yanar remâd olamaz şebcirağ-ı dil
Demdir ki iş u nûş ile ifnâ-i tendeyiz.*

*Nâhid eğer çi geçti muhabbetle her demin
Bezminde pür-hurûş u tarb-ı hasret-i cemin
Pâyân olur mu ve ceddine ebnâ-i âdemin
Kâm almadık misâfir-i tenden bu âlemin
Cânânla meyle son günü ey mevt sendeyiz.*

(Tahmîs-i Gazel-i Yahya Kemâl, Şâir, S.1, s.7)

Her iki şiirde de bir musikî havası sezilmektedir. Bunları oluşturan da vezinle birlikte kafiye ve rediflerdir. Koşma'da kafiyeleri oluşturan kelimeler şunlardır: eşin-kardeşin/ mestâne gelir-efsâne gelir-dermâne gelir/ ince-gence-gülümseyince/ yanaklıdır-haklıdır-saklıdır/ yazdıran-kazdıran-azdıran/ iptilâ-belâ-aslâ-tesellâ-müptelâ-Leylâ iken; Tahmis'te ise, mihneddeyiz-sühandeyiz-ötendeyiz-bendeyiz-revendeyiz/ zâr eyleriz sefer-nehâr eyleriz sefer-karâr eyleriz sefer-bahâr eyleriz sefer/ bâd-güşâd-

yâd-şâd/ ayağ-ı dil; bağ-ı dil; dağ-ı dil; şebçirağ-ı dil/ demin-cemin-âdemin-âlemin/ fakîr-i revendeyiz; diyâr-ı çemendeyiz; mecbûl-i handeyiz; ifnâ-i tendeyiz; sendeyiz.

Şiirdeki bu kelimelerin bilinçli olarak bir araya getirildiği ve böylece bunların birlikteliğinden doğacak ahengin, şiire ayrı bir güzellik kattığı muhakkaktır. Daha birçok şiirde bunu görmek mümkündür.

c- Tekrarlar

Tahsin Nâhid şiirlerinde, Türkçe'nin en önemli unsurlarından biri olan tekrarlardan faydalanmış, bunların ifadeye kattığı mübalağa, kuvvetlendirme ve ahenk imkânını iyi değerlendirmiştir. Onun tekrar olarak kullandığı kelimelerin çoğu cümle içerisinde zarf görevindedir.

Biz tekrarları incelerken bazı alt başlıklar kullanacağız. Bunlar: kelime, ibare, mısra ve söz dizimi tekrarlarıdır.

Mısra Seviyesindeki Tekrarlar: Tahsin Nâhid, bazı şiirlerinde mısra seviyesinde tekrarlara yer vermiştir.

*Gel, gel
Ey hayatım, ve ey hayatımda
Her doğan ye 'si kalbeden nûra!
Gel seninle bu şâm-ı hülyânın,
Gel seninle bu sisli rüyânın
Ka 'r-ı pür-şiiir-i pür-sükûtunda
Ölelim...
Ölelim kâinâtı örterken
Mukaddemât-ı leyâl;
Ölelim,
Ölelim hâtırâtı sislerken
Peri-i şâm ü hayâl...*

(Mukaddemât-ı Leyâl, s.117-118)

*Gel seninle bu mâh-ı gufrânı
En samîmi temenniyâtımıza,
En ilâhî tahayyülâtımıza
Mebde-i merhamet sayıp her şeb
.....
Hak te 'âlâya doğru leb ber-leb
Gel, evet gel...Bu mâh-ı gufrânı
En samîmi temenniyâtımıza,
En ilâhî tahayyülâtımıza,
Mebde-i merhamet sayıp ebeden*

Bir yemin etsek ay ufukta iken. (Duâ-i Ramazan, s. 47-48)

*Bu şanlı bayrağın altında toplanan erler
Emîn olun sizi bir gün halâs eylerler.
Nedir görür o sefiller Hilâl-i Osmânî
-Ki altı yüz senedir hiç azalmıyor şânı-
O şanlı bayrağı düşman kanıyla biz boyadık,
Hilâl ü necmi de taktık, şerefle hep yaşadık.*

*Emîn olun sizi artık halâs eylerler,
Bu şanlı bayrağın altında toplanan erler.*

(Bulgaristan Müslümanlarına, **Rübâb**, S.41, s.13)

*Yüzünde hasta-i sevdâ gibi melâlet var,
Nedir bu hâl-i perîşânın ey hilâl-i seher?*

*Sabâh-ı feyz-i bahârîde mübtesem ezhâr
Çemen çemen mütemevvic nesîm-i anber-bâr;
Niçin? Ben anlamadım kimden etsem istifsâr?
Yüzünde hasta-i sevdâ gibi melâlet var!...*

*Dem-i seherde yanında şu parlayan ahter
Hazân içinde solan bir çiçek gibi dil-ber
Sürûr-ı fecr ile şâdân iken bütün yerler;
Nedir bu hâl-i perîşânın ey hilâl-i seher?*

(Hilâl-i Seher, Cem Dilçin, **Türk Şiir Bilgisi**, s.369-370)

Yukarıda verilen örneklerde mısra tekrarlarının hepsinin farklı farklı özellikte olduğu görülmektedir. **Mukaddemât-ı Leyliyye**'de "Ölelim" mısraı tek kelimeden oluşmuş ve şiirin ortalarında tekrarlanmıştır. **Duâ-i Ramazan** şiirinde ise, "En samîmi temenniyâtımıza/ En ilâhî tahayyülâtımıza" mısraları şiirin hem başında hem de son tarafında yer almıştır.

Bulgaristan Müslümanlarına şiiri ise bunlardan farklı olarak mısraların yer değiştirmesiyle kurulmuştur. Şiirin ikinci bölümünde yer alan "Bu şanlı bayrağın altında toplanan erler/ Emîn olun sizi bir gün halâs eylerler" mısraı, daha sonra gelen üçüncü ve son bölümde "Emîn olun sizi artık halâs eylerler/ Bu şanlı bayrağın altında toplanan erler" hâlini almıştır. Burada "bir gün" yerine "artık" kelimesinin kullanıldığını da hemen belirtelim.

Hilâl-i Seher isimli son şiir, yukarıdaki üç örnekten de farklı bir mısra tekrarı arz eder. Aslında bu tekrar, biraz da nazım şekline kaynaklanır. Bu şiir batı nazım şekillerinden triyole ile yazılmıştır. Şiirde baştaki iki mısra "Yüzünde hasta-i sevdâ gibi

melâlet var/ Nedir bu hâl-i perîşânın ey hilâl-i seher" tekrarlanır. İlk mısra şiirin birinci dörtlüğünde, ikinci mısra ise şiirin ikinci dörtlüğünde tekrarlanarak yapılır.

Mısra tekrarlı şiir örneklerini daha da çoğaltmak mümkündür. Bazen aynı şiirde hem mısra, hem ibâre hem de kelime tekrarıyla karşılaşırız.

Bunun en güzel örneklerinden biri yukarıda verdiğimiz **Duâ-i Ramazan** ve **Mukaddimât-ı Leyliyye** şiirleridir.

İbare Seviyesindeki Tekrarlar: Tahsin Nâhid'in şiirlerinde ibare seviyesindeki tekrarlarında bir hayli fazla olduğu görülür. Hattâ bunlar mısra tekrarlarından daha fazladır. İbare seviyesindeki tekrarlar, en az iki kelimedden başlayarak, neredeyse mısraın tamamına yakınına kaplayacak kadar olabilmektedir.

*Gel seninle bu şâm-ı hülyânın,
Gel seninle bu sisli rüyânın* (Mukaddemât-ı Leyliyye, s.117-118)

*Zulmetler içinde acı bir handeye benzer
Zulmetler içinde acı bir hande misâli.*
(Fener, Çocuk Bahçesi, S.12, s.12)

*Bana hemşire-i hayâl oldun,
Bana mabûde-i leyâl oldun,
.....
Mâi tüllerle müstetir hepsi,
Mâi tüller içinde nûr-ı enver...* (Rüyâ-yi Mehtâb, s.120-123)

*Ey kamer, ben sana hemşire-i ye'sim diyemem
Sana ben inleyemem,
Sana ben ağlayamam...Lâkin âh!
Ey sükkûnet ü riyâh...
Ey sükkûnette esen nefhâ-i sâf-ı ervâh...
Eyvâh!* (Kış Gecesi, s. 103-104)

Tahsin Nâhid'in şiirlerinde görülen ibare seviyesindeki tekrarların şiirin her tarafına dağıldığı görülür. Bazen şiirin bütününe dağılırken, zaman zaman da bir dörtlükte veya bir bölümde daha yoğun görülebilir. Şâir her çeşit ibare şeklini kullanarak, bunun sağladığı vurgu gücünden şiirlerinde istifade etmiştir.

Ön tekrar örnekleri:

*Aşk için ağlayan gözüyle görür,
Aşk için ağlayan eminim ki,* (Şiirlerim İçin, s. 31)

*Bir sâniye biz böyle bakıştık mütereddit
Bir sâniye, lâkin bu güzel sâniye tevhîd*
(Aşkımın En Güzel Dakikaları I, s. 39)

*Bilmiyorsun bunu sen, ey kamer-i lâl-i leyâl!
Bilmiyorsun bunu ey zulmet, sen
Bilmiyorsun niye ben
Böyle hülyâ-zedeyim?!...
Bilmiyorsun bunu; ey bâd-ı şitâ, ey rüzgâr!* (Kış Gecesi, s.103-104)

*Hiç anlamıyorlar;
Sevmek ne demek, gâye-i sevdâ ne demektir?
Hiç anlamıyorlar ki muhabbeteki esrâr
Bir tatlı felâketle ezilmek, çürümektir!*
(Bir Girye, Mehâsin, S.8, s.585)

Art tekrar örnekleri:

*Bulur ve mest-i saadet onunla ben yaşarım
Tahayyülümle gurûrum yaşarsa ben yaşarım.* (Ben, s.19)

*Zevcî sâkin, mütefekkir-sanırım-bir şâir,
Zevce de belki, evet belki de bir şâiredir...* (Yaz, s.88)

Kelime Seviyesindeki Tekrarlar: Tahsin Nâhid, bir diğer tekrar çeşidi olan kelime tekrarlarına da şiirlerinde yer vermiştir. Onun şiirlerde en yoğun tekrar tarzı, kelime tekrarlarıdır.

Eksik nedir, dedim; evet, eksikti mutlakâ (İdeâl, s.9)

Bu şeb, bu hasta-i sevdâ, bu münkesir, bu elîm
.....

Ne saçmalar, hezeyânlar, ne nükteler buldum. (Ben, s.10,14)

*Benim rûhum, benim rûhum bu âsî,
Bu çıldırmış, bu bîkes, âh bu bâkî...*
.....

Fakat heyhât! Niçin, bilmem niçindir,
.....

*Ne yazsam ben, ne hissetsem gıyâben
Onundur; ben onun bir cüzüyüm ki,
O yüksektir, semâvîdir, fakat ben
Onun bir cüzüyüm, giryân ve hâkî.* (Benim Rûhum, s. 23)

Oyalansaydım; âh, âh işte. (Bahtiyârlık, s.27)

Bu biraz giryeden biraz kandan (Meslek, s.28)

Hem yorar, hem de müstefid etmez (Şiirlerim İçin, s.30)
Âh ey ebedî hâtıra, ey adn-ı muvakkat...

Ey ömr-i şebâbımdaki leyl-i ebediyet!
 (Aşkımın En Güzel Dakikaları I, s. 39)

Bir hasta kamer, bir de rûhumdaki şîven.
 (Aşkımın En Güzel Dakikaları III, s.44)

Üç sene , belki beş sene sonra (Eski Hülyâ, s.46)

Gel, evet gel, seninle hicrânı
Bize göstermesin duâ edelim
Gel, evet gel, benimle-âh bilsen-
Gel ki sensiz ne söylesem, ne desem. (Duâ-i Ramazan, s.48)

Bir bütün yaz, evet, bir bütün yaz (Bir Bütün Yaz, s.49)

Tesâdüfen bana bir parçacık ümit veriyor;
Ümit, ümitse serâptır...Demek ki eğleniyor. (Bir Mektup Parçası, s.61)

O zaman...Âh o zaman sen bilsen!...

.....
Sen ufuktan nâgâh
Yükselirsin...O zaman,
O zaman âh o zaman
O zaman hasta-i isyân olurum!... (Kış Gecesi, s.102-103)

Şiir mi istediniz? Dinleyin bu giryeleri:
Şiir...Şiir denilen bir zavallı hülyâdır, (Şiir, s.124)

Bu örnekleri artırmak mümkündür. Tahsin Nâhid'in kelime bazında kullandığı ikilemeleri de bu tekrar çeşidi arasına almamız gerekir. Anlamı pekiştirmek için kullanılan ikilemeler arasında onun en çok kullandığı **yavaş yavaştır**. Bu ikileme tam on üç yerde kullanılmıştır.

Genellikle cümle içerisinde zarf görevinde kullanılan bu ikilemelerden, Tahsin Nâhid'in şiirlerinde yer alanlar şunlardır:

Yavaş yavaş, zaman zaman, fevc fevc, turre turre, neler neler, mağmûm mağmûm,
katre katre, fışır fışır, birer birer, deste deste, bütün bütün, mestâne mestâne, derin derin,

kırık dökük, perîşân ü perîde, leb be-leb, dem âdem, serâpâ, hây u huy, zîb ü ziynet, ser â ser, feşâfeş, cüst ü cû, kol kola.

Boynunda turre turre uzansın... (İdeâl, s.8)

Zaman zaman dalarak mehtâbı seyrettim.

.....
Yavaş yavaş büyüdüm; on dokuz yaşında iken

.....
Uzakta dağlara bir sis yavaş yavaş yayılır, (Ben, s.10-17)

Şimdi her yerde karanlık gece mağmûm mağmûm
(Senden Uzak, s.69, 73)

Zavallı rûhumu hüznüyle katre katre helâk

.....
Semâda titreyen ezhâr birer birer solmuş... (Söylesene, s.77-84)

Açılan deste deste eşârı (Kamerle, s.128)

Bir sa'y-i dem â demle hazırlanmada ebhâr...

.....
Bir câzibe çekmiş ve deniz şimdi serâpâ (Zühre, s.143)

Derin derin, acı bir şerha, bir cerîha gibi

.....
Bütün bütün sis eden bir elhâ-i âlâm (Jön Türk, Bahçe, S.8, s.1-2)

Sâde sandal fışır fışır gidiyor;
(Buhayra-i Mukaddes, Servet-i Fünûn, S.1034, s.462)

Meclise mestâne mestâne gelir (Koşma, Şâir, S.12, s.18)

Dehrin bu hây u huyuna mecbûl-ı handeyiz

.....
Güllerle zîb ü ziyneti buldukta bağ-ı dil
(Tahmis-i Gazel-i Yahya Kemâl, Şâir, S.1, s.7)

Aşk-ı pür feryâd iki sâhil boyunca fevc fevc
Bin gönül âzâd iki sâhil boyunca fevc fevc
Rindler dil-şâd iki sâhil boyunca fevc fevc
(Tahmis-i Gazel-i Yahya Kemâl, Şâir, S.3, s.43)

Böyle birkaç kırık dökük nağme, (Şiirlerim İçin, s.30)

Seyr eyleyelim ufk-ı hayâlâtı serâ-ser. (Zühre, s.141)

Sâde sâhilde bir feşâ-feş âb...
(Çiçekler Arasında, Servet-i Fünûn, S.1031, s.395)

Ye's-i âfâkı cüst ü cû ediyor, (Ye's-i Âfâk, Kadın, S.28, s.8)

Bir gaşy-ı mükevkeble perîşân ü perîde
(Aşkımın En Güzel Dakikaları I, s.38)

Şi'r-i hüsnünle oldu leb be-leb
(Aşkımın En Güzel Dakikaları II, s.40)

Biz kol kola tenhâca bu kırlarda gezerdik
(Aşkımın En Güzel Dakikaları III, s.44)

Örneklerden de görüldüğü gibi, Tahsin Nâhid tam bir tekrîr şâiridir. O, bunu sadece bir edebî sanat olarak değil, aynı zamanda ahenk ve vurgu unsuru olarak kullanır. Bazı tekrarların şiirde bir simetri sağladığı da görülmektedir.

Söz Dizimi Seviyesindeki Tekrarlar: Tahsin Nâhid'in şiirlerinde cümlenin söz dizimi yapısında, bir simetrinin, bir tekrarın olduğu görülmektedir. Bunların tamamına birden "paralel yapı"¹⁸⁰ diyebiliriz.

Şâirin yaptığı bu sözdizimi seviyesindeki tekrarlar ve paralellikler, onun dili nasıl kullandığını, şiir ve mısra yapısını nasıl oluşturduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Nûr-ı mehtâba imtizâç ettik
Yâni rûhen biz izdivaç ettik. (Bir Bütün Yaz, s.51)

"Fakat yeter güzelim...sevdim işte...memnûnum.
Mükedder olma...düşünme...senin bütün rûhum.

Nasıl mı? Sorma...neden mi?Düşünme...sev, seveni...
Biz âşîğiz; seviyorsun, değil mi, sen de beni? (Fırtınadan Sonra, s.54)

Zavallı aşkıma bir çâre-i halâs arayım...
Onun saadeti uğrunda ben fedâ olayım.

Evet, evet, onu ben bilseniz nasıl severim;
Onun için, onu hattâ fedâ eder giderim! (Bir Mektup Parçası, s.60)

Hulâsa, Tahsin Nâhid Türk dilinin önemli unsurlarından biri olan tekrar gruplarından en çok faydalanan Fecr-i Âtî sanatkarlarından biri, belki de birincisidir. Onun şiirlerinde en

¹⁸⁰ İsmail Çetışli. Cahit Külebi ve Şiiri. Akçağ Yay. Ankara, 1998. s.301.

çok yer verdiği tekrar çeşidi kelime seviyesindeki tekrarlardır. Bunlar içinde bulunan ikilemelerin şiirlerdeki yeri apayıdır. Bunlar hem vurguyu kuvvetlendirir hem de ritmi ve ahengi oluşturarak okuyucunun kulağında kalıcı izler bırakmaktadır.

Ayrıca yinelenen kelime ve kelime gruplarının bir başka özelliği, verilmek istenen anlam ve manayı kuvvetlendirmesidir. Türk dilinin bu imkânlarından faydalanan şâirin bu konuda başarılı olduğunu belirtmemiz gerekir.

2- Edebî Sanatlar

Tahsin Nâhid şiirlerinde edebî sanatlardan bir hayli faydalanmış, bunları ifadeyi daha çarpıcı hâle getirmek için kullanmıştır. Onun kullandığı edebî sanatlar hemen hemen her şâirde görülen; teşbih, asonans, aliterasyon, tekrîr, tenasüp, tezat, istifham, istiare, mübalağa, nidâ, telmih, teşhis ve intaktır. Ancak ritim ve ahenk unsuru olarak da incelediğimiz asonans, aliterasyon ve tekrîrdan burada tekrar olur gerekçesiyle bahsetmeyeceğiz.

Onun kullandığı sanatları kısa başlıklar hâlinde inceleyelim:

a- Teşbih (Benzetme)

Tahsin Nâhid'in edebî sanatlar arasında en çok başvurduğu teşbih (benzetme) olmuştur. Özellikle sevgiliyi daha net anlatabilme endişesi, onu bu sanata yöneltmiştir. Sevgilinin “siyah, ipek gibi saçları” vardır. “Sevdâ cennetinde açan bir gül”, “koklanan bir menekşe”, “teninin rengi gül”, “gerdanı yasemin olan bir peridir”. Her şeyiyle çiçeklere benzeyen sevgili, tabîi olarak mağrûrludur. Onun bu denli mağrûr olmasının ardında, boyunun “servi” gibi uzun olması vardır. Kısaca söylenirse onun güzelliği yeni doğan ayla yarışırken, tenini gören âşık için bu durum “fecir vakti” anlamına gelir.

*Siyah, ipek gibi saçlarla turreler koydum;
Uzun ve gölgeli kirpiklerinde şiir okudum... (Ben, s.15)*

*Kalbimde bugün yâd-ı füsûnkâr-ı latifin
Bir cennet-i sevdâda açan gül gibi lâkin
(Aşkımın En Güzel Dakikaları I, s.39)*

*O güzel gözleri bir mâbed-i hülyâ gibidir,
Nerde görsem tanırım, rûhuma bir lerze gelir... (Yaz, s.90)*

O bir küçük güle pek benzeyen leb-i nâzân
Bu hasta rûhumu öpsün biraz tebessümle, (Hazân, s.147)

Güzelim bir menekşe gölge gibi
Geçiyorken benim yanımdan sen; (Menekşe Gölge, s.148)

Beni etmişti bağıteten meshûr
Uçacak kız, o Zühre-i dilber:
Akşamın hüznü saçlarında uyur,
Kamerin nûru gözlerinde güler...

İnci dişlerle süslenen ağzı
Şehvetin gonca-i letafetidir;
Hande-i dil-firîb ü tannazı
Hüsnün en büyük cinâyetidir... (O Zühre, Servet-i Fünûn, S.1014, s.435)

Kadın bugün açılan bir gül-i muhabbeti;
(Mevsimler, Servet-i Fünûn, S.1038, s.559-560)

Gözleri süzgündür kaşları ince
Yüz vermez önüne çıkan her gence
Bana bir kerecik gülümseyince
Unuttum derdimi buldum tesellâ.

Yasemin gerdanlı gül yanaklıdır
Boynumu vurdursa şimdi haklıdır
Koynunda bir demet gül mü saklıdır
Dedim de kokladım oldum müptelâ. (Koşma, Şâir, S.12, s.18)

Gördüm ol şûhu bugün hüsnüne mağrûr gibi
Haklıdır kasr-ı cinân içre odur hûr gibi
Kâmeti serv-i hurâmân sesi mâhûr gibi
(Tahmis-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim, Nedim, S.1, s.7)

Ruhları gül gül kızarmış rağbet etmiş demiye
Gamzeler hançer kuşanmış bendesin olsun diye
Seyr-i Sa'dabad'e تنها azmediş bilmem niye
(Tahmis-i Gazel-i Yahya Kemal, Şâir, S.3, s.43)

Bir beyaz fecr idi gül rengi tenin
Aşkın akşamlı siyah bir tûldü
Gözlerim doldu o fecrinle senin
O siyah tülle başım örtüldü. (Ey İlâhem, Yarın, S.30, s.84)

Ayrıca Tahsin Nâhid, gökyüzü ve yeryüzüyle ilgili kozmik unsurlardan da benzetmelerinde faydalanmıştır. Aşk, "ilâhî bir cilve", sevgilinin hatıraları "mukaddes bir sevdâ kitabıdır". "Zühre", şâirin gözünde bir periyi andırır. Şiir, ona hem "hülyâyı" hem de

“rüyâyı” hatırlatır. “Denizin sînesi, tılsımlı bir ayna” hâlinde görünürken; “semâ” ise ona, “ebedî bir rüyâ beldesi”ni çağırır. İşte bunlardan birkaç örnek:

Deniz ki rûhuma bir mâbed-i tahassüstü; (Ben, s.16)

Aşk, ey cilve-i ilâhiyât (Aşk, s.36)

*Hâtıran, bence dâimâ okunan
Bir mukaddes kitâb-ı sevdâdır...* (Yâd-ı Sevdâ, s.67)

*Uyanmış bir peri hüznüyle Zühre (Yaz Gecesi, s.109)
Şiir denilen bir zavallı hülyâdır
Âdetâ sevimli bir rüyâdır...*

.....
*Büsbütün bir veremli sevdâdır.
Hayır, hayır güzelim şiirimiz kadındır hep* (Şiir, s.124-125)

*Çamlıklar içinden görünen sîne-i deryâ
Mir'ât-ı mutalsım gibi raksân ü mücellâ*

*Firûze ve elmas dolu sâhillere emvâc
Takmıştı köpüklerle o şeb incili bir tâc...*

*Yüksekte semâ bir ebedî belde-i rüyâ;
Altında deniz sanki bir âyîne-i hülyâ...*

*Artık denizin sathına inmişti periler
Bir ney gibi, bir kuş gibi, bir nağme-i diğer* (Zühre, s.142-143)

*Dışarda hasta ağaçlar; vüreykalar düşüyor...
Cihân bugün ne kadar benziyordu bir vereme.* (Hazân, s.146)

*Sath-ı deryâda gölgeler yer yer
Benziyor bir menekşe tarlasına.* (Akşam Ricâsı, s.156-157)

*Bir yâre-i hûnîn-i beşerdir ki fenerler
Zulmetler içinde acı bir handeye benzer
Zulmetler içinde acı bir hande misâli,
Her şeb görünür karşı ki sâhilde mükedder...*
(Fener, **Çocuk Bahçesi**, S.12, s.12)

Bir tâze verem handesi hâlinde ümitler (Jön Türk, **Bahçe**, S.8, s.1-2)

*Yere aks eyleyen ziyâ-yı kamer
Soğumuş bir vücûd-ı bî-rûha
Benziyor.*

.....

*Tıpkı bir kız çocuk gibi şimdi
Korkuyor rûhum;* (Korkuyorum, **Servet-i Fünûn**, S.969, s.106-107)

*Bir eski şâire benzer zavallı mevsim-i lâl,
(Mevsimler, **Servet-i Fünûn**, S.1038, s.559-560)*

b- İstiare

İstiare teşbihe benzer bir sanattır. Fakat teşbih en az iki öge (benzeyen ve kendisine benzetilen) ile yapılırken; istiare bu iki öğeden yalnızca biriyle yapılır. Şâir istiare çeşitlerinden en çok açık istiareyi kullanmıştır. Kapalı istiare daha az tercih edilmiştir.

Açık istiare örnekleri:

*Sâde sen rehber-i saadetsin...
Ey mübârek perî-i âsûde.* (Aşk, s.36)

Aşk'ta sevgili "perî-i âsûde"ye benzetilmektedir. Sevgilinin daha güzel olduğunun vurgulanması için peri kelimesi kullanılmış ve yalnızca kendisine benzetilen söylenmiştir.

*Sen ey ilâhe-i rûhum, ilâhe-i şiirim...
Sen ey ilâhe-i hüsn ü cemâl olan Zühre;* (Senin Hayâlinle, s.75)

Bu beyitte de sevgili "ilâhe-i rûh, ilâhe-i şiir, ilâhe-i hüsn ü cemâl olan Zühre" ye benzetilmiştir. Burada da sadece kendisine benzetilenler söylenmiştir.

*Benim hazân-ı hayatımda ey yegâne açan
Şükûfe-i emelim; gel bu hüzn- i mevsimle
Harâbe-zâra dönen rûhuma teselli ver.* (Hazân, s.147)

Hazân şiirinden alınan yukarıdaki mısralarda, sevgili "şükûfe-i emel" e yani ümit çiçeklerine benzetilmiştir. Yine sadece kendisine benzetilen söylenmiştir.

*O bir hayâl-i müebbet ki hep refâkat eder
(O, **Servet-i Fünûn**, S.1003, s.257)*

O şiirinde, sevgili bu defa "hayâl-i müebbet"e benzetilmiştir.

*Beni etmişti bağıteten meshûr
Uçacak kız, o Zühre-i dilber,* (O Zühre, **Servet-i Fünûn**, S.1014, s.435)

Sevgili, yukarıdaki beyitte “*Zühre-i dilber*” e benzetilmiştir.

*Gördüm ol şûhu bugün hüsnüne mağrûr gibi
Haklıdır kasr-ı cinân içre odur hûr gibi*
(Tahmis-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim, **Nedim**, S.1, s.7)

Nedim’e yapılan tahmîste, sevgili cennet saraylarında oturan bir “*hûr*”dur.

Domuz çobanları galip olur mu...Olmaz, inan.
(Bulgaristan Müslümanlarına, **Rübâb**, S.41, s.13)

Bu mısradaki, Bulgaristan’daki Müslümanlara zulmedenler “*domuz çobanları*”na benzetilerek onları daha da aşağılayıcı bir tamlama kullanılmıştır.

Dururdu yaşlı ağaçlar kefenleriyle yine.
(Mevsimler, **Servet-i Fünûn**, S.1038, s.559-560)

Mevsimler şiirinde, kışın üzeri karla kaplanmış ağaçlar “*kefen*” giymiş ölülere benzetilmiştir.

*Bir büyük hastahanedir sanki
Bir büyük hastahane-i eşcâr* (Zehr-i Hazân, s.132)

Sonbahar (hazân) mevsimi, bir “*hastahâne*” ve “*hastahâne-i eşcâr*”a benzetilmiştir. Kısaca bu mevsimde bütün ağaçlar (eşcâr) hastalıklı bir hâldedir.

*Seni gördüm ve dedim ta kendi
“Yine bir kalp arıyor pençesine!”* (Ey İlâhem, **Yarın**, S.30, s.84)

Ey İlâhem şiirinde sevgili, kendisine parçalamak için “*pençesine bir kalp arayan*” yırtıcı bir hayvan olan aslana benzetilmiştir.

Kapalı istiare örnekleri:

*Semâda mâi, beyaz, birbiriyle mest-i müzâb,
Kapar sükûnet-i eşyâya bir menekşe-i nikâb.*

Bu lacivert peçe altında leylin ezhârı (Ben, s.10-19)

Ben şiirinde, semâdaki bulutlar, “*sükûnet-i eşyâ*”yı gölgeleyen bir “*menekşe-i nikâb*”a benzetilmiştir. Bunu biz “*kapar*” sözünden anlıyoruz. Aynı şiirin devamında ise,

gökyüzü “lacivert peçe”ye benzetilmiştir. Biz bunu “peçe altında” tamlamasından anlıyoruz.

Lâcivert bir peçe altında melek gözlü nücûm (Yaz, s.91)

Yaz şiirinde de yine gökyüzü “lacivert bir peçe”ye benzetilmiştir. Melek gözlü yıldızlar da bu lacivert peçenin (gökyüzü) altındadırlar.

Bülbülleriz ki yâr ile baĝ-ı sühandeyiz
(Tahmis-i Gazel-i Yahya Kemal , Şâir, S.1, s.7)

Yahya Kemal’e yapılan tahmiste şâir kendisini ve sevgilisini “bülbüller”e benzetmiştir. Biz bu benzetmeyi, “baĝ-ı sühan” (söz baĝı) tamlamasından anlıyoruz.

Titriyor şimdi bir sitâre-i dür
Nûr-ı dîden kadar güzel, maĝrûr...
(Şâm-ı Bahar, Servet-i Fünûn, S.1021, s.150)

Şâm-ı Bahâr şiirinde, “bir sitâre-i dür” (yani uzak bir yıldız), sevgilinin “nûr-ı dîde”sine benzetilmiştir. Biz bunu güzel ve maĝrûr kelimelerinden anlıyoruz.

Temsili istiare örnekleri:

Tahsin Nâhid, **Kamerin Bir Hikâye-yi Aşk** şiirinin ilk bölümünde, Osmanlı Devleti’ni bir kadın sûretinde anlatmıştır. Ayrıca **Ey İlâhem** şiirinde, baştan sona beş dörtlükte de anlatılan sevgilidir. Şâir onu, bütün şiire çeşitli benzetmeler yaparak yaymış ve böylece her iki şiirde de temsili istiare yapılmıştır.

Mürtefi bir kaya üstünde muazzam, müdhiş
Yükselen bir şatonun burçları üstünde kamer
Arıyor,
Arıyor altı asırdan beri olmuş, bitmiş
O ser-âzâde devirden yine bir parça eser...

Söylüyor burçlara;
“Sizde ey lâne-i bûm,
Altı yüz yıl evvel
Bir güzel tâze kadın
Gezinir her akşam,
Ben doğarken uzak ufuklardan
Bana ilân-ı aşk u şefkat eder,
Ben de rûh-ı ziyâ-yı şiirimle

*Onu tezyîn eder ve gözlerini
 Mai rüyâlarımla mest ederek
 Sevişirdik.
 O sonra başkasını
 Sevdi, lâkin ne ay ne yıldızdı...
 Bu, bir hayırsızdı.
 Bilmiyordu zavallı tâze kadın
 Bî-vefâdır bütün o insanlar,
 Âh, o insanlar!..
 Ki felâket dudaklarında güler;
 Bir sadakatle bûse-çîn-i emel
 Olarak terk edip giderler hep. (Kamerin Bir Hikâye-yi Aşkî, s.10-11)*

*Bir beyaz fecr idi gül rengi tenin
 Aşkın akşamı siyah bir tül dü
 Gözlerim doldu o fecrinle senin
 O siyah tülle başım örtüldü*

*Seni gördüm ve dedim tâ kendi
 "Yine bir kalb arıyor pençesine!"
 Aşk uzaktan görünüp seslendi,
 Koştum îmân ile aşkın sesine.*

*Arkasından mütehâlik yürüdüm:
 Sana birgün varırım belki, diye
 Beni terk etti hevâsında ölüm
 Kokan endîşeli bir zâviyeye*

*Tâ o günden beridir, hicrânın
 Gamı kalbimde birikmiş, yaşadım.
 Şimdi hücremde senin kurbânın
 Olacak çağa eriştim, şâdım*

*Dağlar aşmış deli bir sevdâli
 Gibi mihrâbına dek yükseldim.
 Gözlerim bağlı, başım hummâlî,
 Ey ilâhem sana kurban geldim (Ey İlâhem, Yarın, S.30, s.84)*

c- Teşhîs ve İntak

Tahsin Nâhid'in şiirlerinde benzetmelerden sonra en çok rastlanan edebî sanat, teşhis ve intaktır.

Teşhîs; "insan dışındaki canlı ve cansız varlıkları, düşünen, duyan ve hareket eden bir insan kişiliğinde göstermek, kişileştirmektir. İnsan kişiliğinde canlandırılan bu

varlıkları konuşurmaya da intak denir.”¹⁸¹ İntakta her zaman kişileştirme olabilir. Ancak teşhîste her zaman intak olmaz.

Şâirin bu sanatı bir üslûp hadisesi olarak kullandığını söylemek yanlış olmasa gerektir. Çünkü o, şiirlerinde dertlerini paylaşacak insanlar bulamadığı zamanlarda kamerle, denizle, çiçekle ve daha birçok tabiat varlıklarıyla karşılıklı konuşmuş, onlarla aynîleşmiştir. Bunu muhteva bölümünde vurgulamıştık.

Şimdi şâirin kullandığı bu edebî sanattan birkaç örnek verelim:

Teşhîs Örnekleri:

*Sevişirken ufukta hasta kamer
Bir verem anne şefkatiyle güler.* (Dinle, s.65)

Bu beyitte kamere insan vasıfları olan, sevişme, hastalık, veremli bir anne şefkatiyle gülmesi verilmiştir.

*Mütefekkir gidiyordum; ve kamer fevkimde
Bana hayretle bakardı: Gece kimdir bu?! Diye* (Kış s.93)

Bu beyitte ise, yine kamer kişileştirilerek insan kılığına sokulmuştur.

*Bütün eşcâr uyanık
Bu hasta dalları, ölmüş çiçekleriyle hazân,* (Zehr-i Hazân, s.132)

Bu beyitte, ağaçlar (eşcâr) ve sonbahar (hazân) kişileştirilmiştir. Birincisi uyanık, ikincisi hasta ve ölmüş sıfatlarıyla anlatılmıştır.

*Önüme çırpınarak inleyen sinirli deniz,
Seninle biz ne kadar hem-hayâl ü hem-hissiz.*
(Denize, **Rübâb**, S.32-33, s.403-404)

Bu beyitte denize; çırpınmak, sinirlenmek, hayâl ve his gibi insana ait özellikler yüklenmiştir. Dolayısıyla deniz kişileştirilmiştir.

¹⁸¹ Cem Dilçin. Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s.419.

İntak Örnekleri:

*Seni sordum leyâl-i âliyeye,
Seni sordum senin nigâhınla
Rûhu tenvîr eden şu Nâhîde...
Hepsi, bilmem; diyor, sükût ediyor. (Senden Uzak, s.71)*

Bu dörtlükte, şâir çeşitli varlıklara (leyâl-i âliye: yüce geceler; Nâhid: Zühre, Venüs;) sevgilisini soruyor ancak karşılığında bilmem cevabını alıyor. Burada varlıklara hem insan sûreti verilerek kişileştirilmiş hem de konuşturularak intak sanatı yapılmıştır.

*Aşk uzaktan görünüp seslendi;
Koştum iman ile aşkın sesine. (Ey İlâhem, Yarım, S.30, s.84)*

Bu şiirde, şâir aşkı hem kişileştirmiş hem de konuşturmuştur. Yani teşhîs ve intak bir arada kullanılmıştır.

Tahsin Nâhid, bazı şiirlerinin tamamında veya büyük bir bölümünde (**Kış Gecesi, Rüyâ-yi Mehtâb, Kamerle, Denize, Rûh-ı Kamer...**) bu sanatı kullanmıştır. Buna örnek olması amacıyla bir şiirini buraya almak yararlı olacaktır kanaatindeyiz.

*Yine muzlim her yer...
Yine deryâ ve kamer...
Yine elmaslı çiçekler döküyor deryâya
Hasta bir hisle kamer.
İnce bir gâze-i esmerle ufuklar mestûr...
Uyuyor!..
İşte yalnız yine ben;
Müteessir, mülhem!
Ey mübarek kamer, ey mâder-i hissim bana sen
Bir teselli verecekken niye bilmem, bilmem
Onu ihtar ediyorsun;
Güya
Onu sen
Arıyorsun benim civârımda.
Nûr-ı sâyende bir gece evvel
Kol kola gezdiğim kadın... Heyhat!
Pek güzeldi değil mi? –söyle kamer-
İpekli saçlarını
Bir beyaz tülle örterek güya
Seni tanzîr ederdi... Çünkü o şeb
İnce bir tül bulutla örtünerek
Sen de deryâyla bir muâşakada
Bulunurdun...*

*Fakat bu şeb yine sen
Sana âşık olan denizlerle
Sevişirken;
Zavallı ben işte
Müştekîyim bütün hayatımdan.
Haydi,
Merhamet et güzel kamer haydi
Umk-ı kalbimde aşk-ı sâfiyla
Açılan deste deste eş'ârı
Ona git söyle, söyle sevdanı* (Kamerle, s.128-130)

Görüldüğü gibi yukarıdaki şiirin tamamında kamerle derya kişileştirilerek teşhîs sanatı yapılmıştır.

d- Tenâsüp

Tenâsüp; “bir konu üzerinde, aralarında türlü ilgiler bulunan en az iki sözcük, terim ve deyim bir dize yâ da beyit içinde rastgele sıralama amacı gütmeyen kullanılmaktır.”¹⁸² Fakat bu kelimeler arasında zıtlık olmamalıdır.

*Başka hiç, hiç ne felâket, ne de hicrân olsun.
İzdirâbât ile âlâm-ı hayat hep bitsin.*
(Gidelim ... Ebediyen Gidelim, *Servet-i Fünûn*, S.922, s.186)

Bu beyitte “felâket, hicrân, ızdırâbât ve âlâm-ı hayat” arasında tenâsüp yapılmıştır. Bu kelime ve tamlamalar, şâirin bedbinliğini anlatır.

*Onun dudakları, endâmı, zıll-i çeşmânı,
Onun o kumral, uzun turre-i perîşânı,*
(O, *Servet-i Fünûn*, S.1003, s.257)

Bu beyitte sevgiliye ait olan (dudak, endâm, göz ve saç) kelimeleriyle tenâsüp yapılmıştır.

*Neler olmuş, neler görmüş bu toprak
.....
Ateşmiş küre evvelce...bu hâli
Nasıl bulmuş, neler görmüş, geçirmiş;
Nasıl bârânla, ateşle ezilmiş...
Ve çok kalmış bu boşluklarda hâli.*

¹⁸² Cem Dilçin. Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s.431.

*Demek aslında ateştir bu kütle
Demek yanmak ve yakmaktır havası
Demek esmez güzel bir rûh-ı hevâsı.*

(Sen Hasta İken, **Musavver Muhit**, S.21, s.323)

Bu şiirde kâinâtın yaradılışındaki dört unsurdan (anasır-ı erba'a: hava, su, toprak ve ateş) hepsi (toprak, ateş, hava, bârân) bir arada kullanılarak tenâsüp sanatı yapılmıştır.

*Hürriyet, adâlet, müsâvât ve uhuvvet;
Biz işte bu dört cenneti bir anda kazandık.*

(10 Temmuz Tasdik Edelim, **Resimli Kitap**, S.10, s.1056-1057)

Verdiğimiz son örnekte ise, II. Meşrutiyet'in ilanı ile kazanılan değerler (hürriyet, adâlet, müsâvât: eşitlik, uhuvvet: kardeşlik) arasında bir tenâsüp sanatı mevcuttur.

Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür.

e- Tezat

Tezat, nitelikleri ve anlamları farklı olan kelimelerin birlikte kullanılmasıdır. Tahsin Nâhid, "her şey zıddıyla bilinir" atasözünden hareketle şiirlerinde bu sanata hayli yer vermiştir. İşte birkaç örnek:

Bütün mâzî ve istikbâl ve âhir... (Benim Rûhum, s.25)

*"Hayır", "Evet" bunu bir kere söylesin yetişir;
(Bir Mektup Parçası, s.61)*

*Fener; şu yanda...Bizans; sağ tarafta; âh Adalar;
Solumda ebedî hâb içinde mest, uyuyor.* (Senden Uzak, s.70)

"Medd ü cezr ziyâ vü zulmetten" (Yes-i Âfâk, **Kadın**, S.28, s.8)

Bu şiirde denizin kabarması ve alçalması ile aydınlık ve karanlık bir arada kullanılmıştır. Böylece güçlü bir tezat yapılmıştır.

Uyduk hevâya leyl ü nehâr eyleriz sefer

Pîr ü civân bahar bahar eyleriz sefer

(Tahmis-i Gazel-i Yahya Kemal, **Şâir**, S.1, s.7)

Örnekte verilen şiirde şâir, gece ve gündüz (leyl ü nehâr) ile ihtiyar ve genç (pîr ü civân) kelimelerini birbirine zıt olarak kullanmış, böylece tezat sanatı yapmıştır.

*Bir beyaz fecr idi gül rengi tenin
Aşkın akşamlı siyah bir tül dü
Gözlerim doldu o fecrinle senin
O siyah tülle başım örtüldü. (Ey İlâhem, Yarın, S.30, s.84)*

Tahsin Nâhid şiirde, sevgilinin tenini beyaz fecre, aşkını ise akşamlı bir siyah tüle benzeterек tezat sanatı yapmıştır.

f- İstifhâm

“Sözü, sorulan şeye yanıt isteme amacını gütmeyen, duyguyu ve anlamı güçlendirmek için soru biçiminde söylemektir.”¹⁸³ Bazı varlıklar ve olaylar karşısında duyulan şaşkınlık ve hayranlıkları anlatmak için bu söz sanatına baş vurulur. Bu sanat sayesinde anlatılan konu üzerine dikkat çekilmiş ve okuyucu yoğunlaştırılmış olur.

*Nedir bu sıtma, bu ömr-i marîz ü gam-perver?!..
Nedir mi?..Ben bilirim:Gençliğin latîfesidir;
Kadın bir hastalığın en büyük tesellîsi,
Refîka işte bunun -âh- yegâne çâresidir!.. (Gençlik, Bahçe, S.21, s.4)*

*İstiyorsan demek ki rûhunu sen?!
Bu nasıl şey, bu ihtiyâc-ı rüyâ!
Anlamazlar değil mi? Sanatkâr!.*

*Kendi rûhunla eğlenirken sen;
Fenni mezc etti şiir ü sevdâyâ
Diyecekler değil mi insanlar?!..*

(Bir Sanatkâr-ı Zî-ahlâka, Servet-i Fünûn, S.974, s.182)

*Hele kurbânın olam aç da ipek pîrehe nin
Görelim farkını kâfûr ile gül pembe tenin
Var mıdır haddi acep çeşmine hasret çekenin
Nigahın böyle neden hastadır ey şuh senin
Gözlerin bezm-i ezelden beri mahmûr gibi.*

(Tahmis-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim, Nedim, S.1, s.1)

*Düşündüm mâzi-i asâr-ı dehri:
Neler olmuş, neler görmüş bu toprak
Tabiyât fen ma 'lûm değil mi?!.
Yâ insanlar? O tarîhen musaddık.*

Ateşmiş küre evvelce...bu hâli

¹⁸³ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s.456.

*Nasıl bulmuş, neler görmüş, geçirmiş;
Nasıl bârânla, ateşle ezilmiş...
Ve çok kalmış bu boşluklarda hâli.*

(Sen Hasta İken, **Musavver Muhit**, S.21, s.323)

*Ne için hep böyle
Hasta şefkat-zedeyim?
Bilmiyorsun bunu sen, ey kamer-i lâl-i leyâl!
Bilmiyorsun bunu ey zulmet, sen
Bilmiyorsun niye ben
Böyle hülyâ-zedeyim?!..
Bilmiyorsun bunu; ey bâd-ı şitâ, ey rüzgâr!
Ey esrâr!
Sâde sen bilmedesin zannederim!... (K1ş Gecesi, s.103-104)*

g- Nidâ

“Şâirin, çok duygulanması ve heyecanlanması sonucunu doğuran olayları ve varlıkları göz önüne getirip ‘ey, hey’ gibi ünlemlerle onlara seslenmesidir.”¹⁸⁴ Şâir bu edebî sanatı, anlatımı daha güçlü kılmak için kullanır.

*Yine muzlim her yer...
Yine deryâ ve kamer...
Yine elmaslı çiçekler döküyor deryâya
Hasta bir hisle kamer.
İnce bir gâze-i esmerle ufuklar mestûr...
Uyuyor! (Kamerle, s.128)*

*Birden bu karanlıkta boğulmuş mezârımda
Bir şule-i imdât parıldandı uzakta,
Bir anda nigâhiyle bütün rûhumu sardı
Bir şule ki İstanbul’un üstünden uzandı!
Bir şule ki gençlikti ve Türklüktü serâpâ!
Heyhât, boğulmuştun o bir saniye sonra. (Jön Türk, **Bahçe**, S.8, s.1-2)*

*Hayır, hayır...Ne kadar şen, latîf ü dilbersen
Yine ben pek ziyâde korkuyorum.
Annesinden cüdâ düşen mağmûm,
Bir küçük kız çocuk kadar rûhum
Korkuyor,
Korkuyor, âh, şimdi her şeyden!...
(Korkuyorum, **Servet-i Fünûn**, S.969, s.107)*

¹⁸⁴ Cem Dilçin. Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s.453.

Yukarıdaki örneklerde dikkati çeken bir husus; şiirlerde tekrîr ve teşhis sanatının nidâ ile birlikte kullanılmasıdır. Böylece anlam zenginleştirilmiştir.

h- Telmîh

Telmîh; “söz arasında, herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, ünlü bir kişiye bir inanca yâ da yaygın bir atasözüne işaret etmek, onu anımsatmaktır”¹⁸⁵ Telmîhte anlatılmak istenenler uzun uzun anlatılmaz, bir cümle ile hatırlatılır.

*Mecnun'un alnına kara yazdıran
Vecd ile Ferhad'a dağlar kazdıran
Nâhid'i kaç yıldır böyle azdıran
O gözler şüphesiz senindir Leylâ.* (Koşma, Şâir, S.12, s.18)

Tahsin Nâhid şiirde, dünyaca ünlü Arap klâsiklerinden “Leylâ ile Mecnun” hikâyesiyle, İran edebiyatı mahsullerinden olan “Ferhad ile Şirin” hikâyesinin erkek kahramanı Ferhad'ın Şirin'e kavuşmak için verdiği mücâdeleye (Bîsütûn adlı dağı kazması) telmîh yapılmıştır.

*Bizler ne bahtiyâr ne kayd-ı mihneddeyiz
Bülbülleriz ki yâr ile bağ-ı sühandeyiz
Her lahza gül bitende ve bülbül ötendeyiz*
(Tahmis-i Gazel-i Yahya Kemal, Şâir, S.1, s.7)

Şâir, Yahya Kemal'e yapmış olduğu bu tahmisinde, ilk üç mısradaki meşhur “Gül ü Bülbül” hikâyesine telmîh yapmıştır. Biz bunu “bülbül, yâr, bağ-ı sühan:söz bahçesi, gül” kelime ve tamlamalarından anlıyoruz.

ı- Mübâlâğa

Bir sözün etkisini güçlendirmek amacıyla onu olduğundan daha büyük ve fazla göstermek, yani abartmak ya da daha eksik ve düşük göstermektir.

Henüz beş altı yaşında dadımla südn'enden

¹⁸⁵ Cem Dilçin. Örneklerle Türk Şiir Bilgisi. s.461.

*Bir âşîğın müteheyyc ve kahramânâne
Hayat-ı aşkına aid fesâne dinler de*

*Muhayyilem o masallarla hep dolardı benim;
Demek tahayyüle ersen de müsteîd fikrim.*

*Ve böyle pek küçücükken, bu hisle ben büyüdüm,
Masallarındaki bir kahramâna dönmüştüm!*

*Oyunlarımda hayâlimdi dâimâ rehber:
Zavallı sevgilimi Kaf dağındaki devler*

*Kapıp o belde-i meçhûle doğru gitmişti...
-Mezât malından alınmış-kılıçla ben şimdi*

*Devin sarayına gitmiş, ve kavga etmişim
Bu türlü korkulu şeylerdi en büyük zevkim. (Ben, s.11-12)*

Yukarıda verilen şiirde, şâir çocukluğundan itibaren efsânelerle büyüyor. Ancak onun, sevgilisini bir kılıçla devin sarayından kurtarması bir hayli abartılarak mübâlâğa sanatı yapılmıştır.

3- İmajlar

İmaj, “sanatçının çeşitli duyularıyla algıladığı özel, özgün bir görüntünün dille aktarılışıdır.”¹⁸⁶ Sanatkâr duygu, düşünce ve hayallerini çeşitli imajlar yoluyla şiirlerine aktaracak ve böylece eserinin ferdî ve orijinal olmasını sağlayacaktır.

Divan edebiyatında şâirler, şiirlerinde kendilerine hüner gösterme imkânı veren mazmunlar kullanmışlardır. Ancak, bu mazmunların çoğu birbirinin aynı olmuş, sanatkâr kendi sanatkâr gücü nispetinde bunları kullanmıştır. Biz bu mazmunları günümüzde imaj olarak düşünebiliriz.

Servet-i Fünûn döneminde ise bu tamamen değişmiş, şâirler imajları istedikleri ölçüde kullanmışlardır. Hatta o kadar ileri gitmişlerdir ki, Ahmet Mithat onları **Dekadanlık**la suçlamıştır. Tahsin Nâhid’in bağlı bulunduğu edebî mektep de bunların bir devamı niteliğinde olmuş ve edebiyatımıza Fecr-i Âtî topluluğu (1909-1912) olarak geçmiştir.

¹⁸⁶ Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yay., Ankara, 1995, s.32.

Tahsin Nâhid'in şiirlerinde de çeşitli imajlara rastlanır. Ancak o, Fikret, Cenap ve Haşim kadar orijinal imajlara sahip değildir. Onun şiirlerinde imaj unsuru olarak en çok yer alan sevgilidir. Daha sonra kamer, deniz, gökyüzüyle ilgili (yıldızlar, Zühre, Güneş) unsurlar, çiçekler, mevsimler, akşam, gece, rüzgar vb. gelir.

Rûh-ı Bîkayd şâiri, bazı şiirlerinde baştan sona aynı imajı kullanarak şiire yeni bir boyut kazandırmıştır. **Şiir** isimli metinde, şâir şiiri baştan sona bir kadın imajıyla süslemiştir. Ona göre, şiirlerimizin hepsi birer kadındır, bir hülyâ, bir rüyâdır. Onu ancak asabi bir kadın hissedebilir.

Şiir mi istediniz? Dinleyin bu giryeleri:

Şiir..Şiir denilen bir zavallı hülyadır,

Adeta bir sevimli rüyadır...

Asabi

Bir kadın hisseder derinliğini!...

Bazı eş'ar öyle mübka ki

Büsbütün bir veremli sevdadır.

Hayır, hayır güzelim şiirimiz kadındır hep

Menekşe gözleri ufkun derinliğinde güler,

Karanfil ağzı da bir şi'r-i nev-zemin söyler;

Ve kalbimiz dinler,

Kalem de nakl eyler

Bütün o gözlerin umkunda titreyen razı!... (Şiir, s.124-125)

Zühre, Koşma, Demet, Ey İlâhem, Tahmis-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim, Tahmis-i Gazel-i Yahya Kemal II isimli şiirlerde de yine sevgili imajları vardır.

Demet şiirinde şâir, çiçek imajıyla ördüğü bir sevgiliyi anlatır. Böylece okuyucu anlatılan sevgilinin ne kadar güzel ve sevimli olduğunu somut bir şekilde tahayyül eder.

Bir çiçek kız...Menekşe bir çarşaf...

Bir kamelya likâ-i şiiriyyet...

Yâsemîn bir edâ-i nisviyyet..

Ve siyah gül o zülf-i zî-eltâf.

Koyu hercât gözleri verven

Bir gelincik dehân-ı rûh-âver;

Konuşurken, tebessüm eylerken

Serpilir hep küçük karanfiller.

Şimdi hoş bir demet edâsıyla

Süzülen bir hayâl-i nisviyyet

Sonra bâkir, manolya bir rikkat...

*O beyaz kanatlı zanbak ellerle
Eteğinden tutup hubûb ediyor;
Sanki leylâk...uçup kaçıp gidiyor. (Demet, s.150-151)*

*Beni etmişti bağteten meshûr
Uçıcak kız, o Zühre-i dilber:
Akşamın hüznü saçlarında uyur,
Kamerin nûru gözlerinde güler...*

*İnci dişlerle süslenen ağzı
Şehvetin gonca-i letâfetidir;
Hande-i dil-firîb ü tannâzı
Hüsniin en büyük cinâyetidir... (O Zühre, Servet-i Fünûn, S.1014, s.435)*

*Bir beyaz fecr idi gül rengi tenin
Aşkın akşamlı siyah bir tûldü
Gözlerim doldu o fecrinle senin
O siyah tülle başım örtüldü*

*Seni gördüm ve dedim tâ kendi
"Yine bir kalp arıyor pençesine!"
Aşk uzaktan görünüp seslendi,
Koştum imân ile aşkın sesine.*

*Dağlar aşmış deli bir sevdâli
Gibi mihrâbına dek yükseldim.
Gözlerim bağlı, başım hummâlî,
Ey ilâhem sana kurban geldim. (Ey İlâhem, Yarın, S.30, s.84)*

Kamerin Bir Hikâye-yi Aşkı, Rüyâ-yi Mehtâb, Rûh-ı Kamer şiirlerinde kamerle ilgili imajlar; **Denize** şiirinde denizle alâkalı imajlar mevcuttur.

Tahsin Nâhid'in imaj olarak kullandığı diğer önemli unsurlar, renk, ışık ve sestir. Özellikle aşk ve sevgili ile tabiat temalarında çok rastlanan bu imajlar onun daha çok rûhî yapısını anlatır. Böylece kendisini onlarla aynîleştirir. Bu tür imajlar Ahmet Hâşim'in şiirlerinde de mevcuttur. **Gidelim... Ebediyyen Gidelim, Mukaddimât-ı Leyliyye, Ada Tahassüsâtından, Rûh-ı Kamer, Senden Uzak, Ye's-i Âfâk, Bir Parça, Hep Bekler, Kış Gecesi, Rüyâ-yı Mehtâp, Zühre, Uzlette, Şâm-ı Bahâr, Mehtâp Şiirlerinden ve Tuyûf-ı Mesâ** gibi şiirlerde bu tür imajlar görülür. Örnek bir şiiri buraya alıyoruz:

*Güneş gurûb ediyorken semâya, ebhâra;
Döküldü bir per-i sâkinle âteşin güller..
Semâya atf-ı nigâh eyleyince pür-hande
Görüdüü ufk üzerinde per-i zerrîn-per*

*Kamer kamer, o müzehheb şelâle-i envâr
Parıldiyordu uzaktan perî cenâhı gibi
Sarardı mâhı görünce o âteşin gülzâr
Birer papatya olup âsümâna serpildi*

*Venüs uzakta yeşil, nûrlu dîdesiyle bana
Gülerdi, sonra kamer bir latîf penbe tülün
İçinde yükseliyorken açıldı bir gülbün!..*

*Denizde nûrlu şuâlar semâda kevkebler
Bütün bu sahne-i târîki sanki yaldızlar.
Açardı dîde-i rûhumda bir bahâr-ı mesârr!.. (Gecelerin İlhâmı)*

Şâirin kullandığı önemli imaj unsurlarına birkaç örnek verirsek, onun varlığı ne şekilde şiire aktardığı daha iyi anlaşılacaktır:

Sevgili:

Endâm-ı dilber, nihânı ilâhe, dilber, tâze bir karanfil, şiir, hayat, ızdırâp, cennet, mukaddes bir kitâb-ı sevdâ, ilâhe-i rûh, ilâhe-i şiir, ilâhe-i hüsn ü cemâl olan Zühre, melîke-i ahter, mâbed-i hülyâ, şükûfe-i emel, küçük bir güle benzeyen leb-i nâzân, menekşe gölge, dünyada bütün bedâyî cem eyleyen mestâne, hayâl-i müebbet, gonca gül, yasemin, sitâre-i dûr, manolyalar gibi sâfi, menekşeler gibi şûh, gül-i muhabbet, yasemin gerdanlı gül yanaklı, ruhları gül gül, gamzeleri hançer...

Kamer:

Belde-i şiirin nihânı ilâhesi, ufuktaki bir belde-i ümide giden nezih çiçekli yol, bir âlihenin cennet-i şiirinde açılmış sarı bir gül, bûse, hasta, veremli bir anne, bulut altında peri, bir perinin zehebî saçları şeklinde, müteaccip dilber, kızıl bir fânûs, bir tâze kadın, bir ebedî şiir-i münevver, setre-i esrâr, soğumuş bir vücûd-ı bî-rûh...

Deniz:

Mâbed-i tahassüs, hasta bir genç kadın, atlas sular, emvâc-ı sedef, hemşire, mir'ât-ı mutalsım, raksân u mücellâ, âyîne-i hülyâ, sinirli bir insan, mücâhit...

Semâ, Bulut:

Lacivert peçe, bir mâi cebinlik(semâ); ufukta bir perde, beyaz tüller(bulut)...

Güneş:

Ziyâlı saç, akşam üstü büyük bir kızıl fânûs, zülf-i şeb...

Yıldız:

*Lacivert bir peçe altında melek gözlü nücûm, ezhâr-ı zeheb, .
ahter-i elmas, uyanmış bir peri hüznüyle Zühre...*

Rüzgâr:

Bir büyük mirvaha (yelpaze) tarzında serinlik verir...

Akşam, Gece:

Bir şeb-i masûm, bir hüzn-i münevver, zülf-i şeb...

Mevsimler:

*Hasta dallar, ölmüş çiçekler, bir büyük hastahane-i eşcâr, hasta ağaçlar .
vüreykalar, eski bir şâire benzeyen zavallı mevsim-i lâl (hazân, sonbahar); yaşlı ağaçlar
kefen-i bedûş-ı kadîd gibi, hadâik üstüne inmiş bir ridâ-i sefid (kış); itr-i şuh-ı ezhâr,
melike-i bâd, ferişte-i yâd (bahar)...*

His, Ümit:

*Bütün hayalet, bütün sükûnet, hasta-i sükûnet(his); bir tâze verem handesi hâlinde
ümitler her lahza doğarken ölüyor (ümit)...*

Araba:

Bir müteharrik (hareketli) yuva...

Tahsin Nâhid, devrinin bir gereği olarak içinde bulunduğu sanat çevrelerinin (Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âti) kullandığı imajları kullanmış ve bunların dışında kendine ait ferdî ve orijinal hayal unsurlarını fazlaca ortaya koyamamıştır. Onun kullandığı imajlar, en çok Ahmet Haşim'in Şiiri-i Kamer serisindeki hayal unsurlarıyla benzerlik gösterir. Ancak şâirin yer yer kendine özgü orijinal imajlar kullandığı da bir gerçektir. Bunu verdiğimiz örnekler teyit eder kanaatindeyiz.

SONUÇ

Fecr-i Âtî edebî topluluğunun belli başlı şâirlerinden biri olan Tahsin Nâhid, 1887 yılında İstanbul'da doğmuştur. Baba tarafından İstanbullu, anne tarafından Kafkasyalı Çerkez bir ailenin çocuğudur. İlk eğitimini ailesinden alan Tahsin Nâhid, önce Soğuk Çeşme Askerî Rüştiyesi'ni bitirmiş, Galatasaray Sultânîsi'ni yarım bırakıp ayrılmış ve daha sonra devam ettiği Hukuk Mektebi'ni yedi yılda bitirmiştir (1913). İkinci Dünya Savaşı yıllarında bir müddet iâşe müfettişliğinde bulunmuş olan şâir, varlıklı bir aileye mensup olduğu için, memuriyete fazla ilgi göstermemiş; hayatını hemen hemen bütünüyle edebî çalışmalara vermiştir.

Galatasaray Sultânîsi'nde öğrenciyken sporla ilgilenen Tahsin Nâhid, özellikle bisiklette ve jimnastikte çok başarılı olmuştur. Galatasaray Spor Kulübü'nün kurucularından olması, onun sporu çok sevdiğinin göstergesidir. Fizikî yönden sportmen yapılı olmasına rağmen, duygusal yönden çok hassas bir insan olan şâir, zarif, ince, saf, masum, bedbin ve samimî mizaç özelliklerine sahiptir.

Tahsin Nâhid'in şiire olan ilgisi on üç yaşlarında başlamış ve Galatasaray Sultânîsi'nde ilk denemeleri kaleme almıştır. Onun ilk yazdığı şiiri, "Sabâvet" isimli metindir (1904). Bununla birlikte yayımlanan ilk şiiri "Fener"dir (Çocuk Bahçesi, 20 Şubat 1905). Şâir ilk şiirlerini, **Çocuk Bahçesi**'nden başka **Servet-i Fünûn**, **Aşiyân**, **Musavver Muhit**, **Mehâsin**, **Resimli Kitap**, **Jale**, ve **Kadın** isimli dergilerde yayımlamıştır. Son şiirlerini ise **Rübâb**, **Hakk'ın Edebî İlâvesi**, **Şâir**, **Nedim**, **Yarın** ve **Edebiyat-ı Umûmiye** dergilerinde yayımlar.

Tahsin Nâhid'in Türk Edebiyatı açısından önemi, Fecr-i Âtî topluluğunun kuruluşunda bulunması ve bu topluluğa bağlı sanatkârlara evini açmasıdır. Bu sanatkârlar arasında Emin Bülend, Şahabeddin Süleyman, Ahmet Haşim, Müfid Ratip, Köprülüzade Mehmet Fuat, Ali Canip, İbrahim Alaattin, Ziya Şakir, Rasim Haşmet, Akil Koyuncu, Ali Süha, Cemil Süleyman, İbrahim Necmi, Süleyman Şevket, Sait Hikmet ve Mustafa Namık gibi gençler vardır. Bu gençler, Servet-i Fünûn dergisinin 977. sayısında **Fecr-i Âtî Encümen-i Edebîsi** adında bir bildiri yayımlayarak, resmen Fecr-i Âtî edebî topluluğunu kurmuşlardır. Beyânnamenin altında **Tahsin Nâhid**'in de imzası vardır. Fecr-i Âtî kütüphanesinin yayınladığı ilk şiir kitabı, Tahsin Nâhid'in **Rûh-ı Bîkayd** isimli eseri olmuştur (1326/1910).

Tahsin Nâhid'in şiirlerinde muhteva büyük ölçüde ferdî bir özellik gösterir. Özellikle **aşk ve tabiat** teması şiirlerin yarısını kaplamıştır. Diğer temalar; **yalnızlık, ölüm, sanat, bedbinlik, özlem-ayrılık** ve **sosyal** temlerdir. Şâirin ferdî temalı şiirlerinde görülen en önemli özellik, onun kendi mizacını şiirine aksettirmesidir. Bedbin bir ruh hâlinin anlatıldığı şiirler de tabiat, sevgili ile içerisinde mesut olunan bir mekân görünümündedir. Şâir kendi bedbin ruh hâlini tabiata ve tabiat varlıklarına yükleyerek âdeta bir "rûh-ı kâinat" yaratır. Bu özellik ona Servet-i Fünûn şiir estetiğinden geçmiştir. Şâirin şiirlerinde sosyal temalı metin çok azdır. Bunun sebebi onun, "sanat sanat için" prensibine sıkı sıkıya bağlı kalması ve yaşadığı devrin siyasî ve toplumsal olaylarına pek rağbet etmemesidir. Siyasî temalı olarak yazdığı en önemli şiiri "**On Temmuz Takdis Edelim**" isimli şiirdir.

Tahsin Nâhid şiirlerinde klâsik şekillerden ziyade, batıdan edebiyatımıza giren yeni şekilleri kullanmayı daha çok tercih etmiştir. Bunlar içerisinde özellikle sone ve serbest nazım şekli bir hayli fazladır. Nazım birimi açısından şâir en çok **beyit, dörtlük** ve **serbest nazım** birimini kullanmış; dört şiir haricindeki şiirlerin tamamı aruz vezniyle kaleme alınmıştır. Tahsin Nâhid şiirlerinde Recaizâde Mahmut Ekrem'den itibaren kabul gören **kulak için kafiye** anlayışına bağlı kalmıştır. Onun şiirlerinde en çok kullandığı kafiye çeşidi, **tam** kafiye'dir. **Yarım** ve **zengin** kafiye'yi tam kafiye'ye göre daha az kullanmıştır. **Rûh-ı Bîkayd** şâirinin bir diğer özelliği, redifleri fazlaca kullanmasıdır.

Tahsin Nâhid'in dil ve üslûbu, Servet-i Fünûn dil ve üslûbunun bir devamı mahiyetindedir. **Rûh-ı Bîkayd** şâirinin şiirlerinde kullandığı kelime hazinesi, Servet-i Fünûn şâirlerinin hazırladıkları ve şiirlerinde kullandıkları kelime hazinesine dayanır. Bu kelime hazinesinde, dil ağır, halkın kullandığı sade dilden uzak, karmaşık, Arapça ve Farsça ikili, üçlü terkiplerin büyük yeri vardır. Fakat o, zaman zaman Divan ve Halk şiiri üslûbundan da faydalanmış ve güzel şiirler kaleme almıştır.

Tahsin Nâhid'in şiirlerindeki mısra yapısı, uzunluk bakımından çoğunlukla birbirine eşit mısralardan oluşur. Şâirin kullandığı mısra yapısında göze çarpan en önemli özelliklerden biri, onun bir cümlesinin birkaç mısrada tamamlanmasıdır. Söz konusu olan bu özellik, Servet-i Fünûn döneminde hemen hemen her şâir tarafından kullanılan ve bir şiir tekniği olan "anjembemant" mısra yapısıdır. Anjembemant mısra yapısını sık sık kullanan şâirin şiiri, nesre yaklaşan bir özellik gösterir. Tahsin Nâhid cümle yapısı bakımından, Fecr-i Âtî edebî topluluğunun kullandığı sentaksı kullanmıştır. Bu edebî topluluk, kendinden önceki edebî geleneğin (Servet-i Fünûn) bir devamı olması sebebiyle,

onların kullanmış oldukları sentaksı kullanmıştır. Rûh-ı Bîkayd şâirinin kullandığı cümlelerin en önemli özelliği, uzun oluşudur. Bu cümle yapısı, dönemin ortak özelliklerinden biridir. Onun cümle yapısındaki diğer özellikler; mantık ve heyecan cümlesini fazlaca kullanmasıdır. Aliterasyon, asonans, vezin ve kafiyeyi bir ahenk unsuru olarak kullanan şâir, Türkçe'nin en önemli unsurlarından biri olan tekrarlardan da faydalanmıştır. Onun en çok kullandığı tekrarlar kelime seviyesindeki tekrarlardır. Bunlar içerisinde ikilemelerin önemli bir yeri vardır. Bu tekrarların şiirde bir simetri sağladığı da görülür. Aynı zamanda bunlar vurgu ve ahenk unsuru olarak kullanılır. Fecr-i Âtî şâirleri içinde tekrarları en çok kullanan şâir, Tahsin Nâhid'dir.

Tahsin Nâhid, şiirlerinde edebî sanatlardan da faydalanmıştır. Tahsin Nâhid devrinin bir gereği olarak, içinde bulunduğu sanat çevrelerinin (Fecr-i Âtî) kullandığı imajları kullanmıştır. Bunların dışında kendine has orijinal hayal unsurlarını fazla ortaya koyamamıştır. Bütün bunlar gözönüne alındığında Tahsin Nâhid'in, Fecr-i Âtî'nin Ahmet Haşim ve Emin Bülend'ten sonraki en önemli şâiri olduğu söylenebilir.

Tahsin Nâhid, İkinci Meşrutiyet'in ilânından sonra (23 Temmuz 1908), şiirle pek fazla uğraşmamış; daha çok tiyatroya zaman ayırmıştır. Hürriyet ortamıyla birlikte tiyatro faaliyetlerinin arttığı, şâirin de bundan etkilenecek piyesler kaleme aldığı görülmüştür. Onun kaleme aldığı dokuz tiyatrosu vardır. Bunlardan beşi telif ve dördü adaptedir. **Jön Türk, Hicrânlar, Firar, Ben... Başka, Kösem Sultan**, piyesleri telif; **Akortacı, Bir Çiçek İki Böcek, Rakîbe, Bursalı Hala** piyesleri ise adaptedir. Tahsin Nâhid'in tiyatroları genelde kısa perdelidir. Çoğu duygusal dram şeklinde yazılmıştır. Özellikle Şahabettin Süleyman'la birlikte güzel piyesler (Kösem Sultan, Ben... Başka) ortaya koyan yazar, Ruhsan Nevvare Hanım'la birlikte Jön Türk'ü kaleme almıştır. Tahsin Nâhid'in tiyatrolarından başka çeşitli dergilerde (Servet-i Fünûn, Mehâsin, Âşiyân, Resimli Kitap, Musavver Muhit, Kanad, Âti ve Nedim) yayımlanan az sayıda tenkidî yazıları da vardır. Bunlar genelde eser ve yazar tenkitleridir. İçerisinde az da olsa edebî meselelere ait görüşlerine de yer veren yazar, yazılarında Türk ve Fransız edebiyatçıları tanıtmaya fırsatı bulmuştur.

Tahsin Nâhid sanat hayatına şiirle başlamış ancak asıl sanatkârlık gücünü daha çok tiyatrolarında göstermiştir. Dolayısıyla tiyatrodaki başarısı, orta seviyedeki şâirlik yönünü biraz geri plâna itmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

A- TAHSİN NÂHİD'İN ESERLERİ

1- ŞİİRLERİ

- Rûh-ı Bî-kayd**, Tanin Matbaası, İstanbul 1326/1910, 157 s.
- “Fener”, **Çocuk Bahçesi**, C.2, S.12, 7 Nisan 1321/20 Nisan 1905, s.3.
- “Küçüklere Bayram Hediyesi”, **Çocuk Bahçesi**, C.2, S.16, 5 Mayıs 1321/18 Mayıs 1905, s.13.
- “Gecelerin İlhamı”, **Çocuk Bahçesi**, C.2, S.17, 12 Mayıs 1321/25 Mayıs 1905, s.4-5.
- “Sabâh-ı Bahâr”, **Çocuk Bahçesi**, C.2, S.21, 9 Haziran 1321/22 Haziran 1905, s.3.
- “Takdîr-i Perîşân”, **Çocuk Bahçesi**, C.3, S.41, 10 Teşrîn-i Sâni 1321/23 Kasım 1905, s.9.
- “Ben”, **Âşiyân**, C.1, S.1, 28 Ağustos 1324/10 Eylül 1908, s.10-15.
- “Jön Türk”, **Bahçe**, C.1, S.8, 9 Eylül 1324/22 Eylül 1908, s.1-2.
- “Yaz”, **Âşiyân**, C.1, S.3, 11 Eylül 1324/24 Eylül 1908, s.73-77.
- “Kış”, **Âşiyân**, C.1, S.3, 11 Eylül 1324/24 Eylül 1908, s.73-77.
- “Şiir”, **Mehâsin**, C.1, S.2, 1 Teşrîn-i Evvel 1324/14 Ekim 1908, s.92.
- “Hayât”, **Bahçe**, C.1, S.17, 12 Teşrîn-i Evvel 1324/25 Ekim 1908, s.104-105;
Musavver Muhit, C.2, S.35, 25 Haziran 1325/8 Temmuz 1909, s.364.
- “Bahtiyârlık”, **Musavver Muhit**, C.1, S.2, 30 Teşrîn-i Evvel 1324/12 Kasım 1908, s.7.
- “Kamerle”, **Mehâsin**, C.1, S.3, 1 Teşrîn-i Sâni 1324/14 Kasım 1908, s.166.
- “Duâ-i Ramazan”, **Kadın**, C.1, S.5, 10 Teşrîn-i Sâni 1324/23 Kasım 1908, s.3.
- “Yaz Gecesi”, **Âşiyân**, C.2, S.17, 12 Teşrîn-i Sâni 1324/25 Kasım 1908, s.114-116.
- “Beyaz Gölge”, **Kadın**, C.1, S.6, 17 Teşrîn-i Sâni 1324/30 Kasım 1908, s.12.
- “Benim Rûhum”, **Resimli Kitap**, C.1, S.4, 1 Kanûn-ı Evvel 1324/14 Aralık 1908, s.273.
- “Gençlik”, **Bahçe**, C.1, S.21, 9 Kanûn-ı Evvel 1324/22 Aralık 1908, s.4
- “Rûh-ı Mağdûr”, **Âşiyân**, C.2, S.19, 13 Kanûn-ı Evvel 1324/26 Aralık 1908, s.126-127; **Servet-i Fünûn**, C. 39, S.1000, 22 Temmuz 1326/4 Ağustos 1910, s.208.
- “Şiirlerim İçin”, **Âşiyân**, C.2, S.21, 27 Kanûn-ı Evvel 1324/9 Ocak 1909, s.249.

- “Hisler ve Sisler”, **Musavver Muhit**, C.1, S.11, 8 Kanûn-ı Sâni 1324/21 Ocak 1909, s.165-166.
- “Gidelim Ebediyyen Gidelim”, **Servet-i Fünûn**, C.36, S.922, 1 Kanûn-ı Sâni 1324/28 Ocak 1909, s.186.
- “Menekşe Gölge”, **Kadın**, C.1, S.15, 19 Kanûn-ı Sâni 1324/1 Şubat 1909, s.8.
- “Bir Mektup Parçası”, **Musavver Muhit**, C.1, S.13, 22 Kanûn-ı Sâni 1324/4 Şubat 1909, s.199.
- “Sabâvet”, **Musavver Muhit**, C.1, S.14, 29 Kanûn-ı Sâni 1324/11 Şubat 1909, s.221.
- “Aşk”, **Servet-i Fünûn**, C.36, S.925, 5 Şubat 1324/18 Şubat 1909, s.238.
- “Mukaddimât-ı Leyliyye”, **Kadın**, C.1, S.20, 23 Şubat 1324/8 Mart 1909, s.8
- “Ada Tahassüsâtından”, **Bahçe**, C.2, S.32, 24 Şubat 1324/9 Mart 1909, s.89.
- “Söylesene”, **Resimli Kitap**, C.1, S.6, 1 Mart 1325/14 Mart 1909, s.610-611.
- “Sen Hasta İken”, **Musavver Muhit**, C.1, S.21, 19 Mart 1325/1 Nisan 1909, s.323.
- “Rûh-ı Kamer”, **Musavver Muhit**, C.2, S.25, 23 Nisan 1325/6 Mayıs 1909, s.76.
- “Bir Bütün Yaz”, **Resimli Kitap**, C.2, S.8, 1 Mayıs 1325/14 Mayıs 1909, s.826.
- “Senden Uzak”, **Musavver Muhit**, C.2, S.27, 7 Mayıs 1325/20 Mayıs 1909, s.139.
- “Ye’s-i Âfâk”, **Kadın**, C.1, S.28, 11 Mayıs 1325/24 Mayıs 1909, s.8.
- “Fırtınadan Sonra”, **Musavver Muhit**, C.2, S.29, 21 Mayıs 1325/3 Haziran 1909, s.211.
- “Kırlarda”, **Musavver Muhit**, C.2, S.30, 28 Mayıs 1325/10 Haziran 1909, s.231.
- “Aşkımın En Güzel Dakikaları III”, **Resimli Kitap**, C.2, S.9, 1 Haziran 1325/14 Haziran 1909, s.909.
- “Yâd-ı Sevdâ”, **Musavver Muhit**, C.2, S.31, 4 Haziran 1325/17 Haziran 1909, s.272.
- “Akşam Ricâsı”, **Musavver Muhit**, C.2, No.32, 11 Haziran 1325/24 Haziran 1909, s.290.
- “Aşkımın En Güzel Dakikaları II”, **Resimli Kitap**, C.2, S.34, 15 Haziran 1325/28 Haziran 1909, s.342.
- “Bir Giryeye”, **Mehâsin**, C.1, S.8, 1 Temmuz 1325/14 Temmuz 1909, s.585.
- “Menfâdan Avdet”, **Resimli Kitap**, C.2, S.10, 10 Temmuz 1325/23 Temmuz 1909, s.1037-1038.

- “10 Temmuz Takdîs Edelim”, **Resimli Kitap**, C.2, S.10, 10 Temmuz 1325/23 Temmuz 1909, s.1056-1057.
- “Bir Parça”, **Musavver Muhit**, C.2, S.17, 30 Temmuz 1325/12 Ağustos 1909, s.473.
- “Dinle”, **Mehâsin**, C.1, S.9, 1 Ağustos 1325/14 Ağustos 1909, s.648-649.
- “Aşkımın En Güzel Dakîkaları I”, **Mehâsin**, C.1, S.10, 1 Eylül 1325/14 Eylül 1909, s.744-745.
- “Mehâsine Karşı”, **Mehâsin**, C.1, S.4, 1 Teşrîn-i Evvel 1325/14 Ekim 1909, s.268.
- “İdeâl”, **Mehâsin**, 1 Teşrîn-i Evvel 1325/14 Ekim 1909, s.802-803; **Servet-i Fünûn**, C.38, S.981, 11 Mart 1326/24 Mart 1910, s.302.
- “Hazân”, **Mehâsin**, C.1, S.12, 1 Teşrîn-i Sâni 1325/14 Kasım 1909, s.861.
- “Hep Bekler”, **Jale**, C.1, S.1, 12 Teşrîn-i Sâni 1325/25 Kasım 1909, s.3-4.
- “Zehr-i Hazân”, **Servet-i Fünûn**, C.38, S.965, 19 Teşrîn-i Sâni 1325/2 Aralık 1909, s.37.
- “Eski Hülyâ”, **Servet-i Fünûn**, C.38, S.966, 26 Teşrîn-i Sâni 1325/9 Aralık 1909, s.53-54.
- “Barân-ı Rahmet”, **Servet-i Fünûn**, C.38, S.968, 10 Kanûn-ı Evvel 1325/23 Aralık 1909, s.86.
- “Korkuyorum”, **Servet-i Fünûn**, C.38, S.969, 17 Kanûn-ı Evvel 1325/30 Aralık 1909, s.106-107.
- “Bir San’atkâr-ı Zî-Ahlâka”, **Servet-i Fünûn**, C.38, S.974, 21 Kanûn-ı Sâni 1325/3 Şubat 1910, s.182.
- “Arzû-yı Müzmin”, **Servet-i Fünûn**, C.38, S.977, 11 Şubat 1325/24 Şubat 1910, s.230.
- “Ye’s”, **Servet-i Fünûn**, C.39, S.994, 10 Haziran 1326/23 Haziran 1910, s.87.
- “O”, **Servet-i Fünûn**, C.39, S.1003, 12 Ağustos 1326/25 Ağustos 1910, s.257.
- “Hakk-ı Hüsn”, **Servet-i Fünûn**, C.39, S.1007, 9 Eylül 1326/22 Eylül 1910, s.323.
- “Fırkat”, **Kanad Mecmuası**, C.1, S.2, 13 Teşrîn-i Evvel 1326/26 Ekim 1910, s.8.
- “Bir Kartala”, **Kanad Mecmuası**, C.1, S.4, 28 Teşrîn-i Evvel 1326/10 Kasım 1910, s.9
- “O Zühre”, **Servet-i Fünûn**, C.40, S.1014, 28 Teşrîn-i Evvel 1326/10 Kasım 1910, s.435.

- “Uzlette”, **Servet-i Fünûn**, C.40, S.1019, 2 Kanûn-ı Evvel 1326/15 Aralık 1910, s.103.
- “Şâm-ı Bahâr”, **Servet-i Fünûn**, C.40, S.1021, 16 Kanûn-ı Evvel 1326/29 Aralık 1910, s.150.
- “Çiçekler Arasında”, **Servet-i Fünûn**, C.40, S.1031, 24 Şubat 1326/28 Şubat 1911, s.395.
- “Buhayra-i Mukaddes”, **Servet-i Fünûn**, C.40, S.1034, 17 Mart 1327/30 Mart 1911, s.462.
- “Mevsimler”, **Servet-i Fünûn**, C.40, S.1038, 14 Nisan 1327/27 Nisan 1911, s.559-560.
- “Zulmet”, **Servet-i Fünûn**, C.40, S.1040, 28 Nisan 1327/11 Mayıs 1911, s.607.
- “Telâki”, **Servet-i Fünûn**, C.41, S.1062, 29 Eylül 1327/12 Ekim 1912, s.508.
- “Hazân”, **Servet-i Fünûn**, C.42, S.1070, 24 Teşrîn-i Sâni 1327/7 Aralık 1911, s.78.
- “Bahâr”, **Servet-i Fünûn**, C.42, S.1070, 24 Teşrîn-i Sâni 1327/7 Aralık 1911, s.78.
- “Tesellî”, **Rübâb**, C.1, S.10, 29 Mart 1328/11 Nisan 1912, s.86.
- “Sone”, **Rübâb**, C.1, S.12-13, 12 Nisan 1328/25 Nisan 1912, s.132.
- “Gazel”, **Rübâb**, C.2, S.16, 3 Mayıs 1328/16 Mayıs 1912, s.166.
- “Sabâh-ı Bahâr”, **Hakk’ın Edebî İlâvesi**, S.2, 26 Nisan 1328/9 Mayıs 1912, s.3.
- “Mehtâb Şiirlerinden”, **Hakk’ın Edebî İlâvesi**, S.5, 18 Mayıs 1328/31 Mayıs 1912, s.3.
- “Tuyuf-ı Mesâ”, **Rübâb**, C.2, S.22, 14 Haziran 1328/7 Haziran 1912, s.239.
- “Denize”, **Rübâb**, C.2, S.32-33, 27 Ağustos 1329/9 Eylül 1913, s.403-404.
- “Bulgaristan Müslümanlarına”, **Rübâb**, C.3, S.41, 25 Teşrîn-i Evvel 1328/7 Kasım 1912, s.13.
- “Altın Marşı”, **Edebiyyât-ı Umûmiye Mecmuası**, C.3, S.67, 11 Mayıs 1334/11 Mayıs 1918, s.673.
- “Ey İlâhem”, **Fağfûr**, C.1, S.1, 22 Ağustos 1334/22 Ağustos 1918, s.10; **Yarın**, C.2, S.30, 11 Mayıs 1338/11 Mayıs 1922, s.84.
- “Âhû”, **Edebiyyât-ı Umûmiye Mecmuası**, C.2, S.9-40, 3 Teşrîn-i Sâni 1918/3 Kasım 1918, s.228.
- “O Akşam”, **Edebiyyât-ı Umûmiye Mecmuası**, C.2, S.11-42, 17 Teşrîn-i Sâni 1918/17 Kasım 1918, s.262.

- “Gece Kuşları”, **Edebiyyât-ı Umûmiye Mecmuası**, C.2, S.13-44, 1 Kanûn-ı Evvel 1918/1 Aralık 1918, s.294; **Yarın**, C.2, S.30, 11 Mayıs 1338/11 Mayıs 1922, s.83.
- “Tahmîs-i Gazel-i Yahya Kemâl”, **Şâir**, C.1, S.1, 12 Kanûn-ı Evvel 1918/12 Aralık 1918, s.7.
- “Karlı Bürkân”, **Edebiyyât-ı Umûmiye Mecmuası**, C.2, S.16-47, 22 Kanûn-ı Evvel 1918/22 Aralık 1918, s.342.
- “Tahmîs-i Gazel-i Yahya Kemâl”, **Şâir Mecmuası**, C.1, S.3, 26 Kanûn-ı Evvel 1918/26 Aralık 1918, s.43.
- “Tahmîs-i Gazel-i Cenâb-ı Nedim”, **Nedim Mecmuası**, C.1, S.1, 16 Kanûn-ı Sâni 1919/16 Ocak 1919, s.7.
- “Koşma”, **Şâir Mecmuası**, C.1, S.12, 27 Şubat 1919, s.18.
- “Yâd Edip”, **Nedim Mecmuası**, C.2, S.17, 22 Mayıs 1335/22 Mayıs 1919, s.266.
- “Gözlerim Mest Açılırken”, **Nedim Mecmuası**, C.2, S.17, 22 Mayıs 1335/22 Mayıs 1919, s.266.

2- TİYATROLARI

a- Telif

- Hicranlar** (Facia-i Aşk), İkbâl Kütüphanesi, İstanbul 1324/1908, 31s.
- Jön Türk** (Ruhsan Nevvâre ile birlikte), Suhulet Kütüphanesi, İstanbul 1325/1909, 80+6 s.
- Firâr**, Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi, İstanbul 1326/1910, 20 s.
- Ben... Başka** (Şahabeddin Süleyman ile birlikte), Muhtar Halid Kitaphanesi, İstanbul, 1329/1913, 71 s. (Eserde, Şahabeddin Süleyman'ın **Kırık Mahfaza** isimli oyunu da yer almaktadır (s.73-132).
- Kösem Sultan**, (Şahabeddin Süleyman ile birlikte), **Rûbab Mecmuası**, S.12-13/24-25, 12 Nisan/28 Haziran 1328/25 Nisan/11 Temmuz 1912, s.133-136; (Hızl. İnci Enginün), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990, X+81+14 s.

b- Adapte

- Rakîbe** (La Rivele), (Henry Kistmaeckers -Eugene Delard), Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1919, 126+2 s.

Bir Çiçek İki Böcek (La belle aventure), (Robert de Flers-Gaston de Caillavet-Etienne Rene), 100 s.¹⁸⁷

Akortacı (L'accordeur), (Marie Thiery), **Nedim Mecmuası**, C.1, S.2, 23 Kanûn-ı Sâni 1334/23 Ocak 1919, s.23 ve 26-32.

3- TENKİDÎ YAZILARI

“Edmon ve Ruzmond Rustan”, **Mehâsin**, C.1, S.5, 1 Kanûn-ı Sâni 1324/14 Ocak 1909, s.298-303.

“Katvel Mendes”, **Âşiyân**, C.2, S.24, 17 Kanûn-ı Sâni 1324/30 Ocak 1909, s.332-335.

“Mekteb-i Harbiye Hadisesi”, **Servet-i Fünûn**, C.36, S.923, 22 Kanûn-ı Sâni 1324/4 Şubat 1909, s.204-207.

“Kontes Matyu Dönüay”, **Mehâsin**, C.1, S.6, 1 Şubat 1324/14 Şubat 1909, s.389-395.

“Kokolin”, **Servet-i Fünûn**, C.36, S.926, 12 Şubat 1324/25 Şubat 1909, s.252-254.

“Nesl-i Cedfd Edîbeleri”, **Resimli Kitap**, C.2, S.7, 1 Nisan 1325/14 Nisan 1909, s.740-744.

“On Temmuz Hakkında”, **Musavver Muhit**, C.2, S.37, 10 Temmuz 1325/23 Temmuz 1909, s.400.

“Kırık Mahfaza”, **Servet-i Fünûn**, C.37, S.976, 4 Şubat 1325/17 Şubat 1910, s.211-213.

“Musahabe-yi Edebiyye”, **Kanad Mecmuası**, S.1, 2 Teşrin-i Evvel 1326/15 Ekim 1910, s. 1-3.

“Siyah Kitap Münasebeti İle...”, **Genç Kalemler**, C.2, S.1, 29 Mart 1327/11 Nisan 1911, bkz., **Genç Kalemler Dergisi**, Haz. İsmail Parlatır, Nurullah Çetin, TDK. Yay., Ankara 1999, s.81-85.

“Büyük Şâirimiz İçin”, **Servet-i Fünûn**, C.42, S.1078, 19 Kanûn-ı Sâni 1327/1 Şubat 1912, s.267.

“Gâlib Dede Hakkında Efkâr”, **Hakk'ın Edebî İlâvesi**, S.11, 29 Haziran 1328/12 Temmuz 1912, s.6

¹⁸⁷ Nakledenin kendi el yazısı ile numara almış üç ayrı defter. İstanbul Şehir Tiyatroları Kütüphânesi S.128'deki el yazmasıdır.

- “Rıza Tevfik Hakkında Tahassüsler”, **Servet-i Fünûn**, C.42, S.1082, 16 Şubat 1328/1 Mart 1913, s.373.
- “Temâşâ Musahabesi; Fîrûzan Hakkında”, **Âtî**, S.41, 10 Şubat 1334/10 Şubat 1918, s.1-2.
- “Temâşâ Musahabesi ; Fare Piyesi”, **Âtî**, S.167, 7 Ramazan 1336, 16 Haziran 1334/16 Haziran 1918, s.4.
- “Temâşâ Musahabesi; Kâbus Münâsebetiyle”, **Âtî**, S.174, 23 Haziran 1334/23 Haziran 1918, s.4.
- “Bir Musahabe”, **Şâir Nedim**, C.1, S.4, 6 Şubat 1919, s.54-55.

B- TAHSİN NÂHİD'DEN BAHSEDEN KAYNAKLAR

- Abdülhak Şinasi, “Türk Tiyatrosunda ‘Bir Çiçek İki Böcek’”, **İleri Gazetesi**, S.1392, 18 Kanûn-ı Evvel 1337/18 Aralık 1921.
- Ahmet Haşim, “Rûh-ı Bîkayd Fırsatıyla”, **Servet-i Fünûn**, C.38, S.981, 11 Mart 1326/24 Mart 1910, s.291-294.
- Akyüz, Kenan, “Tahsin Nâhid Maddesi”, **Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1986, s.627-633.
- Ali Canip, “Handekâr Sahife, Tahsin Nâhid”, **Genç Kalemler Dergisi**, C.2, S.6, bk. **Genç Kalemler Dergisi**, (Hzl. İsmail Parlatur, Nurullah Çetin), TDK. Yay., Ankara, 1999, s.206.
- Ali Naci, “Tahsin Nâhid ve Temâşâ”, **Yarın**, S.30, 11 Nisan 1338/11 Nisan 1922, s.85
- Ali Süha, “Jön Türk”, **Âşiyân**, C.1, S.5, 25 Eylül 1324/8 Ekim 1908, s.143-152.
- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, “Tahsin Nâhid Maddesi”, Ana Yay., C.20, İstanbul, 1992, s.333.
- Ansiklopedik Sözlük, Dil ve Genel Kültür Ansiklopedisi**, “Tahsin Nâhid Maddesi”, C.3, Milliyet Yayınları, İstanbul, tarihsiz, s.1702.
- Arkın Ünlüler Ansiklopedisi, Türk ve Dünya Ünlülerinden Seçkin 5000 Kişi**, “Tahsin Nâhid Maddesi”, C.5, Arkın Kitabevi, İstanbul, 1988, s.1096-1097.
- Ataç, Nurullah, **Günlerin Getirdiği**, Can Yay., İstanbul, 1997, s.83, (4. Baskı).
- Atahan, Feryal, **Tahsin Nâhid ve Tiyatro**, İÜ., Türkiyât Enstitüsü, 1978, T. Nu. 1871, 238s.

- Ayvazoğlu, Beşir, **Ömrüm Benim Bir Ateşti, Ahmet Hâşim'in Hayatı Sanatı Estetiği Dramı**, Ötüken Yay., İstanbul, 2000, s.59, 138, 171, 224, 309.
- Banarlı, Nihad Sami, "Tahsin Nâhid Maddesi", **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C.2, M.E.B. Yay., İstanbul, 1998, s.1094-1095.
- Bezirci, Asım, "Tahsin Nâhid Maddesi", **Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji**, May Yay., İstanbul, tarihsiz, s.605-606.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, "Tahsin Nâhid Maddesi", Gelişim Yay., İstanbul, 1985, C.18, s.11156.
- Büyük Türk Klâsikleri**, "Tahsin Nâhid Maddesi", C.12, Ötüken Yay., İstanbul, 1992, s.64-73.
- Cenap Şahabettin, "Tiyatro Telifi, Jön Türk Faciası Münasebetiyle", **Âşiyân**, S.13, 27 Kasım 1324/27 Kasım 1908, s.403-407.
- Cumhuriyet Ansiklopedisi**, "Tahsin Nâhid Maddesi", C.10, Arkın Kit., İstanbul, 1972, s.3055.
- Çetin, Mehmet, "Tahsin Nâhid Maddesi", **Tanzimat'tan Bugüne Türk Şiiri Antolojisi 1**, Kitabevi Yay., İstanbul, 1994, s.146-148.
- Çetin, Nurullah, "Tahsin Nâhid ve Şiiri", AÜ., **DTCF Dergisi**, S.369, Ankara, 1993, s.23-33
- Çetin, Nurullah, "Tahsin Nâhid'in Rûh-ı Bî-Kayd Adlı Eseri", **Türkoloji Der.**, C.12, S.1, AÜ. Basımevi, Ankara, 1997, s.209-274.
- Çetin, Nurullah, "Tahsin Nâhid'in Rûh-ı Bî-Kayd Adlı Kitabında Yer Almayan Şiirleri", AÜ., **DTCF. Dergisi**, C.XXXVII, S.1-2, Ankara, 1995, s.541-581.
- Dereli, Ali, "Tahsin Nâhid Maddesi", **Türk ve Dünya Edebiyatında Şairler, Yazarlar Sözlüğü**, Salan Yay., İstanbul, tarihsiz, s.443.
- Dizdaroğlu, Hikmet, "Fecr-i Âtî Topluluğu", Ulusal Kültür Derneği, S.5, Temmuz 1979, s.78-120.
- Doğan, Abide, "Tahsin Nâhid ve Tiyatrosu", **Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı**, Ankara, 1998, s.181-204.
- Enginün, İnci, "Kösem Sultan Üzerine", **Fikir ve Sanatta Hareket**, S.7, 1979, s.9-12.
- Enginün, İnci, "Kösem Sultan'ın İki Edebî Eserdeki Yorumu", Birinci Millî Türkoloji Kongresi (İstanbul, 6-9 Şubat 1978), **Tebliğler**, İstanbul, 1980.

- Enginün, İnci, **Araştırmalar ve Belgeler**, Dergâh Yay, İstanbul, 2000, s.124, 134, 215, 286, 515.
- Enginün, İnci, Kerman, Zeynep, "Ruh-i Bîkayd Fırsatıyla", **Ahmet Haşim, Bütün Eserleri, Gurabahâne-i Laklakan-Diğer Yazıları**, Dergâh Yay., İstanbul, 1991, s.88-98.
- Enginün, İnci, **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, Dergâh Yay., İstanbul, 1991, s.69-76.
- Enver Töre, "Tahsin Nâhid Maddesi", **TDEA.**, C.8, Dergâh Yay., İstanbul, 1998, s.200.
- Ergun, Sadettin Nüzhet, "Tahsin Nâhid Maddesi", **Türk Şâirleri**, C.3, İstanbul, 1940, s.1232-1237.
- Evrimer, Rıfat Necdet, **Fecr-i Âti Şairleri: Mehmet Behçet ve Tahsin Nâhid**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1961, s.49-79.
- Faruk Nafiz, F. Celalettin, Yusuf Ziya, Halid Fahri, E. Seyfi, Basri Lostar, Falih Rıfki, "Tahsin Nâhid Öldü", **Nedim Mecmuası**, C.2, S.16, 15 Mayıs 1919, s.243-262.
- Fazıl Ahmed, Reşid Süreyya, Mehmed Fahri, Süleyman Saib, Sâfi Necib, "Tahsin Nâhid Bey Hakkındaki Tahassüsler", **Nedim Mecmuası**, C.2, S.17, 22 Mayıs 1919, s.265-275.
- Fidan, Şaban, **Tahsin Nâhid ve Rûh-ı Bikayd'ı Üzerine Bir İnceleme**, Isparta, 1998, S.D.Ü. Basılmamış Lisans Tezi, 86s.
- Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi**, "Tahsin Nâhid Maddesi", C.13, Görsel Yay., İstanbul, 1987, s.8188.
- Hamedanizâde Ali Naci, "Kösem Sultan Oyunu Münasebetiyle", **Rübab**, C.2, S.33, 23 Ağustos 1328/5 Eylül 1912, s.422-423.
- Işık, İhsan, "Tahsin Nâhid Maddesi", **Yazarlar ve Şairler Sözlüğü**, Ünlem Yay., İstanbul, 1993, s.467.
- İbrahim Alâettin, "Tahsin Nâhid Maddesi", **Meşhur Adamlar Hayatları-Eserleri**, C.4, İstanbul, 1933-1936, s.1505.
- İbrahim Necmi, "Temâşâ Tenkidi: Rakîbe", **Vakit Gazetesi**, Yıl 2, S.598, 26 Haziran 1919.

- İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, "Tahsin Nâhid Maddesi", **Son Asır Türk Şairleri**, C.4, Dergâh Yay., İstanbul, 1988, s.1883-1884.
- İsmail Habib, **Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi**, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1925, s.574-621.
- Kahyâ, Mustafa, **Âkil Koyuncu, Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri**, KBY., Ankara, 1998, s.36.
- Kaplan, Mehmet, "Tahsin Nâhid, Uzlette", **Şiir Tahlilleri 1**, Dergâh Yay., İstanbul, 1993, s.159-160.
- Karaalioğlu, Seyit Kemal, "Tahsin Nâhid Maddesi", **Resimli-Motifli Türk Edebiyatı Tarihi**, C.3, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, s.347-352. (Not: Bu üçüncü cildin 1.basımı 1980, ikinci basımı 1985'de yapıldı.)
- Karaalioğlu, Seyit Kemal, "Tahsin Nâhid Maddesi", **Türk Edebiyatçılar Sözlüğü**, İnkılâp ve Aka Yay., İstanbul, 1982, s.530, (2. Baskı).
- Mehmet Rauf, "Kösem Sultan Piyesi Hakkında", **Servet-i Fünûn**, C.43, S.1109, 23 Ağustos 1328/6 Eylül 1912, s.397-398.
- Meydan Larousse**, "Tahsin Nâhid Maddesi", C.11, Meydan Yay., İstanbul, 1981, s.843.
- Necatigil, Behçet, "Tahsin Nâhid Maddesi", **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yay., İstanbul, 1960, s.164.
- Okay, M. Orhan, "Tahsin Nâhid", **Türk Dili**, S.481-482, Ocak- Şubat 1992, s.368-375.
- Orhan Veli, "Küçük Bir Antoloji", **Yaprak Dergisi**, 15 Kasım 1949, bk. Orhan Veli, **Edebiyat Dünyamız**, (Hzl. Asım Bezirci), İstanbul, 1975, s.185.
- Ozansoy, Halit Fahri, "Fecr-i Âti Şâirleri Albümü", **Edebiyatçılar Çevremde**, Sümerbank Kültür Yay., Ankara, 1970, s.167-178.
- Ozansoy, Halit Fahri, "Fecr-i Âtî Şâirleri Albümü", **Yarım Ay Mecmuası**, 1 Nisan 1941, S.130, s.10-11.
- Ozansoy, Halit Fahri, "Tahsin Nâhid'in Bir Adı da 'Ada Şâiri' idi", **Tercüman Gazetesi**, S. 1644, 17 Mayıs 1966, s.2.
- Özgül, M. Kayahan, "Tahsin Nâhid Maddesi", **Arayışlar Devri Türk Şiiri Antolojisi**, TDV. Yay., Ankara, 2000, s.483-486.

- Özkırımlı, Attila, "Tahsin Nâhid Maddesi", **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.4, Cem Yay., İstanbul, 1987, s.1091.
- Polat, Nâzım H., "Tahsin Nâhid'in Şiir İklimi –'Hep Bekler' Şiirinden Hareketle-, **Türklük Bilimi Araştırmaları**, S.3, Sivas, 1996, s.1-12.
- Polat, Nâzım H., **Şahabeddin Süleyman**, KTB. Yay., Ankara, 1987.
- Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedisi**, "Tahsin Nâhid Maddesi", C.5, Tan Matbaası, İstanbul, 1954, s.2695.
- Reşad Nuri, "Tahsin Nâhid'in Piyesleri", **Nedim Mecmuası**, C.2, S.17, 22 Mayıs 1335/22 Mayıs 1919.
- Reşad Nuri, "Tahsin Nâhid'in Piyesleri", **Zaman Gazetesi**, S.369, 17 Mayıs 1919.
- Ş., "Temâşâ Hayatı: 'Rakîbe'", **Vakit Gazetesi**, Yıl 3, S.725, 8 Teşrin-i Sâni/Kasım 1919.
- Toker, Yurdanur, **Tahsin Nâhid ve Şiirleri**, İÜ., Türkiyat Enstitüsü, 1965/1966, T. Nu.728, 162s.
- Türk Ansiklopedisi**, "Tahsin Nâhid Maddesi", C.XXX, MEB., Ankara, 1981, s.349.
- Urgan, Mina, **Bir Dinozorun Anıları**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Ağustos 1998.
- Ünaydın, Ruşen Eşref, **Galatasaray ve Futbol, -Hatıralar-**, Yenilik Bas., İstanbul, 1957, s.22-23.
- Ünlü, Mahir, Özcan, Ömer, "Tahsin Nâhid Maddesi", **20.Yüzyıl Türk Edebiyatı 1 Cumhuriyet Öncesi Meşrutiyet Dönemi 1900-1923**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1987, s.104.
- Üzümeri, M. Ekrem; Dinçer, Selami; Kazancı, Sadi; "Tahsin Nâhid Maddesi", **Türkiye Ansiklopedisi**, C.5, Rüzgarlı Mat., Ankara, 1957, s.261.
- Yalçın, Alemdar, **II. Meşrutiyet'te Tiyatro Edebiyatı Tarihi**, Gazi Üniversitesi Yay., Ankara, 1985.
- Yavuz, Kemal, "Rakîbe:Tahsin Nâhid", **Reşad Nuri Güntekin'in Tiyatro İle İlgili Makaleleri**, KBY., İstanbul, 1976, s.541-547.
- Yavuz, Kemal, "Tahsin Nâhid'in Piyesleri", **Reşad Nuri Güntekin'in Tiyatro İle İlgili Makaleleri**, KBY., İstanbul, 1976, s.574-579.
- Yeni Türk Ansiklopedisi**, "Tahsin Nâhid Maddesi", C.10, Ötüken Yay., İstanbul, 1985, s.3928.

Yusuf Ziya, “Temâşâ Haftası: ‘Rakîbe’”, **Türk Dünyası Dergisi**, Yıl 11, S.68, 8
Teşrin-i Sâni /Kasım 1919.

C- FAYDALANILAN DİĞER KAYNAKLAR

- Ahmad, Feroz, “İttihat ve Terakki’nin Dış Politikası (1908-1919)”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C.2, İletişim Yay., İstanbul, 1985, s.293-300.
- Ahmet Haşim, **Bütün Şiirleri, Piyale/Göl Saatleri/Diğer Şiirleri**, (Hzl. İnci Enginün-Zeynep Kerman), Dergâh Yay., İstanbul, 1994.
- Akar, Metin, **Türk Şâir ve Yazarlar Sözlüğü**, Tercüman Yay., İstanbul, 1985.
- Akay, Hasan, **Cenab Şahabeddin’in Şiirleri Üzerinde Stilistik Bir Araştırma**, Kitabevi Yay., İstanbul, 1998.
- Akay, Hasan, **Servet-i Fünûn Şiir Estetiği**, Kitabevi Yay., İstanbul, 1998.
- Akay, Hasan, **Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatında Yeni Fikirler**, Kitabevi Yay., İstanbul, 1998.
- Aksan, Doğan, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, Engin Yay., Ankara, 1995.
- Akşin, Sina, **Jön Türkler ve İttihad ve Terakkî**, İstanbul, 1980.
- Aktaş, Şerif , **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri Antolojisi 1 (1860-1920)**, Akçağ Yay., Ankara, 1996.
- Akyüz, Kenan, “Fecr-i Âti Maddesi”, **Türk Ansiklopedisi**, C.32, Ankara, 1983, s.156-161.
- Aldemir, Naşide, **Fecr-i Âti Edebiyatında Akşam Temi**, İÜ., Türkiyat Enstitüsü 1963/1964, T. Nu., 629, V+212+IVS.
- Ana Britannica**, “Fecr-i Âti Maddesi”, C.8, Ana Yay., İstanbul, 1988, s.479.
- And, Metin, “Tanzimat ve Meşrutiyet Tiyatrosu”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C.6, İletişim Yay., İstanbul, 1985, s.1608-1628.
- And, Metin, **Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu, 1908-1923**, TİB. Yay., Ankara, 1971.
- Andı, M. Fatih, **Ara Nesil Şâiri Mehmed Celâl**, Alfa Yay., İstanbul, 1995.
- Andı, Mehmet Fatih, **Servet-i Fünûn’a Kadar Yeni Türk Şiirinde Şekil Değişmeleri**, Kitabevi Yay., İstanbul, 1997.
- Ayvazoğlu, Beşir, **Kuğunun Son Şarkısı**, Ötüken Yay., İstanbul, 1999, s.91 ve 159

- Başol, Cahide, **Fecr-i Âti Edebiyatı**, İÜ., Türkiyât Enstitüsü 1939/1940, T. Nu., 109, 92s.
- Birinci, Necat, “Fecr-i Âti Topluluğu”, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, İstanbul, 1985, s.248.
- Birinci, Necat, **Ruşen Eşref Ünaydın**, KTB., Yay., Ankara, 1988.
- Çetişli, İsmail, **Cahit Külebi ve Şiiri**, Akçağ Yay., Ankara, 1998.
- Dağlı, Yücel - Üçer, Cumhure, **Tarih Çevirme Kılavuzu**, C.5, TTK, Yay., Ankara, 1997.
- Dilçin, Cem, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, TDK. Yay., Ankara, 1992.
- Dizdaroğlu, Hikmet, **Cenap Şehabettin**, Varlık Yay., İstanbul, 1964.
- Doğumunun Yüzüncü Yılında Ahmet Haşım**, AKM., Yay., Ankara, 1992.
- Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, “Edebiyatta Adalar”, C.1, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, Ana Yay., İstanbul, 1994, s.72-73.
- Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, “Fecr-i Âti Maddesi”, C.3, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, Ana Yay., İstanbul, 1994, s.275-276.
- Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, “Galatasaray Spor Kulübü”, C.3, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, Ana Yay., İstanbul, 1994, s.372-373.
- Ebuzziya, Ziyad, “Ebuzziya Hâdiye (Ruhsan Nevvâre) Maddesi”, TDEA, C.2, Dergâh Yay., İstanbul, 1977, s.418.
- Emil, Birol, **Türk Kültür ve Edebiyatından Meseleler 1**, Akçağ Yay., Ankara, 1997.
- Emre, İsmet, “Edebiyât-ı Umûmiye Mecmûası”, **Türklük Bilimi Araştırmaları**, S.1, Sivas, 1995, s.111-118.
- Ender, Muzaffer, **Millî Edebiyat ve Sonrası**, Yeni Matbaa, İstanbul, 1967, s.7-18.
- Enginün, İnci, **Cenap Şahabettin**, KB. Yay., Ankara, 1989.
- Erbay, Erdoğan, **Eskiler ve Yeniler, Tanzimat ve Servet-i Fünun Neslinin Divan Edebiyatına Bakışı**, Akademik Araştırmalar Yay., Erzurum, 1997.
- Ercilasun, Bilge, **Ahmet İhsan Tokgöz**, KB. Yay., Ankara, 1996.
- Ercilasun, Bilge, **İkinci Meşrutiyet Devrinde Tenkit 1, Türkçü Tenkit**, TKAE. Yay., Ankara, 1995.
- Ercilasun, Bilge, **Servet-i Fünûn’da Edebî Tenkit**, MEB. Yay., İstanbul, 1994.

- Ercilasun, Bilge, **Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler 1**, Akçağ Yay., Ankara, 1997.
- Erdenen, Orhan, **İstanbul Adaları**, İstanbul Belediye Mat., İstanbul, 1962, s.168.
- Ertop, Konur, "Fecr-i Âti Edebiyatı", **Meydan Larousse**, C.4, İstanbul, 1981, s.556-558.
- Evrimer, Rıfat Necdet, **Fecr-i Âtî Şâirleri**, Emin Bülend, İnkılâp Kit., İstanbul, 1958.
- Gölpınarlı, Abdülbâki, **Nedim Divanı**, İnkılâp ve Aka Yay., İstanbul, 1972, s.328-329.
- Gözler, H. Fethi, **Hece Vezni ve Hecenin Beş Şâiri**, İnkılâp ve Aka Yay., İstanbul, 1980, s.228-245.
- Gürel, Zeki, **İbrahim Alâettin Gövsa**, KBY., Ankara, 1995.
- Halid Fahri, "Şiire Karışmayın", **Nedim Mecmuası**, C.1, S.2, 23 Kanûn-ı Sâni 1919/23 Ocak 1919, s.18-19.
- İlaydın, Hikmet, **Türk Edebiyatında Nazım**, İnkılâp Kit., Sulhi Garan Mat., İstanbul, 1961.
- İslâm Ansiklopedisi**, "Fecr-i Âtî Maddesi", C.12, TDV. Yay., İstanbul, 1995, s.287-290.
- Kabaklı, Ahmet, **Türk Edebiyatı**, C.3, TEV. Yay., İstanbul, 1990.
- Kaplan, Mehmet, **Tevfik Fikret**, Dergâh Yay., İstanbul, 1995.
- Karaalioğlu, Seyit Kemal, "Fecr-i Âtî Maddesi", **Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi**, C.3, İstanbul, 1980, s.217-228.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, "Şahabettin Süleyman ve Fecr-i Âti", **Gençlik ve Edebiyat Hatıraları**, Ankara, 1969, s.29-56.
- Kocahanoğlu, Osman Selim, **Millî Edebiyat Hareketi ve Beş Hececiler**, İstanbul, 1976, s.134-147.
- Kocakaplan, İsa, **Açıklamalı Edebî Sanatlar**, MEB. Yay., İstanbul, 1992.
- Kurdakul, Şükran, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Şiir", **Cumhuriyet'te Türkiye Ansiklopedisi**, C.2, İletişim Yay., İstanbul, 1985, s.421-430.
- Kurdakul, Şükran, **Çağdaş Türk Edebiyatı Meşrutiyet Dönemi**, Broy Yay., İstanbul, 1986, 592s.
- Kutlu, Şemseddin, **Dertli**, KTB. Yay., Ankara, 1988, s.172.

- Kutlu, Şemsettin, **Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi**, Remzi Kit., İstanbul, 1981.
- Levend, Ağâh Sırrı, **Türk Edebiyatı Tarihi , I.C., Giriş**, TTK., Bas., Ankara, 1988.
- Macit, Muhsin, **Nedîm Divanı**, Akçağ Yay., Ankara, 1997, s.352-353.
- Mardin, Şerif , **Jön Türklerin Siyasî Fikirleri 1895-1908**, İletişim Yay., İstanbul, 1994.
- Nayır, Yaşar Nabi, **Tevfik Fikret**, Varlık Yay., İstanbul, 1995.
- Nutku, Özdemir, **Darülbedayi'in Elli Yılı**, DTCF., Yay., AÜ. Bas., Ankara, 1969.
- Okay, M. Orhan, "Yirmibirinci Yüzyılın Başından Cumhuriyete Yeni Türk Şiiri 1900-1923 ", **Türk Dili**, S.481-482, Ocak-Şubat 1982, s.286-312.
- Okay, Orhan, "Fecr-i Âti Maddesi", **Büyük Türk Klâsikleri**, C.10, İstanbul, 1990, s.2311-2313.
- Ozansoy, Halid Fahri, "Bizim Zamanımızda Galatasaray Hocaları", **Son Posta Gazetesi**, S. 5637, 9 Haziran 1946, s.2,6.
- Ozansoy, Halid Fahri, "Dârülbedayi'in Tekâmülüne Dâir", **Temâşâ Mecmuası**, S.25, 1 Ağustos 1336/1 Ağustos 1920, s.5-6.
- Ozansoy, Halid Fahri, "Fecr-i Âti Çehreleri: Şahabettin Süleyman 1", **Tercüman Gazetesi**, S. 1453, 2 Kasım 1965, s.2,7.
- Ozansoy, Halid Fahri, "Fecr-i Âti Çehreleri: Şahabettin Süleyman 2", **Tercüman Gazetesi**, S. 1460, 9 Kasım 1965, s.2,7.
- Ozansoy, Halid Fahri, "Galatasaray Lisesi'nde Öğretmen Arkadaşlarım", **Tercüman Gazetesi**, S. 2490, 19 Eylül 1968, s.2
- Ozansoy, Halid Fahri, "Galatasaray Lisesi'nden Son Çizgiler", **Tercüman Gazetesi**, S. 2496, 26 Eylül 1968, s.2
- Ozansoy, Halid Fahri, **Edebiyatçılar Geçiyor**, Kanaat Kit., İstanbul, 1939.
- Ozansoy, Halid Fahri, **Şehir Tiyatrosunun Ellinci Yılı**, İstanbul, 1964.
- Öksüz, Yusuf Ziya, **Türkçe'nin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi**, TDK., Yay., Ankara, 1995.
- Önertoy, Olcay, Parlatır, İsmail, **Tanzimat Sonrası Osmanlıca Metinler**, AÜ. DTCF. Bas., Ankara, 1987, s.483-487.
- Özbalcı, Mustafa, **Ahmet Kutsi Tecer, Şairliği ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme**, Akçağ Yay., Ankara, 1998.

- Özen, M. Nihat, Dürder, Baha, "Türk Tiyatrosu Maddesi", **Türk Tiyatrosu Ansiklopedisi**, Remzi Kit., İstanbul, 1967, s.119-130.
- Özgül, M. Kayahan, **Halit Fahri Ozansoy**, KTB., Yay., Ankara, 1986, s.20, 28.
- Özkırmı, Atilla, "Fecr-i Âti Maddesi", **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.2, Cem Yay., İstanbul, 1990, s.492-494.
- Özkırmı, Atilla, "Jön Türkler Maddesi", **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.3, Cem Yay., İstanbul, 1990, s.698.
- Özkırmı, Atilla, "Şahabettin Süleyman Maddesi", **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.4, Cem Yay., İstanbul, 1990, s.1062.
- Özkırmı, Atilla, "Türk Edebiyatında Akımlar Maddesi", **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.4, Cem Yay., İstanbul, 1990, s.1151-1168.
- Özkırmı, Atilla, **Ahmet Haşim**, Toker Yay., İstanbul, 1998.
- Öznlü, Ünsal, **Edebiyatta Dil Kullanımları**, Doruk Yay., Ankara, 1997.
- Pakalın, Mehmet Zeki, "Fecr-i Âti Maddesi", **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I**, MEB., Yay., İstanbul, 1993, s.591-595.
- Polat, Nâzım H., "Şahabeddin Süleyman Maddesi", **Büyük Türk Klâsikleri**, C.11, Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul, 1992, s.302-305.
- Polat, Nâzım H., "Şahabeddin Süleyman Maddesi", **TDEA.**, C.8, Dergâh Yay., İstanbul, 1977, s.86-88.
- Polat, Nâzım H., "Yeni Nesil Tarafından Rûbab Mecmuasında Fecr-i Âti'ye Karşı Yürütülen Mücadele", **TDAD.**, S.19, Ağustos 1982, s.138-153.
- Poyraz, Türkân, Tuğrul, Nurnisa, **Tiyatro Bibliyografyası (1859-1928)**, Millî Kütüphâne Yay., Ankara, 1967.
- Sevengil, Refik Ahmet, **Meşrutiyet Tiyatrosu**, İstanbul, 1958.
- Sevük, İsmail Habib, **Avrupa Edebiyatı ve Biz**, C.1, Güven Bas., İstanbul, 1941.
- Şeşen, Nurhan, **Şahabettin Süleyman'ın Tiyatroları**, İÜ., Türkiyat Enstitüsü 1968/1969, T. Nu., 930, 81+241s.
- Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, "Futbol Maddesi", C.6, İletişim Yay., İstanbul, 1985, s.1490-1493.
- Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, "Jön Türkler Maddesi", C.3, İletişim Yay., İstanbul, 1985, s.832-843.

- Tekin, Mehmet, **Fecr-i Âti Yazarlarından Cemil Süleyman (Alyanakoğlu)**, Antakya, 1991.
- Tevfik Fikret, **Rübâb-ı Şikeste ve Diğer Eserleri**, (Hzl.: Fahri Uzun), İnkılâp Kit., İstanbul, 1985.
- Tokgöz, Ahmet İhsan, **Matbuat Hatıralarım**, Ankara, 1930.
- Töre, Enver, **1908-1914 Arası Türk Edebiyatı Dönemi Tiyatro Tenkidi**, Gazi Üniversitesi, SBE., DTE., Bölümü, Ankara, 1986, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Tuncer, Hüseyin, **Arayışlar Devri Türk Edebiyatı II: Servet-i Fünun Edebiyatı**, Akademi Kit., İzmir, 1992.
- Tuncer, Hüseyin, **Beş Hececiler**, Akademi Kit., İzmir, 1994.
- Tuncer, Hüseyin, **Meşrutiyet Edebiyatı**, Akademi Kit., İzmir, 1994, s.3-8.
- Türk Dünyası El Kitabı, C.3 Edebiyat**, TKAE. Yay., Ankara, 1992, s.477-478.
- Uçman, Abdullah, **Rıza Tevfik**, KTB., Yay., Ankara, 1986.
- Yahyâ Kemal, **Edebiyâta Dâir**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul, 1990, s.223.
- Yahyâ Kemal, **Eski Şiirin Rüzgârıyla**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul, 1999, s.53-54, 97-98.
- Yalçın, Mustafa, **Jöntürklerin Serüveni**, İlke Yay., İstanbul, 1994.
- Yazar, Mehmet Behçet, **Edebiyatçılar Âlemi**, 21. Yüzyıl Yay., Ankara, 1999, s.8, 10.
- Yeni Türk Ansiklopedisi**, "Fecr-i Âtî Maddesi", C.3, İstanbul, 1985, s.897-898.
- Yıldız, Saadettin, **Arif Nihat Asya'nın Şiir Dünyası**, MEB. Yay., İstanbul, 1997.
- Yücel, Hasan Âli, **Edebiyat Tarihimizden**, İstanbul, 1989, s.44-75.

III. BÖLÜM

TAHSİN NÂHİD'İN ŞİİRLERİ (METİNLER)

FENER

Her ŧeb fenerin karŧıki sâhilde mükedder,
Sessiz uzanır paslı, sönük nazra-i dûdu.
Bir yâre- i hûnîn-i beşerdir, ona doğru
Baktıkça kanar, tıpkı benim kalbime benzer..

Gehvâre-i emvâca güneş hâba yatarken
Mechûl ufuklarda yatan penbe ziyâlar,
Şemsin kapanan dîde-i nûruyla parıldar.

Nâgâh o kızılık sönerek dâmen-i zulmet,
Bir perde çekerken bütün eşyâya o parlar;
Zulmetlerin esrârına bir ninni fisıldar...

Bir yâre-i hûnîn-i beşerdir ki fenerler
Zulmetler içinde acı bir handeye benzer
Zulmetler içinde acı bir hande misâli,
Her ŧeb görünür karŧıki sâhilde mükedder...

T. Nâhide, Çağaloğlu
(Çocuk Bahçesi, C. 2, S.12, 7 Nisan 1321/20 Nisan 1905, s.3)

KÜÇÜKLERE BAYRAM HEDİYESİ

-Mini mini kârî'lerime-

Sabâh-ı îyd, o bir melek
Ki hande-rîz-i ŧevk olur..
Ufukta ebr-i nûr u renk
Güler iken, sabâh olur..

Güler iken sabâh olur:
Minârelerde bir nidâ,
Zılâl içinde bir sadâ
Okur, hazîn hazîn okur..

Susar o sonra bir zamân..
Büyük küçük bütün cihân
Ki ŧevk ve neşveler saçar
Sabâh-ı îydi karŧılar..

Gider o günde her kiŧi
Cevâmie, mesâcide
İbâdet etmek ilk işi
O gün Cenâb-ı Hâlık'a..

Bütün bütün sabâh olur:
Semâda bir melek koşar..
Güneş ziyâsıdır koşan,
Güneş ki neşveler saçar..

Çıkar akın akın cihân,
Şitâb ederler evlere:
Sevişmeler, öpüşmeler
O demde karşılar yine..

Biraz gezer; davul çıkar;
Çocukların şetâreti.
Koşar, güler ve karşılar
Libâs-ı neyle her sabî..

Ne tatlıdır o gün cihân,
O günde bir fakîr bile
Şeker verir gelenlere
Hülâsa tatlıdır zamân..

Perî-i îyd, o bir melek..
Kanatlarında neşveler
Saçar, saçar, saçar geçer
Sabâh-ı îyde nûr u renk..

Tahsin Nâhide
(Çocuk Bahçesi, C. 2, S.16, 5 Mayıs 1321/18 Mayıs 1905, s.13)

GECELERİN İLHÂMI

-Hemşîrem Sermed'e-

Güneş gurûb ediyorken semâya, ebhâra;
Döküldü bir per-i sâkinle âteşin güller..
Semâya atf-ı nigâh eyleyince pür-hande
Göründü ufk üzerinde perî-i zerrîn-per

Kamer kamer, o müzehheb şelâle-i envâr
Parıldıyordu uzaktan perî cenâhı gibi
Sarardı mâhı görünce o âteşin gülzâr
Birer papatya olup âsümâna serpildi

Venüs uzakta yeşil, nûrlu dîdesiyle bana
Gülerdi, sonra kamer bir latîf penbe tülün
İçinde yükseliyorken açıldı bir gülbün!..

Denizde nûrlu şuâlar semâda kevkebler
Bütün bu sahne-i târîki sanki yaldızlar.
Açardı dîde-i rûhumda bir bahâr-ı mesârr!..

Tahsin Nâhîde
(Çocuk Bahçesi, C. 2, S.17, 12 Mayıs 1321/25 Mayıs 1905, s.4-5)

SABÂH-I BAHÂR

Ufuklardan Güneş bir nazra-i handân-ı dūrâdûr
 Bakar pür-nûr
 Şebin âgûş-ı târında, beyâz bir hande-i nâzân
 Şebâb-efşân
 Bütün kuşlar öter ormanda pür-elhân u pür-âhenk
 Uçar handân u rengârenk!
 Perîler nefhasından canlanan bir bâd-ı rûhânî
 Öper emvâc-ı sîmîni
 Uzaktan son kalan bir nazra-i mahmûr hâlinde
 Bakar zühre...

Telâtumgâh-ı handâ hand-ı envâr
 Olup sahrâ ukûsuyla ziyânın
 Nihâyet karşıki dağlarda zertâr
 Göründü bir perî-i işve-kârın
 Yedinde, meş'al-ı envâr-ı lâhût!..

O dem açıldı semâlarda bir bahâr-ı sürûr,
 Ve penbe bir bulutun dâmen-i latîfinde
 Uyurdu sanki perî-i leyâl, mest-i huzûr
 Ziyâlî ninni ile!..

Tahsin Nâhîde
(Çocuk Bahçesi, C. 2, S.21, 9 Haziran 1321/22 Haziran 1905, s.3)

TAKDİR-İ PERİŞÂN

-Kamere-

Bir cezbe-i sehâr ile âfâka nigezbân
 Oldum; gülüyordu bana ezhâr-ı hayâlât;
 Bir hande-i beyzâ âgûş-ı semâdan
 Okşardı bütün rûhumu mehtâb-ı semâvât...

Mezc eyleyerek zezeme-i şâm-ı bahârı
 Âheng-i tabîisine meşcerdeki mürgân;
 Bir şi'r-i mugannî ile hâbîde civârı
 Gehvâre nâgamât ile sallardı pür-elhân

Sallardı ve kalbimde benim gizli elemeler
 Bir nazra-i handân ile solmuş dökülürken
 "Bir bûseye benzerdi ki gelmiş bana senden!"

Herkes senin envâr-ı saâdârına meftûn;
Ey şî'r-i semâvî sana perrân u girîzân
Benden de bu bir tuhfe-i takdîr-i perîşân...

Mart 1320/Mart 1904

Tahsin Nâhide

(Çocuk Bahçesi, C. 3, S.41, 10 Teşrîn-i Sâni 1321/23 Kasım 1905, s.9)

BEN

Nevvâre Hanımefendi'ye

Bu şeb, bu hasta-yı sevdâ, bu münkesir, bu elîm
Hayât-ı hissîmi tahlîle hasr-ı fikr ettim...

Derin ve nâ-mütenâhî semâya karşı bütün
Kederlerimle, felâketlerimle, mest-i hüzn;

Hayâle vakf-ı vücûd ettiğim şebâbımı ben
Zehirli, sıtmalî bir hiss içinde muzdaribem

Leyâle karşı düşündüm... Bu yirmi bir senelik
Şebâb içinde ne yaptım? Niçin bugün mühlik

Bir ızdırâb ile bir ihtiyâra döndüm ben?!

Henüz beş altı yaşında dadımla südnemden

Bir âşîğın müteheyyic ü kahramânâne
Hayât-ı aşkına âid fesâne dinler de

Muhayyilem o masallarla hep dolardı benim;
Demek tahayyüle ersen de müsta'id fikrim.

Ve böyle pek küçücükken, bu hisle ben büyüdüm,
Masallarımındaki bir kahramâna dönmüşdüm!

Oyunlarımda hayâlimdi dâimâ rehber:
Zavallî sevgilimi kaf dağındaki devler

Kapıp o belde-i mechûle doğru gitmişdi...
-Mezâd malından alınmış- kılıçla ben şimdi

Devin sarayına gitmiş ve gavga etmişdim...
Bu türlü korkulu şeylerdi en büyük zevkim.

Biraz daha büyüdüm, on yaşında var yokken
Mukaddimâtını gösterdi şîir-i rûh-efken;

Zamân zamân dalarak mâhtâbı seyrettim;
Deniz kenârına gitmekdi en büyük zevkim...

Gözüm bu şiir-i muhîtâta gaşy olub dalarak
Kalırdım öyle sâatlerce mest ü müstağrak!...

Henüz o yaşda şiir başlıyordu te'sire
Zavallı rûhuma sarmıştı penbe bir hâle.

Yine bu devre-i ömrümde başlayıb sevdâ,
Teheyycât-ı nümâyândı rûh-ı sâfımda...

Nasıl?! Bu hissi tamâmıyla anlamazdım ben;
Derin, siyâh geceler kehkeşân içinde gülen

Sevimli, ince ve nâzik bu gâye-i âmâl
Açardı şi'r ile rûhumda bir sabâh-ı visâl.

On üç yaşında henüz yokken, iştigâlâtım
Roman, şi'r ve tahayyüldü... Pek çok aldandım!

“Kasavye”den, “Dümaper”den beş altı cilt okudum;
Bu hisle ben şatolar kahramânı olmuşum...

Neler, neler?! O zamân sevgilimle ülfet için
Serin ziyâları altında aylı bir gecenin,

Cesîm bir kaya üstünde mürtefi' âlî
Burûcu cinlere me'vâ olan bu kasra haff

Girip de sevgilimi bir dakîkacık görmek
Ümîd edip dolaşırdım civârı titreyerek.

Henüz yaşım daha on dördtü, şâir olmuşum...
Ne saçmalar, hezeyânlar, ne nükteler buldum (!)

Yazar, yazar ve dalardım; tahayyülüm o zamân
-Küçüklüğümde görüp hoşça bulduğum- handân

Bir ince çehreyi tezyîne sarf-ı hiss ederek
Büyürdü böyle hayâlimde bir sevimli melek...

Ve işte fikr ü hayâlimde süslenip büyüyen
Bir ince çehreye bir i'tinâ-yı şi'r ile ben

Siyâh, ipek gibi saçlarla turreler koydum;
Uzun ve gölgeli kirpiklerinde şi'r okudum...

Sitârelerdeki enzâr-ı şî'r-i rûhânî
Onun ukûs-ı nigâhıydı rûhuma sanki...

Manolya rengini bir penbe gülle mezc ederek
O ince çehreye verdimdi bir şafaktan renk...

Dehân-ı sâfi küçük, tâze bir karanfildi!
Benim bu süslediğim gâye-i hayâliydi.

Ve ben bu gâye-i âmâli eyleyip ta'kîb
Şebâb-ı sâfımı aşkıyla eyledim tezhîb.

Bu hâlde, böyle hayâlât-ı şî'r ü aşk ile ben
Yavaş yavaş büyüdüm; on dokuz yaşında iken

Onun cemâline bir hayli nağmeler yazdım...
Muhît u belde-i eş'âr olan güzel vatanım

Bu hiss-i aşkıyı ulviyetiyle perverde
Edip mehâsini serpmişdi dâimâ önüme:

Deniz ki rûhuma bir ma'bed-i tahassüstü;
Seher zamânı gülerken ufukların üstü

Bütün denizlere elmaslı bir şî'r yazılır;
Parıldayan ufuk üstünde bir melek vardır...

Onun ukûs-ı cemâliyle gaşy olan deryâ
Açardı rûhuma pek ince hisli bir rüyâ.

Güneş çıkınca ufuktan ziyâlı saçlarla
O sath-ı nâime işlerdi bir şî'r güyâ...

O şî'r-i sâfi okurdum, ve bazı söyleyerek
Yazardım aşkıma dâir neşîde, pür-âhenk.

Ve akşam üstü güneş bir büyük kızıl fânûs
Letâfetiyle ufûl eyleyince mest-i huzûz

Uzakta dağlara bir sis yavaş yavaş yayılır;
Önümde sath-ı safâ pür-sükût u rü'yâdır.

Semâda mâi, beyâz birbiriyle mest ü müzâb,
Kapar sükûnet-i eşyâya bir menekşe nikâb.

Bu lâciverd peçe altında leylin ezhârı
Birer birer açılır. Hep nigâh-ı sehârı,

Melâikin, bu şu'âlar sanır, bakardım ben;
Leyâle karşı bu hisler doğardı kalbimden:

Kamer bu belde-i şi'rin nihân ilahesidir;
Yegâne menba'-ı şi'rim ziyâli cephesidir.

Kamer, o ye'simi tenvîr için çıkar her şeb,
Zavallı rûhuma ilhâm ederdi şi'r-i zeheb.

Kamer, ufuktaki bir belde-i ümmîde giden
Nezîh bir yol açar bahre zer çiçeklerden;

Hayâl ü fikrimi bir râh-ı râza sevk ederek
Yaşattı bende emel, aşk, şiir, vefâ, ahenk.

Tahayyülüm o zamânlar latîf u dilberdi;
Fakat sefâlet-i sevdâmı anladım şimdi.

Nücûm, kamer ve çiçekten teşekkül eyleyerek
Vücûd bulan o güzel gâye-i emel diyerek

O hiss-i hâini sâfiyetimle mezc ettim...
Ve soldu ye's ile bir anda bir çiçek kalbim.

Fakat gurûrumu imdâda eyleyip da'vet
Sıyânet etti beni bir cenâh-ı ulviyyet.

Bugünse, bak bu hakîkat... Ziyâde mes'ûdum;
O gâye-i emeli çok yakında ben buldum...

Fakat büyükmüş; uzakmış... be'is yok, isterse
Semâ kadar büyük olsun tahayyülümle yine

Bulur ve mest-i sa'âdet onunla ben yaşarım...
Tahayyülümle gurûrum yaşarsa ben yaşarım.

Haydarpaşa, 26 Mayıs 1324/8 Haziran 1908

(Âşiyân, C. 1, S.1, 28 Ağustos 1324/10 Eylül 1908, s.10-15; RB., s.10-19)

JÖN TÜRK

-Âkil ve Cenâp Beylere-

Güneş gurûb edeli bir yarım saat olmuş,
Bütün muhit-i tabîat yavaş yavaş solmuş,
Vapur yavaş gidiyordu, güvertenin tahta
Sediri üstüne yaslandım; işte karşımda
"Bizans" denen o muazzam hükümetin sûru

Göründü; kubbeleriyle o şehri meşhûru
 Göründü, lâkin o kirli dumanlar altında,
 Bütün sera'ir-i mechûlesiyle karşımda...
 Derin derin, acı bir şerha, bir cerîha gibi
 Nazarlarım düşünüp kaldı... Bağteten asabî
 Bir ihtilâc-ı teessür-i dimağ-ı ye'simde
 Tehcir eyledi sandım... Ve semt-i re'simde
 Bulutların adem-âlûd olan tehzîzini,
 Görüp de ben titrerken ve şimdi yeryüzünü
 Bütün bütün sis eden bir ilâhe-yi âlâm
 Dimağ-ı ye'sime örtmüştü sisli bir akşam...
 Niçin bu gün boğulurken zalâm içinde beni
 Bütün düşüncesi bir zulm olan bu devr-i denî
 Yetişmiyor bana imdâd için vatandaşlar,
 Evet ben anlıyorum; çünkü hepsi korkmuşlar!

Birden bu karanlıkta boğulmuş nazarımda
 Bir şûle-i imdâd parıldandı uzakda,
 Bir anda nigâhiyle bütün rûhumu sardı
 Bir şu'le ki İstanbul'un üstünden uzandı!.
 Bir şu'le ki gençlikti ve Türklük'tü serâpâ!
 Heyhât, boğulmuştu o bir saniye sonra.
 Binlerce küçük fitne ve kin, hırs ile mâlî
 Gözlerle uzaktan bakıyor şimdi o cânî.
 Kanlar akıyor sanki bütün dîdelerinde
 Gençlik ölüyor pençesi altında ve yerde!.
 Bir tâze verem handesi hâlinde ümidler
 Her lahza doğarken ölüyor... O vah Türkler
 Artık açılın gözlerimiz, kalmadı hiç dâd,
 "İmdâd vatandaşlarım, İstanbul'a imdâd!.."

Büyükada, 27 Eylül 1321/10 Ekim 1905

(Bahçe, C. 1, S.8, 9 Eylül 1324/22 Eylül 1908, s.1-2)

YAZ

Adanın çamlı, güzel sâhili üstünde, zarîf
 Bir güzel lâne-i sevdâ... bu küçük köşk, bu latîf

Yuvanın her tarafında, gece gündüz mürgân
 Pür-meserret uçuşurlar ve öterler; o zamân

Bu sa'âdetli, meserretli, güler yüzlü eve
 Mütemâdî dökülür hep uçuşan bir nağme.

Çamların hoş kokusuyla karışan bir rüzgâr,
 Dâimâ ordaki sâkinlere sıhhat yollar.

Gün doğarken, bu güzel sâhile bir bûse gelir?
Sanki atlas sular üstünde perîler gezinir!

Güneşin penbe ufuktan süzülen envârı,
Başka bir belde-i sevdâda açan ezhârı

Bu güzel lâne-i hülyâya meserretle döker;
Ve gelir burda yatan rûhları şefkatle öper.

Âşık oldum bu zarîf lâneye rûhen güzelim.
Sen de sevdinse; evet, gel de berâber gezelim.

Akşam üstü; bu mesâfâta inen kül rengi
Gâze-i şi'r arasında güneşin penbeliği

Ufkun üstünde henüz zâil olurken, Zühre
Mâî enzârını medd eyleyerek lâneciğe

Bir şi'r, şi'r-i hakîkî okuyorken nâ-gâh
Yükselir ufk üzerinde o soluk çehre-i mâh.

Şimdi artık gece olmuş ve ufuklarda zeheb...
Lâciverd bir peçe altındaki yıldızlar hep

O küçük lâneye şefkatle uzaktan bakıyor;
Bütün enzâr-ı leyâlî ona güyâ tapıyor!...

Şimdi ay bir bulut altında perîler gibidir,
Sisli sâhillere bir lerziş-i sevdâ getirir...

Ve öper rûh-ı kamer, hep o küçük köşkü yine...
Acabâ kim bu küçük lâneye sâhib?!

Dinle:

Bu küçük lânede bir zevc ile zevce yaşar;
Ve saâdetleri hep böyle muhîtâta taşar...

Gâlibâ tam iki yıl oldu ki evlenmişler;
Tâ çocuklukta fakat bir birini sevmişler...

Yaşamışlar müte'essir, müteheyyic hayli...
Sonra birleşmeleriyle bu küçük lâneceği

Çamların sîne-i mahfisine yaptırmışlar,
Ve gelip burda perîler gibi saklanmışlar.

Şu küçük balkona mehtâbda çıkarlar bazan
Gülüşürler, sevişirler, öpüşürler rûhen...

Bazı tenhâ koruluklarda gezerler sâkin:
Bazı mehtâbda da sandalla çıkarlar; lâkin

Ekseriyâ, o güzel lâne-i pür-hülyâda;
Yaşıyorlar o küçük balkonun âgûşunda.

Zevci sâkin, mütefekkir -sanırım- bir şâir,
Zevce de belki, evet belki de bir şâiredir...

Pek beğendim bu küçük âileyi ben güzelim;
Sende takdîr ediyorsan bunu taklîd edelim!

Yine bir leyl-i mükevkeb ve kamer yükseliyor,
Kumlu sâhillerin üstünde melekler geziyor

Lâciverd hâreli, sâkin sular üstünde kamer,
Bir perînin zehebî saçları şeklinde yüzer.

Çamların neftî sükûnetleri umkundan bir
Bülbülün nağmesi a'sâba sükûnet getirir.

Yine çamlar arasından süzülen bir rüzgâr,
Bir büyük mirvaha tarzında serinlik isâr

Ederek rûhları bir bûse-i şefkatle öper;
O zamân, âh o zamân bir leb-i sevdâ-perver,

Sanılır rûh-ı muhîtâta şiirler okuyor...
Şimdi âfaka inen siste perîler uyuyor.

Çıktı çamlar arasından küçücük bir araba
Ne kadar benzemede bir müteharrik yuvaya...

Geliyor sâhile; bak, sağda beyâz maşlahlı
Bir güzel tâze kadın... soldaki erkek yaşlı...

Yok yanıldım; o da gençmiş mütefekkir birisi...
Bu kadın?.. A!.. tanıdım ben: O evin sâhibesi.

O güzel gözleri bir ma'bed-i hülyâ gibidir,
Nerde görsem tanırım, rûhuma bir lerze gelir...

Bu siyâh gözleri ben âh! Sana pek benzetirim;
Zevci sâkin mütefekkir... o da güyâ kendim!..

Geldiler, işte bu sâhilde sade kumlu yere;
Araba durdu ve onlar mütefekkir di yine.

Şimdi göklerden inen râz-ı münevverle deniz
Zehebî bûseler altında uyurken sessiz;

Lâciverd bir peçe altında melek gözlü nücûm;
Bu temâşâ-yı tabiatla yorulmuş, mahmûm...

Düşünürken koruluklardaki hoş-bû elhân
Rûhu şefkatle öperken, o zamân, âh o zamân

Zevci; hülyâlara dalmış düşünen zevcesini
Bir rakîk bûse-i sevdâyla öpüp;
“-Âh! dedi;

Seni bilsen, seni bilsen ne kadar ben severim.
Bu büyük aşkı takîb ederek yükselelim.”

Acabâ kimdi bu mes'ûdlar, acerb kim bilsen?!
Haydi gel söyleyeyim, gel:

-biri sensin biri ben;

Biri sensin biri ben... oh ne saâdet güzelim;
Şimdiden gel o güzel günleri takdîs edelim.

Cağaloğlu; 21 Şubat 1322/6 Mart 1907
(Âşiyân, C. 1, S.3, 11 Eylül 1324/24 Eylül 1908, s.73-77; RB., s.85-91)

KIŞ

Ada; bir leyl-i şitâ; karların altında zemîn...
Uyuyor mest ü münevver, uyuyor hep sakîn.

Bu beyâz safha-i ulviyyenin üstünde kamer;
-Müte'accib, mütefekkir, müte'azzım, dilber-

Sanki bir ye's-i merâretle sararmış gibidir...
Kalbe bir hayşet-i ulvî, rûha bir lerze verir;

Gece ses yok; ve hayâlât ile mâlî korular
Hisse bir vahşet-i mûnis veriyor efsûnkâr...

İşte vahşet ü letafet ne güzel mezc olmuş
Rûhu tefrîh edecek olmasa insan medhûş...

Nurlu zulmetleri rûhumla müşâbih buldum;
Burası belde-i mechûle gibi korkuyorum...

İşte bir sâhile geldim; zehebî safha-i âb,
Ufku rüyâya karışmış uyuyor mest ü müzâb...

Kamerin nûru denizlerde müselsel ü medîd
Sanki bir Cennet-i sevdâya giden râh-ı ümîd...

Pek beğendim bu temâşâ-yı sükûtu güzelim;
Sen de sevdinse evet, gel de berâber gezelim.

Mütefekkir gidiyordum; ve kamer fevkimde
Bana hayretle bakardı: Gece kimdir bu?! diye

Sâmit, âsûde ve sâkin koruluklar hoştu;
Şimdi bak lambası sönmüş bütün evler boştu.

Sâde bak şurda; şu sâhilde küçük bir ev var;
Bacasından uçuyor bir duman ecrâma kadar.

Bir garîb hisse kapıldım; o küçük evceğizin
Önüne doğru pamuk karlar içinden sâkin

Geçerek vâsıl olunca o kadar hoş buldum
Ki temâşâ ediyorken onu mes'ûd oldum.

Sâde bir penceresinde biraz aydınlık var,
Odanın perdeleri pek kalın amma ne zarar

Ben hayâlimle bu mes'ûd yuvanın dâhilini
Size tarîf edeyim dinleyiniz:

Rûhânî,

Ve latîf bir odacık, sağda büyük bir şömine,
Solda oldukça cesîm bir yazîhâne, yerde

Bir güzel Türk halısı, ayna vü konsol ve büyük
Bir kütüphâne ve dört beş kanep, bir de küçük

Üzeri çay takımıyla dolu bir hoş masa var
İşte hepsi bu kadar... başka, evet başka ne var!

Orda bir genç kadın âsûde oturmuş; eline
Aldığı bir romanı tatlı sesiyle işte

Okuyor; zevci onu dinleyerek tâ ocağın
Karşısında bu meserretli sıcaktan baygın

Bir büyük koltuğa râhatla gömülmüş, bir de
Dört yaşında cici bir kız bebeğiyle yerde

Halının üstüne kıymetli oyuncaklarını
Dizerek oynuyor... âh işte saâdet yuvası!

Babası zevcesinin tatlı sesiyle meshûr
Çocuğun hâlini şefkatle temâşâ ediyor.

Acabâ kim, bu latîf âile kimdir? On iki
Senedir burda muhabbetle yaşarlar sanki

Zevc ile zevcesi rûhen müte'ehhil gibidir;
Onları kol kola görmek bana pek tatlı gelir.

İbtidâ yoktu çocuk, sonra bu dilber yavru
Bir şafak vakti tulû'etti; muhabbetle dolu

Kalplere bir yeni kuvvet ve metânet verdi,
Bu çocuk belki de bir tuhfe-i rûhâniydi.

Pek beğendim bu küçük âileyi ben güzelim;
Sen de takdîr ediyorsan bunu taklîd edelim.

Böyle bir kaç saat âsûde ve râhat geçti;
Şimdi artık uyumak vakti ve saat geçti...

Cümlesi birbirini şefkat ve safvetle öpüp
Yattılar.

Ben o zamân sâhile gittim ki gurûb

Etmek üzereydi kamer; şimdi kızıl bir fânûs
Gibi câzibdi; temâşâsına daldım. Mahsûs-

Du ufuklarda nevîn bir şeb-i hicrân u ümîd.
O küçük âileye gıbtalar ettim; nevmîd

Eve döndüm.

Bu küçük âile kimdi bilsen?
Bari ben söyliyeyim gel: Bu muhayyel sen, ben!...

Biri sensin, biri ben; âh, biri de her ikimiz;
Bu hayâldir, bu hayâlâtımı takdîs ediniz.

Cağaloğlu; 15 Teşrîn-i Evvel 1323/28 Ekim1907
(Âşiyân, C. 1, S.3, 11 Eylül 1324/24 Eylül 1908, s.73-77; RB., s.92-97)

ŞİİR

Kâri'elerime

Şi'r mi istediniz? Dinleyin bu giryeleri:
Şi'r... şi'r denilen bir zavallı hülyâdır,

Âdeta bir sevimli rüyâdır...
 Asabî
 Bir kadın hisseder derinliğini!...
 Bazı eş'âr öyle mübkî ki
 Büsbütün bir veremli sevdâdır.
 Hayır, hayır güzelim şi'rimiz kadındır hep
 Menekşe gözleri ufkun derinliğinde güler,
 Karanfil ağzı da bir şi'r-i nev-zemîn söyler;
 Ve kalbimiz dinler,
 Kalem de nakl eyler
 Bütün o gözlerin umkunda titreyen râzî!...

1323/1907-1908

(Mehâsin, C. 1, S.2, Teşrîn-i Evvel 1324/Ekim 1908, s.92; RB., s.124-125)

HAYÂT

-Kardeşim Sermed Muhtar'a-

Biraz yorulmuşdum;
 Durdum..
 O gün önümde deniz
 Sedefli sâhili bir bûse-yi muhabbetle
 Yavaş yavaş öpüyordu..
 Ve umk-ı kalbimde
 Acıklı bir boşluk:
 -Bütün cihan sevişirken- diyordu; sen
 Böyle
 Müebbeden makhûr;
 Müebbeden inle!..

Fakat bugün yine geldim; deniz telâtuumlu
 Ve mevceler büyümüş
 Müdhiş...
 Sedefli sâhili bak şimdi dalgalar dögüyor;
 -Gümüslü bir kamçı-
 Şırak şırak iniyor;
 Zavallıcık âciz
 İnlediyor, uluyor...
 Bî-hiss
 Bugün bu hâline dün bûse-çîn olan o deniz!...
 Deryâ:
 O şimdi bir zorba
 Ve muttasıl dögüyor.

Biraz düşündüm ben;
 Demek tabi'atde
 Devamlı bir sevdâ
 Mefkût....

Bir gün evvel öpüşenler bakın boğuşmakta!
Demek hayât denilen
Mütebeddil, acıklı bir rüyâ;
Zavallı bir hülyâ;
Sevdâ!...

Cağaloğlu, Kanûn-ı Evvel 1322/Aralık 1906

(Bahçe, C.1, S.17, 12 Teşrîn-i Evvel 1324/25 Ekim 1908, s.104-105; Musavver Muhit,
C. 2, S.35, 25 Haziran 1325/8 Temmuz 1909, s.364)

BAHTİYÂRLIK

Duymasam, görmesem ve anlamasam;
Dâimâ mutmain ü zâhir-bîn...
Sevmesem, âh sevilme istemesem;
Sönse rûhumda menba'ı şî'rin.

Şefkatinden onun bugün meselâ
Bî-nasîb olduğum, bir ukde gibi
Bana zehr olmasaydı; aşkımda
Bahtiyâr olmamakla bir asabî

İhtilâcın zebûnu olmayarak
Başka bir sîne-i muhabbetde
Oyalansaydım; âh, âh işde
Böyle hissiz ve duygusuz olmak

Bu muhît-i sefil ü ednâda
Yaşayanlar için meziyyetdir...
Âh, evet, kardeşim, bu dünyâda
Ahmak olmak büyük sa'âdetdir.

1323/1907-1908

(Musavver Muhit, C. 1, S.2, 30 Teşrîn-i Evvel 1324/12 Kasım 1908, s.7; RB., s.26-27)

KAMERLE

Ali Sühâ'ya

Yine muzlim her yer...
Yine deryâ ve kamer...
Yine elmaslı çiçekler döküyor deryâyâ
Hasta bir hisle kamer.
İnce bir gâze-i esmerle ufuklar mestûr...
Uyuyor!..
İşte yalnız yine ben;
Müte'essir, mülhem!.
Ey mübârek kamer, ey mâder-i hissim bana sen

Bir tesellî verecekken niye bilmem, bilmem
 Onu ihtâr ediyorsun;
 Güyâ
 Onu sen
 Arıyorsun benim civârımda.
 Nûr-ı sâyende bir gece evvel
 Kol kola gezdiğim kadın... heyhât!
 Pek güzeldi değil mi? -söyle kamer-
 İpekli saçlarını
 Bir beyaz tülle örterek güyâ
 Seni tanzîr ederdi... Çünkü o şeb
 İnce bir tül bulutla örtünerek
 Sen de deryâyla bir muâşakada
 Bulunurdun...
 Fakat bu şeb yine sen
 Sana âşık olan denizlerle
 Sevişirken;
 Zavallı ben işte
 Müştekiyim bütün hayâtımdan.
 Haydi,
 Merhamet et güzel kamer haydi
 Umk-ı kalbimde aşk-ı sâfıyla
 Açılan deste deste eş'ârı
 Ona git söyle, söyle sevdâmı.

Cağaloğlu; 18 Teşrîn-i Evvel 1324/31 Ekim 1908
 (Mehâsin, C. 1, S.3, Teşrîn-i Sâni 1324/Kasım 1908, s.166; RB., s.128-130)

DUÂ-YI RAMAZÂN

Gel seninle bu mâh-ı gufrânı
 En samîmî temenniyâtımıza,
 En ilâhî tahayyülâtımıza
 Mebde-i merhamet sayıb her şeb
 Hakk te'âlâya doğru leb-ber-leb
 Yükselen bir duâyla yalvaralım...
 Gel, evet gel, seninle hicrânı
 Bize göstermesin duâ edelim
 Gel, evet gel, benimle -âh bilsen-
 Gel ki sensiz ne söylesem, ne desem
 Şübhesiz bî-lüzûm u fâidedir...
 Çünkü sensiz -inan ki- ben hattâ
 Anlamam hiç nedir zemîn ü semâ;
 Anlamam hilkatın nedir sebebi.
 Gel, ilâhî nazarlarında senin
 Parlayan nûra secdeler edeyim!...
 Gel, evet gel... bu mâh-ı gufrânı
 En samîmî temenniyâtımıza,

En ilâhî tahayyülâtımıza
Mebde-i merhamet sayıp ebeden
Bir yemîn etsek ay ufukda iken.

Cağaloğlu, Hilâl-i Ramazan 1325/Ekim 1907
(Kadın, C. 1, S.5, 10 Teşrin-i Sâni 1324/23 Kasım 1908, s.3; RB., s.47-48)

YAZ GECESİ

Sâkin ve derin bir gece, elmaslı nazarlar
Nûruyla nücûm işte uzaktan bakıyorlar!

Ses yok! ve bu sessizliğin üstündeki nağme.
Tesîr ediyor hisse, hayâlâta, garâma...

Bir safha-i pür-şi'r dürülmüş ve uzanmış,
Emvâc-ı sadef kumları öpmekten usanmış!

Yorgun, mütefekkir, bu siyah safhaya hayrân
Bir göz gibi âfâkı süzen şu'le-i lerzân

Bilmem ki nedir; belki fener, belki hayır bir
Metrûk kadın; belki bu ma'suk-ı şi'rdir.

Encümle serâir konuşur sanki bu şu'le,
Bir hüzn-i münevver dökülür sîne-i leyle

Ezhâr-ı semâ, hepsi bu elmaslı nazarlar
Bir şu'le-i şefkatle benim alnımı okşar...

Ben, bense perîşân, müteessir, müteellim...
Ben belki bu şeb şâir-i ilhâm-ı hafî-dem!..

Bir tâze kadın, bir ebedî şi'r-i münevver...
Tarzında kamer şimdi denizlerde gülümser...

Âfâka inen gölge hayâlât ile meskûn;
Sâkin sular üstünde kamer, şimdi ziyâ-gûn

Bir safha-i rüyâ açıyor orda nazarlar,
Bir şi'r okuyor, bir ebedî şi'r ziyâ-dâr...

Yorgun nazarım, ufkun o bî-hadd ü nihâye
Sislerle dolan belde-i hülyâsı içinde

Müstakbeli mâzîyle hem -âğûş-ı muhabbet,
Arzûları bir kâfile-i nûr,
Âtîleri mesrûr,

Hep Şi'r-i muhîâtâtı zarîf, ince ve gâyet
Parlak görüyordu!...
Lâkin bu güzel Şi'r-i muhîâtât
Bir siste perîşân oluyordu.

Şimdi yorgun nazarlarım bu beyâz
Tüller altında titreyen ufkun.
Açtığı belde-i hayâlîde
Bir perf, bir melîke-i meshûr
Görüyor;
Sonra titriyor,
Ölüyor hep hutût u eşkâli...
Bu bir ilâhe-i timsâl-i hiss ü hülyâ ki
Ebediyet kadar derinleşiyor

Sislenip nazra-i muhabbetde...
Şimdi sen; ey uzak ufuklardan
Titreyen bûse-i hayâl-i nihân,
Hangi bir belde-i hayâlîde,
Gülüyorsun cihân-ı ümmîde?...

Kamer bir safha-i sevdâda Şimdi
Yorulmuş, kimsesiz, bî-tâb u bâkî...
Uzak enginlerin fevkinde sâkin,
Açar bir safha-i Şi'r ü mehâsin,
Bütün gözler, bütün eb'âd uyurken

Uyanmış bir perf hüznüyle Zühre
Okur Şi'r-i kamerden bir terâne...

Sessiz dolaşır ufk-ı hayâlâtı perîler;
Sisler dağılır, sonra uçan tül gibi titrer.

Bir gaşy-i müebbedle deniz sanki sararmış,
Esrârı Şebin sath-ı sükûnunda kararmış...

Lâkin kamerin aks-i ziyâ-fâmına ma'kes
Oldukça mırıldar gibidir giryeli bir ses...

Bir ses ki derinliklerin a'mâkına inler,
Yorgun kamer âsûde ve sâkin onu dinler...

Bir ses ki onun Şi'r-i beyânındaki nâliş
Eyler koruluklarda kalan zulmeti tedhîş!..

Zulmetlere medfûn olan en gizli emeller
Hep sanki onun nâliş-i bî-savtını dinler!...

1322/1906-1907

(Âşiyân, C. 2, S.17, 12 Teşrîn-i Sâni 1324/25 Kasım 1908, s.114-116; RB., s.105-109)

BEYAZ GÖLGE

Sessiz denizin sath-ı ziyâ-fâmına ma'kûs
 Bir yelkene benzer,
 Yâhûd kamerin safha-yı sevdâsına ma'rûz
 Bir ebr-i ziyâ-pür,
 Bir böyle beyaz gölge hayâlimde benim var,
 Bilmem ki nedir bu!
 Her şî'r ü letâfet ona bir nağme fısıldar.
 Bir nağme-i hoş-bûl..
 Bazen bu beyaz gölgenin envârı içinde
 Bir çehre gülümser,
 Bir çehre ki pür-va'd ü emel... rengi perîde...
 -Bir çehre-yi dilber-
 Ben işte onun âşıkıyım kimseyi sevmem
 Hatta seni rûhum..
 Lâkin o hayâl belki de sensin bunu bilmem...
 Ben hasta-yı rûhum.

10 Temmuz 1322/23 Temmuz 1906

(Kadın, C. 1, S.6, 17 Teşrîn-i Sâni 1324/30 Kasım 1908, s.12)

BENİM RÛHUM

Köprülüzâde Mehmed Fuad' a

Benim rûhum, benim rûhum, bu âsî,
 Bu çıldırmış, bu bî-kes, âh bu bâkî..
 Garîb bir şey, hazîn bir hastadır ki
 Harâretlerle, isyânlarla mâlî.

Şiir, nağme, resim, heykel, güzellik
 Onun fevk-i siyeh-fâmında parlar;
 Derin, ulvî, kevâkib, mâh-ı nevvâr
 Benim rûhumla oluşmuştur müşârik.

Uzakdan aks eden bir mandolinden
 Duyar bir şey, garîb bir hiss-i mestî..
 Ve yâhûd bir resim seyreyliyorken
 Kalır bî-çâre mebhût u hayâlî.

Büyük bir bahçeden geçsem ve görsem
Ki heykel rekz edilmiş bir kenârda;
Neler hisseylerim rûhumla tev'em,
Kalıp meftûn-ı san'at bir dakîka.

Ve bazan bir kadın, bir genç kızın ben
Nigâh-ı şu'ledâr-ı ismetinde
Ne ulviyyet bulur, -rûhen ve hissen-
Ne sevdâlar doğar bir lahza bende!...

Evet, bir lahzadır te'sîr-i şi'ri
Benim kalbimde hüsn-i şu'ledârın;
Fakat bir lahza sonra en hakîkî,
En ulvî, en büyük sevdâ-yı hârın.

Tecelliyâtı ufk-ı rûhumun târ
Fezâ-yı ızdırâbâtında parlar;
Ve ben mest-i tahayyül, mest-i envâr,
Yaşar, hisseylerim bir şi'r-i sehâr!

Evet, rûhum onundur, hep onundur...
Benim şi'rim, hayâtım, ızdırâbım,
Bütün mâzî vü istikbâl ü âhir...
Hayâtım sâde sevdâsıyla kâim.

Fakat heyhat! Niçin, bilmem niçindir,
O ezhâr-ı ümîdin istitârı?
O timsâl-i ümîdim müstetirdir...
Ve yalnız ben hayalen dil-figârî.

Ne yazsam ben, ne hissetsem gıyâben
Onundur; ben onun bir cüz'üyüm ki
O yüksekdir, semâvîdir, fakat ben
Onun bir cüz'üyüm, giryân u hâkî.

Cağaloğlu, 1 Nisan 1322/14 Nisan 1906

(Resimli Kitap, C. 1, S.4, Kanûn-ı Evvel 1324/Aralık 1908, s.273; RB., s.23-25)

GENÇLİK

Kulaklarımda derin bir uğultu, beynimde
Tefekkürât-ı marîzânemin ağırlığı var,
Başım ateşler içinde, şakaklarım zonklar;
Zavallı cism-i marîzim harâb ü lerezende!..

Zamân zamân gerilen kollarımla bir şeyler
Tutup da sînemin üstünde sıkılmak isterken
Bir öksürükle acır; âh... ciğerlerim birden!..
Nedir bu sıtma, bu ömr-i marîz u gam-perver?!

Nedir mi?.. ben bilirim: Gençliğin latîfesidir;
Kadın bir hastalığın en büyük tesellîsi,
Refîka işte bunun -âh- yegâne çâresidir!..

Refîka... âh! evet! ey refîka-i âtî
Bütün bu sıtmalarım, hep bu ızdırâb-ı hazîn
Senin o nâzik elinde -ben isterim- bitsin.

Cağaloğlu: 14 Kanûn-ı Sâni 1322/27 Ocak 1907
(Bahçe, S.21, 9 Kanûn-ı Evvel 1324/22 Aralık 1908, s.4)

RÛH-I MAĞDÛR

Refik Halit'e

Soğuk ve karlı bulutlarla çöktü hüzn-i mesâ...
Odam karardı; tavan gölgelerle alçaldı...
Sobam, masam; bu muhîtimde gördüğüm eşyâ
Yavaş yavaş eriyip sâde bir duman kaldı.

Ve ben de kendimi hüzn-i leyâle terk ettim;
Bu gölgelerle o müz'ic, o hasta hislerimi
Kefenliyor gibiyim...
Bu gölgeler beni güyâ mezârlı bir hisse

Yavaş yavaş gömüyor...
Ve başlıyor yine bir nevm içinde âlâmım.
Geceyle doldu odam,
Geceyle doldu bütün şimdi hasta a'sâbım.

O gölgelerle menâzır yavaş yavaş öldü...
Bütün muhîtimi zulmetli bir duman sildi...
Dağıldı hislerim izlâl-i pür-rehâvetle;
Ve oldu rûhuma bir mevt-i bî-emel tâfî.

İpekli saçları rûh-ı şebîn cebînimde
Bir irtîâş ile söylediler hasta bir ninni.

Gözüm yaşardı; emelsiz ve bî-ümîd oldum...
Fecî hakîkate ağlardı rûh-ı mağdûrum.

Cağaloğlu; 14 Kanûn-ı Evvel 1323/27 Aralık 1907

(Âşiyân, C. 2, S.19, 27 Kanûn-ı Evvel 1324/9 Ocak 1909, s.126-127; Servet-i Fünûn, C. 39, S.1000, 22 Temmuz 1326/4 Ağustos 1910, s.208; RB., s.126-127)

ŞİİRLERİM İÇİN

Kâri'lerime

İşte bak sânihât-ı hissiyem
Böyle birkaç kırık, dökük nağme,
Böyle birkaç telâtum-ı mübhem,
İştikâ-yı hayât-ı mağmûme.

Okumak, şüphesiz yorulmaktır.
Hem yorar, hem de müstefîd etmez...
Âh, lâkin benim kadar bî-kes
Kâri'im varsa -belki çok vardır-

Okusun hissimin fecâ'atini;
Aşk için ağlayan gözüyle görür,
Aşk için ağlayan emînim ki

Sâde göz yaşlarıyla işlediğim
Bu satırlarda iştiyâk ile pür
Mahv olan bir zavallı hasta görür.

Cağaloğlu, 8 Teşrîn-i Sâni 1323/21 Kasım 1907
(Âşiyân, C. 2, S.21, 13 Kanûn-ı Evvel 1324/23 Ocak 1909, s.249; RB, s.30-31)

ŞİSLER VE HİSLER

-Her zaman sana-

Âh ben, ben.. Ne hastayım bilsen?!..
Fikrimin ızdırâb-ı ma'lûlü,
Rûhumun ihtisâs-ı mechûlü
Ne kadar başka herkesinkinden.

Sen ki feyfâ-yı bî-nasîbimde,
Sen ki bir nûr-ı rahm ü şefkatsin;
Hasta bir telde hasta bir nağme-
Dinle rûhumdan aks eden bu tanîn

Bu bütün kış devâm eden kakhâr
İhtisâsât içinde hırpalanan
Dâimâ hasta, dâimâ şümâr
Bir ümîdin peyinde şefkat uman

Fikr-i me'yûs-ı gam-penâhımı ben
Sâf denizlerde belki bir mahzûn
Hiss-i şefkat bulur, mehâsinden
Hissedâr-ı şifâ olur diye dün

Akşam üstü deniz kenârında
Hayli gezmiş ve çok düşünmüştüm.
Bu semâ-yı mükedder altında
Acı bir hande-yi mürtesem gördüm.

Âşıkından muvakkaten mahrûm,
Hasta bir genç kadındı sanki deniz;
Şüphesiz bahtiyâr fakat mahmûm,
Besliyor bir ümîd-i şefkat-rîz

Güneş artık çekildi eşyâdan,
Sular artık menekşe olmuştu...
Gölgelenmiş semâ-i rü'yâdan
Bir hayâl-i ba'îd ü mevhûmu

Bekleyen gözlerim yorulmuşdu.
Sonra birden semâyâya baktım ben:
Semt-i re'simde bir hayâl-i semen
Bana senden neşîdeler okudu.

Cağaloğlu; 7 Mart 1324/20 Mart 1908

(Musavver Muhit, C.1, S.11, 8 Kanûn-ı Sâni 1324/21 Ocak 1909, s.165-166; RB., s.20-22)

GİDELİM... EBEDİYYEN GİDELİM

-Bir mensûr eserden muktebestir-

Bir münevver gecenin âgûş-ı tâbânında,
Muhteşem göklerin esrâr-ı siyeh-fâmında
-Sâkin enzârını medd eyleyerek yâkûfî
Nûrlar serpen- ayın nazra-i im'ânında;
Çamların bûy-ı mugaşşî-i ıtır-nâkinde
Açılan ince yolun sîne-i nemnâkinde
Gidelim biz... ebediyyen gidelim.

Bize nûr saçlı melekler zehebî tüllerle
Bürünüp rehber-i iklim-i hayâlât olsun;
Ufk-ı nermîn-i emelden görünen zühre bile
Bize enzâr-ı latîfiyle şiirler okusun...
Gidelim biz... o kadar yüксеlelim artık
Bu zelîl âlem-i süflî bize pinhân olsun...
Orda biz, sâde biz, âh! aşk sadâkat, sen, ben
Başka hiç, hiç ne felâket, ne de hicrân olsun.
Izdırâbât ile âlâm-ı hayât hep bitsin:

Sen benim, ben de senin... münhasıran biz olalım...
Böyle mesûd-ı saâdet ebediyyen yaşamak
Ne meserrettir... evet gel sevelim, gel sevelim;

O kadar çok sevelim ki melekü'l-mevt bile
 Bizi insâf ile geçsin, bizi nisyân etsin;
 Bu esîrî şagaf u şefkat-i safvetle doğan
 Aşkî takdîs ederek kuvve-i kahrında bizi
 Girye-bâr etmeyerek âh! ebediyyen nisyân,
 Bizi nisyân etsin...

Bizse yalnızlığımızdan ebeden mest-i huzûz
 Bir küçük lâne-i sevdâda elemden mahfûz
 Unutulmuş ve unutulmuş... bütün âlemden uzak;
 Bütün âlâma, bütün ömre, bütün dünyâya,
 Aşkımızdan başka her şeye kayıtsız, mutlak
 Bir cihân-ı ebediyyette berâber yaşasak.

Bu hayâlâtımı takdîr ediyorsan güzelim;
 Gel seninle bu büyük aşkı takdîs edelim.

Cağaloğlu: 1322/1906-1907

(**Servet-i Fünûn**, C.36, S.922, 15 Kanûn-ı Sâni 1324/1 Şubat 1909, s.186)

MENEKŞE GÖLGE

Güzelim bir menekşe gölge gibi
 Geçiyorken benim yanımdan sen;
 Âh bilsen bu rûh-ı müncezibi?
 Aşk-ı sâfinla titriyor hissen

Sen geçerken, nezîh ü pür-safvet...
 Her gören gözde bir meserret var...
 Uçuyor bir hevâ-yı nisviyyet
 Geçtiğin yerde pür-ümîd ü mesâr

Sevgilim bir demet menekşe gibi
 Seni tutsam ve koklayıp öpsem...
 Sonra hep böyle, dâima hurrem

Yaşasak bir muhabbet-i ebedî
 Seni herkes sever eminim ben
 Çünkü bilsen ne rûhsun, bilsen!

1322/1906-1907

(**Kadın**, C.1, S.15, 19 Kanûn-ı Sâni 1324/1 Şubat 1909, s.8; **RB.**, s.148-149)

BİR MEKTUP PARÇASI

Bugün hayâtımı tehdîd eden ilâhe-i aşk
Biraz müsâade etdi... O anda yalvararak;

Bir ihtiyâc-ı siyânetle ben hemen koştum
Senin himâyene, âh, ey refîka-i rûhum!

Senin rakîk ü nezîh şefkatin, emînim ben,
Zavallı rûhuma elbet acır değil mi? Neden

Kuzum sorun ona siz, böyle hep sükût ediyor,
Benim harâret-i aşkımla sanki eğleniyor...

Bütün bir ömr-i şebâb, bir şebâb-ı şî'r ü garâm
Onun hayâlini sevmekle geçti... sonra tamâm

Biraz takarrüb edip bahtiyâr olurken ben
Çekindi, kaçtı; demek sevmiyor... O hâlde neden

En önce öyle müsâid bulundu; şimdi beni
Helâk eden de budur, âh, bütün bu lâkaydî.

Fakat, eğer beni hiç sevmemiş ve evvelden
Beri biriyle sevişmişse söylesin ki hemen

Zavallı aşkıma bir çâre-i halâs arayım...
Onun saâdeti uğrunda ben fedâ olayım.

Evet, evet, onu ben bilseniz nasıl severim;
Onun için, onu hattâ fedâ eder giderim!

“Hayır”, “evet” bunu bir kere söylesin yetişir;
Fakat sükût ediyor... söyleyin, bu müthiştir.

Tesâdüfen bana bir parçacık ümîd veriyor.
Ümîd, ümîdse serâbdır... demek ki eğleniyor.

Muhabbet, âh muhabbet.. ya hep veyâ hiçtir..
Bir parça aşk olamaz sevmeyince terk edilir.

Birinci mektûbu elbette gördünüz? Ona ben
“Evet”, “hayır” deyiniz, söyleyin, dedimdi, neden

Cevap verilmedi?! Elbet birinci mektûplar
Cevapsız kalacaktır, değil mi, kâide var (!?)

Beş altı, belki de on beş, on altı mektûbuma
Cevâp verilmeyecek.. sonra ben de bî-pervâ:

“Yarın cevâp alamassam emîn olun, güzelim,
Garâmınızla hemen intihâr eder, giderim.”

Kılıklı, basma kalıp bir yalan yazınca.. hemen
Cevâba nâil olurdum, değil mi(!) lâkin ben

Sükût edince tabiî cevâp yazılmadı hiç!
Bu böyle oldu.. fakat ben o anda pek müz'ic

Ve cân-güdâz acı bir ızdırâb içinde hemen
Şebâb-ı ömrüme küstüm. Garîb değil mi?!

-neden?

Neden mi? Bence de mechûl, kader demek böyle,
Yalan ve basma kalıp uymuyor tabîatıma.

1322 / 1906-1907

(Musavver Muhit, C.1, S.13, 22 Kanûn-ı Sâni 1324/4 Şubat 1909, s.199; RB. s.59-62)

SABÂVET

Hep sis... ve bu sislerde teressümleri ölmüş;
Bir eski hayâl... sanki Avrupa'da görülmüş
Bir çehreye benzer; beni bazen gelir okşar.
On beş sene evvel odanın saf u mu'attar
Çamlıkları altında zayıf, hasta ve ancak
Üç dört senenin sayf u baharında bulunmak
Fezziyle yetişmiş bu küçük gâh dadısıyla,
Bâzân da küçük merkebe binmiş lalasıyla
Çamlıkda gezer, gün batıyorken o gelirdi;
Hastaydı çocuk çamda gezinsin denilirdi..
Hastaydı çocuk, belki ümitsizdi zavallı..
Bir belki ümidiyle o çamlarda yaşardı.

Akşam; sarı, mor, kırmızı sisler de öürken
Bir bûse uçar arza meleklik denizinden
Eşyâda alîl bir şeb-i nîm dalgası titrer,
Korkar ve uçar sine-yi mağrîbdeki tüller...
Henüz yedi yıl saçlarının üstüne fânî
Bir tâc-ı sa'âdet geçiren tıfl-ı hayâlî:
Yorgun ve kızarmış; koşarak çenberi önünde
Çamlıklar içinden gelerek bir ev önünde
Durmuşdu; gurûbun ona bir bûseye benzer
Envârına bakmış, ve düşünmüşdü bu renkler
Nerden boyanır, kim boyuyor? Karşıya bak, bak
Bir bahçe açılmış sanılır! Bir şeb-i eşvâk.

Artık bilirim bunda ne sis var, ne de şeyn;
 Tam on sene evvelki çocukluklarım işte:
 Bir zühre hiss-i ömr-i baharında açılmış
 Koklanmış, öpülmüş ve söylemiş, yaşanılmış!
 Bir şi'r-i sabâvet ki eder hissimi giryân,
 Her şâm-ı hayâlime yapar bir şeb-i hicrân...
 Ömrüm o hayâlin yed-i nâzında oyuncak,
 Ömrüm o hayâlin ki bu gün bende o ancak
 -Rüyâ görülürmüş gibi bir ufk-ı ba'ide
 Mehtâb açıyorken yine bir refref-i hande-
 Bir mevki'-yi rüyetde duran bir küçücük kız,
 Yâhud ki hayâlim dolaşan kumlu ıssız
 Çöllerde hayâtımla müşâkat-ı halecandır...
 Her hissime şefkatle öpen bir leb uzaltır.

Haydarpaşa, Şubat 1320 / Nisan-Mayıs 1904
 (Musavver Muhit, C.1, S.14, 29 Kanûn-ı Sâni 1324/11 Şubat 1909, s.221)

AŞK

Cemil Süleyman'a

Kâinâtın bütün kavânini
 Aşk önünde sükût eder; hattâ
 Bu hayât-ı seffile bir ebedî
 Zevk ü lezzet gelir; bütün dünyâ

Âşıkın gözlerinde gâib olur...
 O, yaşar bir cihân-ı diğerde
 Korkusuz, mutmain, ser-âzâde!
 Onda artık emel, filân yokdur.

Aşka teslîm-i nefis edenlerde
 Müncelîdir bütün ma'âliyât...
 Aşk, ey cilve-i ilâhiyât!

Sen bu hâk-i seffile zînetsin,
 Sâde sen rehber-i sa'âdetsin...
 Ey mübârek perî-i âsûde.

1324/1908-1909
 (Servet-i Fünûn, C.36, S.925, 5 Şubat 1324/18 Şubat 1909, s.238; **RB.** s.35-36)

SÖYLESENE?!

Niçin fecâ'at-ı sevdâmı anlamaz gibisin;
 Niçin o rûh-ı nezîhinde aşka karşı haşîn

Bir ibtilâ-yı sükût, bir sükût-ı hâin var?!
Evet niçin?! Bu niçinlerle şimdi ben gamdâr

Bir aşk-ı mübhem ü muzlimde mahv olup kaldım.
Fakat yeter, yeter artık bu ızdırâbâtım...

Zavallı rûhumu hüznüyle katre katre helâk,
Zavallı hissimi derdiyle etti istihlâk.

Evet, evet biliyorsun henüz çocukken ben
Nazarlarındaki esrâr-ı şî're münceziben

Küçük yaşında senin esîrin olmuştum...
-O gün, bugün dokuz on yıldır işte mahkûmum-

Evet dokuz senedir ben neler, neler çektim;
Bugün o günleri yâd eyledikçe incinirim.

Kışın soğuk geceler pencerede bir şu'le
Görüp o nûra taabbüd için yavaşça gelir,
Soğukta titreyerek kar içinde ben gezinir-
Dim... İşte sen o zamân bî-haber ve râhatla

Yataklığında uyurdun... Değil mi?!
Bazan da:
Beş altı saati yalnız hayâl-i sâmitine

Şiir yazıp okumakla geçirdiğim geceler
Olurdu; sen beni aşkınla şâir etmiştin,
Me'âl-i şî'rime hâkimdi rûh-ı handeverin.
Bu şeb fakat, bu şeb âh ey melike-i ahter

Hayâl-i dilberin artık görünmüyor; her yer
Cenâh-ı zulmetin altında sanki mahvolmuş;
Semâda titreyen ezhâr birer birer solmuş...
Ne bir ziyâ-yı emel var, ne bir hayâlet-i ter!..

Sükût içinde uzaktan köpeklerin meş'ûm
Uğuldayan sesi a'sâb-ı leylî titretiyor;
Nazarlarım neye bilmem ufukta dinleniyor,
Aceb ne bekliyorum ben, evet ne bekliyorum!...

Şimdi bir belde-i hülyâda uyanmış gibiyim...
Şimdi yıldızlar uzaktan mütefekkir, meshûr

Bakıyorlar, fakat esrâr-ı ufuktan bir nûr
Çıkıyor, yaklaşıyor, cezb ediyor enzârı...

Sanki bir âlihenin cennet-i pür-esrârı...
Bense bir mağfîret-i gâibe bekler gibiyim.

Bir cennet-i rüyâ gibi bir belde-i ulvî
Açmıştı bu zulmette kamer mübhem ü mer'î;

Bir menba-ı hülyâ gibi ay yükseliyordu...
Deryâlara bir şî'r-i müzâb işleniyordu.

Doğdun o zamân ince, ipek tüller içinde;
Koştun, bana geldin ve dedin:

“-Haydi seninle

Mehtâb ile pür-şî'r oluyorken bu denizler
Âlâm-ı hayâtiyyeyi terk eyleyelim gel.”

-Âlâm-ı hayâtiyyemi terk etmemi ister-
Sen haydi; dedim; haydi evet de bana...

Heykel

Hissizliği hâlinde nümâyân, kaçıyordun;
Yalnız onu sen söylemiyor, söylemiyorsun,

Niçin fecâ'at-ı sevdâmı anlamaz gibisin
Niçin o rûh-ı nezîhinde aşka karşı haşîn

Bir ibtilâ-yı sükût, bir sükût-ı hâin var?!
Evet niçin, bu niçinlerle şimdi rûhum tar...

Eğer sükût edeceksen ile'l-ebed böyle:
Fenâ olur; bana bari “hayır” de, reddeyle...

Fakat hayır, bu “hayır” pek fecî olur güzelim...
Perî-i leyle gelin haydi itirâf edelim;

Bu şeb, bu şeb beni aşkınla, şâd edip söyle...
Biraz da sen beni sevdin değil mi? Söylesene?...

Haydarpaşa; 6 Haziran 1323/19 Haziran 1907
(Resimli Kitap, C.1, S.6, Mart 1325/Mart 1909, s.610-611; RB., s.77-82)

MUKADDİMÂT-I LEYLİYYE

Enis Avni'ye

Odamın mabedî sükûtundan
Sıkılıp ben yavaşça penceremi
Açtım... akşamdı; her taraf mübkî
Her taraf gamlı, her cihet lertzân

Sisler altında gaşy-ı hüzn ü keder

Bu muhîtâta karşı kalbimde
 Hep senin hâtıranla nâlende
 Nağmeler vardı; rûhumun muğber
 İhtisâsâtı ufka medfûndu,
 Duyuyordum tabîatın rûhu
 Bir şiir, bir sükûttu; bir mübhem.

İltimâ-ı ziyâ u zulmetti.
 Rûh-ı eşyâyı sanki titretti
 Güneşin son vedâı mest-i elem!.

Gel gel,
 Ey hayâtım ve ey hayâtımda
 Her doğan ye'si kalb eden nûra!
 Gel seninle bu şâm-ı hülyânın,
 Gel seninle bu sisli rüyânın
 Ka'r-ı pür-şi'r ü pür-sükûttunda
 Ölelim!..
 Ölelim kâinâtı örterken
 Mukaddimât-ı leyâl;
 Ölelim,
 Ölelim hâtırâtı sislerken
 Perî-i şâm u hayâl...

Şimdi hissim bütün hayâlettir;
 Şimdi rûhum bütün sükûnettir...
 Âdetâ hasta-i sükûnettir.
 Ellerim ergânûn-ı rûhumda,
 Gözlerim âsumân-ı kalbimde
 Daha bir başka kâinât-ı garâm
 Görüyor;
 Ah pek başka nağmeler ilhâm
 Oluyor...
 Oh yok, yok, hayır, yanıldım ben
 Bu duyduğum mübhem
 Terâneler, hisler
 Hafîf hafîf sisler
 İçinde olmuş bir
 İlâhe-i muğfil,
 Perî-i şiirimdir;
 Yetişir!
 Şimdi bak her taraf âsûde ve sâkin, her şey
 Sanki bir şübhe-i rüyetle hayâlimde erir.

Haydarpaşa; 7 Mayıs 1324/20 Mayıs 1908
 (Kadın, C.1, S.20, 23 Şubat 1324/8 Mart 1909, s.8; RB., s.116-119)

ADA TAHASSÜSÂTINDAN

Bî-tâb uyuyorken şu denizlerde ziyâlar
 Rü'yâ görüyor zannederim ufk-ı pür-esrâr...
 Kurşûnî ziyâlarda teressümleri mahfî
 Sâhillere, okur rûhuma âheng-i me'âlî.
 Bir handeli rü'yâ görüyorken şu denizler
 İklim-i şi'rden dökülür sanki bu mehtâb,
 Bir va'd-i muhabbetle güler Zühre-yi bî-tâb...
 Esrâr-ı muhabbet gibi dağlardaki sisler,
 Bir zirvede şefkatle gülen Zühre'yi gizler...

Âheng-i rübâbınla getir bâd-ı muattar;
 Bir va'd-i sadâkat gibi bir şi'r-i havâdâr...
 Ben söyleyeyim sen de o âhenk ile inle;
 Yok... mezc edelim rûhu rübâbın o teliyle;
 Birlikte evet; söyleyelim sonra nedir bu
 Çamlıklar içinden süzülen nağme-i hoş-bû...
 Yâhûd şu uzaklardaki sisler neyi gizler;
 Rü'yâ görüyor zannolunan karşı denizler...
 Ey bâd-ı leyâl bunu! sen rûhuyla bilersen
 Ben hep susarım; söyle rübâbınla bu şeb sen.

(Bahçe, C.2, S.32, 24 Şubat 1324/9 Eylül 1908, s.89)

SEN HASTA İKEN

-O, ölen gaye-i hayâlîye-

Evet hep böyle me'yûs u mükedder
 Kalır umkunda ömrüm mâziyâtın,
 O feyfânın, o hîçi-yi hayâtın:
 Ve zulmün dehşetinden hande bekler!

Geçer bîçâre ömrüm böyle bî-sûd;
 Ölümdür, giryedir fevkinde zâir...
 Ve şimşekler ve zulmetler, makâbir...
 Evet; makber, o bir ferdâ-yı mev'ûde

Düşündüm mâzi-yi asâr-ı dehri:
 Neler olmuş, neler görmüş bu toprak
 Tabi'yât fenn-i ma'lûm değil mi?!
 Yâ insanlar? O târîhan musaddık.

Âteşmiş küre evvelce... bu hâli
 Nasıl bulmuş, neler görmüş, geçirmiş;
 Nasıl bârânla, ateşle ezilmiş...
 Ve çok kalmış bu boşluklarda hâlî.

Demek aslında ateşdir bu kütle
Demek yanmak ve yakmaktır havâsı,
Demek esmez güzel bir rûh-ı hevâsı!...
Azabdır maksad hilkat-i beşerde.

Yâ insanlar!. bakın târîh-i âlem
Bütün kandır, bütün zulm ü hakâret!..
Bu gün pek münfa'îl hissim melîkem,
Bu gün sen hasta ben me'yûs-ı sıhhat.

Cağaloğlu 1321 / 1905-1906
(Musavver Muhit, C.1, S.21,19 Mart 1325/1 Nisan 1909, s.323)

-FÂİK SABRÎ'YE-

Leblerin bir kamelyâ.. sînen bir
Yeni açmış manolyadan müskir..
Dişlerin yasemen kadar pür-fer..
Gözlerinde kamer tebessüm eder.¹⁸⁸

(Musavver Muhit, C.2, S.23, 9 Nisan 1325/22 Nisan 1909, s.24).

RÛH-I KAMER

Ey hasta kamer, ey ebedî çehre-i meshûr,
Ey her gece âlâmımı tenvîre çıkan nûr...
Ben her gece mâzîleri cebhende okurken
Bir korkulu rü'yâ görüyormuş gibiyim, sen
Hep öyle mahûf, öyle mu'azzam; bana doğru
Bir eski kadîdin sırttan cephe-i dûru
Şeklinde büyürken; beni nûrunla ezersin...
Ey hasta hayâl hem de biraz belki güzelsin!
Hem belki güzelsin; evet ey çehre-i ulvî;
Lâkin yine bilmem eziyor rûhumu mahfî
Bir el gibi esrâr-ı nigâhındaki ma'nâ...
Ey rengi bozuk; hasta, sararmış, kuru simâ!
Bir hande-i tezyîfle şu sâhildeki dağdan
Çehren görünür; kirli, müşevveş, acı, handân!..
Dîdem kararır; rûhunu emdikçe nigâhım...
Feryâd ederim; belki çıkar sem'ine âhım!..
Ağlar dururum; ben bunu hakkıyla değil hiç
Bilmem yine... lâkin bu büyük hiss-i müheyyic;
İnsan ediyor zannederim aşk ile rûhû.
Ey hasta kamer, ey kuru simâ-yı elem-cû!...

(Musavver Muhit, C.2, No: 25, 23 Nisan 1325/6 Mayıs 1909, s.76)

¹⁸⁸ Bu şiir bir kadın resminin altına yazılmış "tablo şiir" dir.

BİR BÜTÜN YAZ

Ahmed Samîm'e

Bir bütün yaz, evet, bir bütün yaz
Rûhumu en güzîde, en mümtâz

Bir cihânın serâb-ı şî'rinde
Ettiniz aşkınızla perverde.

Her ne dünyâda istiyorsam ben
Sizde buldumdu aşkı takîben...

Sizde keşfettiğim o şî'r-i hafî
Aşk için gâye-i temenniydi.

Tarlalarda tabî'atın en şûh
İki mahlûku, yok, hayır, iki rûh

Gibi gezdik ve bazı bir ağacın
Gölgesinde kamer kadar dalgın,

El ele kaldık öyle mestâne...
Bazı leylen sizinle birlikde

Vahdet-âbâd olan o sahrâda
Leb-be-leb bir hayât-ı rü'yâda;

Nûr-ı mehtâba imtizâc etdik
Yâni rûhen bir izdivâc etdik.

Ben şebâbın harâretiyle yanan
Başımı sînenizde mest, hayrân

Bırakırdım sükûn-ı sevdâya...
Âh o günler, o leyl-i pür-sevdâ!...

Şimdi bilmem ki tâli'in mi desem,
Hangi meş'ûm hakîkatın bilmem

Bir temâs-ı anîf ü melûnu
Pür-serâb etti aşkımın yolunu.

Cağaloğlu, 18 Şubat 1324/3 Mart 1909
(Resimli Kitap, C.2, S.8, Mayıs 1325/Mayıs 1909, s.826; RB., s.49-51)

SENDEN UZAK

Beş altı ay oluyor ki gezip dolaşmadığım,
-Hep eski hâtıralarla bugün önümde gülen,
Bütün sabâvete âit sevimli günlerden
Birer nişâne-i hülyâ bulup da ağladığım...-

Bu tarlalar, bu çayırlar, bu gölgeliklerde
Gurûb-ı şemse kadar ben yavaş yavaş gezdim;
Ve şimdi sâhile geldim: Ufukta bir perde
Ağırlığıyla bulutlar takâsüf etmiş... elîm

Teessürât ile mâlî, muhît, sisli idi...
Hayât-ı şî'rime âit sevimli hâtıralar
Bütün bu gördüğüm elvâh içinde gizli idi:
Fener; şu yanda... Bizans; sağ tarafta, âh Adalar;

Solumda bir ebedî hâb içinde mest, uyuyor.
Ve ben şu kirli yosunlarla örtülü kayanın
Önünde mest-i teessür hayâl edip duruyor-
Dum... Ansızın nazarım âsumân-ı bî-fâmın

İçinde şu'le-i ümmîde benzeyen bir şey
Görünce ben onu dikkatle eyledim teftîş
-Bu parlayan; evet ümmîdimizdi, pür-lerziş-
Evet Venüs'tü bu; lâkin sen ey ilâhem, ey

Zavallı ömrümü aşkıyla eyleyen tenvîr,
Bilir misin ki hayâtım senin hayâlinle,
Bilir misin ki senin, hep senin me'âlinle
Bir girdibâd-ı teessürde -sanki- kâimdir.

İşte bak şimdi her taraf mağmûm;
Şimdi bir zulmet-i mükevkeb var...
Şimdi heyhât! şimdi yoksun sen...
Şimdi zulmette inliyor rüzgâr.

İşte bak şimdi bî-kes ü mehcûr;
Şimdi ben ağlıyor ve inliyorum...
Şimdi heyhât! şimdi yalnız ben
Ve karanlıkta inleyen rûhum.

Seni sordum leyâl-i âliyeye,
Seni sordum senin nigâhınla
Rûhu tenvîr eden şu nâhîde...
Hepsi bilmem; diyor, sükût ediyor.

Bütün sükûnete rağmen içimde bir ses var:
 “Ben; diyor; ben onun hayâline hep
 Ma’kes-i incilâyım
 Âh! ey şeb,

Beni ondan cüdâ eden bu gece...
 Beni ondan cüdâ eden heyhât!
 Bu karanlık değil nasîb-i hayât.
 Fakat mesâfeye rağmen seninle ben bu gece

Berâberim rûhen
 Yok berâber değil ale'l-âde
 Şimdi bir parça ben sen'im, sen ben!..

Âh hep böyle, böyle mezc olsak
 Dâimî bir hayât-ı hülyâda,
 Dâimâ bir sevimli rü'yâda
 Rûh-ı sevdâyı keşfedip bulsak.

Şimdi her yerde karanlık gece mağmûm, mağmûm...
 Şimdi ben zulmet içinde düşünüp ağlıyorum...

Şimdi her şey sana, sensizliğe ağlar gibidir;
 Anlaşılmaz, acı bir hisle hayâlim ezilir.

Şimdi her şey seni ister gibi me'yûs-ı firâk
 Bense zulmetle karışmış gibiyim, müstağrak...

Ben ne yazsam, ne düşünsem güzelim; hep mağmûm
 Çünkü sensizlik içinde ölüyor, ağlıyorum.

Moda; 18 Nisan 1323/1 Mayıs 1907
 (Musavver Muhit, C.2, S.27, 7 Mayıs 1325/20 Mayıs 1909, s.139; RB., s.69-73)

YE'S-İ ÂFÂK

-Kardeşim Âkil'e-

Karşı sâhilde hasta bir şu'le
 Nakş-ı esrâra başlıyordu yine...
 Gün çekilmişdi rûh-ı eşyâdan
 Bir ipek tül içinde rüyâdan
 Uyanan her sitâre-yi sâkin
 Bana vermişdi hasta bir şi'rin
 Hasta bir hiss-i nev-resîdesini
 Umk-ı kalbimde inleyen sesini
 Dinliyordum, bu nağmelerde ölen
 İnce bir hissini in'ikasını ben.

Denizin safha-yi semâ-fâmı
 Aks-i encümle hârelendikce
 Dağılır kamer-i leyle bir ince
 Mûsikînin harîr-i esrârı.
 Hüzn ü esrâr içinde kayboluyor
 Karşı sâhillerin heyyûlâsı...
 Pür-tahassüs parıldayıp soluyor
 Zührenin, ibtisâm-ı mînâsı.
 Şimdi pırlanta gözleriyle semâ

Ye's-i afâkı cüst ü cû ediyor,
 Karşı sâhilde titreyen o ziyâ
 Kalbe bir haşyet ü hüzn veriyor.
 "Medd ü cezr ziyâ vü zulmetden"
 Gaşy olan safhasındadır yanan
 Düşünen gözlerim; bu rüyânın
 Hiss-i şi'riyle parlıyor bazan...

Sardı afâkı sisli bir gölge...
 Gece artık huşu'ü vahdetle
 Kubbe-yi âsumânı doldurdu.
 Kehkeşânın ukûs-ı mes'ûdu
 Bu mükevkeb, bu lâciverd gecede
 Sanki bir belde-yi hayâlîydi.
 Ye's-i afâk ye's ü hiddetime
 O kadar çok ziyâde benzer ki
 Ayn-ı his, ayn-ı ye's-i mechûle
 İkimizde esiriz âh! işte...

Cağaloğlu: 9 Nisan 1324/22 Nisan 1908
 (Kadın, C.1, S.28, 11 Mayıs 1325/24 Mayıs 1909, s.8)

FIRTINADAN SONRA

Emin Lâmi'e

"Fakat yeter güzelim... sevdim işte... memnûnum.
 Mükedder olma... düşünme... senin bütün rûhum.

Nasıl mı? Sorma... neden mi? Düşünme... sev, seveni...
 Biz âşıkız; seviyorsun, değil mi, sen de beni?

Bak işte şimdi bizim fevkimizde sevdâ bir
 Derin ve mâî semâdır ki pür-sükûnettir.

Seninle hissedelim böyle şi'r-i sevdâyı...
 Bakın, nasıl görüyor kalbimiz hafâyâyı

Bu anda kalbimizin çarpışında yek-âhenk
Terennümât-ı füsûnkârı dinleyin; sevmek,

Evet, ne hoş, ne kadar tatlı bir saâdettir.
Hayât içinde sevişmek; bu işte cennettir.”

Bir hayli zamân böyle seviştik ve hayâtı
Bir bahr-i ümîdin mütelevvin safahâtı

Şeklinde güzel, hiddeti yok, uslu sanırdık.
Bir va'd-i muhabbetle gülen ufka açıldık;

Ufkun, o gülen va'd-i serâbîsine meczûb,
Sâhilleri terk eyleyerek hiss ile mağlûb

Enginde açıldık ve açıldıkça o sâkin,
Rengîn sular olmuştu sadâkat gibi hâin...

Artık yorulup dinlenecek bir yer ararken
Bir fırtına çıkmıştı ki düştük suya birden...

Gayb oldu eşim dalgaların zîr-i perinde;
Bir sâhil-i mechûle atıldım ki bende

Pervâz edecek yoktu ne tâkat, ne hayâlim...
Hep işte onun yokluğudur ye's ü melâlim.

Cağaloğlu; 2 Şubat 1324/15 Şubat 1909

(Musavver Muhit, C. 2, S.29, 21 Mayıs 1325/3 Haziran 1909, s.211; RB., s.54-56)

KIRLARDA

Dün tesâdüf mü yoksa bir mechûl
Kuvve-i sâhirin mi cibrîyle?
Çıktım evden... ve kırların mebzûl
Bir güneş bûsesiyle tâbende

İlk bahârın tarâvetiyle gülen
Sâf u sebzîn muhît-i şî'rinde
Hayli gezdim ve sonra kalbimden
Doğuvermiş hafî bir arzûya

Tebaiyyetle eski bir yoldan
Âzim oldum boyunca sahrânın;
Hep çiçeklerle süslenip uzanan
Levha-i pür-sükûn u hadrânın

Arasından geçip ilerleyerek
 Bir kış evvel sizinle gezdiğimiz
 Yere geldim. Fakat bu gün dil-teng,
 Bugün artık vürûd-ı dilberiniz

Bu tabîat, bu levha-i şi'ri
 Süslemek ihtimâli hiç yoktu...
 Bu gün artık o aşk-ı nâbûdu
 Bir güzel vâhanın serâbı gibi

Levha-i hâtırâta bir zînet,
 Şi'rime zînet-i hayâl ettim.
 Sizi her gün gelip de beklediğim
 İncirin gölgesinde bir müddet

Oturup bekledim; fakat heyhât!
 Köşkünüz şimdi -kuşları uçmuş
 Bir kafes vaz'-ı sâkitiyle- hayât
 Eserinden cüdâ, uzakta beşûş,

Bana bir şi'r-i pür-serâb okudu

Haydarpaşa; 6 Mayıs 1325/19 Mayıs 1909

(Musavver Muhit, C. 2, S.30, 28 Mayıs 1325/10 Haziran 1909, s.231; RB., s.137-139)

AŞKIMIN EN GÜZEL DAKİKALARI III

Akşam, yine bir hasta kadın hüzn-i garîbi!
 Sislerle uzak dağların eşkâli silindi...

Ben tarlaların sîne-i sebzîni içinden
 Mağlûb-ı tahayyül, mütefekkir gidiyorken

Sahrâda uzanmışdı bütün gölge vü esrâr;
 Bir belde-i hülyâ gibi gayb oldu ufuklar...

Bir mâî cebinlik gibi pullarla müzeyyen,
 İnmişdi bütün kırlara bir gölge hafıyyen...

Leyl oldu benim vahdet-i rûhumla mülâkî,
 Yüksekde kevâkib mütebessim ü celfıydi.

Bir vehm-i ta'abbüdle muhîfâta bakındım:
 Fevkimde gülen ince hilâli seni sandım...

Ey sen, evet ey sen ki bu sahrâda geçen yaz
 Bir cennet-i hâkîde yaşatdın beni mümtâz;

Bir cenneti hâkî ki her akşam bir ilâhe
Ay yükseliyorken görünür yol üzerinde;

Bir feşfeşe-i şi'r-i harîriyle gelirdi;
Lâkin ne kadar ince, esîrî, ne şiiirdi...

Mahmûr-ı emel, gölgeli kirpikleri elmas
Enzârını etmiş gibi hülyâlara demsâz;

Aksiyle ayın rengi beyâz bir güle benzer,
Timsâl-i muhabbet gibi şefkatle gülümser...

Biz kol kola tenhâca bu kırlarda gezerdik
Olmuş gibi arzû edilen her şeye mâlik

Bak işte bugün kaldı o leyl-i ebedîden
Bir hasta kamer, bir de bu rûhumdaki şîven.

Haydarpaşa, 12 Mayıs 1325/25 Mayıs 1909

(Resimli Kitap, C.2, S.9, 1 Haziran 1325/14 Haziran 1909, s.909; RB., s.42-44)

YÂD-I SEVDÂ

Hâtıran bence dâimâ okunan
Bir mukaddes kitâb-ı sevdâdır
Ki onun her sûtûnu âşık olan
Rûh için gâye-i temennâdır.

Bugün artık o ömr-i müstesnâ
Bilirim bir serâb olup gitti...
İşte âciz tesellî-i dünyâ:
Bahtiyâr olmadım demem bâri!

Ebedî bir saâdetin -fikren-
Bilirim gayr-ı kâbil olduğunu...
Olmayan şeyi bulmayınca neden
Hırpalatmak bu rûh-ı mahzûnu?!

Âh lâkin bütün mütâlaası,
Fikrimin en kavî müdâfaası
Yâdının bir temâs-ı sihriyle
Boğulur aşkımın derinliğine

1324/1908-1909

(Musavver Muhit, C.2, S.31, 4 Haziran 1325/17 Haziran 1909, s.272; RB. s.67-68)

AKŞAM RİCÂSI

Ahmed Hâşim'e

Gün ufûl etti... Her taraf gölge...
Mâî bir tülde Gaşy olan denize

Örtüyor bir ridâ-yı hercâî...
Şimdi âfâka ince, nâ-mer'î

Zehebî beldeler teressüm eder.
Sath-ı deryâda gölgeler yer yer

Benziyor bir menekşe tarlasına
Ey güzel kalb; ey âsumân-ı vefâ

Seni ihtâr eden bu ince kamer
Bana bir şi'r-i nev terennüm eder...

Gel bu şâmın ipekli gölgeleri
İşliyorken mukaddimât-ı şebi

Beni yalnız bırakma korkuyorum;
Aşk için bir çocuk olan rûhum

Leyl-i muzlimde kalmasın yalnız...
Parlıyor bak semâda bir yıldız

Ne kadar benziyor nazarlarına
Ey güzel kalb, ey âsumân-ı vefâ

Şefkatinden cüdâ olursam ben,
Yaşamam çok zamân emîn ol sen.

Moda; 12 Mayıs 1325/25 Mayıs 1909

(Musavver Muhit, C.2, S.32, 11 Haziran 1325/24 Haziran 1909, s.290; RB., s.156-157)

AŞKIMIN EN GÜZEL DAKİKALARI II

Kamerin nûru bûse tarzında
Şi'r-i hüsnünle oldu leb-ber-leb;
Sâmian rûhumun niyâzında,
Rûhum aşkınla doldu sanki o şeb.

Sonra birden yavaşçacık elime
Dayayıp sen âteş saçan yüzünü:
-Bak nasıl hastayım; dedin; bu gece...
Şimdi ben hastayım, tutup sözünü

Gel de sen bak benim harâretime,
 Âşık olmak değil ale'l-âde
 Sevmeden ölmek istiyor rûhum,
 Çünkü aşk âteşiyle mecrûhum.

Cağaloğlu, 23 Mart 1325/5 Nisan 1909
 (Musavver Muhit, C.2, S.34, 15 Haziran 1325/28 Haziran 1909, s.342; RB. s.40-41)

BİR GİRYE

-Süreyyâ Bey'e-

Hiç anlamıyorlar;
 Sevmek ne demek, gâye-yi sevdâ ne demektir?
 Hiç anlamıyorlar ki muhabbeteki esrâr
 Bir tatlı felâketle ezilmek, çürümektir!

Bir tatlı felâketle; evet, öyle mü'ezzib
 Ölmek ve boğuşmak... budur en mübhem ve meşkûk
 Hasm ve bunun sâye-yi şî'rinde yaşar, hep
 Ben isterim olsun, bu hayâlâtıma metrûk

Bir tâze kadın çehresi -bir hakime-i ye's-
 Çılgın diyecekler bana lâkin neme lâzım...
 Tenhâ geceler istiyorum kalbime bir ses,

Hiç görmediğim bir leb-i mûnisle; hayâtım,
 Aşkımınla konuşsun, okusun rûhuma âid
 Bir nağme-i hicrânı!

Mayıs 1325/Mayıs 1909
 (Mehâsin, C.1, S.8, Temmuz 1325/Temmuz 1909, s.585)

MENFÂDAN AVDET

-Şahâbeddin Süleyman'a-

Geceydi... Marmara sâkin, kamer de yüksekten
 O sath-ı nâime işlerdi bir serâb-ı semen...

Vapur tehî gibi süratle ufk-ı ümmîde
 Şitâb edip koşuyordu... güğerte üstünde

Hayâle, gölgeye benzer bir insân iskeleti
 Yavaş yavaş geziyordu... Bu işte bir menfî...

Vatan cüdâ olalı tâm sekiz yıl olmuştu;
 Zavallının saçları aklarla hayli dolmuştu.

Otuz yaşında henüz yoktu her gören lâkin
Sanırdı elli yaşında... sevimli çehresinin

Zayıflığıyla berâber asîl olan resmi
İyân ederdi nazarlarda rûh-ı pür-azmi.

Kenâra geldi dayandı garîk-i istiğrâk;
Düşündü gözleri âfâka karşı yaşlanarak!.

Deniz, kamer... iki şi'ri bu arz-ı süflînin
Tefekkürâtına açmıştı bir sabâh-ı güzîn..

Sabâvetindeki eyyâm-ı sâf u mümteddi
Bu mâhtâb ile birden tahattur etmişti;

Evet ne hoştu çocukken hayât-ı ma'sûmu
Kamer, ziyâ vü çiçeklerle süslü balkonlu

Küçük bir evleri vardı Boğaz içinde; deniz
Önünde hoş cereyânıyla çırpınır; sessiz

Sularda aks-i kamer sırma saçlarla güler,
Verirdi rûhuna bir şevk-i i'tilâ-perver.

O böyle ince fikirler, ince hislerle
Yavaş yavaş büyümüşü... ve sonra mektepte

Geçen sabâveti en hoşdem hayâtıydı
Zavallı ömrü bütün böyle sandı, aldandı.

Bu şeb denizlere karşı bu eski rü'yâlar
Tahatturunda yaşardı mülevven ü sehâr...

Semâda şimdi kamer git gide tekâsüf eden
Pamuk bulutlar içinde melûl ü hiss-efken

Çizerdi safha-i âba müşevveş ü bî-fâm
Nigâha şübhe veren bin hutût-ı istifhâm!...

Evet o hayli çalışmış ve sonra mektepten
Çıkıp hayâta karışmıştı... mektepte iken

Hayâtı sevdirecek bin ümîd-i şi'r ü hayâl
Geniş cebînini tenvîr ederdi; pür-âmâl

Nazarlarında vakûrâne bir bakış vardı...
Diyordu: "sa'y ile nâmus yeter." muhît acı

Tahakkümâtına vâkîf değildi bî-çâre
Fakat gecikmedi öğrendi zulm ü vahşetle,

Nasıl, ne türlü yalanlarla bî-nasîb-i hayât
Vatan sürükleniyor hufre-i memâta; necât

Ümîdi yok gibi... lâkin bu muhterem vatani
Bu hâl-i zillete düşmüş görünce vicdânı.

O kahramân çocuğa bir vazîfe yükletti;
O müstebidlere -ilk hissi- kin ve nefretti

Fakat bu kin ile, nefretle mahv-ı istibdâd
Düşündü olmayacak... tâ uzakta bir imdâd

Yavaş yavaş ona bir nûr-ı tesliyet verdi...
Bu (meşveret) o zamân ittihâda rehberdi.

Muhâberâta girişmiş ve çok ümîd etmiş,
Ve hayli iş görebilmişti. Ansızın müdhiş

Bir iftirâ ile bî-çâre nefy edildi... tamâm
Sekiz yıl işte o menfâda kaldı bî-ârâm.

Kamer ufukta gurûb eyliyordu; sîne-i şark
Bir ince bûse-i gülfâma oldu müstağrak...

Dağıldı zulmet-i mâzî demek ki istikbâl
Bu reng-i şi'r ile doğmakta; neyyir-i ikbâl

Ufukta medd-i nigâh eyleyince sislerde
Göründü eski Bizans'ın hayâli pür-hande.

Büyük ve kubbeli ma'bedleriyle şehri be-nâm
Minârelerle bu gencin önünde durdu selâm.

(Resimli Kitap, C.2, S.10, 10 Temmuz 1325/23 Temmuz 1909, s.1037-1038)

10 TEMMUZU TAKDÎS EDELİM

Hürriyyet, adâlet ü müsâvât ü uhuvvet;
Biz işte bu dört cenneti bir anda kazandık,
Bir anda fecâ'atli ve müstakbeli nekbet
Bir korkulu rüyâ-yı mu'azzebden uyandık.

Hürriyyet evet oh sana ey subh-ı hidâyet
 Vicdanlı vatandaşlarımız şevk ile mâlî
 Âgûş-ı sadâkat açıyorlar, seni âlî
 Bir hisle telakkî ediyorlar ne sa'âdet

Ey sen ki hamîyyetli ve vicdânlı, çalışkan
 Nâsiyelere tâc-ı sa'âdet koyacaksın;
 Ey sen ki bu milletle te'âlî bulacaksın...

Kardeşlerim artık yeni bir devre-i satvet
 Şevkiyle sürûruyla bu gün işte nümâyân
 On Temmuz takdîs edelim ey koca millet.

(Resimli Kitap, C.2, S.10, 10 Temmuz 1325/23 Temmuz 1909, s.1056-1057)

BİR PARÇA

Bakın kamer ne kadar şâirâne yükseliyor;
 Siyah deniz onun altın saçıyla işleniyor...
 Ölen sularda perîşân uçan ziyâlara bak.
 Bu levha -rûhumu güyâ yavaşça okşayarak-
 Sevin; diyor bana, dünyâda mutlakâ birini.
 Ziyâ kanadlı melekler gezen güzel denizi
 Görünce fikrime mektepte, tâ çocuklukdan
 Beri tahayyül edip sevdiğim; mukaddes olan
 Temenniyâtımı der-hâtır eylerim... heyhât!
 O bir hayât-ı muhayyel, o bir serâb-ı hayât.
 Tahayyülüm o zamân: mâhtâblı bir denizin
 Sedefli sâhili üstünde hoş bir evceğizin
 Küçük, evet küçük küçük balkonunda her akşam
 Çıkıp gezinmek idi; sevdiğim kadınla... tamam
 Sizinle şimdi bu balkonda mâhitâb nasıl
 Tulu' ederken o esrârı hissedip hâsıl
 Olan tahassüse tabîaten takarrüb etdikse
 Onunla böyle her gece sevişmek... âh işte
 Hayâl olan bu emeller serâb-ı mağfildir
 Fecî hakîkate rağmen hayât-ı tâze verir.

(Musavver Muhit, C.2, S.17, 30 Temmuz 1325/13 Eylül 1909, s.473)

DİNLE

Mehmed Rauf'a

Sen gel, sevgilim, biraz dinle;
 Sonra kalbinle, âh, o incinle

Hükmü ver râzıyım:
 Büyükada'da,
 O muhît-i latîf ü tenhâda,

Çamlı bir meşcerin denizlerle
 Leb-be-leb olduğu sevâhilde;

Bir hafâ hâne-i hayât-ı şiir
 Yaptırırdık küçük, fakat sâhir.

Belki bir parça da fakîrâne...
 Âh, lâkin o inci kalbinle

Bendeki maden-i muhabbeti biz
 Mezcedip kâinâtın en mûnis

İki timsâl-i şi'r ü aşkı gibi
 Bu hayât-ı sefil ü muztaribi

Uyuturduk garâm u şefkatle.
 Bazı leyllen seninle birlikte

Mâhtâbın tulû-ı sâhirini
 Deniz üstünde seyr için o yeni

Alınan sandala binerdik biz...
 Lâcivert bir sükût içinde deniz;

Sâde bazan kürekle okşanarak
 Yırtilan safhasında bir parlak

Reng-i câzible pür-terennüm olan
 Leb-i sevdâ nizâr-ı deryâdan

Duyulan şi'ri leb be-leb dinler,
 Sevişirken ufukta hasta kamer

Bir verem anne şefkatiyle güler...
 Sath-ı deryâya pür şükûfe-i zer

Bir reh-i sermedî-i şi'r ü garâm
 Nakş eder... safhasında bî-ârâm
 Gezeriz biz seninle mest-i emel...
 İşte rûhum hayâtı böyle güzel,

Böyle pür-şi'r, böyle rûhânî
 Yapabilmek elindedir... şimdi

Asabî bir vehimle hükmederek
Böyle bir lâneyi harâb etmek

Sevgilim belki bir cinâyettir...
Âh sevmek! bu bir ibâdetdir.

Cağaloğlu; 18 Teşrîn-i Sâni 1324/1 Aralık 1908
(Mehâsin, C.1, S.9, Ağustos 1325/Ağustos 1909, s.648-649; RB., s.63-66)

AŞKIMIN EN GÜZEL DAKİKALARI I
-Faik Âlî'ye

Akşam, gecenin gölgeli esrâr-ı lebinde
Bir gaşy-ı mükevkeble perîşân u perîde

Bir hasta kadın hüzn-i garîbiyle ölürken
Tenhâ, mütefekkir uzanan kırlar içinden

Bir cennet-i hülyâda uçan kuş gibi mes'ûd,
Mes'ûd u emel-per geçiyordum; bana mev'ûd

Bir şi'r-i telâkîye şitâbân idi rûhum.
Artık gece olmuşdu; fakat bir şeb-i ma'sûm...

Yıldızların esrâr-ı nigâhıyla semâlar
Pür-neş'e olan rûhuma bir nağme-i sehâr,

Bir şi'r-i ziyâdârı terennüm ediyordu;
Rûhumda semâ sanki tecessüm ediyordu.

Me'vâ-yı telâkîye takarübde iken ben
Bir bûse-i zerrîn ile ufk oldu müzeyyen...

Enzârımı leylin bu beyâz hande-i sihri
Cezb etdi ve sâkin ona daldım; ne güzeldi!

Bir âlihenin cennet-i şi'rinde açılmış
Bir gül, sarı bir güldü ki ordan koparılmış

Leylin o güzel âlihe-i aşkına eski
Bir âşıkı takdîm ediyordu onu sanki...

Bir hayli zamân geçdi; kamer, şimdi tamâmen
Yıldızlara olmuşdu mülâkî; o zamân ben

Bir feşfeşe-i şi'r ü harfî ile meshûr
Döndüm: Seni gördüm... bakıyordun bana mesrûr...

Bir sâniye biz böyle bakışdık mütereddîd;
Bir sâniye, lâkin bu güzel sâniye tevhîd

Etmışdi bizim aşkımızı şî'r-i kamerle...

.....
Âh ey ebedî hâtıra, ey adn-i muvakkat...
Ey ömr-i şebâbımdaki leyl-i ebediyyet!

Kalbimde bugün yâd-ı füsûnkâr-ı latîfin
Bir cennet-i sevdâda açan gül gibi lâkin

Bûyunda vefâ kalmamış artık... niye bilmem?
Heyhât! Ne olur ben de seni sevmeyebilsem.

Cağaloğlu, 7 Mart 1325/20 Mart 1909

(Mehâsin, C.1, S.10, Eylül 1325/Eylül 1909, s.744-745; RB., s.37-39)

MEHÂSİNE KARŞI

Müfid Râtib'e

Serin ziyâları altında hasta bir kamerin
Yavaş yavaş geziyorken o kumlu sâhilde...
Hüzünlü meşcerelerde ipekli gölgelerin
Müşâfehâtını duydum... o sanki nâlende

Bir hıçkırık gibi ye's-i leyâlî söylediler...
Kamer denizlere bir lerze-i mücevherle
Firiştegân-ı esâtîri nakş eden zehebî
Ve ince zülfünü rüyâ içinde serpmişti.

Gözüm yaşardı bakarken o safha-i nûra!
Uzakta bir peçe altında parlayan ezhâr
Benim bu ye'simi eylerdi sanki istifsâr...

Fakat bu ye'simi ben, ben de bilmiyordum ki...
Terennüm eyleyeyim kâinât-ı hülyâya...
Bütün mehâsine karşı gelir bu hiss-i bükâ

Haydarpaşa; 4 Mart 1324/17 Mart 1908

(Mehâsin, C.1, S.4, Kanûn-ı Evvel 1324/Aralık 1908, s.268; RB., s.152-153)

İDEÂL

Bir i'tinâ-yı şî'r ü tekâmülle on sene,
Rûhumda bir bedîa-yi san'at hazırladım;
Vakfeyledim hayâtımı hiss ü hayâlîme,
Bir heykel-i mehâsin-i âlemde yaptığım.

Çerkes kadınlarındaki endâm-ı dilberi
Parisli bir güzel kızın etvâr-ı şûhuna
Mezceyledim; ve hâsıl olan hüsn-i bihteri
Tezyîn için hayâlimi hasreyledim ona.

Leylak, menekşe, gül gibi esmer çiçekleri
Şark'ın semâlarındaki reng-i latîf ile
Vech-i kamerde ra'selenen nûr-ı mühmele
Mass ettirip uyûnunu yaptım... ve Müşteri

Gülsün dedim nigâhının umkunda dâimâ.
Bir sonbahar reng-i gurûbunda saçları
Boynunda turre turre uzansın... ve kaşları
Bir i'tinâyı şî'r ile mağrûr u mû'tenâ...

Eş'âra hande-bâr o mahmûr, uzun, ipek
Kırpiklerinde titresin en gizli bir melâl;
Reng-i latîf ü sâfını tanzîr için felek
Koyusun beyaz çiçeklere bir humret-i zılâl...

Bir âteşin karanfili bir penbe gâzedden
Süzdüm, leb-i latîfini yaptım, harîs ü şûh...
Koydum dehân-ı sâfına dendân-ı yâsemen...
Bilmem niçin fakat, bunu hoş bulmuyordu rûh?

Gâyet güzeldi her yeri; hüsnünde san'atim
Bir şekli-i zî-dehâ ile olmuşdu rû nümâ.
Eksik nedir, dedim; evet, eksikdi mutlaka;
Zevk-i tahassüsümle bu noksânı istedim.

Bulmak... bir i'tinâ-yı tekâmülle on sene
Bir cüst ü cû-yı dâime rağmen, bugün yeni
Buldum: Yegâne eksiği bir rûh-ı gamzede,
Bir rûh-ı giryedâr-ı mehâsin-penâh idi.

Koydum o hüsn-i pâkine rûh-ı melûlümü;
Bir anda her güzelliği etmişdi iktisâb...
Karşımda şimdi heykel-i zî-rûh u zî-şebâb
Gûyâ selâmlıyor gibi rûhen ufûlümü.

Büyükada; 4 Eylül 1325/17 Eylül 1909

(Mehâsin, C.1, S.11, Teşrîn-i Evvel 1325/Ekim 1909, s.802-803; Servet-i Fünûn, C.38, S.981, 11 Mart 1326/24 Mart 1910, s.302; RB., s.7-9)

HAZÂN

İzzet Melih'e

Odamdayım yine yalnız... dışarda bir hırçın
 Hazân havâsı haşîn darbelerle pencereme
 Bütün figân-ı muhîtâtı çarpıyor. Bu kışın
 Mukaddimât-ı melâliyle vâhimem üşüyor...
 Dışarda hasta ağaçlar; vüreykalar düşüyor...
 Cihân bugün ne kadar benziyordu bir vereme.

Muhît-i hücreme baktım; ne varsa fersûde,
 Ne varsa hepsi biraz sonbaharla mâliydi...
 Şu deste deste çiçekler kadîd ü nâlende;
 Birer vesîka-i hüsn-i bahâr-ı zâildi...
 Evet uyurdu o solgun demetler üstünde
 Bahâr-ı aşkıma âid hayâl-i pejmürde.

Benim hazân-ı hayâtımda ey yegâne açan
 Şükûfe-i emelim; gel bu hüzn-i mevsimle
 Harâbe-zâra dönen rûhuma tesellî ver.
 O bir küçük güle pek benzeyen leb-i nâzân
 Bu hasta rûhumu öpsün biraz tebessümle,
 Cebîn-i ye'sime döksün biraz şükûfe-i ter.

Çamlıca; 24 Teşrîn-i Evvel 1325/6 Kasım 1909
 (Mehâsin, C.1, S.12, Teşrîn-i Sâni 1325/Kasım 1909, s.861; RB., s.146-147)

HEP BEKLER

Zehebî bir sükût içinde deniz
 Sessiz
 Uyuyor...
 Peçe altında titreyen enzâr
 Gibi bir şi'r içinde hülyâdâr
 Parlar;
 Ezhâr-ı semâ hepsi o elmaslı nazarlar...
 Nefî rüyâlarıyla meşcerler
 Nurlu hülyâlarıyla çehre-i mâh
 Kara topraklarıyla makberler
 Hep bekler...
 Birşeyler...
 Öyle şeyler ki
 Hiss umar aydan
 Ay semâlardan
 Semâ nücûmundan
 Ki kadın gözleriyle pür-esrâr
 Pür-hülyâ
 Hep parlar

Hep bekler...

(Jale Mecmuası, S.1, 12 Teşrîn-i Sâni 1325/25 Kasım 1909, s.3-4)

ZEHR-İ HAZÂN

Bu gece
 Bu hazân yağmuru bilsen ne kadar rikkatli,
 Ne kadar hüzn ile mâlî yağıyor!
 Ağlıyorlar sanki.
 Lâciverd göklerin üstündeki sükkân-ı semâ,
 Melekût u ervâh.
 Bu siyâh
 Süt-re-i pür-elemin zîr-i cenâhında ezilmiş gibi her yer uyuyor.

Bu siyâh
 Damlar altında müebbed uyuyor kalb-i beşer,
 Uyuyor hep evler.

Uyanık,
 Uyanık, mevdi bekliyor gibi, hep
 Münkesir dallarında raşe-i teb,
 Bütün eşcâr uyanık...
 Bu hasta dalları, ölmüş çiçekleriyle hazân
 Bu leyl-i giryende
 Bir büyük hastahânedir sanki,
 Bir büyük hastahâne-i eşcâr.
 Başlar,
 Hafif esen nefesiyle riyâh-ı mağmûmun
 Kadîde dönmüş olan hasta dalların en son
 Sükût-ı evrâkı...
 Bu öyle sessiz bir
 Faciadır ki tabîat önünde secde eder...
 Ve kalb-i pür-kederim zanneder ki bâd-ı şebîn
 İçinde âşıkı sessizce öldüren dilber
 Mısır melîkesinin zehr-i pür-füsûnu eser.

Çamlıca; 28 Teşrîn-i Evvel 1325/10 Kasım 1909

(Servet-i Fünûn, C.38, S.965, Teşrîn-i Sâni 1325/Kasım 1909, s.37; RB., s.131-133)

ESKİ HÜLYÂ

Fâik Şevket'e

Beş yıl evvel yine bu sâhilde,
 Bu yosunlarla işlenen kayanın
 Üzerinde cihân-ı hülyânın
 İhtimâlât-ı pür-acâibine

Dalarak ben neler düşünmüzdüm;
 Meselâ geçse güzel bir kotra
 Bana ilhâm ederdi bir hülyâ,
 Onu rüyâlarım ile süslerdim.

Üç sene, belki beş sene sonra
 Olacaktı benim de bir kotram...
 Biz nişanlımla mest ü pür-sevdâ
 Gezecekdik denizde her akşam.

Ben beyâz esvâbımla; zevcem de
 -Bütün endâmının letâfetini
 Gösteren- ince, mâî yıldırma
 Ve beyâz örtüsüyle rûhânî

Bir hayâl-i latîf edip teşkîl,
 Edecekdik sa'âdeti temsîl.

Beş sene sonra aynı sâhilde
 Yine hülyâyâya istedim dalmak;
 Âh ey hâtırât-ı mes'ûde
 Şimdi kâbil mi öyle aldanmak.

Büyükkada, 27 Temmuz 1325/9 Ağustos 1909
 (Servet-i Fünûn, C.38, S.966, Teşrîn-i Sâni 1325/Kasım 1909, s.53-54; RB., s.45-46)

BÂRÂN-I RAHMET

Gece... kurşûnî bir semâ... yağmur
 Yağıyor... bir terennüm-i âbî
 Duyulur şimdi; ayda bir mahfî
 Kûşe-i âsumânda sanki uyur.

İşte bir böyle hüzn içinde cihân
 Uyuyorken kafes ve penceremi
 Açtım... âvâre mûsikî-i nihân
 Okşuyordu simâh-ı rikkatimi

Rûh-ı leyle bu mûsikî-i vahdet
 Serpiyorken müfekkiremde benim
 Tatlı bir ıztırâb-ı rûhânî

Duyuyordum yavaşça penceremi
 Örttüm, artık gözüm yaşardı benim!
 Yağıyor şimdi rûhuma rahmet.

(Servet-i Fünûn, C.38, S.968, 10 Kanûn-ı Evvel 1325/23 Aralık 1909, s.86; RB., s.154-155)

KORKUYORUM

Ölümlü, korkulu bir çok fenâ rü'yâ gördüm...
 Şimdi birden uyandım; âh! lâkin
 Yaralanmış kanat gibi kalbim
 Çarpıyor.
 Civâr-ı târîma baktım:
 Soğuk ve kandili sönmüş odamda pencereden
 Ayın ziyâ-yı müzâbı dökülmüş işte yere...
 Ne başka şu'le ve âteş, ne başka bir gölge
 Görünmüyor;
 Odamın mabedî sükûtunda
 Yere aks eyleyen ziyâ-yı kamer
 Soğumuş bir vücûd-ı bî-rûha
 Benziyor...

Büsbütün şimdi ben uyanmıştım
 Annesinden cüdâ düşen mağmûm
 Bir küçük kız çocuk kadar rûhum
 Korkuyor.
 Âh pek çok ziyâde korkuyorum,
 Beni tedhîş eden bu boş odadan...

Büyük ve gölgeli bir ma'bedin sükûtundan
 Nasıl gelirse alîl rûha haşyet ü evhâm;
 Zalâm-ı leyl ile dolmuş odamda işte benim
 Böyle bir hisle çarpıyor kalbim...
 Tıpkı bir kız çocuk gibi şimdi
 Korkuyor rûhum; oh Yâ Rabbi!...

Bu gece,
 Tâze bir bûse-i samîmiyle
 Öpülüp okşanılmak istiyorum...
 Bu gece,
 Mutlakâ bir penâh-ı şefkate
 Uyumak ihtiyâcı var bende...
 Heyhât!...
 İşte bomboş odam...ve boş bu yatak.
 Yine yandım; fakat hayır, uyumak
 Gayr-ı kâbildi... Anlayınca bunu
 Açtım artık yavaşça penceremi:
 Mabedî bir sükût içinde cihân
 Uyuyor hep sâkin!...
 Bir menba-ı ğufrân,
 Bir menba-ı ğufrâna müşâbihdi bu mechûl,

Mechûl, siyâh kubbe-i ma'beddeki şu'le...

Ey eski kamer, sen...
 Solgun yine cebhen!
 Ey hasta kamer, gel...
 Rûhumdaki hisler
 Yalnız senin âsûde vü fersûde nigâhınla biraz, buldu tesellî,
 Lâkin yine ister
 Senin kadar müşfik,
 Senin kadar hasta,
 Fakat senin gibi her hissi bahş eden dilber
 Veremli bir anne...
 Öyle bir anne isterim ki, evet,
 Yâsemîn elleriyle saçlarımı
 Yavaş yavaş sevsin...
 Öyle bir anne isterim ki beni
 İle'l-ebed sevsin.

Fakat bu şeb, bu şeb âh işte gözlerin yaşlı!

Çünkü
 Senin o şefkat ve gufrân-ı mâderâneni ben
 Yabancı bulmadayım?!

Nûrun
 Cebîn-i ye's-penâhımda böyle estikçe
 Yosunlu bir kabre
 Huşû içinde gidip ağlayan, ibâdet eden
 Bir anne zannederim...

Çünkü
 Bende bir makber-i ümîdim, bak!..
 Âh, bilsen , güzel kamer, ben de
 Öyle matemli bir mezârım ki...

Hayır, hayır... ne kadar şen, latîf ve dilbersen
 Yine ben pek ziyâde korkuyorum.
 Annesinden cüdâ düşen mağmûm,
 Bir küçük kız çocuk kadar rûhum
 Korkuyor,
 Korkuyor, âh, şimdi her şeyden!...

1323/1907-1908

(Servet-i Fünûn, C.38, S.969, 17 Kanûn-ı Evvel 1325/30 Aralık 1909, s.106-107)

DEMET

Bir çiçek kız... Menekşe bir çarşaf...
 Bir kamelya likâ-yı şî'riyyet...
 Yâsemîn bir edâ-yı nisviyyet...
 Ve siyâh gül o zülf-i zî-eltâf.

Koyu hercâî gözleri verven
 Bir gelincik dehân-ı rûh-âver;
 Konuşurken, tebessüm eylerken
 Serpilir hep küçük karanfiller.

Şimdi hoş bir demet edâsıyla
 Süzülen bir hayâl-i nisviyyet
 Sonra bâkir, manolya bir rikkat...

O beyaz kanatlı zanbak ellerle
 Eteğinden tutup hubûb ediyor;
 Sanki leylak... uçup kaçıp gidiyor.

1322 / 1906-1907
 (RB., s.150-151)

KAMERİN BİR HİKÂYE-İ AŞKI

Mürtefi bir kaya üstünde muazzam,müdhiş
 Yükselen bir şatonun burçları üstünde kamer
 Arıyor,
 Arıyor altı asırdan beri olmuş, bitmiş
 O ser-âzâde devirden yine bir parça eser...

Söylüyor burçlara;
 "Sizde ey lâne-i bûm,
 Altı yüz yıl evvel
 Bir güzel tâze kadın
 Gezinir her akşam,
 Ben doğarken uzak ufuklardan
 Bana ilân-ı aşk u şefkat eder,
 Ben de rûh-ı ziyâ-yı şî'rimle
 Onu tezyîn eder ve gözlerini
 Mâî rü'yâlarımla mest ederek
 Sevişirdik.
 O sonra başkasını
 Sevdi, lâkin ne ay ne yıldızdı...
 Bu, bir hayırsızdı.
 Bilmiyordu zavallı tâze kadın
 Bî-vefâdır bütün o insanlar,
 Âh, o insanlar!..
 Ki felâket dudaklarında güler;
 Bir sadâkatle bûse-çîn-i emel
 Olarak terk edip giderler hep.

Dediğim pek acıklı bir vâk'a;
 Sonbahâra tesâdüf etmişti;

Kadın artık düşünmüyordu beni..
 Yine ben
 Ona sâdık, fakat biraz kırgın
 -Gizleyip çehremi bulutlarla-
 Ağlıyordum harâb olan bu kıza.

Yine bir şebdi gizli çıkmıştım;
 Ben ne gördüm! bilirsiniz, ecrâm...
 O gece çünkü siz de hayretle
 Ne olup bitti gördünüz gölde.
 Dediğim tâze kızla âşıkı bir
 Küçücük sandalın içinde idi;
 Geziyorlardı mest-i şi'r ü garâm.

Sonra terk etti, kaçtı çapkın onu;
 Yine ben hayli tesliyet ettim...
 Fakat heyhât!
 Ağlıyordu zavallı kız her şeb
 Anladım bir felâket olmuştu,
 O güzel kız derin vurulmuştu,
 Bir anda solmuştu...
 Sonra baktım ki tesliyet bir sûd;
 Ağladım, ağladım ben de onal..

Yine bir şeb ziyâlı leblerle
 Okşuyorken sevimli saçlarını
 Bana sormuştu:
 “-Nerede söyle bana
 Sevgilim?...”

Belki tesliyet bulacak

Diye:

-Bilmem; dedim, fakat buradan
 Pek uzakta değildi; bir şatoda
 Tâze bir dul kadınla mest-i safâ
 Konuşurlardı bir küçük odada.
 İnce, tül perdeden giren nazarım
 Görüyordu bu hâli, ben lâkin
 Kıza döndüm, dedim ki:

-Gördüm onu

Geliyor pek uzak ufuklardan...
 Bu emelle zavallı bir, iki ay
 Bütün âfâka karşı yalvardı.

Şimdi hiç çıkmıyordu tâze kadın;
 Kış olmuştu...
 Anlıyordum zavallı hasta idi...
 Biraz ağırca idi...
 Merak edip bir şeb

Gidip Şu Şimdi harâb
 Olan geniş salonun
 Revzeninden girip de bakmıŐtım:
 Ne felâketti gördüğüm sahne!!
 Babasıyla zavallı vâlidesi
 Ağlıyorlardı giryesiz, sessiz..
 Zavallı kız ölmüş!
 Açıktı enzârı...
 Nûrumun medd ü cezr-i esrârı
 O soluk gözlerinde parlardı

Sabâh oldu... ufukta paslı, sönük
 Nizârelerle Şu hâli görmüŐtüm:
 Őatodan çıktı bir tabut, sonra
 Onu takîb ederdi bir sürü halk...

Sonra bilmem ne yaptılar; çünkü
 Ben ufûl eyledim Şu ormanda.”

Cağaloğlu; 1 Kanûn-ı Sâni 1322/14 Şubat 1907
 (RB., s.110-115)

KIŞ GECEŐİ

Bir kamersiz gece... her yerde sükûnet, zulmet...
 Bir karanlık gece, yıldızlar hep
 Sanki ezhâr-ı zeheb...
 Yalnız esrâr-ı leyâlî bu sükûnetleri dinler gibidir;
 Ve gelir,
 Ve gelir karşıma bir Şi’r-i hakikatla mırıldar mütekeddir, mahzûn!

En büyük Şi’r sükûti, acabâ sen hangi
 Asabî,
 Ve marîz,
 Bir hayâtın Şi’r-i bî-nağmesisin...
 Ve sesin
 Acabâ hangi ufuklarda kısılmış, ölmüş.
 Gece bazan mahzûn
 Senin efgânını dinler de büyüklük bulurum...
 Senin efgânını ben her gece dinler, dinler;
 Bazı ağlar ve güler... bazı da inler, inler
 Dururum...
 Senin efgânını dinler de büyüklük bulurum!
 Ey karanlık, ey Şeb!
 Ben hep
 Senin efgân-ı siyeh-fâmını dinler de muazzeb, mütekeddir olurum; âh!

(O zamân... âh o zamân sen bilsen!.)
 Ben kalben
 Bu büyüklükle ezilmiş susarım,
 Ve yarım
 Bir duâ kalbimin üstünde gezerken, ey mâh,
 Sen ufukta nâ-gâh
 Yükselirsin... o zamân,
 O zamân, âh o zamân...
 O zamân hasta-i isyân olurum!..

Ey kamer, ben sana hemşîre-i ye'sim diyemem.
 Sana ben inleyemem,
 Sana ben ağlayamam... lâkin âh!
 Ey sükûnet u riyâh...
 Ey sükûnetde esen nefha-i sâf-ı ervâh...
 Eyvâh!
 Ne için ben böyle
 Asabîyim söyle?!..
 Ne için ben böyle
 Hep onun yâd-ı hayâliyle karanlıklara, yıldızlara yalvarmadayım?...

Ne için hep böyle
 Hasta, şefkat-zedeyim?
 Bilmiyorsun bunu sen ey kamer-i lâl-i leyâl!
 Bilmiyorsun bunu ey zulmet, sen
 Bilmiyorsun niye ben
 Böyle hülyâ-zedeyim?!..
 Bilmiyorsun bunu; ey bâd-ı şitâ, ey rüzgâr!
 Ey esrâr!
 Sâde sen bilmedesin zannederim!..

Şimdi zulmetlerin üstünde kutuplardan uçan buzlu soğuklar esiyor,
 Şimdi Ay sisleniyor, sisleniyor, sisleniyor....
 Şimdi yıldızlar uzaklarda birer gizli emel
 Gibi mübhem, mübhem
 Parlıyorlar....
 Sen gel
 De beraber gecenin rûhu ezen zulmet-i mağmûmunda
 Ezilip haşrolalım...
 Sen gel
 De berâber ebediyyetlerin a'mâkında
 Rûh-ı sevdâyla karışmış kalalım.

RÜYÂ-YI MEHTÂB

Her zamân sânihâtıma mâder,
 İztırâbâtıma şefik ü rahîm
 İki hemşîredir deniz ve kamer...
 Ben her
 Gece bir kaç saat bu sâhilde
 Meks ü ârâm eder ve deryâya
 Nakş-ı mehtâbı seyr eder, dalarım;
 Umk-ı rûhumda bir hayâl ararım.
 Ey kamer, ey perî-i hüzn-i leyâl!
 Bana hemşîre-i hayâl oldun,
 Bana mabûde-i leyâl oldun.
 Bu gece...
 Mabedî bir huşû u vahdetle
 Bekliyor sanki mağfîret her şey...
 Sen ey
 Sath-ı deryâyı zer dudaklarla
 Öperek işleyen kamer; acaba
 Hangi iklim-i hüsn ü rüyâdan
 Topladın irtîâş-ı deryâya
 Serpdiğin deste, deste ezhârî!?!
 Söyle?
 Hangi iklim-i hüsn ü rüyâya
 Gidiyor; bahre zer çiçeklerden
 Kurduğun râh-ı muhteşem acaba?
 Yâhûd
 Hangi mabûde-i mehâsin-cû
 Arza teşrîfî eyliyor arzû!?!
 Bu gece...
 Bahre nakş ettiğin bu râh-ı ümîd
 Bir peyâm-ı baîd ü mev'ûde
 Beni hissen sürüklüyor, ben de
 Zer ü sîmîn çiçeklerin raksân
 Safahâtında ufk-ı ümîde
 Açılan refref-i hayâlimle
 Uçuyordum ki baġteten o zamân
 Bana doğru bu râh-ı hülyâdan,
 Râh-ı nûrun ufukta, siste ölen
 Noktasından gümüş tekerlekli,
 İnci, elmas ve nûrdan masnû'
 Çıktı gerdûne-i perî-i leyâl...
 Geliyor,
 Geliyor arkasında bir sürü hûr;
 Geliyor...
 Mâî tûllerle müstetir hepsi,
 Mâî tûller içinde nûr-ı enver...
 Gözlerinde kevâkib-i zehrâ;

Zülf-i zer-târlarıyla pür-hülyâ
 Gâh yüzerler ve gâh uçarlardı
 Geldi artık şu kumlu sâhilde
 Durdu gerdûne bir perî indi
 Cümlesinden ziyâde dilberdi...
 -Nûrdan nesc edilmiş olsa gerek-
 Bir beyâz tül içinde nîm-üryân
 Rûhlardan teşekkül etmiş olan
 Sâhile bir sedir kurulmuştu;
 Ona yaslandı... emredince hemen
 İnce bir mûsıkî-i nâ-mesmû'
 İle her şey terâne-sâz oldu
 O zamân
 Raksa başlandı...
 Gördüğüm rüyâ
 Sevgilim bir perî hikâyesidir
 Bana bunlar hayâlinizle gelir.

1323/1907-1908
 (RB., s.120-123)

SENİN HAYÂLINLE

Balıkçılar deniz üstünde ağ atarlarken,
 Uzakta mest-i tahayyül sevimli bir yelken

Yavaş yavaş gidiyorken; senin hayâlinle
 Gülen ufukları seyreyledim ve kalbimde

Bir istirâhat-ı rûhiye vardı lâkin âh!
 Bütün bu râhata rağmen bir erganûn-ı riyâh

Yavaş yavaş seni sanki terennüm eyleyerek
 Diyordu:

“Aşk ile tevem tabîat”
 âh gerçek

Sen olmayınca bu elvâh-ı şi'r ü hülyânın
 Zavallı rûhuma tesîri bî-meâl oluyor...
 Sen olmayınca bu ulvî riyâh-ı sevdânın
 Terânesinde de bir başka infiâl oluyor.

Sen ey ilâhe-i rûhum, ilâhe-i şi'rim.
 Sen ey ilâhe-i hüsn ü cemâl olan zühre;
 Senin hayâlini görmek ümîd edip gelirim
 Bu sâyezâr-ı tabîfiye her sabâh işte.

Benimle mest-i tahayyül senin mehâsinini

Sükût içinde denizler, ufuk, semâ düşünür;
İnan ki sevgilim âfâk içinde bir mahfi
Rübâbdan sana ait neşîdeler süzülür.

Bu ufk-1 şi'r ü hayâlîde rûhunu davet
Edip de ağlıyorum; ben gelir misin?
Bir "evet"

Fenerbahçe; 12 Mayıs 1323/25 Mayıs 1907
(RB., s.74-76)

ELİN ELİMDE

Elin elimde hayâtın bütün fecâatini
Uyutmak isteyerek sîne-i nezîhinde

Ricâ edip duruyordum... dudaklarım asabî,
Ve gözlerim o güzel gözlerinde bir hande,

Bir ihtimâl-i muhabbet arardı... lâkin sen
Sevişmenin bu hayât-1 sefile nisbetini

Tasavvur etmeyerek bazı münfail, bazen
Bir ihtiyâc-1 nevâzişle titreyen elini

Başımda gezdirerek: -"sonra nolacak; derdin;
Görüşme, git, beni terk et; şifâ bulur derdin."
Harâreti olan insan bu hâli teskîne

Su içmemekle mi kâdir olur, ricâ ederim?!...
Seninle gel de berâber tahammül eyleyelim,
Elin elimde, hayâtın bütün fecâatine...

Haydarpaşa; 29 Eylül 1324/12 Ekim 1908
(RB., s.52-53)

MESLEK

Fâzıl Ahmed'e

Artık aldanmamak, bu herşeyden
Acı bir tecrübeyle örselenen

Aşka bâzîçe etmemek emeli...
Artık aslâ bu ömr-i mübtezeli,

Bu biraz giryeden, biraz kandan
Ve riyâdan teşekkül etmiş olan

Hasta mahlûku üzmemek, hattâ
Ona bir cennet-i emel-pîrâ

Va'd eden köhne i'tikâdâtı,
Yani sevdâ denen hayâlâtı

Bırakıp ka'r-ı rûh içinde nihân...
Ona sathî nazarlarıyla bakan

Beşerin dîde-i tegâfûlünü
Setreden perdenin ne olduğunu

Keşf ü tahkîke sarf-ı fikr ederek
Bu hayâtı bu işte eskitmek...

İşte meslek edinmek istediğim
Gâye-i fikr ü san'atım, emelim.

1325/1909
(RB., s.28-29)

YE'S-İ KAMER

Mülhimesine

Yine bir leyle-i vahdet, yine bir leyl-i melûl;
Leb-i nâzik gibi cephemde riyâh-ı Eylül

Hiss-i aşkınla yanan alnımı şefkatle öper.
Âh, bilsen ne kadar hasta akşamki kamer!

Dün gece kol kola çamlıkta gezerken ikimiz
Bizi takdîs ediyormuş gibi gökten mûnis

Bûse-i nûrunu rîzân ederek üstümüze:
-Sevişin haydi çocuklar, ne güzel bak bu gece...

Diyen âsûde kamer şimdi ne bâkî, ne melûl;
Sanki dolmuş gibi envârına bir zehr-i füsûl.

Çamlıca; 12 Teşrîn-i Evvel 1325/25 Ekim 1909
(RB., s.57-58)

ZÜHRE

M. Rüşdi'ye

Bir şeb yine dalgın, yine hülyâ-zede, bî-tâb
Çamlıklar içinde gidiyordum... yine mehtâb

Bir sütre-i esrâr ile örtmüştü cihânı;
Çarpmazdı bu sâkin gecenin kalb-i nihânı...

Bir bâd-ı hafî, bir leb-i sevdâ gibi demsâz...
Etmişti benim rûhumu rûh-ı şebe hemrâz!

Çamlıklar içinden görünen sîne-i deryâ
Mir'ât-ı mutalsam gibi raksân u mücellâ;

Mir'ât-ı mutalsam ki ilâhât-ı esâtîr
Etmiş gibidir safha-i sîmînini tenvîr...

Şi'rimle fakat anlatamam ondaki râzı;
Tasvîr edebilmek o güzel leyl-i niyâzı

Bodler gibi Verlen gibi dâhîler içindir.
Ben istiyorum sâde o şeb rûhumu müskir

Bir bâde-i nevvâr ile bir devr-i baîde
Takrîb eden efsûn-ı kamerden size ben de

Bir cür'a-i hülyâ vereyim sonra berâber
Seyr eyleyelim ufk-ı hayâlâtı serâser.

Yüz bin sene evvel yine bir şeb bu denizler
Bir ra'ş-e-i zerrîn ile olmuştu münevver...

Fîrûze vü elmas dolu sâhillere emvâc
Takmıştı köpüklerle o şeb incili bir tâc...

Rüzgâr o kadar tâze vü ceyyid ü muattar
Güyâ ki teneffüs edilen bir kucak ezhâr...

Yüksekte semâ bir ebedî belde-i rüyâ
Altında deniz sanki bir âyîne-i hülyâ...

Bir vakfe-i hayretle tabîat müteyakkız!
Her yer susuyor; sâde deniz, sâde o yalnız

Bir beste-i zerrîn ü harîriyle nağam-sâz.
Birden bütün âfâkı tutan sayha-i îkâz

Enzâr-ı muhîtâtı çevirmişti semâya!
Göklerde asırlarca kalan sihr ü hafâyâ

Bir haşr-i mehâsinle o şeb arza inerken
Bir anda deniz oldu çiçeklerle müzeyyen...

Perrân ü perîşân iniyor şimdi semâdan
Bir kâfile-i hûr u melâik ki pür-elhân...

Emvâc ile şeştârelerin nağme-i şûhu
Mest etti ağaçlarda ve eşyâdaki rûhu.

Artık denizin sathına inmişti perîler...
Bir ney gibi, bir kuş gibi, bir nağme-i dîger

Emretti ki dursun bu güzel kâfile-i hûr;
Nâgâh o zamân oldu deniz şi'r ile mestûr.

Raksân uçuyorlar, yüzüyorlar, koşuyorlar;
Bir sa'y-i demâdemle hazırlanmada ebhâr...

Sâhildeki firûze vü elmasları güyâ
Bir câzibe çekmiş ve deniz şimdi serâpâ

Ecrâm mücevherle bezenmişti ki nâgâh
Bir noktaya toplandı tehâlûkle hep eşbâh!...

Güyâ denizin rûhu öbür noktaya sindi;
Bir gâze-i sîmîn ile örtüldü silindi...

Bir hayli zamân geçti; tabîat mütehâyir
Beklerdi ki uçsun o dumanlar ve esâtîr

Olsun yine efsûn-ı latîfiyle nümâyân...
Bir hande-i la'lîn ile şark oldu gül-efşân...

Temdîd ederek ra'ş-e-i yâkûtunu yemmde
Gül bûselerin hüsnünü etmişti hikâyeye.

Bir tarz-ı tebahhurla uçup gâze-i sîmîn,
Hoş bir sadef üstünde yatan zehre-i nermîn

-Bir lü'lü-i sevdâ gibi- olmuştu nümâyân;
Etrâfını sarmıştı onun hande-i elvân.

Ûryân vücûdundaki her lerziş-i sevdâ,
Hasretle şişen sîne-i pür-şehveti, güyâ

Bir hiss-i perestişle yakıp kalb-i cihânı
Etmışti bütün âşığı ervâh-ı nihânî...

Gülberg-i dehânında müheyyâ-yı tezehhür
Bir bûseye çekmekte güneş şimdi tahassür...

Tahrilli yeşil gözlerinin sihr-i nüfûzu,
Kırpıklarının sâye-i pür-şi'r ü huzûzu

Ervâha, güzellik ne demek, eyledi telkîn...
Bir savt-ı nefir!. şimdi o hüsn-i ebedînin

Etrâfına toplandı tehâlûkle perîler;
Nâgâh o güzel kâfile olmuştu sefer-ber...

Deryâ o zamân ufka kadar bir reh-i pür-nûr
Ferş etti ki firûze vü elmas ile mestûr...

Artık o güzel müfreze-i şûh u emelzâ
Raksân uçarak gitti... evet gitti ve dünyâ

Yüz bin senedir sâde hayâliyle geçindi,
Yüz bin senelik sa'y-i beşer aşkı içindi.

Cağaloğlu; 24 Kanûn-ı Evvel 1325/6 Ocak 1910
(RB., s.140-145)

BİR SANATKÂR-I ZÎ-AHLÂKA

İşte boşluk bütün muhîtinde,
İşte hiç dolmayan derin, meçhûl
Uçurumlar içinde sen ma'lûl
Hiss ü rûhunla inliyorken de

Kendini her dakîka aldatmak,
Kendine karşı dâimâ mağbûn,
Tatlı bir hisle mest ü müstağrak,
Tatlı bir hisle aldanıp dursun

İstiyorsun demek ki rûhunu sen?!
Bu nasıl şey, bu ihtiyâc-ı riyâ!
Anlamazlar değil mi? San'atkâr!.

Kendi rûhunla eğlenirken sen;
Fenni mezcetti şi'r ü sevdâyâ
Diyecekler değil mi insanlar?!..

İşte gâyen budur; fakat a çocuk
Bir düşün sen; niçin bu gün böyle
Mütekedder, marîz, benzin uçuk...
İnletirsin zavallı hissini de?!

Sana rûhunla böyle eğlenmek,
Sana birkaç yalancı alkış için

Rûh u hissinle uymayan meslek
Yaraşır mıydı, bazı pek dalgın

Duruyorsun; bırak şu hastalığı;
Kendi hissinle sâde kendine yaz;
Okumaz çünkü sevgilin haylaz.

Bu fazîlet süsüyle süslenme;
Sürdüğün düzgünün güzel; lâkin
Kendi çehren değil bu süslediğin!..

1320 / 1904-1905

(Servet-i Fünûn, C.38, S.974, 21 Kanûn-ı Sâni 1325/3 Şubat 1910, s.182)

ARZÛ-YI MÜZMİN

Köprülü-zâde Mehmet Fuat'a

Bütün meçhûl, bütün meşkûk ve mübhem
Tefelsüfler, tahassüsler, emeller,
Nedir bilmem, nedir, rûhum ne ister?
Bir arzû-yı şedîd ömrümle tev'em

Bir arzû-yı şedîd-i i'tilâ var:
Terakkî, aşk, temeyyüz, hepsi olsun.
Evet, hep isterim olsun; bu mel'ûn
Ümîdin pençe-i kahrında bîzâr,

Çalıştım, hırpalandım, pek yoruldu...
Bu gün öğrendim artık gayr-ı mümkün.
Demek ki acz içinde ye'se mahkûm
Eden insânları arzû-yı müzmin.

1321 / 1905-1906

(Servet-i Fünûn, C.38, S.977, 11 Şubat 1325/24 Şubat 1910, s.230)

YE'S

Köprülü-zâde Mehmet Fuat'a

Hüsnünle gayz u kinini defet bu zulmetin
Doldur nazarlarındaki mehtâbı gönlüme;
Kır heykel-i mahûfunu ye's ü felâketin
Ver hüzn-i bî-nihâyeme aşkınla hâtime...

Âmâl-ı hurdahâşımın enkâz-ı muzlimi
Doldurdu kiblegâhımı bin seng ü hâr ile;
Bir bâd-ı zulm ü nekbetin enfâs-ı mü'limi
Nakşetti ufk-ı rûhuma bir kanlı hâile...

Bir ma'bed-i mahûf-ı siyâh işte kalb-i zâr,
Olmuş bütün sa'âdet ü ümîde bir mezâr...
Son kandilin ziyâ-yı marîziyle irtisâm

Etmîş bütün dîvârlara bir zıll-i intikâm...
Girmez, değil mi bir kadın elbet bu medfene?
Ben bekleyim vürûdunu, sen gelme hiç yine.

Haydarpaşa; 1 Haziran 1326/14 Haziran 1910
(**Servet-i Fünûn**, C.39, S.994, 10 Haziran 1326/23 Haziran 1910, s.87)

O

Hamdullah Suphî'ye

“Gel ey vürûdunu bir ömr içinde beklediğim.”
Süleymân Nazîf

Menekşe rûhu düşerken mesâ-yı mes'ûdun
Onunla sandala bindik... Sevâhilin bu uzun,

Ve ince dantela şeklinde imtidâdını biz
Yavaş yavaş yine ta'kîbe başladık sessiz...

Deniz ipekli temevvücleriyle bazı gelir,
Ve sandalın yanı bir anda sanki incilenir...

Küreklerin mütemâdî sadâ-yı billûru;
Bu şâm-ı pür-emelin mûsîkî-i mesrûru...

Sükûn-ı âba düşerken bir, irti'âş-ı zeheb
Onun nazarları mes'ûd u pür-emeldir hep;

Onun dudakları, endâmı zıll-ı çeşmânı,
Onun o kumral uzun, turra-i perîşânı,

Onun o kalbi husûsiyle... işte dünyâda
Bütün bedâyi'i cem' eyleyen bu müstesnâ,

Bu ince genç kadının ben zavallı âşıkıyım;
Bu aşkı ben bilemem âh ne türlü anlatayım...

Biz işte böyle her akşam onunla çıkmadayız;
Fakat o kim? Onu siz sormayın, sakın yalnız..

O bir hayâl-i müebbed ki hep refâkat eder,
Ve gün tamâmen ölünce sitârelerde güler,

Onun vürûd-ı hakîkîsi yirmi üç senedir
Tahakkuk etmedi, etmek ümîdi yok gibidir...

Fakat ben işte her akşam onunla gezmedeyim.
“Gel ey vürûdunu bir ömr içinde beklediğim!”

Büyükada; 4 Ağustos 1326/17 Ağustos 1910
(Servet-i Fünûn, C.39, S.1003, 2 Ağustos 1326/25 Ağustos 1910, s.257)

HAKK-I HÜSN

Bırak bu sar'alı neslin hep i'tikâdlarını,
Önünde ka'rını ta'mîk eden derin uçurum
Bütün bedâyii cem' eyleyenlerin meş'ûm
Bir inzivâ-geh-i ye's âşinâsıdır. Yarını

Düşünme, çünkü yarın, her zamân yarın kalacak...
Bu gün yüzünde tezehhür eden bu hüsn -i şebâb
“Yarın” diyen o mukassî dumanla kaplanacak;
Bu gün düşünme; sevil, sev, ne istiyorsan yap...

Bütün o köhne vü murdâr kavâ'idiyle beşer
İle'l-ebed seni vehmiyle çiğnemek ister...
Ezilmek istemiyorsan: Bugünkü zevkinden

Ferâgat etme; yarından da kes ümîdini sen.
Bugün cemâline servet ve neşe düşkündür,
Senin bu hakk-ı sarfihin; bu hakk-ı hüsnündür

Büyükada: 23 Ağustos 1326/5 Eylül 1910
(Servet-i Fünûn, C.39, S.1007, 9 Eylül 1326/22 Eylül 1910, s.323)

FİRKAT

Düşmüş sükûn-ı mevki'e bir sâye-yi melâl;
Bir zehr-i iğbirâr ile düşmüş mekâbire.
Geldim yavaş yavaş o senin sevdiğin yere,
Dökmüş bütün çiçekleri bir bâd-ı infî'âl...

Eşcâr eder gibiydi senin hüsnünü hayâl,
Bir hasta hâli vardı bugün sâhilin yine;
Bir öksürtük duyar gibi oldum, bu yerlere
Güyâ senin vürûdunu ihtâr eden su'âl

Kalbimde bir te'ellüm-i firkatle inledi...
Âh ey şebâb-ı ömrümün enkâz-ı cinneti,
Âh ey yosunlu meşcere, âh ey dem-i hazân:

Siz söyleyin bugün bana, siz söyleyin geçen
Eyyâm-ı şî'r ü şefkatin aşkla ben neden
Mahvolmadım onun gibi; hâlâ en girân

Bâr-ı hayât-ı firakati çekmekteyim? Niçin...

(Kanad Mecmuası, S.2, 13 Teşrîn-i Evvel 1326/26 Ekim 1910, s.8)

BİR KARTALA

Medîha Güzîn Hanıma ithâf...

Mahûf u sa'b uçurumlarda kaybolan yuva ki:
Yorulduğun yetişir: cüst ü cû edip durma..
O lâne-yi emeli sarsar elem-fermâ
Alıp şûgûr-ı haşîn ü siyâha fırlattı...

Eğer yuvan gibi mahvolmak istemezsen sen
Büyük kanadlarını sarsar felâkete aç.
Bu ufk-ı mazlumu terk et, cihân-ı vahdete kaç;
Çıkar bu belde-yi pür-zulmü sonra kalbinden...

(Kanad Mecmuası, S.4, 28 Teşrîn-i Evvel 1326/10 Kasım 1910, s.9)

O ZÜHRE

Beni etmişti bağıteten meshûr
O çiçek kız, o zühre-i dilber:
Akşamın hüznü saçlarında uyur,
Kamerin nûru gözlerinde güler...

İnci dişlerle süslenen ağzı
Şehvetin gonca-i letâfetidir;
Hande-i dil-firîb ü tannâzı
Hüsnün en büyük cinâyetidir...

Mahvolur zannedip temâsımdan
Onu sevdimdi bir zamân sâkin;
Mahvolan benmişim esâsımdan!

Şimdi kalbimde her ümîde bedel
Açılır bir serâb-ı ufk-ı ezel,
Aram bir hayâl... Yok lâkin...

(Servet-i Fünûn, C.40, S.1014, 28 Teşrîn-i Evvel 1326/10 Ocak 1910, s.435)

UZLETTE

İsmail Suphi'ye

Akşamın dūd-ı lâciverdîsi
İniyor bahçenin ağaçlarına;
Güllerin bûy-ı mest ü şehvîsi
Kalbi hasretle eyliyor imlâ...

Esiyor bâd-ı şûh-ı eflâtûn,
Esiyor akşamın ipek nefesi;
Şimdi kalbim onunladır meskûn
Yaşıyor bende hüsn-i muktebesi...

Bir hafif şu'le-i mutalsamla
Nîm mer'i olan bütün yollar
Onu bulmak için mi böyle uzar?

Onu teşbîh için midir Zühale?
Zülf-i şeb taktı ahter-i elmâs.
Bana hep eyliyor onu ihsâs

Her ne varsa güzel bu uzlette.

(Servet-i Fünûn, C.40, S.1019, 2 Kanûn-ı Evvel 1326/15 Aralık 1910, s.103)

ŞÂM-I BAHÂR

Akşamın zülf-i esmerîninden
Dökülür arza bûy-ı leylâkı;
Güneşin şu'le-i hazîninden
Bir serâb-ı ziyâ kalır bâkî...

Gonca güller bu şâm-ı rikkatte
Gül handen kadar esîrîdir;
Yâsemenler miyân-ı zulmette
Yed-i nâzik kadar samîmîdir...

Esiyor bir hevâ-yı itr-ı şebâb
Var tesellî per-i şefikinde;
Ediyor kalbimi benim şâdâb...

Göklerin sîne-yi rakîkinde
Titriyor şimdi bir sitâre-i dūr
Nûr-ı dîden kadar güzel, mağrûr...

(Servet-i Fünûn, C.40, S.1021, 16 Kanûn-ı Evvel 1326/29 Aralık 1910, s.150)

ÇİÇEKLER ARASINDA

Gece... eşyâda bir sükûn-ı amîk;
Sâde sâhilde bir feşâfeş âb...
Sunuyor kalbe bir rahîk-i şebâb
Bahçelerden uçan bir itr-ı rakîk...

Yed-i nermîn kolumda; kalplerimiz
Aynı âhenkle çarpıyor işte;
Yapıyorduk seninle her ikimiz
Sânihât-ı şebâba bir beste...

Bu güzel beste-i mülevvenden
Oldu bir çok şükûfeler bîdâr,
Şimdi hepsinde başka bir rûh var...

Leb-i nâzında sevgilim şimdi
Bir küçük gonca-i muhabbetti;
Onu ben çalmak istedim sende

(Servet-i Fünûn, C.40, S.1031, 24 Şubat 1326/9 Mart 1911, s.395)

BUHAYRA-İ MUKADDES

Sühâ'ya

Bir müselsel rûkûd-ı nâ-mahdûd
Sath-ı deryâda imtidâd ediyor;
Sâde sandal fışır fışır gidiyor;
İşte yalnız bu ses, bu ince sürûd...

Omzuma müttekî başın; bir uzak
Ufk-ı mechûle dalmış enzârın;
Böyle kurbiyyet-i füsûnkârın
Beni etmişti şî're müstağrak...

Bir zamân sonra Ay ufuklardan
Doğdu; müşfik nazarların şimdi
Bir mutalsam buhayra-i handân

Gibi râkid fakat mü'essirdi...
Yıkanıp orda ıztırâbâtım.
Doldu hüsnünle ihtisâsâtım.

1326/1910

(Servet-i Fünûn, C.40, S.1034, 17 Mart 1327/1911-1912, s.462)

MEVSİMLER

Süleyman Saib'e

Bahar:

Hevâ-yı ıtr-ı bahârın ipekli mevceleri
 Ilık ılık öpüyorken güşâde-yi sîneleri;
 Şu bahçeden geçiyorlardı; kol kola, mes'ûd;
 Dudaklarında tebessüm, nazarlarında sürûd...
 Manolyalar gibi sâfi, menekşeler gibi şûh
 Bir ince kızla yanında bir âşık-ı mecrûh:
 -Sever misin beni?

-Ancak nazarlar gider ki

Eder önümde münevver bu râh-ı tarîki...
 Uzaklaşıp gidiyorken bu çift-i pür-ümîd
 Miyân-ı sâyede bülbülleşirdi savt-ı medîd;
 Duyardı sâde bu mûnis, bu ince nağmeleri
 Hevâ-yı ıtr-ı bahârın ipekli mevceleri

Yaz:

Teneffüs etti bu akşam biraz serince hava
 Bütün gün ateş-i temmuzla kavrulan sahrâ...
 Ağaçlarında yemişler gülümsüyorlarken;
 Hadâik üstüne bir bûse indi göklerden...

Güneş ufukta ölürken; o eski âşıklar
 Şu bahçeden geçiyorlardı, mést-i zevk ü mesâr...
 Kadın bugün açılan bir gül-i muhabbetdi;
 Yanında âşıkı bir nahl-i pür-meserretti:
 -Dudaklarım yanıyor, bir serinlik istiyorum.
 -Dudakların mı? Getir... Ooh!

O anda bir mahmûm
 Sadâ-yı bûseyi duymuştu canlanan ezhâr;

Son bahar:

Mesâfelerde dumanlar, ve bahçelerde melâl;
 Bir eski şâire benzer zavallı mevsim-i lâl...
 Ağaçların dökülürken sararmış evrâkı
 Yavaş yavaş bükülür son çiçeklerin sâkı...
 Bu bahçeye yine çıkmıştı eski âşıklar;
 Nazarlarında tefekkür, dudaklarında vakâr:
 -Sever misin, beni hâlâ?

-Hava serin, dönelim.

Uzaklaşıp gidiyorlardı neşesiz, müellim,
 Bulutlarıyla bu akşam, verirdi rûha kelâl;
 Mesâfelerde dumanlar, ve bahçelerde melâl.

Kış:

Dururdu yaşlı ağaçlar kefen-i bedûş-ı kadîd;
 Hadâik üstüne inmişti bir ridâ-yı sefid...
 Sükût o mertebe sârîdi rûh-ı eşyâya
 Şehik-i kalbi de dönmüş sefâletin gûyâ...
 Güzelce kürkle bürünmüş iki hayâl-i rakîk
 Demin bu levhayı etmiştiler biraz tedkîk:
 -Senin saçın gibi bak her taraf beyaz.
 -Sanki
 Senin belin gibi dallar bükülmemişler mi?..
 Uzaklaşıp gidiyorlardı onlar evlerine
 Dururdu yaşlı ağaçlar kefenleriyle yine.

Cağaloğlu; 16 Mart 1327/29 Mart 1911
 (Servet-i Fünûn, C.40, S.1038, 14 Nisan 1327/27 Nisan 1911, s.559-560)

ZULMET

Hüseyin Sîret'e

Bir sadâ-yı harîr ü bilûrun
 Duyulur nağme-i nihânîsi;
 Akseder her sitâre-i dûrun
 Suya yorgun hayâl-i fânîsi...

Kamerin iltifât-ı nûrundan
 Böyle mahrûm olan siyâh geceler;
 Kalb-i leylin büyük sükûnundan
 En necîb ihtisâsı nakleyler.

Bu muazzam sükût u vahdetten
 Ezilir ihtirâs-ı fânîyyet...
 Bî-hudûd bir muhabbet ü şefkat

Rûh-ı eşyâyı eyler isti'lâ.
 Sevgilim korkma, gel, bu zulmetten
 Daha mûnis değil o mâî semâ.

(Servet-i Fünûn, C.40, S.1040, 28 Nisan 1327/11 Mayıs 1911, s.607)

HAZÂN

Mevsimin sîne-i zaîfinden
 Çıktı bir âh-ı münfa'il gibi bâd;
 Bahçenin son gül-i nahîfinden
 Düştü bir kaç vüreyka-i nâşâd.

Şimdi yoldan libâs-ı mâtemle

Geçti yorgun edâlı bir genç dul;
Kalbi küsmüş ümîd ü âmâle
Bu mu bilmem ilâhe-i eylül?..

Tozlu yollarda geç kalan o hayâl
Kimsesiz gölgelerde kayboldu...
Gam-ı uzletle her taraf doldu;

Girdi a'sâba bir rehâvet-i lâl...
İndi, sessiz, rükûd-ı âba peçe;
Kuytu göllerde başlıyordu gece...

(Servet-i Fünûn, C.42, S.1070, 24 Teşrîn-i Sâni 1327/7 Aralık 1911, s.78)

BAHÂR

“Şemîm-i gül getirir bağa kârbân-ı bahâr”
Şeyh Gâlib

Topluyor ıtr-ı şûh-ı ezhârı
Bahçelerden geçen melîke-i bâd;
Serpiyor nâ-nüvişte eş'ârı
Reh-i hülyâma bir firişte-i yâd...

Bahçenin kalb-i pür-mesârından
Çıkıyor bir hevâ-yı aşk u füsûn;
Güllerin bûy-ı ra'sedârından
Sızıyor en hafî bir âh-ı derûn...

Taşıyor ihtirâs-ı şevk ü şebâb
Gençleşen sine-i tabî'attan...
İşte kalbim de bak bu köhne rübâb

Âh gülden, sürûd-ı hilkatten
Toplayıp nağme-i muhâtâtı,
Bestelendirdi hep hayâlâtı.

(Servet-i Fünûn, C.42, S.1070, 24 Teşrîn-i Sâni 1327/7 Aralık 1911, s.78)

TELÂKÎ

Gece... bir mâhtâb-ı billûrun
Haşr olur selsebîl-i tannâzı...
Yalnız onlar nigâh-ı mahmûrun
Deniz üstünde titreyen râzı.

Başımı vaz' edince dizlerine
Çarptı bir lahza kalb-i hassâsın;

Çünkü rûhun hafî elemlerine
Âşinâdır o çeşm-i elmasın.

Bu telâtum-gah-ı musîbette
Yirmi dört yıl harâb u bî-vâye
Çarpışan cephe-i zaîfimi sen

Okşadın nâzik ellerinle o şeb;
O nevâzişle doldu kalbim hep...
Yaşayan bende sâde sensin, sen!..

Büyükada; 1 Temmuz 1327/14 Temmuz 1911
(**Servet-i Fünûn**, C.41, S.1062, 29 Eylül 1328/12 Ekim 1912, s.508)

GAZEL

Her taraf âsûde; bu şeb sath-ı âb,
Nakş-ı mücevherle bezenmiş serâb...

Benedi iklîm-i hayâlâta arz,
Öyle füsûn eyledi kim mâhtâb!..

Yollara düşmüş yine hep âşıkân
Canlı çiçeklerle bezenmiş türâb.

Haydi seninle çıkalım sevgilim;
Zülf-i dilârâmına al bir nikâb...

Çeşm-i füsûnkârına dolsun yine
Hasta kamerden süzülen fer ü tâb.

Dinle ne hoş kalbimizin çarpışı,
Hissimizi besteleyen bir rübâb

Âh bu his, hiss-i muhabbet benim
Rûhumun üstünde doğan bir şihâb

Aşktır âlemde benim taptığım
Anladığım çünkü budur tek sevâb

(**Rübâb**, S.16, 3 Mart 1328/16 Mart 1912, s.166)

TESELLÎ

Bırak melîke-i şî'rin ipek kanatlarını.
Dolaştığın bu tehî gökte yok tesellî hîç,
Cebîn-i zârını mâh-ı sitem eder tetvîc
İşitme gökten inen her figân u elhânı!

O seslerin bulanık sence köhne evzânı.
Bugün değilse ederler yarın seni tervîc
Sadâ-yı rıfk-ı beşerdir eden bütün tehyîc
Figân-ı kalp ile rencîde rûh-ı insânı.

Rübâb-ı san'atının tellerinde bâd-ı elem
İnildesin; kamerin aksi parlamaktansa...
Bütün kederleri kalbinde saklamaktansa

Bırak ki ma'kesi olsun bu köhne hâne-i gam;
Duyup perîsi gelir belki titreyen sesine
Şifâ değilse tesellî olur yâ! neyse yine.

1328/1912

(Rübâb, S.10, 29 Mart 1328/11 Nisan 1912, s.86)

SONE

Omzuma ittikâ edip daldın
Deniz üstünde aks-i mehtâba;
Düştü bir lerziş-i medîd âba...
Titriyordun zavallı hasta kadın!

Sihri nevvârî şî'r-i eb'âdın
Böyle doldukça rûh-ı bî-tâba;
Leyl-i hicrânı başlar işrâba...
Söyle, bundan mı münfail yâdın?

Sevgilim söyle, ıztırâbın ne;
Ne için doldu hisli gözlerine
Katarât-ı mücevher-i mehtâb?

Bî-sebeb ağladın emînim ben;
Bir bulut geçti sanki göklerden...
Gözlerin şimdi bir gümüş tâlâb!

1328/1912

(Rübâb, S.12-13, 12 Nisan 1328/25 Nisan 1912, s.132)

SABÂH-I BAHÂR

Leb-i yâkûtî fecr-i gülgûnun,
Emdi ufkun dehân-ı esmerini;
Suyun üstünde, sildi bâd-ı füsûn,
Zührenin in'ikâs-ı dilberini.

Koştu pür-ra'şe-i ziyâ-ı elvân
Safha-i lâciverd-i deryâda;
Bir zamân muntazır ve pür-halecân
Kaldı gözler bu süslü rüyâda.

Sonra bir selsebil-i şi'r-i envâr
Kurtarıp gölgeden mesâfeleri,
Güldü her yerde bir hayat eseri:

Yine bülbülleriyle fasl-ı bahâr,
Yine her yerde sûbesû ezhâr;
Sâde gölgemde aşkımın gezeri.

1328/1912

(Hakk'ın Edebî İlâvesi, S.2, 26 Nisan 1328/9 Mayıs 1912, s.3)

MEHTÂB ŞİİRLERİNDEN

Mahmûr u semen-fâm uyuyor bir yümm-i râkid
Yükselmiş ufuktan yine mâh-ı elem-âgâh...
Doldurdu bütün sîne-yi hicrânımı bir âh;
Bir âh-ı tahassür ki o gül leblere âid:

Bir şeb yine mehtâb idi, mevsimse müsâid;
Lâkin o sefer böyle değildim; bana hem-râh
Ma'bûde-yi rûhumda berâberdi...o şeb mâh,
Bir mâh-ı elem-çehre değil, mâh-ı meva'id...

Söz verdik o şâir gecenin zîr-i perinde?
Tenhâ korunun gizli ve mûnis bu yerinde.
Emmişti bütün şi'r-i muhîâtı o enzâr...

Aşkın ne mutalsım, ne münevverdi sünûhu
Tahrîş ederek ra'şe-yi envâr ile rûhu
Birleşti yanan ellerimiz, sonra... dudaklar!...

Büyükada; 7 Mayıs 1328/20 Mayıs 1912

(Hakk'ın Edebî İlâvesi, S.5, 18 Mayıs 1328/31 Mayıs 1912, s.3)

TUYÛF-I MESÂ

Nûreddin Bahâ'ya

Yine bir reng-i sâf u eflâtun
Düştü ufkun harîm-i ismetine;
Yine yorgun sularda zıll-i füsûn;
Gölgeler işte bak uzandı yine...

Şimdi râkid sularda mâh-ı bahâr

Penbe kavsiyle daldı rü'yâya;
 Bayılıp gölgelerde hep ezhâr
 Çıktı bir itr-ı müskir-i hülyâ...
 Güneşin elvedâ-ı yâkûtî
 Yazı deryâya bir neşîde-i hûn;
 Kaldı gözler esîr ü mebhûtî...

Gölgelerden mükedder ü mahzûn
 Geçti birkaç tuyûf-ı nisviyyet:
 Etti rûhumla onlar ünsiyyet

Büyükada, 8 Haziran 1328/21 Haziran 1912
 (Rübâb, S.22, 14 Haziran 1328/27 Haziran 1912, s.239)

BULGARİSTAN MÜSLÜMANLARINA

Ey müebbed fecîa-i hûnîn;
 Kerbelâ, Kerbelâ-yı vahşet ü kîn...
 Ey vatansız sefil olan zuafâ,
 Ey mezârdan cüdâ kalan şühedâ...
 Köyü â'dâ-yı dîn elinde harâb,
 Ey öten lânesinde bûm u gurâb...
 İrzî düşmanla pâymâl ü tebâh,
 Ey eden her dakîka yüzbin âh:

Bu şanlı bayrağın altında toplanan erler
 Emîn olun sizi bir gün halâs eylerler.
 Nedir görür o sefiller hilâl-i Osmânî
 -Ki altı yüz senedir hiç azalmıyor şânı-
 O şanlı bayrağı düşman kanıyla biz boyadık,
 Hilâl ü necmi de taktık, şerefle hep yaşadık.

Sorun ki düşmana hiç var mı böyle târîhi?
 Yüz atlıdan koca bir devlet-i ebed-bâkî!
 Bizim uşaklarımızken o üç buçuk hazele,
 Bizimle çıkmadalar bak utanmadan cedele!
 Güneşte parlarsa hep kanlı süngüler, palalar;
 Nasıl kaçır göreceksin önünde maskaralar.
 Cebel-misâl dururken dilâverân-ı vatan,
 Domuz çobanları gâlip olur mu?... Olmaz, inan.
 Biraz yavaş kızarız -bir kusûrumuz vardır-
 Kızınca dağ, dere düşman kanıyla hep kızarız.
 Emîn olun sizi artık halâs eylerler,
 Bu şanlı bayrağın altında toplanan erler.

Büyükada, 1328/1912
 (Rübâb, C.2, S.41, 25 Teşrin-i Evvel 1328/7 Kasım 1912, s.13)

DENİZE

Önümde çırpınarak inleyen sınırlı deniz,
Seninle biz ne kadar hem-hayâl ü hem-hissiz.

Hikâye ettiğin âlâm u ıztırâb ile ben
Senin müşabehenüm-zâr u muhtâc kalben:

Benim de rûhumun umk-ı siyahı bî-pâyân,
Benim de ka'r-ı ümidimde hayli çok boğulan.

Benim de kalbime medfûn olan bedayi var,
Benim de gayzıma yok çünkü intiha ve karar.

Senin gibi kalırım bâzı pür-sükûn, râkid,
Olur rûkûdet-i sînemde nûrlar sâcid...

Dolar nücûm ile sath-ı hâzin ü neylisi
Yaşar şiirlerin en ince, en samîmisi...

O hûd-ı pâke ne aks etse şi'r olur... heyhât
Esince orda fakat infi'âl-i hissiyât.

Yavaş yavaş kırışır, sonra, yükselir, kabarır,
Semâ vecd-i elem-i mevcisiyle pek sararır,

Coşar hurûş ile emvâcî gürleyip kükrer
Seninle işte asıl bunda ruhumuz benzer.

Mücâhidiz ikimiz de yorulmayız bir an
Ve belki kardeşiz ey bahr-i muztarib-i halecân.

Büyükada, 12 Ağustos 1329/25 Ağustos 1913
(Rübâb, C.2, S.32-33, 27 Ağustos 1329/9 Eylül 1913, s.403-404)

ALTIN MARŞI

Ey kazanç ehli hemen fırlayınız,
Koşunuz bankaya kâğıd sayınız!
Senevî yüzde beş altın payınız!
Eski altınları hâtırlayınız!

Gökten inmiş sarışın kızlardı;
Bir zaman cebleri yaldızlardı,
Harc edildikçe yürek cızlardı
Eski altınları hâtırlayınız!

Ne mürüvvet, ne hamiyettir bu,
Sözün en doğrusu fırsattır bu,
Altını görmeğe ruhsattır bu
Eski altınları hâtırlayınız!

(Edebiyyât-ı Umûmiyye, C.3, S.67, 11 Mayıs 1334/11 Mayıs 1918)

EY İLÂHEM

Bir beyaz fecr idi gül rengi tenin
Aşkın akşamlı siyah bir tül dü
Gözlerim doldu o fecrinle senin
O siyah tülle başım örtüldü

Seni gördüm ve dedim tâ kendi
“Yine bir kalb arıyor pençesine!”
Aşk uzaktan görünüp seslendi,
Koştum îmân ile aşkın sesine.

Arkasından mütehâlik yürüdüm:
Sana birgün varırım belki, diye
Beni terk etti hevâsında ölüm
Kokan endişeli bir zâviyeye

Tâ o günden beridir, hicrânın
Gami kalbimde birikmiş, yaşadım.
Şimdi hücremde senin kurbânın
Olacak çağa eriştim, şâdım

Dağlar aşmış deli bir sevdâlı
Gibi mihrâbına dek yükseldim.
Gözlerim bağlı, başım hummâlî,
Ey ilâhem sana kurban geldim

(Fağfûr, C.1, S.1, 22 Ağustos 1334/22 Ağustos 1918, s.10; Yarın, C.2, S.30, 11 Mayıs 1338/11 Mayıs 1922, s.84)

AHÛ

Şarkı

Adanın kırlarında nisandı,
Yolda görem, ne hoş hırâmandı;
Karşıdan baktı! Gözlerim yandı!

Nakarat

Şark'ın âhu kadınlarındandı.

Saçının, anladım, siyâhından,
Göğsünün gizli gizli âhından,
Kalbime mestî veren nigâhından

Nakarat
Belli, Şark'ın kadınlarındandı.

(Edebiyât-ı Umûmiye Mecmuası, C.2, S.9, 3 Teşrin-i Sâni/Kasım 1918, s.228)

O AKŞAM

Şarkı

Mâtemli ufuklardan esip bir ebedî gam;
Zihnim dağınık saçlara döndüydü o akşam.
Mes'ud olacaktım seni bulsam da sokulsam.

Nakarat

Zihnim dağınık saçlara döndüydü o akşam.

Her ses bana bir girye kadar gamlı gelirdi,
Gün oldu, menâzırda adem rengi bilirdi;
Asâba karanlık kara sevdâ gibi girdi

Nakarat

Zihnim dağınık saçlara döndüydü o akşam.

(Edebiyât-ı Umûmiye Mecmuası, C.2, S.11, 17 Teşrin-i Sâni/Kasım 1918, s. 262)

GECE KUŞLARI

Şarkı

Gül çehreni tezyîn ediyor bir iki şebnem,
Nereden geliyorsun a siyâh saçlı mahbem?
Örtünde de var bir gece siyâhı kadar nem...

Nakarat

Nereden geliyorsun a siyâh saçlı mahbem?

Yollarda fenerler bile sönmüş, düşüyor kar!
Sevdâsız, âteşsiz fukâra titreşiyorlar...
Bak donmuş elin! Kalbime sok, orda âteş var.

Nakarat

Nereden geliyorsun a siyâh saçlı mahbem?!

(Edebiyât-ı Umûmiye Mecmuası, C.2, S.13, 1 Kanûn-i Evvel/Aralık 1918, s. 294; Yarın,
C.2, S.30, 11 Mayıs 1338/1922, s.83)

TAHMÎS-İ GAZEL-İ YAHYA KEMÂL

Bizler ne bahtiyâr ne kayd-ı mihneddeyiz
Bülbülleriz ki yâr ile bağ-ı sühandeyiz
Her lahza gül bitende ve bülbül ötendeyiz
Vîrâne-i cihanda ne şâhız ne bendeyiz
Rind-î abâ-be-dûş fakîr-î revendeyiz.

Dil-zinde feyz-i aşk ile zâr eyleriz sefer
 Uyduk hevâya leyl ü nehâr eyleriz sefer
 Bir yerde eylemez de karâr eyleriz sefer
 Pîr ü civan bahâr bahâr eyleriz sefer
 Her dem otâğ-ı Cem'le diyâr-ı çemendeyiz.

Şîrâz gülleriyle mu'attar eserdi bâd
 Yârânla bezm-i meyde gökler olup küşâd
 Yahya Kemâl'i şevk ile hep eyledik de yâd
 Yattık bülend servlerin gölgesinde şâd
 Dehrin bu hây ü hûyuna mecbûl-i handeyiz.

Sâkî şarâb-ı nâb ile dolsun ayağ-ı dil
 Güllerle zîb ü zîneti buldukta bağ-ı dil
 Demdir tutuşsa şu'le-i âhımla dağ-ı dil
 Demdir yanar remâd olamaz şeb-çırâğ-ı dil
 Demdir ki ayş ü nûş ile ifnâ-yı tendeyiz.

Nâhîd eğerçi geçti muhabbetle her demin
 Bezminde pür-hurûş u tarab hazret-i Cem'in
 Pâyân olur mu ve ceddine ebnâ-yı Âdemin
 Kâm almadık müsâferetinden bu âlemin
 Cânanla meyle son günü ey mevt sendeyiz.

(Şâir, C.1, S.1, 12 Kanûn-ı Evvel/Aralık 1918, s.7)

KARLI BÜRKÂN

O küçük meylini duydum duyalı
 Uydu aklım gönül âvaresine..
 Gözlerim bağlı, başım hummâlî
 Koştum aşkın beni çağırın sesine!

Sanki kalbim senelerden beridir
 Karlı bir dağ gibi donmuştu benim;
 Karlı dağlarda ki bürkân gibidir
 Şimdi aşkınla gönül yaseminim.

(Edebiyât-ı Umûmiye Mecmuası, C.2, S.16, 22 Kanûn-ı Evvel/Aralık 1918,
 s.342)

TAHMÎS-İ GAZEL-İ YAHYA KEMÂL

Farkı yokken ahd-i Sultân Ahmed'in bir sûrdan
 Seyre çıktım nâm alıp bir gün dem-i mebrûrdan
 Pür-tarabken bezm-i sevdâ nâydan tanbûrdan
 Gördüm ol meh dûşuna bir şâl atup lâhûrdan
 Gül yanaklar üstüne yaşmak tutunmuş nûrdan.

Dîdeler vasl-ı hırâm-ı serv-i nâzânıyle mest
 Mürde diller ol perînin tâb-ı çeşmâniyle mest
 Şehnişînler tâ uzaktan kaldı seyrâniyle mest
 Nerdübânlar bûsiş-î nermîn-i dâmânıyle mest
 İndi bin işveyle bir kâşâne-î fağfürdan.

Ruhları gül gül kızarmış rağbet etmiş de meye
 Gamzeler hançer kuşanmış bendesin olsun diye
 Seyr-i Sa'dâbâd'a tenhâ azm ediş bilmem niye
 Atladı dâmen tutup üç çifte bir zevrakçeye
 Geçti sandım mâh-ı nev âyîne-î billûrdan

Aşk-ı pür-feryâd iki sâhil boyunca fevc fevc
 Bin gönül âzâd iki sâhil boyunca fevc fevc
 Rindler dilşâd iki sâhil boyunca fevc fevc
 Halk-ı Sa'dâbâd iki sâhil boyunca fevc fevc
 Va'de-î teşrîfine alkış tutarken dûrdan

Geçti hamd olsun zamanlardır süren nâzın Kemâl
 Kavrâdın tâ kalpgâhından yine sazın Kemâl
 Eyledi Nâhîd'i hayrân şi're âgâzın Kemâl
 Cedvel-î Sîm'in kenârından bu âvâzın Kemâl
 Koptu bir fevvâre-î zerrin gibi mâhûrdan.

(Şâir, C.1, S.3, 26 Kanûn-ı Evvel/Aralık 1918, s.43)

TAHMÎS-İ GAZEL-İ CENÂB-I NEDİM

Gördüm ol şûhu bu gün hüsnüne mağrûr gibi
 Haklıdır kasr-ı cinân içre odur hûr gibi
 Kâmeti serv-i hırâmân sesi mahûr gibi
 Gerden-i sâfi beyaz öyle ki kâfûr gibi
 Çeşm ü ebrûsu siyâh öyle ki semmûr gibi

Ruhları gül gül olur nâz ile mey çaktıkça
 Tavrı âşüftelenir canımı hep yaktıkça
 Hele pîrâhenine kırmızı gül taktıkça
 Şu'le-i hüsnüne gözler kamaşır baktıkça
 Gâh u bî-gâh gelip şöyle dura nûr gibi

Rind olan olmama mümkün mü efendim müştâk
 Seni nesrîn ham rinde yaratmış Hallâk
 İttifâk etti bu mebhasta geçen gün uşşâk
 Cism-i pâkin dediler hem ter imiş hem berrâk
 Tepeden tırnağa dek gül gibi billûr gibi

Hele kurbânın olam aç da ipek pîrehenin

Görelim farkını kâfûr ile gül penbe tenin
 Var mıdır haddi aceb çeşmine hasret çekenin
 Niğehin böyle neden hastedir ey şûh senin
 Gözlerin bezm-i ezelden beri mahmûr gibi.

Her gece nâil-i vaslın bulunan yektâ kim
 Gül sînendeki ol bülbül-i bî-hemtâ kim
 Söyle Nâhîde müreccah mı o müstesnâ kim
 Su-i zan etmeyelim gayrlere ammâ kim
 Derd-i aşkınla Nedîmâ hele rencûr gibi

(Şâir Nedim, C.1, S.1, 16 Kanûn-ı Sâni/Ocak 1919, s.7)

KOŞMA

Bir saçı leylâya mecnûndur deyü
 Yazmışlar deftere divâna beni
 Dertlî

Ey gözümün nûru var mıdır eşin
 Görür de kim etmez sana ibtilâ
 Peridir mutlakâ anan kardeşin
 Belâsın sevdiğim belâsın belâ

Meclise mestâne mestâne gelir
 Aşkımı söylerim efsâne gelir
 Dinleyen derdimi dermâne gelir
 Sen gibi insafsız görmedim aslâ.

Gözleri süzgündür kaşları ince
 Yüz vermez önüne çıkan her gence
 Bana bir kerecik gülümseyince
 Unuttum derdimi buldum tesellâ.

Yasemin gerdanlı gül yanaklıdır
 Boynumu vurdursa şimdi haklıdır
 Koynunda bir demet gül mü saklıdır
 Dedim de kokladım oldum mübtelâ

Mecnûn'un alnına kara yazdıran
 Vecd ile Ferhâd'a dağlar kazdıran
 Nâhid'i kaç yıldır böyle azdıran
 O gözler şüphesiz senindir Leylâ.

(Şâir, C.1, S.12, 27 Şubat 1919, s.18)

YÂD EDİP

Yâd edip eski meserretlerimi
İncinirdim o kadar özler de,
Şimdi buldum o saadetlerimi
Nemli, şefkatli, ılık gözlerde.

Aşinâ çıktım elemelerle dolu
Rûhumun gizli teessürlerine.
Sevgilim, sen bu dikenli yolu
Bir gülistâna çevirdin bu gece.

(Şâir Nedim, C.2, S.17, 22 Mayıs 1335/1919, s.266)

GÖZLERİM MEST AÇILIRKEN

Yanan ellerle yanan leblerimiz
Karışır titreyerek birbirine
Kapanır gözlerimiz, kalplerimiz,
Çırpınır aynı meserretle yine...

Gözlerim mest açılırken kalbim
Ay ziyâsıyla dolan göl gibidir
O bakışlardaki mânâ... Rabbim!
“Bu saadet yetişir, öl” gibidir.

(Şâir Nedim, C.2, S.17, 22 Mayıs 1335/1919, s.266)

HİLÂL-İ SEHER

Yüzünde hasta-i sevdâ gibi melâlet var,
Nedir bu hâl-i perîşânın ey hilâl-i seher?

Sabâh-ı feyz-i bahârîde mübtesem ezhâr
Çemen çemen mütemevvic nesîm-i anber-bâr;
Niçin? Ben anlamadım kimden etsem istifsâr?
Yüzünde hasta-i sevdâ gibi melâlet var!...

Dem-i seherde yanında şu parlayan ahter
Hazân içinde solan bir çiçek gibi dil-ber
Sürûr-ı fecr ile şâdân iken bütün yerler;
Nedir bu hâl-i perîşânın ey hilâl-i seher?

(Cem Dilçin, Türk Şiir Bilgisi, s.369-370)

TAHSİN NÂHİD'E İTHAF EDİLEN ŞİİRLER

A. Asfer (Âkil Koyuncu)

ŞİİR

-Tahsin Nâhid Bey'e-

İçimde bir emelin gizli bir terânesi
Gece sükûnla ufkun harim-i hürmetine
Müselsilen okuyan bir leb-i harisim var
Evet, içinde benim saf ve sade –lânesini
Şebîn uzak ve müşrib- feraz zulmetine
Gidip kuran- ne güzel bir hayâl ü hissîm var!

Fakat ne çare ki ömrün hakikatin zulme
Ve kahr ü vahşete alet olan huyutu gelir
O uçlarındaki binlerce ince kancaları
Birer birer geçirir her dakika her yerime
Ve böyle bağı ve miskîn olunca.. Hiss ü şi'ri
Tabiatın ne güzel bir atâ-yı kahharı.

29 Haziran 1325/12 Temmuz 1909

(Mustafa Kâhya, Âkil Koyuncu, Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1998, s.36, Genç Kalemler, C.2, S.48, s.351).

Mehmed Behçet Yazar

ÜMİD

-Tahsin Nâhid'e-

Söndür tuyûf-ı ye'sini rûh-i alîlimin;
Aç şâhibâl-i nûrunu ferdâ-yi târîma;
Öldür vuhûş-ı leylini hırs-ı sefilimin;
Kur heykel-i gurûrunu yeldâ-yi zârîma..

Etmîş ridâ-yi zulmet ile kalbim istitâr;
Sinmiş mukadderâtına bir havf-i muzmahil;
Girmez muhît-i serdine bir nefha-i bahâr;
Uçmaz semâ-yi dûruna bir tayr-i münfail...

Medfen karâr-ı hüznüm olan nûr-ı mûtezil,
Ey sen.. Bu cevî-i muzlimin umkunda bir kadîd;
Zehr-i fecâatiyle solan hande-i medîd;
Ey şi'rimin ilâhesi artık biraz diril,
Aç şâhibâl-i nurunu ferdâ-yi târîma,
Kur heykel-i gurûrunu yeldâ-yi zârîma!..

Kadıköy: 16 Mart 1326/29 Mart 1910

(Rıfat Necdet Evrimer, **Fecr-i Âti Şâirleri: Mehmed Behçet ve Tahsin Nâhid**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1961, s.45).

Medîha Güzîn

Mensûre, Aşk ve Gurur

-Tahsin Nâhid Bey'e-

Bir yokuşun üstünde, saf bir denize karşı, tek bir hücrede oturuyorum; kendimi hissedeliden beri buranın kapısı kapalıdır. Denize, hassas ufuklara karşı bir pencere var... Ve işte hepsi bu kadar...

Kâinâtı hep bu pencereden görürüm; hücremin çıplak duvarlarında Venüs'ün, eski şâirlerin, insaniyetin büyük zekâ nûrunun resimleri vardır ve böyle kaç senedir onlarla o kadar muvâneset peydâ ettim ki her zaman, beni ye's kaplayınca onlar da melûl ü mütefekkir bakarlar, bende bir nazra-i teselliyet ararlar ve böyle biz, mütekâbil bir teselliyetsizlik içinde aldanır, rûhumuzu uyuturuz.. Bazen muvakkat ve mübhem bir sürûrun içinde yakında, onlar benim gibi olurlar...

Bir gün, meçhûl bir el kapımı çaldı, işitmişim, fakat açmadım; belki bu yabancı el benim yalnız ve sâkin mevcûdiyetimde istemediğim bir inkılâbı yapardı; belki evet, belki... O vah, bu el hiç beklemediğim bir eldi!

Ve sonra kapıyı açmadan günler, haftalar geçti.. Bir gün yine kenarlarına kadar kimsenin çıkamayacağı tasvîr ettiğim hücremin, kapısı vuruldu; açmadım ve başka kere de iki nahif öksürük duydum; şimdi kalbimde buna karşı bir rikkat uyanmıştı.. Bütün başka yerlere meçhûl olan yeşil yaprakların döktüğü gölgeler altındaki kürsümden kalktım; kapıya doğru, bin şüphe-i hissiye, bin korku içinde üçmütereddid adım attım: Ve işte hepsi bu kadardı, açmadan döndüm...

(**Kanad Mecmuası**, S.1, 2 Teşrin-i Evvel 1326/15 Ekim 1910, s.5-6).